

SLUŽBENI GLASNIK

OPĆINE BUŽIM

Godina XXIX - Broj 3	07. 06. 2024 BUŽIM	Izdanje na bosanskom jeziku
----------------------	-----------------------	--------------------------------

---

OPĆINSKO VIJEĆE

11.

Na osnovu člana 8. stav 3. Zakona o koncesijama („Službeni glasnik USK-a“, broj: 10/03, 7/09 i 19/13) i člana 24. Statuta općine Bužim („Službeni glasnik općine Bužim“, broj: 15/12, 12/15), a na prijedlog Komisije za izbor i imenovanja i mandatno-imunitetska pitanja, Općinsko vijeće općine Bužim, na XXXI (tridesetprvoj) redovnoj sjednici, održanoj dana 29.04.2024. godine, **usvojilo je :**

ODLUKU

o utvrđivanju liste promjenjivih članova Komisije za koncesije Unsko-sanskog kantona za područje općine Bužim

Član 1.

Ovom odlukom utvrđuje se se lista promjenjivih članova Komisije za koncesije Unsko-sanskog kantona za područje Općine Bužim.

Član 2.

Za promjenjive članove Komisije imenuju se:

1. Ilfad Eminić dipl.ing.arh.
2. Jasmina Suljadžić Mušanović dipl.ing.građ.
3. Mujaga Nanić dipl.ing.građ.
4. Ermina Beganović dipl.ing.saob.
5. Ermin Mušić dipl.ing.saob.

Član 3.

Promjenjivi članovi Komisije iz predhodnog člana imenuju se na period od pet godina i mogu biti imenovani na još jedan mandatni period. Ukoliko mjesto člana Komisije ostane upražnjeno prije prestanka mandata, Općinsko vijeće imenuje novog člana.

Član 4.

Sredstva za rad promjenjivih članova Komisije osiguravaju se u budžetu općine Bužim. Visina i isplata naknade za članove Komisije, koji sa navedene liste budu imenovani i radili kao promjenjivi članovi Komisije, isplatit će se u skladu sa članom 5. Odluke o naknadama vijećnika Općinskog vijeća općine Bužim („Službeni glasnik općine Bužim“ broj: 10/13,15/14 i 4/23).

Član 5.

Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavljuje se u Službenom glasniku općine Bužim. Danom stupanja na snagu ove Odluke prestaje da važi Odluka broj:01-05-725-2/17 od 31.03.2017.godine.

Broj: 01-04-149/2024 ZAMJ.PREDSJEDAVALA

Bužim, 29.04.2024

OPĆINSKOG VIJEĆA

Agan Elkasović, s.r.

12.

Na osnovu člana 13. stav 2. tačka 5. i člana 35. Zakona o principima lokalne samouprave u

Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH,“ broj: 49/06 i 51/09), člana 24. stav 1. tačke 7. Statuta općine Bužim (Službeni glasnik općine Bužim broj: 12/15) Općinsko vijeće općine Bužim na svojoj XXXI (tridesetprvoj) redovnoj sjednici održanoj dana, 29.04.2024. godine, **donijelo je:**

O D L U K U o prodaji službenog vozila

Član 1.

Ovom Odlukom odobrava se prodaja službenog motornog vozila ŠKODA OKTAVIA 2.0 TDI Limuzina, šasije: TMBBE21Z2A2009632 godina proizvodnje: 2009, nosivosti 1388 kg. boja crna, gorivo Dizel, 103 KW, broj mjesta 5, registarskih oznaka 067-K-859 u vlasništvu općine Bužim. Početna prodajna cijena za vozilo iznosi 5.905,93 KM.

Član 2.

Postupak prodaje vozila iz člana 1. ove Odluke vršit će se putem javnog nadmetanja-licitacije, nakon objave u dnevnom listu Oslobođenje i web stranici Općine Bužim.

Član 3.

Financijska sredstva ostvarena prodajom vozila iz člana 1. ove Odluke je primitak sredstava budžeta općine Bužim.

Član 4.

Ovlašćuje se Općinski načelnik Općine Bužim da putem Komisije za provođenje javnog nadmetanja, koju će posebnim rješenjem imenovati Općinski načelnik pripremi i provede postupak iz člana 2. ove odluke.

Član 5.

Ova Odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 01-04-617/2024 ZAMJ.PREDSJEDAVALA

Bužim, 29.04.2024

OPĆINSKOG VIJEĆA

Agan Elkasović, s.r.

13.

Na osnovu člana 92. Zakona o budžetima u Federaciji BiH («Službene novine F BiH», broj:102/13,9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16, 5/18, 11/19, 99/19 i 25/22) i člana 24 stav 1. tačka 3. te člana 116. Statuta općine Bužim («Službeni glasnik općine Bužim», broj: 12/15), Općinsko vijeće općine Bužim, na redovnoj XXXI (tridesetprvoj) sjednici održanoj dana 29.04.2024. godine, na prijedlog Općinskog načelnika, **usvojilo je:**

O D L U K U**o usvajanju Izvještaja o izvršenju budžeta općine Bužim za period 01.01.2023 - 31.12.2023 godine****Član 1.**

Usvaja se Izvještaj o izvršenju budžeta općine Bužim za period 01.01. - 31.12.2023 godinu, kako slijedi:

A.I		6.671.370,93
PRIHODI		
(a+b+c)		
a.	Porezni prihodi (E.K. 710000)	3.836.518,07
b.	Neporezni prihodi (E.K. 720000)	1.223.522,61
c.	Tekuće potpore (E.K. 730000)	1.611.330,25
A.II		3.117.302,15
KAPITALNI		
PRIMICI		
(a+b+c)		
a.	Kapitalni primici od prodaje osnovnih sredstava	0,00
b.	Kapitalne potpore iz inostranstva	0,00
c.	Kapitalne potpore od ostalih nivoa vlasti (F BiH, Kant.,MZ) (E.K. 740000)	3.117.302,15
A.III	UKUPNI PRIHODI I KAPITALNI PRIMICI ZA 2023 (A.I.+A.II.)	9.788.673,08
B.I		4.788.125,00
TEKUĆI		
IZDACI		
(1+2+3)		
1.	Troškovi rada organa uprave-fiksni troškovi (a+b+c):	2.499.970,43

a.	Plaće i naknade troškova zaposlenih (E.K. 611000)	1.696.966,61
b.	Doprinos poslodavca (E.K. 612000)	155.723,42
c.	Izdaci za materijal i usluge (E.K. 613000)	647.280,40
2.	Tekući grantovi, varijabilni troškovi (E.K. 614000)	2.282.154,57
3.	Kapitalni grantovi (E.K. 615000)	6.000,00
B.II	KAPITALNI BUDŽET (a+b)	4.593.286,12
a.	Kapitalni izdaci za nabavku stalnih sredstava (E.K. 821000)	4.593.286,12
b.	Otplata dugova- kredit sekundarne vodovodne mreže	0,00
B.III	ISPLAĆENI DIO DEFICITA IZ 2020 GODINE	0,00
B.IV	UKUPNI RASHODI I KAPITALNI IZDACI ZA 2023 (B.I.+B.II.)	9.381.411,12
B.V	UKUPNI RASHODI, KAPITALNI IZDACI I DEFICIT/OBAVEZE (B.III+B.IV)	9.381.411,12
C.I	Suficit/deficit za 2023.godine	407.261,96
C.II	Ostatak obaveza iz predh.godina	0,00
C.III	Ukupno obaveza- akumulirani suficit za 2023 godinu (C.I+C.II)	407.261,96

Član 2.

Prikaz ostvarenja prihoda i primitaka te rashoda i izdataka za period 01.01. - 31.12.2023 godine dat je u tabelarnom prikazu sa obrazloženjem koji je sastavni dio Odluke.

Član 3.

Odluku objaviti u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 01-11-658/2024 ZAMJ.PREDSJEDAVALAČEG

Bužim, 29.04.2024

OPĆINSKOG VIJEĆA

Agan Elkasović, s.r.

14.

Na osnovu člana 45. Statuta općine Bužim («Službeni glasnik općine Bužim», broj: 12/15), te člana 207. Poslovnika Općinskog vijeća općine Bužim («Službeni glasnik općine Bužim», broj: 3/16), Općinsko vijeće općine Bužim, na vanrednoj

VI (šestoj) sjednici, održanoj dana 29.02.2024. godine, donosi:

ZAKLJUČAK
o usvajanju Strategije ruralnog razvoja
Općine Bužim 2023-2027. godina

I

Usvaja se Strategija ruralnog razvoja Općine Bužim 2023-2027. godina, br. 02-04-415-2/24 od 29.02.2024. godine.

II

Zaključak i Strategija ruralnog razvoja Općine Bužim objavit će se na web stranici Općine Bužim i Službenom glasniku općine Bužim.

III

Zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 01-04-684/24   PREDSEDavajući

Bužim, 29.02.2024   OPĆINSKOG VIJEĆA

Hasan Hilić, s.r.

15.

Na osnovu člana 16., tačka 5. i člana 21., stav 2. Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu („Službene novine Federacije BiH“, broj: 64/09), člana 25. stav 3. Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu USK („Službeni glasnik USK “, broj: 4/13), člana 65. stav 2. tačka 2. Uredbe o sadržaju i načinu izrade Planova zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća i planova zaštite od požara („Službene novine Federacije BiH“, broj: 8/11), i člana 38. i 123 Statuta općine Bužim („Službeni glasnik općine Bužim“ broj: 12/15) na prijedlog Općinskog načelnika Općinsko vijeće općine Bužim, na svojoj XXXI (tridesetprvoj) redovnoj sjednici održanoj dana 29.04.2024. godine, **donijelo je:**

ODLUKU

o donošenju Plana zaštite od požara općine
Bužim

I

Donosi se Plan zaštite od požara za teritoriju općine Bužim, registarski broj: 10-256/23 od 27.12.2023. godine urađen od strane TQM d.o.o. Lukavac.

II

Dokument iz tačke I ove odluke sastoji se od:

- Uvoda,
- Tekstualni dio;
- Mjere zaštite od požara;
- Način izrade, usklađivanja, ažuriranja i čuvanja Plana zaštite od požara;
- Grafički prilozi (crteži od 1-21)

III

Zadužuje se Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo da stupanjem na snagu ove Odluke svim pravnim i fizičkim licima na području općine Bužim kojima su utvrđene obaveze u provođenju ovog Plana dostavi izvod iz ovog Plana i obavijest o izvršavanju naloženih mjera.

IV

Danom donošenja Plana iz tačke I ove Odluke prestaje da važi Plan zaštite od požara Općine Bužim broj: 01/1-44-5028/11 od 22.11.2011. godine („Službeni glasnik općine Bužim“ broj: 1/11).

V

Odluka stupa na snagu danom donošenja a objavit će se u Službenom glasniku općine Bužim zajedno sa tekstualnim grafičkim dijelom Plana zaštite od požara iz tačke I ove Odluke.

Broj: 01-40-676/2024 ZAMJ.PREDSJEDAVALAČE

Bužim, 29.04.2024

OPĆINSKOG VIJEĆA

Agan Elkasović, s.r.

16.

Na osnovu člana 13. stav (2). alineja (4). i člana 36. stav (1). tačka a. alineja 9. Zakona o principima lokalne samouprave („Službene novine Federacije BiH,” broj: 49/06 i 51/09) i člana 24. stav (1.) tačka (2.) Statuta općine Bužim („Službeni glasnik općine Bužim” broj: 12/15) a u vezi sa članom 39. stav (2)., člana 123. i 126. Zakona o zaštiti od požara i vatrogastvu („Službene novine Federacije BiH” broj: 64/09) na prijedlog Općinskog načelnika, Općinsko vijeće općine Bužim, na svojoj XXXI (tridesetprvoj) redovnoj sjednici održanoj dana 29.04.2024. godine, **donijelo je:**

O D L U K U

o utvrđivanju jedinstvenog cjenovnika za obračun i naplatu troškova vatrogasnih usluga i intervencija Vatrogasne jedinice općine Bužim u 2024. godini

Član 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se jedinstven cjenovnik za obračun i naplatu troškova vatrogasnih usluga i intervencija Vatrogasne jedinice općine Bužim u 2024. godini.

Član 2.

Vatrogasna jedinica općine Bužim na cijelom području općine Bužim vrši poslove zaštite od požara i vatrogastva uključujući raščišćavanje i čišćenja mjesta saobraćajnih nezgoda i sve druge srodne poslove za koje je osposobljena i materijalno tehnički opremljena.

Troškovi koji nastanu vršenjem usluga iz stava 1. ovog člana po zahtjevu stranke plaća korisnik

usluge ili lice koje se u pravosnažnoj sudskoj odluci utvrdi da je svojim radnjama uzrokovao troškove vatrogasne intervencije.

Prihod po odredbama ove Odluke je prihod općine Bužim a uplaćuje se na depozitni račun budžeta općine Bužim.

Prikupljena sredstva su namjenska i koriste se u svrhu nabavke i održavanja vatrogasne opreme i MTS, stručnog osposobljavanja i obučavanja vatrogasaca i opremanje i uređenje objekata za potrebe vatrogastva.

Utrošak sredstava na prijedlog Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo odobrava Općinski načelnik.

I – OBUKA I PROVJERA ZNANJA UPOSLENIKA PRAVNIH LICA IZ PROTIVPOŽARNE ZAŠTITE

Član 3.

Obuka i provjera znanja do pet (5) uposlenika pravnih lica po jednom kandidatu iznosi 15,00 KM, a za svakog slijedećeg kandidata plaća se 10,00 KM.

U cijenu iz stava 1. ovog člana uračunata je i izrada zapisnika o obavljenoj obuci i izdavanje uvjerenja o obučenosti za svakog uposlenika.

II – KONTROLA ISPRAVNOSTI HIDRANATA SA MJERENJEM PRITISKA U HIDRANTSKOJ MREŽI

Član 4.

Kontrola ispravnosti hidranta sa mjerenjem pritiska hidrantske mreže po jednom hidrantu iznosi 15,00 KM.

U cijeni iz stava 1. ovog člana uključeno je izdavanje zapisnika i protokola ispitivanja.

III – OSTALE USLUGE

Član 5.

Cjenovnik ostalih usluga i korištenja materijalno tehnički sredstava Vatrogasne jedinice.

1. Radni sat jednog vatrogasca bez korištenja materijalno tehnički sredstava iznosi 20.00 KM.

2. Radni sat autocisterne sa posadom koju čini dva izvršioca sa ili bez upotrebe vatrogasne pumpe na lokaciji mjesta rada na udaljenosti do 10. km od sjedišta Vatrogasne jedinice iznosi 100,00 KM.

Za svaki daljnji početni kilometar lokacije mjesta vršenja usluge cijena se uvećava za 2,5KM.

Udaljenost se računa u jednom smjeru do mjesta vršenja usluge.

3. Vatrogasno obezbjeđenje (pripravnost) po jednom vozilu sa posadom od dva poslužioaca, po jednom punom radnom satu plaća se 50,00 KM a za svaki započeti sat koji prelazi 30. minuta od jednog punog sata naplaćuje se cijena jednog sata.

Vatrogasno obezbjeđenje koje traje duže od pet sati odobrava se popust u iznosu od 25 % na ukupni iznos cijene vatrogasnog dežurstva.

Za usluge iz tačke 2. i 3. ovog člana podrazumjeva se računanje vremena od startanja vatrogasnog vozila iz sjedišta Vatrogasne jedinice do povratka u službene prostorije Vatrogasne jedinice a ne mogu se obračunati manje od jednog sata.

4. Rad prenosne pumpe na ispumpavanju vode uz rukovanje jednog vatrogasca za svaki radni sat plaća se 20,00 KM. a za svaki naredni započeti radni sat koji prelazi 30. minuta od jednog punog sata naplaćuje se cijena jednog punog sata s tim da se ne može obračunati manje od jednog radnog sata.

5. Usluge čišćenje mjesta saobraćajne nezgode od odbačenih razbijenih dijelova vozila i masnih mrlja od maziva i drugih masnih tvari (ulja i goriva) koji ugrožavaju sigurnost odvijanja saobraćaja naplaćuje se po jednom satu 100,00 KM.

Hemijska sredstva utrošena u toku intervencije naplaćuju se po nabavnoj cijeni dobavljača. Poslove čišćenja vrše dva izvršioca.

Svaki radni sat dodatno angažovanih vatrogasaca obračunava se po cijeni od 20,00 KM za svakog pojedinačno angažovanog vatrogasca.

Radno vrijeme se obračunava od momenta startanja vozila iz garaže, uključujući vrijeme

intervencije do povratka vozila na polazno mjesto s tim da se vrijeme intervencije ne može obračunati manje od jednog sata.

6. Iznajmljivanje uređaja za isušivanje vlage naplaćuje se po danu 15,00 KM.

7. Iznajmljivanje prenosne motorne pumpe za ispumpavanje vode naplaćuje se po danu 20,00 KM. U cijenu nije uračunato pogonsko gorivo koje obezbjeđuje korisnik.

Mjesto preuzimanja opreme iz tačke 6. i 7. je u vatrogasnoj garaži.

Član 6.

Usluge iz člana 5. ove Odluke Vatrogasna jedinica vrši samo na pismeni zahtjev naručioca usluge ili na drugi obostrano ugovoreni način osim intervencija gašenja požara ili spašavanja ljudi i materijalnih dobara.

U obračun usluga Vatrogasne jedinice naplaćuju se i svi drugi troškovi koji nastanu u vezi napalate izvršene usluge (troškovi prikupljanja potrebne dokumentacije kod drugih nadležnih organa i drugi troškovi koji nastanu u vezi vršenja predmetne usluge).

Član 7.

Ne naplaćuju se usluge i troškovi Vatrogasne jedinice iz ove Odluke koji nastanu po zahtjevu organizatora a u svrhu obilježavanja značajnih datuma proglašanih Odlukama Općinskog vijeća općine Bužim.

Član 8.

Usluge i korištenje materijalno tehnički sredstava iz člana 5. ove Odluke ne naplaćuju se za vrijeme stanja prirodne prirodne i druge nesreće na području općine Bužim ako se koriste u svrhu spašavanja ljudi i materijalnih dobara.

Od oslobođanja plaćanja usluga iz stava 1. ovog člana izuzimaju se usluge iz tačke 3. i 5.

IV – NAČIN OBRAČUNA I NAPLATE USLUGA

Član 9.

Usluge iz poglavlja I i II plaćaju se na osnovu predračuna koji izdaje Služba za financije i trezor.

Na osnovu radnog naloga o izvršenim uslugama, obračun i izdavanje računa iz poglavlja III vrši Služba za financije i trezor.

Radni nalog za izvršene usluge izdaje i popunjava Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo.

Izgled, sadržaj, broj primjeraka i način izdavanja računa, otpremnica i ostale dokumentacije a vazane za usluge iz ove Odluke utvrđuje Općinski načelnik putem Službe za financije i trezor i Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo.

Član 10.

Nakon isteka kalendarske godine prikupljena i ne utrošena sredstva po osnovu ove Odluke prenose se u slijedeću budžetsku godinu.

VI - ZAVRŠNE ODREDBE**Član 11.**

Ne može se zaključiti Ugovor ili izvršiti obračun vatrogasnih usluga ili iznajmiti na korištenje materijalno tehničkih sredstava sa manjim cijenama utvrđenih ovom Odlukom.

Član 12.

Ova Odluka objaviće se u Službenom glasniku općine Bužim, a primjenjuje se od dana donošenja i vrijedi za budžetsku 2024. godinu.

Broj: 01-40-186/2024 ZAMJ.PREDSJEDAVALAČEG

Bužim, 29.04.2024 OPĆINSKOG VIJEĆA

Agan Elkasović, s.r.

OPĆINSKI NAČELNIK

17.

Na osnovu člana 7. Ugovora o međusobnim pravima i obavezama u vršenju poslova zaštite i spašavanja iz nadležnosti Službe za vodosnabdjevanje broj: 02-44-3687 /15 od 23.12.2015. godine i člana 123. Statuta općine Bužim (Službeni glasnik općine Bužim broj: 12/15), Općinski načelnik, **donosi:**

O D L U K U**o dodjeli na korištenje uniformi za pripadnike Službe za vodosnabdjevanje.****Član 1.**

J.K.P. KOMB d.o.o. Bužim dodjeljuje se na korištenje sedam (7) kompleta uniformi civilne zaštite i to :

1. Jakna sa podjaknom ..... komada 7.
2. Košulja dugih rukava ..... komada 7.
3. Ljetne pantalone ..... komada 7.
4. Radna polo-majica ..... komada 7.
5. Radni opasač ..... komada 7.
6. Duboke čizme ..... komada 7.
7. Kačket ..... komada 7.
8. Ranac ..... komada 7.

Član 2.

Uniforme iz člana 1. ove Odluke su nove i ne korištene a dodjeljuju se u svrhu opremanja Službe za vodosnabdjevanje formiranu u JKP KOMB d.o.o. Bužim i uvezanu u strukturu civilne zaštite općine Bužim.

JKP KOMB d.o.o. Bužim će uniforme iz prethodnog stava zadužiti imenovane pripadnike Sslužbe za vodosnabdjevanje i jedan primjerak pojedinačnih zaduženja dostaviti Službi za civilnu zaštitu i vatrogastvo općine Bužim u svrhu evidencije.

Član 3.

Za primopredaju uniformi iz ove Odluke zadužuje se Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo o čemu će se sačiniti zapisnik.

Uniforme iz člana 1. ove Odluke ostaje u vlasništvu općine Bužim.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja a objavit će se u Službenom glasniku općine Bužim

Broj: 02-40-1511/24 OPĆINSKI NAČELNIK

Bužim, 09.05.2024 Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

18.

Na osnovu člana 13. i 14. Zakona o kulturi (Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona broj: 2/09) člana 19. Odluke o izvršavanju budžeta općine Bužim za 2024. godinu („Službeni glasnik općine Bužim“, broj: 1/24), član 123. Statuta Općine Bužim (Službeni glasnik Općine Bužim, broj:12/15) Općinski načelnik, **donosi** :

O D L U K U

o raspodjeli i načinu utroška sredstava na ekonomskom kodu 614311- grant za kulturu u budžetu općine Bužim za 2024 godinu

Član 1.

U Odluci o budžetu općine Bužim za 2024 godinu („Službeni glasnik općine Bužim“, broj: 1/24) u Službi za opću upravu i društvene djelatnosti planirana su sredstva na ekonomskom kodu-614311-grant za kulturu u iznosu od 10.000,00 KM koja će se dodjeliti za finansiranje programa u oblasti kulture putem Javnog poziva.

Član 2.

O primjeni ove Odluke starat će se Općinski načelnik putem nadležnih službi.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će se objaviti u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 02-11-1608/24

OPĆINSKI NAČELNIK

Bužim, 17.05.2024

Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

19.

Na osnovu člana 13. i 14. Zakona o kulturi (Službeni glasnik USK, broj:2/09) člana 123. Statuta općine Bužim („Službeni glasnik općine Bužim“ , broj : 12/15.) Općinski načelnik općine Bužim, **donosi**:

PRAVILNIK

o kriterijima, načinu i postupku raspodjele budžetskih sredstava za programe iz oblasti kulture

I - OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Predmet pravilnika)

Ovim pravilnikom utvrđuju se kriteriji, način i postupak raspodjele sredstava Budžeta općine Bužim za programe iz oblasti kulture, način doznačavanja sredstava i nadzor nad trošenjem sredstava.

Član 2.

(Pravo na dodjelu sredstava iz Budžeta općine)

(1) Pravo na dodjelu sredstava Budžeta općine Bužim imaju udruženja, samostalni stvaratelji u oblasti kulture i pojedinci koji se bave kulturnom djelatnosti odnosno svim oblicima stvaralaštva , te prenošenjem i očuvanjem kulturnih vrijednosti u oblasti književne, glazbene, plesne, likovne djelatnosti,te očuvanju kulturnoga i prirodnoga naslijeđa, arhivske, muzejske, izložbene i književne

djelatnosti, te ostalih kulturnih djelatnosti koji imaju sjedište na području općine Bužim.

(2) Subjekti iz stava (1) ovoga člana kojima su dodijeljena sredstva prema javnome pozivu za prethodnu godinu, a do kraja februara tekuće godine nisu dostavili za prethodnu godinu tekstualni i financijski izvještaj o namjenskom utrošku dodijeljenih sredstava, ne mogu sudjelovati u raspodjeli sredstava tekuće godine.

II-JAVNI POZIV

Član 3.

(Javni poziv)

(1) Sredstva se prema ovome Pravilniku dodjeljuju na temelju prijave na javni poziv koji objavljuje Općinski načelnik.

(2) Javni poziv za raspodjelu sredstava iz stava (1) ovoga Pravilnika objavljuje se na službenoj web stranici Općine.

(3) Javni poziv traje 15 dana od dana objave na službenoj stranici Općine.

Član 4.

(Komisija za odabir projekata)

(1) Vrednovanje i odabir projekata provodi Komisija za odabir projekata koju imenuje Općinski načelnik.

(2) Komisija se sastoji od 5 članova, predsjednika i četiri člana koji se sastoje iz reda državnih službenika.

(3) Komisija za odabir projekata uz prethodno razmatranje i utvrđivanje zadovoljavanja općih i posebnih kriterija, kao i pozitivnih i eliminacijskih kriterija propisanih ovim Pravilnikom, donosi konačni prijedlog odluke o raspodjeli sredstava iz oblasti kulture na temelju zapisnika sastavljenog na sjednici komisije.

(4) Nadzor nad namjenskim trošenjem sredstava dodijeljenih prema ovom Pravilniku provodi služba za opću upravu i društvene djelatnosti.

(5) Kontrolu namjenskog trošenja sredstava odobrenih korisnicima prema ovome Pravilniku obavljat će služba za opću upravu obavljat će na temelju izvješća koja dostave korisnici, a po potrebi i neposredno kod korisnika sredstava.

III- PRIJAVA NA JAVNI OGLAS

Član 5.

(Prijava)

(1) Subjekti iz člana 2. ovoga Pravilnika podnose Općini prijavu na objavljeni javni poziv iz člana 3. ovoga Pravilnika.

(2) Prijava iz stava (1) ovoga člana treba sadržavati:

- a) Popunjen obrazac za aplikaciju
- b) Rješenje o registraciji/identifikacijski dokument za pojedinca;
- c) Identifikacijski broj aplikanta (ovjerena kopija)
- d) Ugovor sa bankom s navedenim transakcijskim računom (ovjerena kopija)
- e) Projekat, koji treba da sadrži
  - naziv projekta
  - naziv organizacije (adresa, telefon/ fax i email)
  - oblast na koju se odnosi projekat i opis konkretnog problema koji se rješava realizacijom projekta,
  - ciljevi projekta (na koji način projekat doprinosi rješavanju problema)
  - ciljna grupa
  - detaljan opis projekta (po mogućnosti navesti sve projektne aktivnosti i vremensku dinamiku realizacije projekta)
  - detaljan budžet projekta

Po javnom pozivu za realizaciju projekta može se prijaviti najviše jedan projekat po aplikantu. Po jednom projektu maksimalno odobrena sredstva iz

budžeta općine Bužim mogu biti u iznosu od 3.500,- KM.

Član 6.

(Aplikacijska dokumentacija)

(1) Aplikacijsku dokumentaciju podnosi ovlaštena osoba aplikanta, a dokumentacija sadrži:

- a) naziv projekta
- b) podaci o aplikantu
- c) status, datum, broj i mjesto registracije
- d) adresa aplikanta (ulica, mjesto, telefon)
- e) identifikacioni broj aplikanta
- f) transakcijski račun aplikanta
- g) ime i prezime osobe odgovorne za sprovođenje projekta
- h) kratak opis aplikanta (realizirani projekti, partneri, broj volontera, zaposlenih itd.)
- i) sredstva potrebna za realizaciju projekta ili dijela koji se aplicira i informacija da li je aplikant za dio sredstava aplicirao kod drugog sufinansijera,
- j) potpis lica koje je popunilo obrazac i pečat aplikanta

(2) Prijavni obrazac sa propisanom sadržinom se može preuzeti na Info-pultu Centra za pružanje usluga građanima.

IV- RASPODJELU SREDSTAVA

Član 7.

(Područja kulturnih djelatnosti za koja se raspodjeljuju sredstva)

(1) Planirana sredstva Budžeta općine Bužim raspodjeljuju se u okviru sljedećih područja kulturnoga stvaralaštva:

- a) za očuvanje kulturnog naslijeđa;
- b) za pripremanje i izvođenje programa i projekata, akcija i manifestacija u oblasti kulture;

c) glazbena i muzičko-scenska djelatnost;

d) muzejsko-galerijska djelatnost;

e) tradicionalno umjetnički obrti;

(2) Općinski načelnik zadržava pravo izbora područja kulturnoga stvaralaštva za koja će raspisati javni poziv za raspodjelu sredstava tokom budžetske godine.

V-KRITERIJI OCJENJIVANJA

Član 8.

(Pozitivni i eliminacijski kriteriji)

(1) Kriteriji za vrednovanje i odabir projekata:

a) Pozitivni kriteriji:

- 1) Vežanost projekta za oblast navedenu u članu 7.
- 2) Da se projekat odnosi na građane općine Bužim i da će se realizirati na području općine Bužim
- 3) Izražena potreba stanovništva za projektom
- 4) Jasna definicija ciljne grupe (kome je namjenjen)
- 5) Projekat je od uticaja na realizaciju drugih projekata u općini
- 6) Učešće predlagača projekta vlastitim ili donatorskim sredstvima
- 7) Održivost projekta

b) Eliminatorski kriteriji :

- a) Nedostaju formalni uslovi za kandidovanje projekta (nepotpuna i netačna dokumentacija)
- b) Projekat nije važan za oblast navedenu u članu 7.

c) Tema projekta nije podudarna sa ciljevima i zadacima, odnosno registrovanom djelatnošću predlagača projekta

Član 9.

(Odluka o raspodjeli sredstava)

(1) Komisija za odabir programa/projekata donosi prijedlog odluke o raspodjeli sredstava rukovodeći se ocjenom programa/projekta na temelju kriterija iz člana 8. ovoga Pravilnika.

(2) Komisija za odabir programa /projekata dužna je pripremiti prijedlog odluke o raspodjeli sredstava i dostaviti Općinskom načelniku u roku od 15 dana od dana isteka roka javnoga poziva za prijavu projekata.

(3) Konačnu odluku o raspodjeli sredstava donosi Općinski načelnik.

VI - NAČIN PRAĆENJA DODIJELJENIH SREDSTAVA

Član 10.

(Sredstva za programe/projekte u oblasti kulture)

(1) Sredstva utvrđena za projekte/programe iz oblasti kulture izdvajat će se iz Budžeta Općine za tekuću godinu u skladu sa planiranim sredstvima na ekonomskom kodu 614311- kultura u službi za opću upravu i društvene djelatnosti na osnovu Javnog poziva.

Član 11.

(Izveštaj o realizaciji projekta i utroška dodjeljenih sredstava)

(1) Korisnici sredstava dužni su, nakon što se realizira odobreni program/projekat, dostaviti izvještaj o realizaciji programa i utrošku odobrenih sredstava, najkasnije do kraja februara tekuće godine za prethodnu godinu.

(2) Sredstva osigurana u Budžetu Općine doznachavaju se na žiroračun korisnika, na način utvrđen ugovorom o trošenju dodjeljenih sredstava.

VII- PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 12.

(Stupanje na snagu)

(1) Ovaj pravilnik stupa na snagu danom donošenja, a isti će se objaviti u Službenom glasniku općine Bužim

Broj: 02-11-1759/24

OPĆINSKI NAČELNIK

Bužim, 31.05.2024

Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

20.

Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave (Sl.novine F BiH, broj: 49/06) člana 123. Statuta općine Bužim (Sl.glasnik općine Bužim, broj:12/15), Općinski načelnik općine Bužim, a na prijedlog Službe za opću upravu i društvene djelatnosti, **je donio:**

P R A V I L N I K

o dodjeli stipendija za akademsku 2023/2024 i drugih oblika finansijske pomoći studentima općine Bužim

I OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

Ovim pravilnikom se uređuje pravni odnos između općine Bužim kao davaoca stipendije (u daljem tekstu: stipenditor) i redovnih studenata općine Bužim, kao korisnika stipendije (u daljem tekstu: stipendist), a naročito: način dodjele stipandija, prava i obaveze stipendista i način ostvarivanja tih prava, te prava i obaveze stipenditora.

Član 2.

Studenti općine Bužim, redovno upisani na fakultetima u Bosni i Hercegovini imaju pravo podnijeti zahtjev za dodjelu stipendije pod uslovima i na način propisan ovim pravilnikom, a u granicama budžetom predviđenih sredstava općine Bužim za tu namjenu.

Sredstva predviđena budžetom koristiće se za stipandiranje studenata u 100% iznosu.

Pravo na drugi oblik pomoći mogu ostvariti učenici generacije osnovnih i srednjih škola, te postdiplomci sa područja općine Bužim.

Član 3.

Izbor stipendista vrši se na osnovu konkursa koji raspisuje Općinski načelnik za akademsku 2023/24 godinu, a koji se objavljuje na službenoj internet stranici Općine i Oglasnoj ploči organa.

Rok za podnošenje prijava (zahtjeva) je 15 (petnaest) dana od dana objavljivanja Konkursa na službenoj internet stranici Općine i Oglasnoj ploči organa.

Član 4.

Uz prijavu na Konkurs za dodjelu stipendija podnositelj je dužan priložiti slijedeće dokumente:

- Prijava (zahtjev) sa kraćom biografijom
- Uvjerenje o prebivalištu (CIPS),
- Uvjerenje o upisu na fakultet za tekuću akademsku godinu 2023/24 kao redovan student (prvi put) (orginal ili ovjerena kopija)
- Prepis ocjena s fakulteta za redovne studente (II, III i IV godina) a ovjerena kopija svjedočanstva završnog razreda srednje škole i svjedočanstva o maturi za studente koji su upisali prvu godinu studija u akademskoj 2023/24 godini.
- Ovjerenu i potpisanu izjavu da nije korisnik druge stipendije (ovjerena kod nadležnog organa)
- tekući račun studenta/stipendiste na koji će se isplatiti dodjeljena stipendija

Član 5.

Postupak izbora kandidata po konkursu provodi Komisija za provođenje konkursa za dodjelu stipendija koju imenuje Općinski načelnik.

Komisiju čine predsjednik i dva člana.

Komisija za dodjelu stipendija je dužna razmotriti sve prispjele zahtjeve i utvrditi rang listu kandidata prijavljenih na Konkurs koja se ističe na oglasnoj ploči općine Bužim i dostavlja Općinskom načelniku .

Član 6.

Općinski načelnik putem službe za opću upravu i društvene djelatnosti vrši izbor stipendista u

skladu sa utvrđenom i objavljenom rang listom Komisije za dodjelu stipendija.

II USLOVI ZA DODJELU STIPENDIJA

Član 7.

Na raspisani konkurs za dodjelu stipendija mogu se prijaviti kandidati koji imaju prebivalište na području općine Bužim, a koji su redovni studenti na fakultetima u Bosni i Hercegovini.

Član 8.

Studenti koji su apsolvanti, kao i studenti koji obnavljaju godinu ili su već korisnici stipendija drugih pravnih subjekata ne mogu konkurisati za stipendiju, niti će njihove molbe biti uzete u razmatranje.

III VISINA STIPENDIJE

Član 9.

Kandidat čija je molba za stipendiju pozitivno riješena, stiče pravo na stipendiju nakon potpisanog Ugovora o stipendiranju između stipenditora i stipendiste, odnosno roditelja ili staratelja.

Ugovor se potpisuje za 10 mjeseci računajući od početka akademske godine.

Član 10.

Visina stipendije za studente utvrdiće se na osnovu broja podnesenih prijava za dodjelu stipendija i iznosa planiranih grant sredstava.

IV PRAVA I OBAVEZE

Član 11.

Studenti (stipendisti) dužni su da redovno prate nastavu, odnosno da u predviđenom roku polože odgovarajuće ispite i regulišu druge obaveze predviđene zakonom, što dokazuju odgovarajućim aktom obrazovne institucije.

Član 12.

Stipenditor može raskinuti Ugovor o stipendiranju prije ugovorenog roka i zahtjevati povrat

primljenih stipendija od stipendista, odnosno njihovih roditelja ili staratelja, u slijedećim slučajevima:

-ako korisnik stipendije svojom krivnjom prekine redovno školovanje;

-ako korisnik stipendije primi stipendiju od drugog davaoca;

-ako korisnik izgubi status redovnog studenta;

-ako korisnik stipendije neistinito prikaže uslove na temelju kojih je ostvario pravo na stipendiju.

V DODJELA DRUGIH OBLIKA POMOĆI

Član 13.

Pravo na druge oblike pomoći iz člana 2. ovog Pravilnika mogu se ostvariti na temelju zahtjeva tokom cijele akademske godine.

Zahtjev iz prethodnog stava podnosi se Općinskom načelniku, uz dostavljanje dokaza o opravdanosti zahtjeva.

Odluku o zahtjevu iz stava 1. ovoga člana donosi Općinski načelnik na prijedlog posebne komisije koju imenuje u svakom konkretnom slučaju.

Komisija za dodjelu stipendija je u mogućnosti da utvrđuje istinitost prikazanih uslova za ostvarenje prava na stipendiju, i o tome može sačiniti službenu zabilješku.

VI ZAVRŠNE ODREDBE

Član 14.

Stipendista općinske uprave Bužim, ne može biti uživalac stipendije od drugih pravnih subjekata.

Član 15.

Od povrata stipendije, iz člana 14. ovog Pravilnika oslobođeni su studenti bez oba roditelja i djeca pod starateljstvom, djeca sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću.

Član 16.

U slučaju odbijanja zahtjeva za dodjelu stipendije, podnosilac zahtjeva ima pravo žalbe.

Žalba se podnosi Komisiji općinskog vijeća za žalbe u drugom stepenu u roku od 8 dana od dana objavljivanja utvrđene liste korisnika stipendija od strane Komisije na oglasnoj ploči općine Bužim.

Odluka Komisije po žalbi je konačna.

Član 17.

Pravilnik stupa na snagu danom donošenja, a isti će biti objavljen u Službenom glasniku Općine Bužim.

Broj: 02-02-1260/24

OPĆINSKI NAČELNIK

Bužim, 23.04.2024

Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

21.

U skladu sa članom 184. stav 1. točka 2. Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 39/03, 22/06 i 43/10) tačke VIII Odluke o uslovima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća (Službene novine Federacije BiH broj: 4/12. 80/13 i 20/20), i člana 29. stav 1. tačka 1. Pravilnika o načinu rada i funkcioniranja štabova i povjerenika civilne zaštite (Službene novine F BiH broj: 77/06 i 5/07) a na osnovu Godišnjeg plana korištenja sredstava posebne naknade u 2023. godini broj: 02/5-40-3301/22 od 22.12.2022. godine, na prijedlog Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo općine Bužim, Općinski štab civilne zaštite općine Bužim na svojoj dvadeset drugoj redovnoj sjednici održanoj dana, 23.04.2024. godine, **donio je:**

O D L U K U

o utrošku sredstava za nabavku uniformi za Povjerenike CZ i pripadnike Službi zaštite i spašavanja

Član 1.

Ovom Odlukom odobrava se utrošak sredstava iz budžeta općine Bužim za 2024. godinu prikupljenih od posebnih naknada za zaštitu i spašavanje i sredstava Vlade USK za nabavku uniformi za Povjerenike civilne zaštite u Mjesnim zajednicama i pripadnika Službi zaštite i spašavanja - I faza u ukupnom iznosu od 46.000,00 KM i to:

- Iznos od 16.000,00 KM iz budžeta općine Bužim iz namjenskih sredstava od posebnih naknada za zaštitu i spašavanje;

- Iznos od 30.000,00 KM iz budžeta općine Bužim uplaćenih iz budžeta USK iz namjenskih sredstava od posebnih naknada po Odluci Kantonalnog štaba CZ broj: 15-40-4-7652/2023 od 17.07.2023. godine.

Član 2.

Sredstva iz člana 1. ove Odluke planirana su u rashodovnoj strani budžeta općine Bužim za 2024. godinu, potrošačka jedinica 02/5, ekonomski kod 613 480 – Ostali materijali posebne namjene.

Član 3.

Za provođenje ove odluke zadužuje se Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo a nabavka iz člana 1. ove odluke provodit će se u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja a objaviće se u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 02-40-1177/24 KOMANDANT ŠTABA

Bužim, 23.04.2024 Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

22.

U skladu sa članom 184. stav 1. tačka 6. Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od

prirodnih i drugih nesreća („ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 39/03, 22/06 i 43/10) tačke VII Odluke o uslovima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća (Službene novine Federacije BiH broj: 4/12. 80/13 i 20/20), i člana 29. stav 1. tačka 1. Pravilnika o načinu rada i funkcioniranja štabova i povjerenika civilne zaštite (Službene novine F BiH broj: 77/06 i 5/07) a na osnovu Godišnjeg plana korištenja sredstava posebne naknade u 2024. godini broj: 02/5-40-3556/23 od 03.11.2023. godine, na prijedlog Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo općine Bužim, Općinski štab civilne zaštite općine Bužim na svojoj dvadeset drugoj redovnoj sjednici održanoj dana, 23.04.2024. godine, **donio je:**

O D L U K U**o utrošku sredstava za finasiranje projekta sanacije klizišta u naselju Velići u MZ Bag.****Član 1.**

Ovom Odlukom odobrava se utrošak sredstava iz budžeta općine Bužim za 2024. godinu u svrhu sufinansiranja projekta sanacije klizišta u naselju Velići u Mjesnoj zajednici Bag u ukupnom iznosu od 66.000,00 KM i to:

- Iznos od 10.000,00 KM iz budžeta općine Bužim prikupljenih od posebnih naknada za zaštitu i spašavanje;

- Iznos od 56.000,00 KM iz sredstava budžeta USK uplaćenih u budžet općine Bužim po Odluci Vlade USK broj: 03-02-2190-928/2023 od 28.09.2023. godine.

Član 2.

Sredstva iz člana 1. ove Odluke planirana su u budžetu Općine Bužim za 2024. godinu, potrošačka jedinica 02/5, ekonomski kod 821 612 – Rekonstrukcija cesta i mostova - sanacija klizišta u naselju Velići.

Član 3.

Za provođenje ove odluke zadužuje se Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo a nabavka iz člana 1. ove odluke provodit će se u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja a objaviće se u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 02-40-1178/24 KOMANDANT ŠTABA

Bužim, 23.04.2024 Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

23.

U skladu sa članom 184. stav 1. tačka 6. Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 39/03, 22/06 i 43/10) tačke VII Odluke o uslovima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća (Službene novine Federacije BiH broj: 4/12. 80/13 i 20/20), i člana 29. stav 1. tačka 1. Pravilnika o načinu rada i funkcioniranja štabova i povjerenika civilne zaštite (Službene novine F BiH broj: 77/06 i 5/07) a na osnovu Godišnjeg plana korištenja sredstava posebne naknade u 2024. godini broj: 02/5-40-3556/23 od 03.11.2023. godine, na prijedlog Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo općine Bužim, Općinski štab civilne zaštite općine Bužim na svojoj dvadeset drugoj redovnoj sjednici održanoj dana, 23.04.2024. godine, **donio je:**

O D L U K U**o utrošku sredstava za sufinansiranje projekta uređenja Bužimnice****Član 1.**

Ovom Odlukom za sufinansiranje projekta uređenja korita Bužimnice odobrava se utrošak sredstava iz budžeta općine Bužim za 2024. godinu u ukupnom iznosu od 122.000,00 KM od toga:

- Iznos od 10.000,00 KM iz budžeta općine Bužim od namjenskih sredstava od posebnih naknada za zaštitu i spašavanje;

- Iznos od 112.000,00 KM iz budžeta USK od namjenskih sredstava od posebnih naknada uplaćenih u budžet općine Bužim po Odluci Vlade USK broj: 03-02-2190-933/2023 od 28.09.2023. godine.

Član 2.

Sredstva iz člana 1. ove Odluke planirana su u budžetu Općine Bužim za 2024. godinu, potrošačka jedinica 02/5, ekonomski kod 615 311 – Kapitalni transferi neprofitnim organizacijama.

Član 3.

Za provođenje ove odluke zadužuje se Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja a objaviće se u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 02-40-1179/24 KOMANDANT ŠTABA

Bužim, 23.04.2024 Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

24.

U skladu sa članom 184. stav 1. tačka 2. Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („ Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 39/03, 22/06 i 43/10) tačke VIII Odluke o uslovima i načinu korištenja sredstava ostvarenih po osnovu posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih

nesreća (Službene novine Federacije BiH broj: 4/12. 80/13 i 20/20), i člana 29. stav 1. tačka 1. Pravilnika o načinu rada i funkcioniranja štabova i povjerenika civilne zaštite (Službene novine F BiH broj: 77/06 i 5/07) a na osnovu Godišnjeg plana korištenja sredstava posebne naknade u 2024. godini broj: 02/5-40-3556/23 od 03.11.2023. godine. na prijedlog Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo općine Bužim, Općinski štab civilne zaštite općine Bužim na svojoj dvadeset drugoj redovnoj sjednici održanoj dana, 23.04.2024. godine, **donio je:**

O D L U K U
o utrošku sredstava za nabavku
komunikacijske opreme za Operativni
centar civilne zaštite

Član 1.

Ovom Odlukom odobrava se utrošak sredstava za nabavku komunikacijske opreme za operativni centar civilne zaštite u ukupnom iznosu od 30.000,00 KM planiranih u budžetu općine Bužim u 2024. godini iz sredstava:

- Prikupljenih od posebnih naknada za zaštitu i spašavanje u iznosu od 15.000,00 KM.
- Vlade USK uplaćenih u budžet općine Bužim po Odluci Kantonalnog štaba civilne zaštite USK broj: 15-40-4-7656-1/2023 od 17.07.2023. godine u iznosu od 15.000,00 KM.

Član 2.

Sredstva iz člana 1. ove Odluke planirana su u budžetu općine Bužim za 2024. godinu, potrošačka jedinica: 02/5, ekonomski kod 821 340 – Elektronska i fotografska oprema.

Član 3.

Za provođenje ove odluke zadužuje se Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo a nabavka iz člana 1. ove odluke provodit će se u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja a objaviće se u Službenom glasniku općine Bužim.

Broj: 02-40-1191/24

KOMANDANT ŠTABA

Bužim, 23.04.2024

Mersudin Nanić
dipl.ing.inf., s.r.

SLUŽBENE OBJAVE**2. Registar budžetskih korisnika Općine Bužim za 2025. godinu**

Na osnovu člana 3. Zakona o budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16 5/18,11/19, 99/19, 25/22), člana 3. i člana 5. stav 2. Pravilnika o utvrđivanju i načinu vođenja Registra budžetskih korisnika budžeta u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 30/14.) Služba za finansije i trezor općinske uprave Općine Bužim, **donosi:**

R E G I S T A R
budžetskih korisnika Općine Bužim za 2025. godinu

I

Registar budžetskih korisnika Općine Bužim za 2025 godinu čine slijedeći budžetski korisnici:

RBK BROJ	500
NAZIV	OPCINSKO VIJEĆE
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 Viteške broj 26
ID BROJ	4263287480003

RBK BROJ	100
NAZIV	JEDINSTVENI OPĆINSKI ORGAN
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 viteške broj 26
ID BROJ	4263287560007

RBK BROJ	102
NAZIV	KABINET OPĆINSKOG NAČELNIKA
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 viteške broj 26
ID BROJ	4263287560007

RBK BROJ	103
NAZIV	SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE, IMOVINSKO-PRAVNE I GEODETSKE POSLOVE
ADRESA KORISNIKA	Ulica 5050 viteške broj 26
ID BROJ	4263287560007

RBK BROJ	104
NAZIV	SLUŽBA ZA FINANSIJE I TREZOR
ADRESA KORISNIKA	Ulica 5050 Viteške broj 26
ID BROJ	4263287560007

RBK BROJ	105
NAZIV	SLUŽBA ZA RAZVOJ I PODUZETNIŠTVO
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 viteške broj 26
ID BROJ	4263287560007

RBK BROJ	106
NAZIV	SLUŽBA ZA OPĆU UPRAVU I DRUŠTVENE DJELATNOSTI
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 Viteške broj 26

RBK BROJ	107
NAZIV	SLUŽBA ZA CIVILNU ZAŠTITU I VATROGASTVO
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 Viteške broj 26
ID BROJ	4263287560007

RBK BROJ	200
NAZIV	JAVNA USTANOVA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD
ADRESA KORISNIKA	Trg Alije Izetbegovića
ID BROJ	4263162430004

RBK BROJ	300
NAZIV	OPĆINSKO PRAVOBRANILAŠTVO
ADRESA KORISNIKA	Trg Alije Izetbegovića
ID BROJ	4263520020000

RBK BROJ	400
NAZIV	JAVNA USTANOVA CENTAR ZA KULTURU, SPORT I INFORMISANJE
ADRESA KORISNIKA	Ulica 505 viteške
ID BROJ	4263682600000

II

Podaci iz Registra koji se ne objavljuju, javni su i dostupni u Službi za finansije i trezor.

III

Status budžetskog korisnika koji se utvrdi nakon objave ovog Registra, objavit će se sljedeće godine.

IV

Registar budžetskih korisnika Općine Bužim za 2025 godinu će se objaviti u „Službenom glasniku Općine Bužim“.

Obrađivač:

Služba za finansije i trezor

Po ovlaštenju ON Šef službe:

Jasmin Salkić, dipl.ecc.

Broj: 02/2-11-1620/24

Bužim, 16.05.2024. godine

3. STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA OPĆINE BUŽIM ZA PERIOD 2023 – 2027

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Unsko-sanski kanton
OPĆINA BUŽIM
OPĆINSKI NAČELNIK

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Una-Sana canton
MUNICIPALITY OF BUŽIM
MUNICIPALITY MAYOR

Služba za razvoj i poduzetništvo

Bužim ul.505.Vbbr.26 fax.++ 387 37 410031 tel.++ 387 37 419513 e-mail: opcbuzim@bih.net.ba

Broj: 02-04-415/24

Bužim dana, 29.02.2024. godine

STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA OPĆINE BUŽIM ZA PERIOD 2023 – 2027

Bužim 2023

U izradi dokumenta učestvovali su:

A). Tim općine Bužim

1.	Ilfad Eminić	Šef Službe za razvoj i poduzetništvo	Koordinator
2.	Senad Krupić	Viši samostalni referent za koordinaciju lokalnog razvoja u službe za razvoj i poduzetništvo	Član
3.	Jasminka Šahinović	Stručni savjetnik za poljoprivredu	Član
4.	Asmira Nanić	Stručni saradnik za koordinaciju upravljanja lokalnim razvojem	Član

Konzultanti ispred projekta

Prof.dr.sc. Marko Ivanković

Dr.sc. Omer Kurtović

Voditelj projekta ANC

Dr. sc. Suzana Madžarić CIHEAM (Centre International de Hautes Etudes Agronomiques Méditerranéenne), Mediterranean Agronomic Institute of Bari, Italy

ZAHVALE

- CIHEAM – Biagio Terlizzi, Suzana Madžarić,
- NAČELNIK OPĆINE: Mersudin Nanić
- TIM OPĆINE BUŽIM
- Kolege: Ž. Vaško., O. Kurtović

Strategija ruralnog razvoja Općine Bužim je pripremljena u okviru projekta („*Održivi ekonomski razvoj i zaštita životne sredine u područjima sa prirodnim ograničenjima u Bosni i Hercegovini*“) financiranog od strane Ministarstva vanjskih poslova i međunarodne saradnje Italije, preko Talijanske agencije za razvoj i suradnju (AICS), koji implementira Međunarodni centar za napredne mediteranske agronomske studije – Mediteranski agronomski institut iz Barija (CIHEAM Bari) u Bosni i Hercegovini. Sadržaj ovog dokumenta ne odražava nužno stavove Ministarstva vanjskih poslova i međunarodne saradnje Italije, preko Talijanske agencije za razvoj i suradnju (AICS), koji implementira Međunarodni centar za napredne mediteranske agronomske studije – Mediteranski agronomski institut iz Barija (CIHEAM Bari) u Bosni i Hercegovini.

SADRŽAJ:	
1. Uvod	5
2. Situaciona analiza	6
2.1. Institucionalno i političko okruženje	6
2.1.1. Povijest/Istorija i kulturna baština	7
2.1.2. Struktura lokalne samouprave	14
2.2. Geografski položaj i agroekološke karakteristike	29
2.3. Prirodni i ljudski resursi ruralnog područja	35
2.4. Stepent/stupanj razvoja poljoprivrede	51
2.4.1. Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava/gazdinstava	51
2.4.2. Biljna proizvodnja (2017.- 2022.)	52
2.4.3. Stočarska proizvodnja	56
2.4.4. Organska i integralna proizvodnja	59
2.4.5. Usluge od značaja za poljoprivredu	59
2.4.6. Stepent/stupanj organizacije poljoprivrednih proizvođača i ruralnog stanovništva	61
2.5. Biodiverzitet i zaštita prirode	62
2.6. Privredne/gospodarske i uslužne djelatnosti u ruralnim područjima	63
2.6.1. Šumarstvo i prerada drveta	63
2.6.2. Industrija	63
2.6.3. Obrti	64
2.6.4. Zanatstvo (tradicionalni i moderni zanati)	67
2.6.5. Trgovina	68
2.6.6. Turizam	68
2.6.7. Financijske usluge	71
2.7. Kvaliteta života u ruralnom području	71
2.7.1. Stanje ruralne fizičke infrastrukture u općini/opštini	72
2.7.1.1. Putna infrastruktura	72
2.7.1.2. Vodovod i kanalizacija	72
2.7.1.3. Elektromreža (uključujući uličnu rasvjetu)	74
2.7.1.4. Telekomunikaciona infrastruktura	75
2.7.1.5. Ustanove kulture	75

2.7.1.6. Sportski objekti	77
2.7.1.7. Pijace /tržnice	78
2.7.2.Dostupnost usluga ruralnom stanovništvu	78
2.7.2.1. Obrazovanje	78
2.7.2.2. Zdravstvo	80
2.7.2.3. Prigradski i javni prevoz	81
2.7.2.4. Socijalna zaštita	81
2.7.2.5. Komunalna javna poduzeća (odvoz otpada, čišćenje ulica...)	
2.7.2.6. Stanje vatrogastva u općini/opštini (javna poduzeća, dobrovoljna vatrogasna društva i broj članova, broj zaposlenih, opremljenost...)	84
2.8.SWOT analiza	87
2.9.Presjek potreba na temelju SWOT – analize	93
3. VIZIJA ruralnog razvoja općine do 2027. godine (max. 1 stranica) – potpisuje načelnik	94
4. <u>STRATEŠKI DIO</u>	95
4.1. Strateški ciljevi ruralnog razvoja općine/opštine	94
5. Prioriteti i mjere	98
6. Ključni strateški projekti	128
7. Opis unutrašnje i međusobne usklađenosti strateškog dokumenta	130
8. Okvirni financijski plan i izvori financiranja (višegodišnji financijski okvir- VFO)	130
9. Okvir za sprovođenje, praćenje, izvještavanje i vrednovanje strateškog dokumenta	132
10. Prilozi strateških dokumenata	136
10.1. Sažeti prikaz strateških ciljeva i prioriteta	137

1. Uvod

BiH je prema studiji UNDP¹ iz 2012 godine preko 60% ruralno područje sa veoma izraženim razlikama u stupnju razvijenosti između sela i gradova, a što sve zajedno dovodi do značajnog zaostajanja ruralnih područja u odnosu na urbana područja BiH. Ruralna područja bilježe niže stope zaposlenosti i ekonomskog rasta što za posljedicu ima kontinuiranu depopulaciju ruralnog područja. Rezultat takve ruralne politike su prazni prostori, napuštena poljoprivredna zemljišta koja zarastaju u šikare. Zemlje EU-27 imaju jedinstvenu zajedničku agrarnu i ruralnu politiku, dok su te site politike u BiH povjerene entitetskim vladama i Brčko distriktu.

U takvim uvjetima najveća odgovornost ili doprinos može se postići u jedinicama lokalne samouprave (JLS) uz suradnju s višim razinama vlasti (županije i entitet FBiH). Svi projekti viših razina vlasti kao i projekti financirani iz vanjskih izvora uvijek završavaju u nekoj jedinici lokalne samouprave, te je prema tome suradnja s JLS neophodna. S druge strane, JLS mogu kreirati puno poticajnih gospodarskih politika kao i politika demografske obnove (pronatalitetne politike, razne vrste potpora novorođenčadi, mladim obiteljima za stambeno zbrinjavanje, porodične naknade i drugo).

Upravo zbog toga neophodno je uraditi strategije ruralnoga razvoja na razini općina kako bi izgradili sustav koji će osposobiti kapacitete i lokalnu ekonomiju za što bolje iskorištavanje prilika koje se pružaju pred pristupnim procesom integracije BiH u EU. Dakle, to znači da se općine, županije i entiteti trebaju što bolje prilagoditi politikama EU koje su vezane za ruralni razvoj. U pred pristupnom razdoblju potrebno je jasno identificirati potrebe svih općina u BiH za uspješan ruralni razvoj. Na temelju identificiranih potreba u narednoj fazi je potrebno uraditi odgovarajuće projekte u skladu s propozicijama EU i pokušati iste financirati u pred pristupnom razdoblju. Strategije ruralnog razvoja svake općine su temeljni razvojni dokument u projektnom razdoblju do 2027. godine. Projekt ANC BiH, u 2023. godini radi na deset (10) općina u BiH (5 u Federaciji BiH i 5 u Republici Srpskoj) i jedna projekt u Brčko Distriktu (BD). Idealno bi bilo kada bi svaka općina uradila projekt pod nazivom Strategija ruralnog razvoja.

Svaka općina kroz Strategije ruralnoga razvoja treba definirati politike kojima će se unaprijediti kvalitetu življenja u ruralnom prostoru, unaprijediti ukupnu ruralnu infrastrukturu, organizacije civilnog društva, tržište ruralnih proizvoda te ostale elemente važne za ruralni razvoj. Svakako, da navedeni dokumenti moraju i trebaju biti usklađeni s dokumentima viših razina vlasti (županije, entiteti i BiH) poradi zajedničkoga i koordiniranoga djelovanja u poticanju ukupnog ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu, donošenje Strategija ruralnog razvoja na lokalnoj/općinskoj razini važan je rezultat ANC projekta, jer je od strane EU prepoznat kao prioritet u programskom razdoblju do 2027. godine. Kako bi odgovorili na spomenute izazove ANC projekt je odlučio pristupiti pripremi Strategija ruralnog razvoja u odabranim općinama sa vizijom da će i ostale općine u BiH slijediti ove pozitivne primjere.

1.1 ¹ UNDP BiH „RURALNI RAZVOJ U BOSNI I HERCEGOVINI: MIT I STVARNOST“, (2012.)

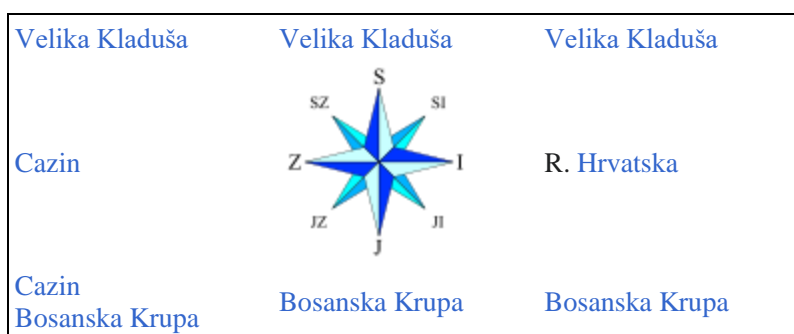
2. Situaciona analiza

2.1. Institucionalno i političko okruženje

Područje današnje bužimske općine bilo je naseljeno još prije dolaska Rimljana u ove krajeve. U predtursko doba stanovništvo ovog područja bavilo se zemljoradnjom, stočarstvom, vađenjem i taljenjem ruda i trgovinom. Postojanje kovnice novca u 14. stoljeću govori da je trgovina za ondašnje prilike bila razvijena. Bužim je bio središte trgovine ovog područja sve do dolaska Omer-paše Latasa. U prvoj polovini 14. stoljeća zvao se Čave, odnosno Bužim (*In Čave alias Bužim*). Stari grad Bužim kao utvrda i naselje pod tim imenom spominje se u pisanim materijalima 1334. godine, te je sve do danas zadržao taj naziv.

Stari grad leži na nadmorskoj visini 325 metara. Bio je jedan od najvećih gradova u Krajini, a čuvali su ga Dizdari i stražari. Branjen je puškama i topovima. Na ovom velikom srednjovjekovnom zdanju ističu se donzon kule, puškarnice, odaje, tamnice, bastioni i tabije (bedemi, utvrde) sa ostacima zidova stare džamije. Grad je renesansna građevina koja je bila vojna utvrda i plemićki dvorac. U XV stoljeću grad mijenja u potpunosti svoj izgled da bi se početkom XIX stoljeća, u međuprostoru između gornjeg i donjeg grada, tu nalazila 22 objekta bosanske stambene arhitekture. Ispod grada nalazi se drvena džamija sa drvenim minaretom, sagrađena u 18. stoljeću, za koju se smatra najstarijom drvenom džamijom na čitavom Balkanu. Bitno je napomenuti da stara tvrđava Bužim i stara džamija predstavljaju zaštićena spomen obilježja i kao takvi su proglašeni kao zaštićeni nacionalni spomenici u BiH.

Danas je Bužim općina sa 19.270 stanovnika², koja se površinom od 129,0 km² prostire na sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine i najmanja je od osam općina Unsko-sanskog kantona. Graniči sa općinama Bosanska Krupa (sa istoka), Cazin (sa juga), Velika Kladuša (sa zapada i sjevera) te sa općinom Dvor na Uni (Republika Hrvatska sa sjeveroistoka). Općina Bužim je u administrativno-upravnom pogledu podijeljena na 14 mjesnih zajednica, i to: Bag, Brigovi, Bućevci, Bužim, Čava, Elkasova Rijeka, Jusufovići, Konjodor, Lubarda, Mrazovac, Radoč, Varoška Rijeka, Vrhovska i Zaradostovo.

² Procjena Zavoda za statistiku Federacije BiH za 2021. godinu

Slika 1. Karta općine Bužim

2.1.1. Povijest/Istorija i kulturna baština

Bužim sa svojom okolinom, smješten u pograničnom dijelu Bosanske krajine, u dominantno brdovitom reljefu u narodu poznatom kao „bužimske strane“, sa ograničenim prirodnim resursima i zemljom oskudne plodnosti, učestalim ratovima, bunama, terorom, zulumima, migracijama, sa svim teškoćama mučnog i skoro neizdrživog stanja, kako u ekonomskom, tako i u političkom smislu, sa imanentnim kulturnim, socijalnim i političkim težnjama i stremljenjima njegovih stanovnika ka boljoj sadašnjosti i boljoj budućnosti, u svojoj dugoj povijesti je prošao kroz mnogobrojne faze koje su do danas ostavile trajne i upečatljive tragove, a ovaj kraj i ljude učinile nadaleko poznatim i prepoznatljivim. Područje je to sa višedecenijskom zapostavljenošću, nedovoljnim ulaganjima, koje tek u zadnjih nekoliko decenija doživljava duboke i raznovrsne promjene. Ali isto tako, to je prostor hrabrih i odvažnih junaka, istinskih gazija, alima i šehida, dobrih i srdačnih ljudi sa visokim stepenom patriotizma, o čemu svjedoče pisana povijest, usmena predanja, ali i najsvježija sjećanja.

SREDNJEVJEKOVNI PERIOD

Propašću Zapadnog rimskog carstva, 476. godine, nastupa period srednjeg vijeka i vrijeme kada područje Bužima i šire regije naseljava germanski narod Goti. Kasnije, u 6. i 7. stoljeću na ove prostore dolaze Slaveni, koji u početku formiraju sklavinije, oblasti u kojima su živjeli van domašaja Bizantije.

Za vrijeme srednjeg vijeka ovaj prostor je bio prvo u sastavu Hrvatske države a od početka 12. stoljeća Ugarsko-Hrvatskog kraljevstva. U 10. st. ulazi u sastav prostrane župe Pset, koja se prostirala na istok do Plive, na jug do izvora Une, a na zapad dublje u Hrvatsku. U to vrijeme ovaj kraj je bio naseljen katoličkim stanovništvom.

U historijskim izvorima se kao godina prvog pomena Bužima uzima 1334., kada se naselje Bužim zvalo Čave, odnosno Bužim („In Čave alias Bužim“). Od starina je nosio ime Čava ili čavski grad, da bi kasnije promijenio ime u Bužim. Osim Bužima, u srednjem vijeku, prije dolaska Osmanlija postojala su i naselja

Kostajnica (današnja Varoška Rijeka), Krupska (današnja Vrhovska), Dobro Selo i Čava. Osim naseljenih mjesta u srednjem vijeku postoje i tvrđave Bužim, Kostajnica i Čavnik. Od svih navedenih utvrđenja, u historiografiji je najzastupljenija bužimska tvrđava, o kojoj su pisali brojni medijavelisti.

OSMANSKI PERIOD

Osmanlije su više puta pokušali osvojiti Bužim. Prvi neuspjeli pokušaj vezuje se za vrijeme Bečkog rata. Ban Ivan Karlović javio je 22. oktobra 1530. godine generalu Ivanu Katzianeru, da su Osmanlije prešli preko Une i da su prenočili na brdu Radoč kod Bužima. Sagledavši situaciju, osmanska vojska se sutradan vratila preko Une na teritoriju Bosanskog sandžaka.

Prilikom drugog naleta, godinu dana prije pada Krupe 1564. godine, pod zapovjedništvom Mustafe-paše Sokolovića osmanska vojska je uspjela zauzeti Bužim. Uz dosta muke, praćen žestokim vojnim okršajem i upotrebom snažne vojne sile, general Ivan Lenković, iste godine vraća Bužim pod vlast Habsburškog carstva.

FERHAD-PAŠA SOKOLOVIĆ – osvajač Bužima 1576. godine

Ferhad-paša Sokolović je bio osmanski vojskovođa i čovjek koji je obnašao važne funkcije u političkom životu Otomanske imperije. Potiče iz ugledne bosanske porodice Sokolovića i bliski je rođak velikog vezira Mehmed-paše Sokolovića. Ferhad-paša je bio graditelj i utemeljitelj Banja Luke. Za svoje vladavine obnašao je niz važnih funkcija, među kojima je najznačajnija titula bosanskog beglerbega, odnosno bosanskog paše. On je 1580. godine postao prvi beglerbeg, Bosanskog pašaluka, čije je prvo sjedište bilo na Vrbasu. Za povijest Bužima bitna je činjenica da je ovo mjesto u sastav Bosanskog sandžaka došlo upravo u vrijeme vojne Ferhad-pašine.

OPIS OPSADE TVRĐAVE BUŽIM 1737. GODINE

Ono što je posebno važno kazati za ovaj rat, jeste da je on bio prekretnica u stvaranju bošnjačke samosvijesti o svojoj posebnosti u odnosu na braću islamske vjere, jer su Bošnjaci sami bez vojne i materijalne pomoći Stambola, porazili vojsku velike evropske sile. U ovom ratu Bužimljani su pokazali visok stepen svijesti o vlastitom bošnjačkom biću, što će se dodatno potvrditi i u svim kasnijim ratovima i atacima na ovaj prostor.

BUNA KRAJIŠNIKA 1850.-1851. GODINE

Poslije pohoda Vedžihi-paše, Krajina i Bužim ostaju roviti i bivaju mjesto gdje ideja bosanske posebnosti nije prestajala. Brojne reforme, povećanje poreza te samovolja vlasti, osnovni su razlozi učestalih pobuna još od 1848. godine.

Ovog puta, glavna buna širom Krajine izbila je u januaru 1850. godine, na čijem čelu je stajao Alija Kedić iz Elkasove Rijeke. Vrnogrački dizdar, Alija Kedić, bio je grdosija od čovjeka, visok preko 6 stopa, razvijen, plećat i neustrašiv junak. Osim što je bio hrabar i sposoban, uspio je mobilizirati veliki broj Krajišnika pod jedan barjak. Govorio je Bošnjacima da je muslimanska vjera u opasnosti i da ih je čak i sultan u Carigradu iznevjerio. Ti Kedićevi govori bili su na fonu uvriježenog mišljenja bosanskog plemstva tog vremena da reforme koje sultani provode u 19. vijeku, direktno zadiru u temelje tradicionalnog islama.

ADMINISTRATIVNO-TERITORIJALNI I UPRAVNI STATUS BUŽIMA OD 1576. DO 1878. GODINE

Ulaskom u sastav Osmanskog carstva, Bužim biva dijelom Bosanskog sandžaka i Rumelijskog ejaleta, a osnivanjem Bosanskog ejaleta 1580. godine, pa sve do kraja Osmanske vlasti i dolaska Austro-Ugarske biva u njegovom sastavu. Godine 1616. iz dijela Bosanskog sandžaka izdvojen je teritorij od kojeg je formiran novi Bihaćki sandžak, u čiji sastav ulazi i Bužim. Za vrijeme Osmanske uprave gradom Bužimom upravljali su dizdari koji su bili podređeni čas bosanskom, čas bihaćkom sandžak-begu, ovisno o kom vremenu je riječ.

Veće teritorijalne, a uz to sudske oblasti od nahije u Osmanskom carstvu bili su kadiluci ili kaze. Bužim je u različito vrijeme bio u sastavu različitih kadiluka. U 16. st. Bužim je dio Kamengradskog, u 17. st. dio Bihaćkog i jedno kratko vrijeme Krupskog, a u 18. ponovo Kamengradskog, te na koncu u 19. st. ponovo Krupskog kadiluka. Kraći period, u prvoj polovini 19. stoljeća, Bužim je imao status kaze, koju će kao vid kazne ukinuti Latas.

VELIKA ISTOČNA KRIZA (ustanak 1875.-1878.)

Kao što je poznato, posljednje decenije Osmanske vlasti u Bosni protekle su u bunama Bošnjaka a pred samu Austro-Ugarsku okupaciju i Srba. Godine 1876.-1877., Srbija i Crna Gora su uz pomoć Srba iz Bosne vodile rat protiv Osmanskog carstva ali i muslimana na Balkanu uopće. U tom smislu značajno je istaći da je 1875. i 1876. godine na Ćorkovači u blizini Bužima bio stacioniran logor srpskih ustanika, koje je predvodio Petar Karađorđević (Mrkonjić). Ova četa, koja je djelovala na širem prostoru Bosanske i Hrvatske krajine u cilju protjerivanja osmanske vlasti iz Bosne i Hercegovine, u nekoliko navrata je imala direktne vojne okršaje sa Bužimljanima.

„Na dan 10. oktobra 1875. godine, u neka sela nahije Bužim u Bihaćkom sandžaku, prešlo je sa suprotne strane oko pet stotina naoružanih odmetnika, koji su vršili napade. Vodili su mnoge okršaje sa rezervnom carskom vojskom, koja je još ranije tamo upućena.

Početkom ljeta, 26. juna na Dobrom Selu, te 28. juna na Bućevcima, odigrale su se dvije teške bitke u bužimskom kraju. Najznačajnija bitka u cjelokupnom ustanku odigrala se 7. jula 1876. godine na Ćorkovači. Srpskim ustanicima je dopremana pomoć od novoformirane čete u Brezovači. Kako je veliki dio ustanika svakodnevno otkazivao poslušnost Petru Mrkonjiću, u ovoj završnoj bici Bošnjaci Bužima i okoline su do nogu potukli srpsku četvu na Ćorkovači.

AUSTROUGARSKI PERIOD

Na Berlinskom kongresu 1878. godine, Velike sile su dale mandat Austro-Ugarskoj da okupiraju i upravljaju Bosnom i Hercegovinom. Bošnjaci kao narod su bili ogorčeni na sultana što bez ispaljenog metka pristao da preda Bosnu do jučer neprijateljskoj državi. Vijest da će jedna kršćanska zemlja zamijeniti muslimansku u upravljanju Bosnom, i u Bužimu je negativno primljena. S obzirom da se radilo o sredini sa većinskim muslimanskim stanovništvom, drugačija reakcija se nije mogla ni očekivati. Muslimani Bužima su Austro-Ugarskog okupatora gledali kao tuđina.

Austro-Ugarska monarhija je u administrativno-teritorijalnom pogledu zadržala sistem uređenja Bosne i Hercegovine kakav je bio u osmansko doba. Jedino su se promijenili nazivi teritorijalnih jedinica. U takvom ustroju Bužim je bio dio Bihaćkog okruga i sreza (kotara) Bosanska Krupa. U vrijeme dvojne monarhije Bužim nije imao status opštine, te su se današnja bužimska naselja nalazila u sastavu tri opštine. Tako su sela Bag, Bužim, Lubarda i Varoška Rijeka pripadala Vrnogračkoj opštini, Dobro Selo (Čava) i Mrazovac Otočkoj, te Konjodor Krupskoj opštini.

PERIOD IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Završetkom Prvog svjetskog rata i propašću Austro-Ugarske monarhije Bosna i Hercegovina ulazi u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Poslije ujedinjenja 1918. godine Bužim biva u sastavu Krupskog sreza i Bihaćkog okruga. Godine 1928. u Bosni i Hercegovini je provedena organizacija seoskih opština. Krupski srez je podijeljen na nekoliko opštinskih centara, među kojima je bio i Bužim. Neke opštine su gubile taj status u vremenu koje je dolazilo, ali ne i Bužim, koji je status opštine zadržao kroz cijelo vrijeme postojanja Kraljevine Jugoslavije. Opština Bužim je pred Drugi svjetski rat 1941. godine zahvatala veći teritorij nego u vrijeme kada je uspostavljena. Teritorijalno proširenje se desilo ukidanjem Vrnogračke opštine, kada su naselja Čaglica, Zborište i Stabandža pripala Bužimu.

Od samog trenutka stvaranja Kraljevine SHS, kasnije Kraljevine Jugoslavije, bile su prisutne međunacionalne tenzije između južnoslavenskih naroda. Ubistvo Stjepana Radića 1928. godine, a kasnije atentat na kralja Aleksandra 1934., bili su uzroci kasnijih međunacionalnih sukoba unutar Jugoslavije. Važno je istaći da je Bošnjake Bužima u periodu između dva svjetska rata mimoišlo praktično agresivno ispoljavanje velikosrpstva, u smislu fizičkih nasrtaja, kako je bilo u nekim bosanskim sredinama sa većinskim srpskim stanovništvom. Međutim, početkom Drugog svjetskog rata, 1941. godine, bilo je napada na živote i imovinu običnih ljudi obje konfesije bužimskog kraja. Uslijedio je period Drugog svjetskog rata, koji će potrajati naredne četiri godine i odnijeti brojne ljudske živote.

PERIOD DRUGOG SVJETSKOG RATA (1941.-1945.)

Napad fašista na Jugoslaviju počeo je 6. aprila 1941. godine. Već nakon nekoliko dana fašističke trupe prodrle su u dolinu Une. U Bužim su kao okupatori prvi došli Nijemci, cestom iz pravca Gline. Radilo se o 132. diviziji, iz sastava 51. njemačkog korpusa. Okupator je u Bužim stigao nesmetano, motoriziranim sredstvima, i za nekoliko dana je ovladao područjem cijele Krajine. U kratkotrajnom ratu od dvanaest dana vojska Kraljevine Jugoslavije je i na području Krupskog sreza potučena, a mnogi njeni vojnici su odvedeni u zarobljeništvo. Njemačke trupe se nisu dugo zadržale na tlu Krupskog sreza i Bužima. Sporazumom između Nijemaca i Talijana, postignutim 10. maja 1941. godine, okupirana teritorija Hrvatske i Bosne i Hercegovine podijeljena je na dvije okupacione zone. Tom podjelom područje Bužima je bilo dijelom italijanske okupacione zone. U Bužimu nisu postojale jedinice italijanske vojske, ali je Bužim bio u zoni odgovornosti talijanskih jedinica u Bosanskoj Otoci. Nedugo zatim, 18. maja 1941. godine, dogovorom između Italijana i ustaškog poglavnika Ante Pavelića, talijanska vojska se povukla prema jugu, a vlast u Bužimu, Krupskom srezu i susjednim područjima prepuštena je ustašama.

Naseljena mjesta opštine Bužim nisu pretrpjela značajnija materijalna razaranja u toku rata, kao što su ih imala neka druga mjesta u sjeverozapadnoj Bosni. Njeni mještani dali su značajan doprinos u antifašističkoj borbi naroda u Bosni i Hercegovini. U svakom selu su organizirali mjesne narodnooslobodilačke odbore i dali svoje ljude u različite partizanske jedinice. Osim partizana veliku ulogu u odbrani stanovništva ovog kraja dala je i Muslimanska milicija legendarnog Huske Miljkovića. I jedni i drugi, dakle i oni Bužimljani koji su bili u partizanima, kao i oni koji su bili pripadnici Muslimanske milicije Huske Miljkovića štitili su živote i materijalna dobra ljudi ovoga kraja. Netačna je teza koja je bila prisutna u vremenu nakon Drugog svjetskog rata da su većinom Bužimljani bili dio nekih drugih ekstremnih i radikalnih vojnih jedinica. Istina, bilo je i takvih, koji su iz raznoraznih razloga bili dio vojski koje su po svom ideološkom karakteru bile suprotstavljene NOP-u, ali je njihov broj bio znatno manji u odnosu na to kako se nastojalo prikazati u vremenu koje je uslijedilo nakon Drugog svjetskog rata.

U toku Drugog svjetskog rata zabilježen je dolazak bošnjačkih izbjeglica iz Istočne Bosne, koji su najvećim dijelom porijeklom iz Foče i Srebrenice. Poslije rata, neki od njih su trajno ostali živjeti u Bužimu. Nakon završetka rata i oslobođenja Jugoslavije od fašističkih okupatora i domaćih kvinslinških snaga, područje Bosne i Hercegovine, kao i područje opštine Bužim ušlo je u sastav nove državne zajednice, FNRJ.

Usljedio je period komunističke vlasti, vrijeme u kojem ustavno-pravni i ekonomski položaj Bužima nije bio puno povoljniji nego u vrijeme Kraljevine Jugoslavije

Period 1945.-1952.

Poslije oslobođenja 1945. godine Krupski srez ulazi u sastav Bihaćkog okruga. U augustu 1945. godine prestao je rad Opštinskog narodnog odbora u Bužimu, što je išlo paralelno sa ukidanjem statusa opštine Bužim. U Bužimu se formiraju mjesni narodni odbori. Sjedišta MNO u 1945., 1946. i 1947. godini su u Bužimu za Bužim i Bag, te u Konjodoru, Varoškoj Rijeci, Lubardi, Dobrom Selu i Mrazovcu za istoimena naselja.

U 1947. godini dolazi do ukidanja Bihaćkog i drugih okruga, pa su srezovi vezani direktno za republičke organe u Sarajevu. Po novoj administrativno-teritorijalnoj podjeli u aprilu 1948. godine u Krupskom srezu je bilo 15 mjesnih narodnih odbora, od čega 2 u Bužimu. Od naselja koja pripadaju teritoriji današnje općine Bužim, između 1948. i 1952., Mjesnom narodnom odboru Bužim pripadala su naselja Bužim, Dobro Selo, Bag i dio Lubarde, dok su MNO Varoška Rijeka pripadala naselja Varoška Rijeka i dio Lubarde. Konjodor je pripadao MNO Jezerski. U 1949. godini formirane su oblasti i Krupski srez ulazi u sastav Banjalučke oblasti. Poslije dvije godine, 1951. godine, oblasti su rasformirane, pa su srezovi ponovo direktno vezani za republičke organe u Sarajevu.

Bužim (u vrijeme socijalizma) od 1945. do 1992

U periodu socijalističke Jugoslavije Bužim je prvo imao status naselja u okviru Krupskog sreza, i to od 1945.-1952. godine. Nakon toga, status opštine ima od 1952.-1959. godine. Ponovni status naselja Bužim ima do Ustava 1974., kada postaje Mjesna zajednica u sastavu opštine Bosanska Krupa. U vremenu nakon toga dolazi do formiranja novih mjesnih zajednica koje su 1995. godine ušle u sastav današnje općine Bužim.

Period 1952.-1959.

U maju 1952. godine, novom administrativno-teritorijalnom organizacijom Bosne i Hercegovine Bužim dobiva status opštine u okviru Krupskog sreza. Opština Bužim je postala jedna od šest opština Krupskog sreza, na čijem čelu se nalazio Predsjednik. Prema administrativno-teritorijalnoj podjeli izvršenoj 1952. godine Bužimsku opštinu su činila sela: Bužim, Bag, Dobro Selo, Lubarda, Mrazovac, Varoška Rijeka, Stabandža i Konjodor, koji je vraćen Bužimu nakon što je u vrijeme Austro-Ugarske i Kraljevine Jugoslavije bio dijelom nekad Bosanskokrupske, a nekad Otočke opštine. Bužimska opština je imala površinu od 154 km², i 10.123 stanovnika.

U vrijeme kada je Bužim uživao status opštine desio se određeni napredak na svim poljima društvenog života. Tako su, krajem 1954. kalendarske godine u Bužimu radile slijedeće škole: u Varoškoj Rijeci, Lubardi, Bužimu, Dobrom Selu i Konjodoru. Škola u Bužimu je bila viša, produžena osnovna škola, sa šest razreda. U izgradnji su bile nove škole u Elkasovoj Rijeci i Čavi, a 1960. izvršena je dogradnja zgrade centralne osnovne škole u Bužimu. U prilog tezi da je u razdoblju postojanja Bužima kao zasebne opštine došlo do određenog pomaka u razvoju infrastrukture, govori i izgradnja zgrade ambulante, doma kulture, niza školskih objekata, nekoliko stanova za opštinske uposlenike, dovođenje struje i dr.

Krajem pedesetih godina unutar samog Bužima stvara se klima o tome kako je opština nepotrebna i kako je treba ukinuti. Iako su postojali objektivni historijski i u to vrijeme društveno-ekonomski uvjeti za opstojnost opštine Bužim, 1959. godine na višim nivoima Saveza komunista donesena je Odluka o njenom ukidanju. Od tada pa sve do 1995. godine, Bužim i naselja oko njega su bila sastavnim dijelom opštine Bosanska Krupa. Izuzetak je činilo selo Stabandža koje je pripojeno Velikokladuškoj opštini.

Period 1960.-1990.

Odluku o gašenju opštine Bužimljani su prihvatili bez ikakvog otpora. Gubljenjem statusa opštine Bužim postaje dijelom onih područja u Bosni i Hercegovini, i u Jugoslaviji, koja nisu imala pozitivan socijalno-ekonomski razvoj. Bužim jeste doživio određeni napredak u odnosu na raniji period, što je logično samo po sebi, jer vrijeme koje dolazi uvijek treba da bude bolje od vremena koje je iza. Međutim, ako se pogleda na okruženje i razvoj drugih dijelova Bosanske Krajine, pa i Bosne i Hercegovine onda se vidi da je Bužim u određenoj mjeri bio zapostavljen od tadašnje vlasti.

Period nakon formiranja općine Bužim 1995

Težak višedecenijski period izolacije i stagnacije, koji je određenim ulaganjima 80-ih godina nakratko ublažen, konačno je prekinut sredinom devedesetih godina, kada je Bužim povratio status općine. Dana 20. februara 1995. godine, Odlukom Ratnog Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, Bužim je proglašen općinom, što spada u red najvažnijih datuma u povijesti Bužima.

Formiranjem općine Bužim njeni mještani su dobili institucionalni okvir za vlastiti napredak. Na taj način su se stekli bolji uvjeti za odrastanje, školovanje i zapošljavanje lokalnog stanovništva. U vremenu nakon dobivanja statusa općine pa do danas investirano je duplo više po različitim osnovama nego u periodu od tri i pol decenije od kako je Bužim izgubio status općine i bio dijelom općine Bosanska Krupa. Kontinuirana izgradnja u poslijeratnom periodu za kratko vrijeme je stvorila dobre preduvjete za potpunu održivost ove lokalne zajednice. Mnoge od četrnaest mjesnih zajednica, zbog niza asfaltiranih puteva, pokrivenosti telefonskom mrežom, vodovodima i sve kvalitetnijom elektro-mrežom, velikom brzinom poprimaju oblik urbanih naselja.

Općina Bužim danas u potpunosti dijeli sudbinu manjih i mladih općina u Bosni i Hercegovini. Svakodnevnim angažmanom općinsko rukovodstvo nastoji nadoknaditi izgubljene godine i decenije društveno-ekonomske zapostavljenosti i stagnacije, te samoodrživim projektima, priključiti se razvijenijim i uspješnijim dijelovima Unsko-sanskog kantona, ali i Bosne i Hercegovine. Unatoč nedostatku određenih sadržaja komunalne infrastrukture, koji su prijeko neophodni i koji su fazi izgradnje, te postojanju brojnih problema koji zahtijevaju brže rješenje, ova općina predstavlja mjesto sa realnim osnovama za lijep i ugodan život, te za bolju i svjetliju budućnost svih građana. Veliki udio mladog stanovništva, veliki broj visokoobrazovanih, te brojna udruženja, kolektivi i organizacije, nada su i garant bolje budućnosti.

Kulturna baština

Po obimu kulturnog stvaralaštva, kako ranije tako i danas, Bužim uvelike zaostaje za susjednim gradskim centrima. Iako su mnogi Bužimljani i u predratnom razdoblju pokazivali dar i umijeće vrlo kreativnog kulturnog i umjetničkog izraza, postojeće okolnosti su se negativno odražavale između ostalog i na kulturni život. U poslijeratnom periodu osnovana su brojna kulturno-umjetnička udruženja, koja svojim radom u najširem smislu riječi upotpunjuju vrlo skromni kulturni život bužimske općine. U umjetničkom i književnom životu svojim angažmanom istakao se i određeni broj samostalnih autora, među kojima su neki od njih svojim životnim postignućem već odavno nadišli lokalne okvire.

Kao važna stepenica u razvoju kulturnog života Bužima može se uzeti izgradnja "starog" Doma kulture u Bužimu, koji je svečano otvoren 22. novembra 1959. godine. Ovaj objekt je, uz ostale školske objekte, sve do najnovijih vremena bio mjesto održavanja u lokalnim okvirima značajnijih javnih i kulturnih sadržaja, te omladinskih programa i aktivnosti. U njegovom sastavu nalazila se čitaonica i kino sala. Kino je radilo dva puta sedmično, a prvi kinooperater je bio Josip Biršl. Čitaonica je dugo vremena bila jedino mjesto gdje su se Bužimljani mogli svakodnevno okupljati te informirati o dnevnim dešavanjima izvan Bužima.

Zbog starosti i dotrajalosti starog objekta te u nedostatku potrebnog prostora, u 2009. godini, pristupilo se izgradnji novog i modernijeg objekta doma kulture. Njegovim završetkom, sa svim popratnim sadržajima, stvorit će se dosta bolji uvjeti za rad udruženja i pojedinaca iz domena kulturno-prosvjetnog života, te

pretpostavke za organiziranje novih kulturnih i umjetničkih događaja i dešavanja. Isto tako, završetkom ovog objekta, unutar kojeg će egzistirati i gradska biblioteka, očekuje se rješenje dosadašnjeg problema rada gradske biblioteke.

U proteklom periodu implementacije Strategije djelomično su implementirani projekti izgradnje domova kulture (uređenje velike i male sale Doma kulture u Bužimu, uređene službene i pomoćne prostorije Doma kulture u Bužimu, urađeni temelji objekta Doma kulture u Bučevcima, uređen prostor pristupa Domu kulture u Bužimu gdje je ujedno izgrađen objekt izvorišta vode „Fiskija“, te obezbjeđena kvalitetna pitka voda u okviru ovog objekta). Također su djelomično realizirane aktivnosti rekonstrukcije Starog grada (obnovljena jugoistočna kula starog grada) te Stare drvene džamije (obnovljen krov i munara), dok je, projekat izgradnje i opremanja Muzeja „505“ započeta 2022 god.

U pogledu ukupnog očekivanog ishoda od 1000 m² zatvorenog prostora za kulturne sadržaje putem uređenja domova kulture trenutno je osigurano ukupno 508,3m² zatvorenog prostora za kulturne sadržaje. S druge strane, prema informaciji od Centra za kulturu i informiranje, prosječno godišnje se održi 20 kulturnih sadržaja na području općine Bužim, ali podatak o konkretnom broju posjetilaca nemamo, isključivo iz razloga što se ne naplaćuju ulaznice niti za jedan kulturni sadržaj.

2.1.2. Struktura lokalne samouprave

Općinski organ uprave poslove lokalne samouprave, upravne poslove iz samoupravnog djelovanja Općine, prenesene poslove iz nadležnosti Federacije i Kantona, te stručne i administrativno-tehničke i druge pomoćne poslove od zajedničkog interesa vrši putem općinskih službi za upravu utvrđenih Odlukom o osnivanju i djelokrugu Jedinog općinskog organa uprave općine Bužim („Službeni glasnik općine Bužim“, broj: 4/21).

U općinskoj upravi Bužim trenutno su zaposlena 44 službenika, raspoređena u 5 općinskih službi. Od ukupnog broja zaposlenih u općini Bužim, žene čine 26% a muškarci 74%, dok prema kvalifikacionoj strukturi, zaposleni sa VSS ili VŠS čine 36,48%, dok zaposleni sa SSS čine 63,52%.

Važno je naglasiti da od 5 službi samo 3 imaju stalno uposlene šefove (Služba za budžet i finansije, Služba za razvoj i poduzetništvo i Služba za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko-pravne poslove).

Tabela broj 1 Pregled broja uposlenih radnika po službama

Naziv službe	VSS	VŠS	SSS IV SREP	SSS III SREP	OSTALO	UKUPNO U SLUŽBI
Služba za prostorno uređenje, geodets. i imovins – pravne poslove	5		5	-	-	10
Služba za finansije i trezor	3		4	-	-	7
Služba za razvoj i poduzetništvo	4	1		-	-	5
Služba za opću upravu i društvene djelatnosti	1	1	5	4	1	12
Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo	-	-	2	5	-	7
Kabinet načelnika	2					2
Ukupno	15	2	16	9	1	43

Izvor: Služba za opću upravu i društvene djelatnosti

Organizacije općine/opštine

Svi istovrsni, srodni i međusobno povezani, upravni i drugi stručni poslovi Općinskog organa uprave se obavljaju kroz osnovne organizacione jedinice i to:

- Kabinet Općinskog načelnika,
- 01-Služba za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko pravne poslove,
- 02-Služba za razvoj i poduzetništvo,
- 03-Služba za trezor i finansije,
- 04-Služba za opću upravu i društvene djelatnosti,
- 05-Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo.

Općina Bužim je prema preporukama i uz suradnju sa Projektom integrisanog lokalnog razvoja uspostavila Službu za razvoj i poduzetništvo, koja predstavlja osnovu za implementaciju svih procesa koji se tiču upravljanja lokalnim razvojem. Pored toga, u cilju što bolje međusobne koordinacije i komunikacije načelnik je rješenjem iz 2017. godine uspostavio JURA (Jedinica za upravljanje razvojem) tim unutar kojeg su imenovani svi šefovi službi i drugi ključni službenici koji rade na procesima planiranja, implementacije, praćenja i upravljanja razvojnih procesa u općini.

Kada su u pitanju usluge općinske administracije, u periodu 2015.-2021. godine, broj predmeta godišnje je varirao od 4.047 do maksimalno 8.502 zavisno od posmatrane godine, a u 2019. godini je zaprimljeno 35% više predmeta nego u 2015. godini. Procent riješenih predmeta varira u rasponu od 78-83%, zavisno od posmatrane godine, i svake godine je veći. U proteklom periodu nije se vršilo ispitivanje zadovoljstva građana uslugama općinske administracije i drugim javnim uslugama, te je potrebno u narednom periodu provesti anketu građana i identifikovati nivo njihovog zadovoljstva i njihove potrebe kada su u pitanju javne usluge na području općine.

Da bi poboljšali rad i efikasnost u rješavanju zahtjeva stranaka, neophodno je kadrovski popuniti i tehnički opremiti službe. Kadrovski treba popuniti Kabinet općinskog Načelnika gdje nedostaje građevinsko-komunalni inspektor i komunalni redar, Službu za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko pravne poslove gdje treba popuniti uprežnjeno mjesto imovinsko pravnog referenta, te Službu za civilnu zaštitu i vatrogastvo gdje treba popuniti radna mjesta Komandira vatrogasne jedinice, Višeg samostalnog referenta za mobilizaciju ljudstva i MTS-a.

Na području općine Bužim, uspostavljeno je 14 mjesnih zajednica koje imaju 118 aktivnih članova savjeta. Mjesne zajednice nisu opremljene adekvatnom kancelarijskom tehničkom opremom (tel./fax, računar i sl.), što otežava njihov rad, a dvije mjesne zajednice nemaju kancelarijski prostor u funkciji (MZ Bućevci i MZ Elkasova rijeka).

U pogledu pružanja javnih usluga od strane općinske administracije, potrebno je dodatno raditi na unapređenju efikasnosti i većem procentu rješavanja predmeta zbog čega su neophodna ulaganja u tehničke i kadrovske kapacitete službi. Također, u narednom periodu potrebno je uvesti praksu redovnog ispitivanja zadovoljstva građana uslugama općinske administracije.

Mjesne zajednice

BAG

Naselje Bag je jedno od prvih naselja koje se počelo razvijati još početkom 19. stoljeća iseljavanjem stanovništva iz bužimske tvrđave. Ime je dobilo po vrsti zemlje, bagru ili bagruši. Zahvata veliki broj brda i kosa, među kojima je najpoznatije Veliko Brdo. Područje je bogato pitomim kestenom. Najveći zaseoci su: Donji i Gornji Makići, Durakovići i Kaukovići, Ljubijankići, Velići i Veladžići. Nakon posljednjeg rata, u decembru 1995. godine, kao zasebna mjesna zajednica Bag je izdvojen iz MZ Bužim, i površinom je jedna od najmanjih mjesnih zajednica. Asfaltnim putem povezan je sa općinskim središtem te sa susjednom mjesnom zajednicom Elkasova Rijeka. U mjestu Makići se nalazi lokalni mekteb. Jedina je mjesna zajednica koja na svom području nema džamiju i džemat. Objekat područne škole, koji je bio izgrađen 1963. godine, porušio je grom nakon čega se stalo sa aktivnostima oko završetka škole u ovom naselju. Učenici iz ove mjesne zajednice pohađaju školu u Bužimu.

BRIGOVI

Duž magistralne ceste, na prevoju iz doline Bužimnice u dolinu Baštre, smješteno je naselje Brigovi. U aprilu 1995. godine ovo naseljeno mjesto je dobilo status mjesne zajednice, izdvajajući se na taj način iz MZ Bužim. Pored najčešće podjele na Gornje i Donje Brigove, od većih zaseoka mogu se izdvojiti: Grošića Brdo, Mrkovine, Šišići i Zelići.

Kod infrastrukturnog razvoja važno je izdvojiti izgradnju četverorazredne škole, sredinom šezdesetih godina. Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih Brigovi su povezani asfaltnim putem, prvo sa Čavom, a nešto kasnije i sa Bužimom. Regionalna cesta koja spaja općine Cazin i Bužim čini vezu sa Konjodorom. Izgradnjom džamije 1989. godine u naselju Brigovi je formiran istoimeni džemat. Ovo područje je izuzetno bogato dolomitnim pijeskom. Na teritoriju ove mjesne zajednice nalazi se i sjedište najvećeg i najznačajnijeg preduzeća u općini Bužim, građevinske kompanije Kov-grad.

BUĆEVCI

Naselje Bućevci zahvata sjeveroistočni dio općine Bužim, i dijelom teritorija graniči sa Republikom Hrvatskom. Status mjesne zajednice ima od 1995. godine, kada je izdvojeno iz teritorija MZ Zaradostovo. Najveći zaseoci u ovom naselju su: Porići, Duranovići, Isakovići i Ravnice.

Centralni asfaltni put ovo naselje je dobilo 2007. godine. Lokalna džamija i osnovna škola, kojima se koristi najveći dio stanovništva, smještene su na teritoriji susjedne općine Velika Kladuša, u mjesnoj zajednici Stabandža. Na Bućevcima se nalazi spomen obilježje izgrađeno povodom prve oružane bitke u proteklom ratu 11. juna 1992. godine, kao i šehidsko turbe sa imenima poginulih Bućevčana. Najveći dio stanovništva bavi se poljoprivredom, gdje posebno dominira uzgoj krupne stoke.

BUŽIM

Središte općine Bužim je istoimeno naselje koje je najvećim dijelom smješteno u dolini rijeke Bužimnice na nadmorskoj visini od oko 200 m, duž regionalnog puta R 401. Iako po osnovnim parametrima za klasifikaciju naselja, kao što su broj stanovnika, veličina, prostorna struktura, te funkcija, predstavlja tipičan primjer mješovitog naselja. Bužim kao općinski centar u novije vrijeme sve više dobiva obrise gradskog naselja. U centralnoj zoni smještene su zgrade pošte, osnovne i srednje škole, doma zdravlja, općine, policijske uprave, zatim hotel, nogometno igralište, trgovački i ugostiteljski objekti, industrijska postrojenja, te veliki broj privatnih i javnih stambeno-poslovnih objekata. Po broju stanovnika i veličini pored centralnog naselja, koje je ranije nosilo naziv Pleska, ostale veće mahale i zaseoci su: Nanića Dolina, Kupusnica, Pomajden, Stari Grad, Luke, Mrazovo, Merdžanovac i Porići.

Današnje naselje Bužim počinje se razvijati početkom dvadesetog stoljeća, znatno kasnije u odnosu na ostala veća naselja. Dvadesetih godina već poprima izgled male čaršije sa zgradom općine, džamijom,

nekoliko kafana, te žandarskom kasarnom. Prvobitni centar Bužima bio je u naselju Stari Grad, iz kojeg se stanovništvo počinje iseljavati u dolinu Bužimnice još u devetnaestom stoljeću.

U nastanku i razvoju ovog naselja u periodu između dva rata bitno je navesti izgradnju džamije 1920., osnivanje osnovne škole 1923., izgradnja Vakufske zgrade 1936. godine, otvorenje prve ugovorene državne pošte 1937., te izgradnja prve školske zgrade sa dvije učionice 1940. godine. Nakon Drugog svjetskog rata u Bužimu je izgrađena zgrada opće ambulante 1956., stari dom kulture 1959., stara osnovna škola 1960., nova čaršijska džamija 1976., te nova zgrada osmogodišnje osnovne škole 1978. godine. Početkom osamdesetih izgrađen je motel, prva stambeno-poslovna zgrada, dalekovod Vrnograč-Bužim, vodovodna mreža (Hasića bunar), javna ulična rasvjeta, automatska telefonska centrala sa 160 brojeva, prva benzinska pumpa, te niz novih sadržaja. U ovom razdoblju u Bužimu su izgrađena i industrijska postrojenja drvne i tekstilne industrije. Projekat od najvećeg značaja za Bužim predstavlja povezivanje Bužima sa Otokom i Vrnogračom širokim asfaltnim putem, čija izgradnja je započela sredinom sedamdesetih, a završena krajem osamdesetih godina. Prva dionica ove saobraćajnice urađena je kroz centralni dio Bužima, od Kamenice do objekta Opće ambulante. Osamdesetih godina, u dolini Bužimnice je izgrađeno nekoliko industrijskih postrojenja.

U periodu nakon posljednjeg rata, u vremenu kada je Bužim povratio status općine, u ovom naselju su se desile krupne promjene. Između ostalog potrebno je izdvojiti osnivanje i izgradnju objekta srednje škole, izgradnju vodovodne mreže, regulaciju korita Bužimnice, izgradnju nove zgrade pošte, rekonstrukciju i proširenje zgrade doma zdravlja, sanaciju i dogradnju gradske džamije, izgradnju nove zgrade doma kulture, adaptaciju zgrade općine Bužim, izgradnja malonogometnog igrališta kod Osnovne škole "Bužim", asfaltiranje velikog broja ulica, izgradnju dionice trotoara, i dr.

Kod privatne gradnje i razvoja u posljednje dvije decenije, primjetna je izgradnja i otvaranje brojnih ugostiteljskih objekata, banaka, marketa i drugih trgovačkih objekata. Izgrađene su dvije benzinske pumpe, te servis za putnička vozila „Auto-kontakt“. Posebno treba istaći rekonstrukciju i adaptaciju hotela „Europa“, te izgradnju hipermarketa „Pleska“.

Kao centralno naselje općine, Bužim se puno brže razvija od ostalih okolnih naselja, odnosno mjesnih zajednica. Međutim, taj razvoj nije ni izbliza dovoljan da bi u cijelosti odgovorio novonastalim životnim potrebama. U tom smislu, mnogi važni projekti poput „zaobilaznice“ još uvijek su u fazi izgradnje a mnogi tek slijede u narednom periodu.

ČAVA

Područje današnje mjesne zajednice Čava prema ostacima materijalne kulture jedno je od starijih naseljenih mjesta na teritoriji općine Bužim. U prilog tome govori činjenica da je u neposrednoj blizini Čave, na lokalitetu Lončareva Glavica pronađeno mnoštvo predmeta od gline i keramike. Iako još uvijek nema naučne potvrde iz kojeg vremena datiraju pronađeni predmeti, sve nam to ukazuje na ranu naseljenost ovog kraja.

Do danas je ostalo nerazjašnjeno pitanje tačnog datiranja naselja pod imenom Čava ili Čavnik, ali je činjenica da se naselje pod imenom Čava pominje još u 14. stoljeću. Osim historijskih, postoje i materijalni dokazi o postojanju srednjovjekovne utvrde u Čavi. Ostaci iste nalaze se na uzvišenju nedaleko od centralnog naselja Čave.

Početkom 19. stoljeća, tačnije oko 1820. godine u Čavu dolaze prve srpske porodice porijeklom iz Like. Uglavnom se naseljavaju u rubnim dijelovima, prvenstveno na područje Dobrog Sela, gdje su živjeli narednih stoljeće i pol, sve do masovnih emigracija u Vojvodinu. I danas postoje ostaci pravoslavnog groblja u Dobrom Selu, u kojem je sahranjena i posljednja pravoslavna porodica Knežević.

Prije Austro-Ugarske okupacije u Čavu su doselile prve muslimanske porodice od bužimskog grada Dizdarevići, Mustafići, Salkići, Hajrudinovići i Suljadžići, od kojih danas vodi porijeklo najveći dio stanovništva ovog naselja.

Današnje naselje Čava u prošlosti zajedno sa ostalim selima zvalo se Dobro Selo. Izdvajanjem iz MZ Bužim početkom osamdesetih, ovo naselje mijenja naziv i zadobiva status mjesne zajednice Čava. Na taj način kao jedan od zaseoka, Dobro Selo je postalo dijelom ove mjesne zajednice. Uz Čavu i Dobro Selo, ovoj mjesnoj zajednici pripadaju sela: Zimonje, Mahmića Most, Handanovića Brdo, Suhodol i Babinac.

U objektu osmorazredne škole, izgrađenom 1980. godine, nastava se izvodila u sklopu OŠ "Bužim" sve do 15. februara 1982. godine, kada Čava dobija samostalnu osnovnu školu. Naredne 1983. godine u Čavi je otvorena područna ambulanta. Prvo opskrbljivanje stanovništva vodom sa „Bijelog vrela“ vezuje se za 1974. Iste godine proširen je makadamski put kroz Čavu. Drugi vodovod tzv. Babin bunar izgrađen 1986. godine. Na temeljima džamije koja je izgrađena 1971. godine, podignuta je nova i funkcionalnija džamija 2009. godine. Neposredno uz džamiju, u 2011. godini izgrađena je šehidska česma. Kroz centralni dio Čave prolazi asfaltni put, koji se veže na regionalni put R 401. Svetinja ili Ibret uzvor, najpoznatije izletišta u općini Bužim, nalazi se na teritoriji ove mjesne zajednice.

ELKASOVA RIJEKA

Ostalo je zabilježeno da je naselje Elkasova Rijeka dobilo ime po Elkasu, potomku Selimovu, koji je došao od bužimskog grada. U narodu se zadržalo predanje da se prije toga zvala Crna Rijeka. Najveći dio teritorija ovog naselja smješten je na brojnim kosama i brežuljcima koji slivno pripadaju rijeci Čaglici. Velike površine su pod šumama, među kojima se posebno ističe područje Trebinje.

Prva škola u ovom naselju izgrađena je 1957. godine, dok se elektrifikacija centralnog dijela naselja veže za 1967. godinu. Početkom osamdesetih godina, preko Vrajića potoka i Trostrukih klanaca, Elkasova Rijeka je povezana širokim makadamskim putem. Status mjesne zajednice dobila je početkom osamdesetih godina. U sastav ove mjesne zajednice ulaze sela: Baltići, Elkasovići, Balčinovići, Haralčići, Nahići, Kedići, Hilići, Čordići i Buljubašići.

Izgradnjom džamije 1990. godine formiran je istoimeni džemat. Asfaltnim putem ovo područje je u 2008. godini povezano sa općinskim središtem. U toku je izgradnja kvalitetnog puta kroz središnji dio naselja, te spomen-obilježja poginulim borcima proteklog rata, koji su porijeklom sa ovog područja. Moderna područna škola izgrađena je 2009. godine.

JUSUFOVIĆI

Ovo naselje ima izdužen teritorijalni oblik, u pravcu sjeverozapad-jugoistok, te najvećim dijelom zahvata dolinski prostor gornjeg toka riječice Čaglice. Velikom dužinom granice naslanja se na područje Cazinske općine, odnosno mjesne zajednice Ljubijankići. Široki asfaltni put, koji prolazi kroz Jusufoviće, povezuje rubna područja tri susjedne općine, Bužima, Cazina i Velike Kladuše.

Od 2003. godine Jusufovići imaju status mjesne zajednice, koja je nastala izdvajanjem iz MZ Elkasova Rijeka. Ovu najmlađu mjesnu zajednicu u općini Bužim, u teritorijalnom obuhvatu čine zaseoci Brdarevac, Donji Baltići, Jusufovići i Malovan. Najznačajniji infrastrukturni objekt u ovom naselju je džamija, izgrađena 1991. godine kada je oformljen i istoimeni džemat.

KONJODOR

Današnje selo Konjodor je staro naselje čije ime datira još iz osmanskog perioda kada je nosilo naziv Konjotor. Prema jednoj verziji ime je dobilo po dijelu sela u kojem su čuvani konji, pa je taj dio u narodu prozvan Konjo-tor, što će se kasnije transformirati u današnji naziv. Isto tako krajem 17. stoljeća zabilježen je i naziv Ponjoter, na karti jednog evropskog kartografa.

Naselje se razvilo na nekoliko kosa po kojima se nalaze manji zaseoci sa porodičnim kućama. Najveći dio kosa je odijeljen manjim potocima. U svojoj historiji osim Bužimu, Konjodor je pripadao općinama Bosanskoj Krupi i Cazinu.

Iako je danas jedno od najvećih naseljenih mjesta Bužimske općine, i jedno od najprepoznatljivijih naselja, Konjodor je veći dio svog postojanja bio malo i dobrim dijelom marginalno mjesto. Naime, u historiografiji je zabilježeno da su još dvadesetih godina 19. vijeka na Konjodoru bili stanovi sa mnogobrojnom stokom stanovnika bužimskoga grada. I pored toga što je bio izvan bitnih tokova bužimskog života kroz prošlost, prokopavanjem puta Bužim-Konjodor-Cazin 1937. godine, te njegovim proširenjem i asfaltiranjem u najnovije vrijeme, naselje Konjodor je dobilo na značaju.

U novembru 1979. godine svečano je otvoren objekt osmorazredne osnovne škole, koja je od sredine februara 1982. godine, izdvajanjem iz OŠ "Bužim" postala samostalna. Prije toga, u ovom naselju je radila četverogodišnja škola, koja je izgrađena 1955. godine. Početkom osamdesetih godina izgrađen je vodovod, dok je status mjesne zajednice Konjodor dobio 1980. godine. Po broju stanovnika pored centralnog naselja Konjodor, od većih zaselaka još se ističu: Jusići, Dervići, Pajalića Selo, Pehlića Kosa, Veladžići, Buljubašići i Hrgar.

Danas se Konjodor razvija brže od većine ostalih naselja Bužimske općine. Pored osmogodišnje škole, u ovoj mjesnoj zajednici postoje tri džamije, dom mjesne zajednice, benzinska pumpa, moderna ambulanta porodične medicine. U posljednje vrijeme zabilježen je trend intenzivne poljoprivredne proizvodnje, posebno proizvodnje maline. Na taj način, značajan broj mještana našao je sezonsko zaposlenje.

LUBARDA

Naselje Lubarda zahvata sjeverozapadni dio općine Bužim i dijelom se naslanja na teritorij susjedne općine Velike Kladuše. Morfološki, uglavnom se prostire po brdima i brežuljcima koji čine riječno razvođe Bužimnice i Čaglice. Sela su uglavnom smještene po tjemenu, međusobno udaljena 200 do 500 metara, a između njih su potočne doline i prevoji. U zapadnom dijelu teritorija mjesne zajednice, u dolini Čaglice sela su uz rubni dio doline. Pored naselja Lubarda-centar, ostala veća sela su: Brda, Spahića Brdo, Pašin Brod, Muminovići, Abdići, Emiñići, Ćosići, Gornji i Donji Aleševići, Tahići, Kudelići i Remetići.

Porijeklo naziva Lubarda nije precizno utvrđeno, mada se dovodi u vezu sa vrstom oružja, (lumbarda – starinski top, tal. bombard). S tim u vezi, i u narodu se očuvalo predanje da je u prošlosti na Lubardi bio stacioniran top, koji je imao ulogu da pucnjem pošalje zvučni signal upravi starogradske tvrđave o mogućoj vojnoj prijetnji sa teritorija Habzburške monarhije. Naselje Pašin Brod svojim imenom podsjeća na osmanski vakat, kada je tim mjestom često prolazio i konje pojio izvjesni paša. To nije promaklo malobrojnim stanovnicima ovog kraja, te ga i sami prozvaše Pašin Brod.

U odnosu na današnji teritorijalni obuhvat, sve do unazad nekoliko decenija Lubarda je teritorijalno bila znatno veće naselje, kada je u njen sastav ulazila i Elkasova Rijeka. U tim okvirima na posljednjem popisu stanovništva 1991. godine ovo naseljeno mjesto je brojalo 2.944 stanovnika. Godine 1983. Lubarda je dobila status mjesne zajednice, kada je izdvojena iz MZ Varoška Rijeka. Dio teritorije ovog naselja ušao je u sastav MZ Elkasova Rijeka. U centralnom dijelu Lubarde smješena je osnovna škola, džamija, te društveni dom izgrađen sredinom osamdesetih, u kojem se nalaze prostorije MZ Lubarda.

U periodu između dva svjetska rata najznačajniji događaj za Lubardu svakako je izgradnja džamije 1938. godine. Vrijeme u kojem je Bužim imao status opštine (1952-1959) Lubardani pamte po dobru. Godine 1954. izgrađena je stara kamena škola, a dvije godine kasnije prokopan je široki makadamski put Varoška Rijeka-Remetići-Lubarda. Elektrifikacija Lubarde svečano je obilježena 15. novembra 1962. godine, proslavom u područnoj školi. Makadamski put Lubarda-Pašin Brod prokopan je 1973. godine. Izgradnjom vodovoda 1982. godine oko 60 domaćinstava dobilo je kvalitetnu vodu sa izvorišta Musići.

U poratnom periodu ovo naselje se znatno infrastrukturno izgradilo. U razdoblju od 1998. do 2004. godine izgrađen je asfaltni put Pašin Brod-Lubarda-Bužim, te asfaltiran put kroz centralni dio Lubarde. U narednim godinama, zaseoci Aleševići, Brda, Kudelići, Spahića Brdo i Halilagići dobili su asfaltni put. U prostorijama Doma mjesne zajednice opremljena je moderna ambulanta porodične medicine. U 2010. godini otvorena je nova džamija u Lubardi, te asfaltiran put koji povezuje selo Emiņice sa Varoškom Rijekom. U toku je izgradnja moderne područne škole te džamije u novoformiranom džematu Donja Lubarda.

MRAZOVAC

Brojni potoci i potočići, među kojima su najveći Kapetanovac, Džormes i Skakavac, sa Bužimnicom i Čavom tvore više brda i kosa na kojima se nalazi naselje Mrazovac. U historijskim izvorima Mrazovac se spominje još u srednjem vijeku. Današnje naselje razvilo se od bužimskog garnizonskog naselja prije oko dvjesto godina. Sam naziv mjesta dovodi se u vezu sa mrazom.

Do danas su se očuvali i tragovi stare gradine na Šabića Brdu, koja je otkrivena prije nekoliko godina. O vremenu postojanja i funkciji navedenog objekta nema nikakih podataka.

Status mjesne zajednice Mrazovac je dobio 1995. godine, izdvajanjem iz MZ Bužim. Danas ga čine naselja: Biljeg, Suljadžići, Mulalići, Bajrići, Sejdići, Šekića Dolovi, Kapetanovac i Šabića Brdo. Širokim asfaltnim putem, koji je izgrađen 2009. godine, središnji dio Mrazovca povezan je sa Bužimom. Isti put prvotno je prokopan i proširen 1983. godine.

Najveći dio stanovništva ovog naselja danas pripada džematu Prokop, koji je osnovan 1998. godine, iste godine kada je izgrađen i džamijski objekt. Pored džamije, među značajnijim objektima u ovom naselju vrijedi pomenuti područnu osnovu školu i društveni dom.

RADOČ

U podnožju istoimene planine, između Čave, Mrazovca i Bućevaca smješteno je naselje Radoč. Sjeveroistočni obronci ovog naselja naslanjaju se na granični pojas susjedne Republike Hrvatske. Mjesna zajednica Radoč osnovana je 1996. godine i u njen sastav ušli su zaseoci: Centar Radoč, Lifanovo Brdo, Krhatic Dolina, Kokića Brdo, Šib i Ćorkovača. Ovo naselje ulazi u historiju općine Bužim kao prvo mjesto u kojem je neposredno pred Prvi svjetski rat izgrađena građanska osnovna četverogodišnja škola.

Unazad nešto više od pola stoljeća na Radoču su uglavnom živjeli Srbi, koji su nekoliko stoljeća radili kao kmetovi na imanjima bužimskih begova. Agrarnom reformom u vrijeme Kraljevine SHS 1919. godine, bivša kmetska selišta postaju vlasništvo srpskog stanovništva sa Radoča. Nakon Drugog svjetskog rata, usljed loših životnih uvjeta i mogućnosti odlaska i naseljavanja pitomih ravničarskih krajeva Vojvodine, dolazi do intenzivnog iseljavanja stanovništva ovog kraja. S tim u vezi, od 1945. pa do kraja 60-ih godina 20. stoljeća najveći dio pravoslavnog stanovništva odselio je u Rumu, i manjim dijelom u još neke gradove Vojvodine. Najveći dio zemljišta koje su naslijedili agrarnom reformom je nacionalizovano i dato na korištenje zemljoradničkoj zadruzi. Isto tako, dio zemljišta pravoslavni su prodavali Bošnjacima iz drugih dijelova Bužimske općine, koji započinju trajno naseljavanje ovog kraja. Neposredno pred izbijanje posljednjeg rata, idući za svojom rodbinom, sa ovih prostora su odselile posljednje srpske porodice.

S obzirom na svoj geostrateški položaj, teritorij ove mjesne zajednice predstavljao je poprište najznačajnijih bitaka u odbrani Bužima za vrijeme proteklog rata. Danas je ovo naselje izrazito slabo naseljeno. Malobrojno stanovništvo uglavnom živi od poljoprivrede. Izgradnja asfaltnog puta i povezivanje sa susjednim mjesnim zajednicama Čavom i Mrazovcom još uvijek je u toku. U 2007. godini izgrađena je džamija i formiran istoimeni džemat.

VAROŠKA RIJEKA

Jedno od starijih naselja u našoj općini jeste i Varoška Rijeka, čije postojanje datira još iz vremena srednjeg vijeka. Mjesto koje je nosilo naziv Kostajnica u prošlosti je bilo mnogo veće, i pored današnjeg naselja Varoške Rijeke obuhvatalo je i prostor Vrhovske, Bućevaca i Zaradostova. Centralni dio naselja smješten je u dolini Bužimnice, na koju se naslanjaju manje potočne doline te brda i kose.

Stara džamija izgrađena je 1922. godine. U njenom podnožju nalazi se mezarje sa nekoliko starih nišana, zatim kameni biljezi „hadži-taši“. Nova džamija prelijepog izgleda izgrađena je 1991. godine. Nakon Drugog svjetskog rata u Varoškoj Rijeci je nekoliko godina egzistirala zemljoradnička zadruga, koja je kasnije pripojena ZZ Bužim. Za te potrebe je 1948. godine izgrađena zgrada zadružnog doma. Objekat četverorazredne škole izgrađen je 1954. godine. Izdvajanjem iz MZ Bužim, Varoška Rijeka je kao prvo naselje poslije Bužima dobila status mjesne zajednice 1979. godine. Iste godine na području ove mjesne zajednice izgrađeno je nekoliko farmi, u kojima se uzgajala perad do proteklog rata.

Sa osnovnom školom izgrađenom 2003. godine, zatim domom kulture, regionalnom saobraćajnicom, uličnom rasvjetom, te drugim značajnim sadržajima, uz Čavu i Konjodor, Varoška Rijeka danas predstavlja sekundarni centar općine Bužim.

VRHOVSKA

Vrhovska, jedno od najstarijih naselja u općini Bužim, u srednjem vijeku je nosila naziv Krupska. Premda nema historijskih pokazatelja ovo, danas rudarsko naselje, vjerovatno je naseljeno još u ranom srednjem vijeku zbog indicija o postojanju različitih ruda. Do danas nisu sačuvani materijalni spomenici srednjevjekovne tvrđave „Kostajnice“ u Varošinama, za koju znamo da je postojala na osnovu historijskih izvora. Ovo naselje dobiva na značaju u drugoj polovini prošlog stoljeća, kada je otvoren rudnik za eksploataciju rude mangana. Kroz stoljeća su u Vrhovskoj živjeli muslimani i pravoslavci, a u zadnjim decenijama isključivo je naseljena bošnjačkim stanovništvom. U decembru 1995. godine naselje Vrhovska dobilo je status mjesne zajednice, u čiji sastav su ušli zaseoci: Bajraktarevića Polje, Muratovići, Skenderovići, Bezi, Begovići, Topalovići i Breze.

U poslijeratnom vremenu izgrađen je novi objekt područne škole, dom kulture, džamija, šehidsko turbe, te malonogometno igralište. Na prostoru ove mjesne zajednice nalazi se manje vještačko jezero, prvotno izgrađeno za potrebe rudnika. Ova akumulacija, pored glavne funkcije pruža mogućnosti za ribolov, kupanje, ali i ugodnu šetnju.

ZARADOSTOVO

Ova mjesna zajednica, koja je osnovana još početkom osamdesetih godina, smještena je između Varoške Rijeke, Bužima, Mrazovca i Bućevaca. Njen najnaseljeniji dio leži duž riječne doline i putne komunikacije Bućevci-Bužim. Ime naselja potiče od naziva brda Radostovo, koje se uzdiže sa njegove jugozapadne strane, čija nadmorska visina iznosi 352 metra. Centralnim dijelom protiče potok Kapetanovac, koji svojim tokom pripada slivu rijeke Bužimnice. Na ovoj riječici, sredinom pedesetih godina prošlog stoljeća, kratko vrijeme je radila mala hidrocentrala, na kojoj se proizvodila električna energija za najosnovnije potrebe javnog života općine Bužim.

Danas u naselju Zaradostovo postoji lijepo urađena zgrada područne škole, sportsko igralište i dom kulture. Prva školska zgrada izgrađena je 1959. godine, na čijim temeljima je izgrađen novi objekt 2003. godine. Pored džamije i mekteba u Zaradostovu, postoji džamija i u zaseoku Abazovići. Glavna saobraćajnica, koja ovo naselje povezuje sa Bužimom i Bućevcima, izgrađena je početkom devedesetih, prije izbivanja rata. U poratnom periodu asfaltiran je veliki broj lokalnih puteva. Pored centralnog naselja, ovoj mjesnoj zajednici pripadaju sela: Abazovići, Piskovac, Zorinovac, Cinci, Grbovice, Pala Gora i Kiurići.

Proračun/Budžet općine/opštine (izvori, visina i struktura)

U okviru tabele koja je prikazana u tekstu ispod može se vidjeti da je budžet općine Bužim, u odnosu na 2015. godinu, porastao za više od milion konvertibilnih maraka, sa 3.082.413 KM koliko su iznosili ukupno raspoloživi prihodi i kapitalni primici u 2015. godini na **5.808.966,84** KM koliko su iznosili u 2021. godini. Najznačajniji trend rasta prisutan je na kategoriji poreskih prihoda koji su u 2021. godini dostigli nivo od gotovo 3,34 miliona KM. U okviru poreskih prihoda dominantno učešće svakako imaju prihodi od indirektnih poreza koji učestvuju sa više od 70% u strukturi ukupnih poreskih prihoda, odnosno, više od 50% u odnosu na ukupne budžetske prihode.

Tabela broj 2 Pregled budžeta općine Bužim za period 2015 – 2021. godina

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A.I PRIHODI	2.947.416,04	3.345.792,46	3.307.755,44	4.388.411,68	3.915.637,19	4056063,65	4.618.279,62
Porezni prihodi EK 710000	2.233.786,07	2.465.123,72	2.467.301,81	2.876.135,29	2.978.823,11	2836590,82	3.344.341,83
Neporezni prihodi EK 720000	695.279,97	856.768,74	816.453,63	1.471.820,40	709.921,35	01106,27	842.140,53
Tekuće potpore EK 730000	18.350,00	23.900,00	24.000,00	40.455,99	226.892,73	418366,56	431.797,36
A.II KAPITALNI PRIMICI	298.669,01	506.084,19	275.984,28	1.024.303,54	230.310,22	2206083,78	1.190.687,12
Kapitalni primici od prodaje osnovnih sredstava EK 810000	0,00	0,00	24.811,00	19.380,00	0,00	-	-
Kapitalne potpore iz inostranstva	9.142,96	0,00	7.766,00	38.751,24	93.830,84	-	-
Kapitalne potpore od ostalih nivoa vlasti EK 740000	289.526,05	506.084,19	243.407,28	966.172,30	136.479,38	2206083,78	1.190.687,12
UKUPNI PRIHODI I KAPITALNI PRIMICI	3.246.085,05	3.851.876,65	3.583.739,72	5.412.715,22	4.145.947,41	6262147,43	5.808.966,84
Namjenski prihodi iz ran. perioda - neutrošeni namjenski prihodi	-163.671,30	28.036,21	139.474,78				
UKUPNO RASPOLOŽIVI PRIHODI I KAPITALNI PRIMICI	3.082.413,75	3.879.912,86	3.723.214,50	5.412.715,22	4.145.947,41	6262147,43	5.808.966,84
B.I TEKUĆI IZDACI (1+2+3)	2.644.344,13	3.013.491,10	2.774.738,03	2.846.748,35	3.062.120,17	3226722,47	3311684,73
Troškovi rada organa uprave-fiskalni troškovi	2.014.301,76	1.960.749,92	2.089.336,96	2.189.235,98	2.216.145,02	2353423,17	2280264,11
Plaće i naknade troškova zaposlenih EK 611000	1.253.691,13	1.303.187,58	1.258.958,40	1.297.710,45	1.373.578,01	1495778,27	1423323,13
Doprinosi poslodavca EK 612000	115.914,61	122.772,36	120.240,76	123.026,49	130.232,11	140374,40	133181,01
Izdaci za materijal i usluge EK 613000	644.696,02	534.789,98	710.137,80	768.499,04	712.334,90	717270,50	723759,97
Tekući grantovi, varijabilni troškovi EK 614000	497.100,75	545.317,77	580.141,40	517.325,15	787.235,20	770799,30	956420,62
Kapitalni grantovi EK 615000	132.941,62	507.423,41	105.259,67	140.187,22	58.739,95	102500,00	75000,00
KAPITALNI BUDŽET EK 820000	1.127.574,84	1.160.013,09	988.870,40	2.310.612,65	342.907,33	2813293,30	1707125,25
Kapitalni izdaci za nabavku stalnih sredstava EK 821000	1.088.223,07	1.121.777,21	951.227,14	2.276.472,43	307.867,03	2779091,56	1675933,83
Otplata dugova- kredit EK 823000 sekundarne vodovodne mreže	39.351,77	38.235,88	37.643,26	34.140,22	35.040,30	34201,74	31191,42
ISPLAĆENI DIO DEFICITA IZ RANIJEG PERIODA	123.190,50	527.633,00	446.244,33	612.895,80	373.796,06		
UKUPNI RASHODI I KAPITALNI IZDACI	3.895.109,47	4.701.137,19	4.209.852,76	5.770.256,80	3.778.823,56	6040015,77	5018809,98
Suficit/deficit iz prethodnog perioda	-812.695,72	-821.224,33	-486.638,26	-357.541,58	367.123,85		
Obaveze iz predhodnih godina-ostatak deficita/suficita	-274.842,77	10.220,00	385.200,00	259.174,00	290.090,95		
Ukupno obaveza- akumulirani deficit/suficit	-537.852,95	831.444,33	871.838,26	-616.715,58	77.032,90		

Izvor: Služba za budžet i finansije

Konstantan rast poreskih prihoda svakako ohrabruje ali u određenom smislu ukazuje i na ovisnost budžeta od jedne kategorije budžetskih prihoda (prihoda od indirektnih poreza) koji se ostvaruju u skladu sa Uputstvom o učešću kantona, jedinica lokalne samouprave i nadležnih kantonalnih organa za ceste u prihodima od indirektnih poreza i raspoređivanju tih prihoda, a gdje je općina Bužim u 2019. godini učestvovala u raspodjeli sa koeficijentom 0,888 % od sume prihoda od indirektnih poreza koji pripadaju

općinama Federacije. Ovo posebno treba imati u vidu zbog činjenice da će daljnji rast ukupnih prihoda od indirektnih poreza biti neizvjestan uslijed aktualne krize izazvane pandemijom COVID 19 i smanjenja opšte potrošnje na nivou BiH i FBiH.

Kada su u pitanju neporezni prihodi, radi se o kategoriji prihoda koja je u prethodnom periodu značajno oscilirala, između 700 hiljada KM do 1,4 miliona KM, koliko su ovi prihodi iznosili u 2018. godini. U ovoj kategoriji dominantno učestvuju prihodi po osnovu naknada, taksi i prihoda od pružanja javnih usluga. Na strani budžetskih rashoda značajno učešće imaju troškovi plata i naknada zaposlenih te materijalni troškovi sa više od 70% u odnosu na ukupne tekuće izdatke. Općina Bužim, je u skladu sa mogućnostima, uspijevala u proteklom periodu izdvojiti značajan dio budžetskih sredstava za grantove, subvencije i različite vrste novčanih doznaka prema budžetskim korisnicima. U prosjeku, na ime tekućih i kapitalnih grantova se svake godine izdvajalo između 600 hiljada i 1 milion KM.

Kada su u pitanju kapitalni izdaci i sredstva za finansiranje razvojnih projekata na području općine Bužim, i ovdje su izražene oscilacije, s tim da se na nivou petogodišnjeg prosjeka za ove namjene izdvajalo oko 1,2 miliona KM godišnje. U strukturi kapitalnih izdataka dominiraju projekti rekonstrukcije i izgradnje putne mreže, projekti vodosnabdijevanja, izgradnja javne rasvjete i dr., tako da se na osnovu prirode realizovanih projekata okvirno može reći da je najviše sredstava uloženo u projekte društvenog razvoja (uređenje i izgradnja komulane infrastrukture), zatim u projekte zaštite okoliša te u projekte ekonomskog razvoja.

Kada je riječ o trenutnom finansijskom stanju općine Bužim, akumulirane obaveze na dan 31.12.2019. godine su iznosile 290.000,00 KM, od čega kratkoročne obaveze iznose 210.000,00 KM, a dugoročne obaveze 80.000,00 KM. Servisiranje svih obaveza po osnovu dugoročnih zaduženja u skladu sa trenutnom vremenskom dinamikom je planirano do kraja 2022. godine

Na osnovu analize pribavljenih informacija i podataka u pogledu projekcije izdvajanja za Strategiju razvoja općine Bužim za period 2021-2027. godinu, za kapitalne projekte i ostale investiciono značajne projekte je okvirno predviđeno 11,9 miliona KM (4,2 miliona KM budžetski i 7,6 miliona KM eksterni izvori).

Tabela broj 3. Pregled procjene po glavnim izvorima finansiranja za period 2021.-2027. godine

Izvori finansiranja strategije razvoja	UKUPNO (u hiljadama KM)							
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
Iz budžeta JLS	400	500	500	600	600	800	895.750	4.295.750
Iz eksternih izvora**	300	400	500	650	800	850	950	4.450.000
Iz eksternih izvora**	300	400	400	450	500	500	643.750	3.193.750
UKUPNO	1.000	1.300	1.400	1.700	1.900	2.150	2.489	11.939.500
Ekonomski razvoj	Društveni razvoj		Okoliš		Ukupno			
2.630	5.700		3.609		11.939.500			

*Krediti, entiteti, država, javna preduzeća i privatni izvori, u KM. **IPA, donatori i ostalo, u KM

Ova procjena je pripremljena putem konsultacija ključnih članova Razvojnog tima i Službe za budžet i finansije te je usaglašena sa načelnikom. Procjena služi kao polazna osnova za pripremu indikativnog okvira finansiranja strategije razvoja općine Bužim i polazi od pretpostavke da će do kraja 2021. godine izdvajanja iz budžeta za realizaciju kapitalnih projekata biti nešto niža u odnosu na raniji period, zbog očekivanih negativnih efekata izazvanih globalnom pandemijom virusa COVID 19, i u tom periodu je planirano veće učešće eksternih izvora finansiranja. Od 2022. godine planirana je stabilizacija budžeta i nešto veći procenat budžetskih sredstava za realizaciju kapitalnih investicija na području općine.

Budžetska podrška općine Bužim poljoprivredi i ruralnom razvoju po vrstama proizvodnje za 2022 god.

	Vrsta proizvodnje	Jedinica mjere	Iznos u KM / jed mjere puna cije	Obim proizvodnje 2022.	Ukupno KM	iznos	isplata	zahtjeva/ mjerna jedinica
1.	Sufinanciranje dijela sredstava za dijagnostička ispitivanja muznih grla u sistemu otkupa (3 i više)	grlo	45 KM	630	28.350,00	24675,00	juni	62 / 648
2.	Sufinanciranje dijela sredstava za dijagnostička ispitivanja (toвна grla)	grlo	45 KM	50	2.250,00			
3	Za sufinanciranje dijagnostičkih ispitivanja muznih grla u sistemu krava -tele	grlo	45 KM	40	1.800,00	1800,00	Juni	2 / 40
4	Proizvodnja povrća na otvorenom / krastavaca	dunum	150 KM	70	10.500,00	11175,00	august	48 / 74,5
5	Sufinanciranje kupovine presadnica za plasteničku proizvodnju	m ²	1,50 KM	7800 m ²	11.700,00	9285,00	juli	60 / 6190
6	Proizvodnja malina	kg	0,07 KM	210 t	14.700,00	14894,58	novembar	102/ 14894,58
7	Podrška organiziranju pčelara prehrana pčelinjih zajednica	projekt	2 KM	4500	9.000,00	9000,00	juli	1 / 95 pčelara
8	Sufinanciranje izvještajnih i prognoznih poslova u zaštiti zdravlja bilja	zakonsko baveza			1.000,00			
9	Financiranje /sufinanciranje biljne proizvodnje (sjeme i repromaterijal)	Javni poziv			26.549,30	26549,30	maj	181
10	Rezerva				4.150,70	3119,50		300,00 – proj. keste 2000,00 - SRD Šara
	UKUPNO				110.000,00	100498,38		

458
91,36%
zahtjeva

FEDERACIJA

	iznos	KM /broj	Zahtjeva
Mlijeko	1.004.554,47		61
Junice	26.950,00	550,00	11
Junad	11.150,00		3
ovce	47.467,00	29,00	16
Pčele	44.650,00	10,00	63
Silaža	67.854,20	250,00	35
tritikal	5.598,80	300,00	6
merkantilni	4.560,00		1
krava -tele	12.800,00	400,00	2
tornjaci	400,00	40,00	1
UKUPNO	1.225.984,47		199

KANTON

	zahtjev	broj	Iznos KM	KM/broj
sufinanciranje labor.-mlijeko	61		324.663,52	
plastenici	22	6538 m2	39.120,00	6
junice	33	53 GRL	32.240,00	520,00
ovce	13	1649 GRL	8.638,50	6,5
pčele	64	4259 KOŠ	52.860,00	12
tov	0		0,00	
maline		56,045 t	15.3245,66	
krastavci			48.605,82	
lješnjaci	1		1.500,00	
Nadoknada štete i sufinansiranje jesenje sjetve poljoprivrednim proizvođačima u 2022. godini			19.2566,2	
	197			

UKUPNO

	Fed	kant	Ukupno Fed+Kan	Općinski
Mlijeko	1004554,47	325947,41	1330501,88	24675,00
Junice	26950,00	32240,00	59190,00	
Tov	11150,00		11150,00	
ovce	47467,00	8638,50	56105,50	
pčele	44650,00	52860,00	97510,00	9000,00
maline		153245,66	153245,66	14894,58
krastavci		48605,82	48605,82	11157,00
silaza	67854,20		67854,20	
tritikal	5598,80		5598,80	
plastenici		39120,00	39120,00	9285,00

krava -tele	12800,00		12800,00	1800,00
tornjaci	400,00		400,00	
merkantilni	4560,00		4560,00	
Nadoknada štete i sufinansiranje jesenje sjetve poljoprivrednim proizvođačima u 2022. godini		192566,2	192566,20	
Lješnjaci		1500,00	1500,00	
Proletna sjetva				26549,30
	1225984,5	854723,59	2080708,06	

Tabela broj 4. Pregled ostvarenih poticaja za poljoprivredu 2015-2022

Godina	Općinski	Kantonalni	Federalni	Ukupno
2015	50.428,79	434.388,55	150.189,00	635.006,34
2016	60.663,00	684.067,00	854.752,60	1.599.482,60
2017	89.197,60	669.643,64	858.979,20	1.617.820,44
2018	66.635,00	239.686,20	982.195,06	1.288.516,26
2019	97.124,25	359.945,20	756.570,00	1.213.639,45
2020	96.876,51	469.826,55	849.950,85	1.319.777,40
2021	91.914,29	555.663,19	963.962,10	1.611.539,55
2022	103.823,34	854.723,59	1225984,05	2.184.530,39

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015.- 2022 godina i podaci Federalnog i Kantonalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Općine Bužim

Prošle godine (2022) smo imali najveća izdvajanja za poljoprivredu, a ove godine smo nastavili i povećali iznose novčane podrške. Nadamo se da su naši poljoprivredni proizvođači prepoznali podršku koju im dajemo i da će im ova podrška olakšati njihove napore u proizvodnji. Ono što bismo naglasili jeste da smo nakon isplate pomenutih podrški do sada realizirali ukupno 89,30% planiranog budžeta za poljoprivredu u ovoj godini. Nakon podnesenih zahtjeva i njihove obrade, izvršena je isplata poticaja za registrirane poljoprivredne proizvođače mlijeka, uzgoj u sistemu krava-tele, proizvodnju jagodičastog voća, za proizvodnju povrća u plastenicima, proizvodnju povrća na otvorenom, za sufinansiranje biljne proizvodnje i kupovinu prehrane za pčelare. Riječ je o Programu novčane podrške za poljoprivrednu proizvodnju iz budžeta Općine Bužim za 2022.godinu.

Na raspisani Javni poziv za sufinansiranje biljne proizvodnje stiglo nam je ukupno 181 prijava koje su obrađene, a isplaćeno je ukupno 26.549,30 KM.

Za sufinansiranje dijela sredstava za dijagnostička ispitivanja muznih grla u sistemu otkupa (3 i više) podneseno je 62 zahtjeva, 648 grla i isplaćeno 24.675,00 KM.

Za sufinansiranje dijagnostičkih ispitivanja muznih grla u sistemu krava-tele podneseno 2 zahtjeva i isplaćeno 1.800,00 KM.

Za proizvodnja povrća na otvorenom podneseno je 48 zahtjeva za 74,5 dunuma i isplaćeno 11.175,00KM.

Za sufinansiranje kupovine presadnica za plasteničku proizvodnju podneseno je 60 zahtjeva za 6190 m², isplaćeno 9.285,00 KM.

Za proizvodnja malina 7 otkupljivača je podnijelo zahtjev za 92 proizvođača jagodičastog voća . proizvedeno je 192 246,25 kg i isplaćeno 13.475,30 KM

Udruženju pčelara PROPOLIS kao podrška organiziranju pčelara – kupovina prehrane za pčelinje zajednice isplaćeno je 9.000,00 KM .Izveštajem Udruženja je potvrđena kupovina prehrane za 95 pčelara .

Ovom prilikom napominjemo sve poljoprivredne proizvođače da prate rokove za podnošenje zahtjeva za poticaje na svim nivoima vlasti (federalni , kantonalni , općinski) i naravno ne zaborave ažuriranje podataka u Registru poljoprivrednih gazdinstava – RPG od 01.januara do 31.marta 2023.godine kako bi mogli ostvariti svoja prava na poticaj.

2.1. Geografski položaj i agroekološke karakteristike

2.1.1. Položaj općine/opštine u BiH

Područje današnje bužimske općine bilo je naseljeno još prije dolaska Rimljana u ove krajeve. U predtursko doba stanovništvo ovog područja bavilo se zemljoradnjom, stočarstvom, vađenjem i taljenjem ruda i trgovinom. Postojanje kovnice novca u 14. stoljeću govori da je trgovina za ondašnje prilike bila razvijena. Bužim je bio središte trgovine ovog područja sve do dolaska Omer-paše Latasa. U prvoj polovini 14. stoljeća zvao se Cave, odnosno Bužim (*In Cave alias Buzim*). Stari grad Bužim kao utvrda i naselje pod tim imenom spominje se u pisanim materijalima 1334. godine, te je sve do danas zadržao taj naziv.

Stari grad leži na nadmorskoj visini 325 metara. Bio je jedan od najvećih gradova u Krajini, a čuvali su ga Dizdari i stražari. Branjen je puškama i topovima. Na ovom velikom srednjovjekovnom zdanju ističu se donzon kule, puškarnice, odaje, tamnice, bastioni i tabije (bedemi, utvrde) sa ostacima zidova stare džamije. Grad je renesansna građevina koja je bila vojna utvrda i plemićki dvorac. U XV stoljeću grad mijenja u potpunosti svoj izgled da bi se početkom XIX stoljeća, u međuprostoru između gornjeg i donjeg grada, tu nalazila 22 objekta bosanske stambene arhitekture. Ispod grada nalazi se drvena džamija sa drvenim minaretom, sagrađena u 18. stoljeću, za koju se smatra najstarijom drvenom džamijom na čitavom Balkanu. Bitno je napomenuti da stara tvrđava Bužim i stara džamija predstavljaju zaštićena spomen obilježja i kao takvi su proglašeni kao zaštićeni nacionalni spomenici u BiH.

Danas je Bužim općina sa 19.270 stanovnika³, koja se površinom od 129,0 km² prostire na sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine i najmanja je od osam općina Unsko-sanskog kantona. Graniči sa općinama Bosansa Krupa (sa istoka), Cazin (sa juga), Velika Kladuša (sa zapada i sjevera) te sa općinom Dvor na Uni (Republika Hrvatska sa sjeveroistoka). Općina Bužim je u administrativno-upravnom pogledu podijeljena na 14 mjesnih zajednica, i to: Bag, Brigovi, Bućevci, Bužim, Čava, Elkasova Rijeka, Jusufovići, Konjodor, Lubarda, Mrazovac, Radoč, Varoška Rijeka, Vrhovska i Zaradostovo.

Naseljena mjesta u općini nalaze se na nadmorskoj visini od 180-400 metara. Po nadmorskoj visini ističu se: Radoč 630 m, Ćorkovača 603 m, Konjodor (Kaukovića brdo) 476 m, Veliko brdo 464 m, Lubarda 420 m i Čajino brdo 352 m. Prema istoku se pružaju Čava i Dobro Selo uz magistralni put Bužim-Otoka-Bosanska Krupa, odnosno Otoka-Bosanski Novi. Osim toga Bužim je povezan sa Bihaćem i Banja Lukom. Pravac prema jugu vodi preko Konjodora za Cazin i dalje prema Bihaću, a pravac prema Dvoru na Uni

---

³ Procjena Zavoda za statistiku Federacije BiH za 2021. godinu

vodi preko Zaradostova i Bučevaca. Pravac prema zapadu ide preko Lubarde-Pašin Broda-Todorova do Velike Kladuše (na zapad). Pravac Bužim-Varoška Rijeka-Radića Most-Vrnograč-Velika Kladuša i dalje prema Zagrebu, odnosno Radića Most-Bosanska Bojna-Glina-Zagreb. Pravac Bužim-Varoška Rijeka-Abdići-Čaglica-Crvarevac-Vrnograč-Velika Kladuša također vodi do Zagreba.

Kada su u pitanju prirodni resursi, u općini Bužim se nalazi najveći površinski kop mangana u Bosni i Hercegovini („Rudnik mangana” Bužim) koji je uspješno privatiziran i koji vrši eksploataciju rude mangana. Postoje i velika ležišta dolomita koji se intenzivno iskopava.

Prikaz naseljenih mjesta

U BiH ne postoji službena definicija ruralnih i urbanih područja. OECD metodologija se zasniva na gustini naseljenosti stanovništva (OECD, Stvaranje ruralnih indikatora za uokvirivanje teritorijalnih politika, Paris, 1994). U definisanju ruralnih područja osnova za mapiranje bile su mjesne zajednice. Budući da za područje općine Bužim trenutno ne postoje podaci o površinama pojedinih mjesnih zajednica, podjela je izvršena na osnovu terenske analize i empirijskih podataka.

Općenito uzevši najčešća međunarodno priznata i korištena metoda za razlikovanje ruralnih i urbanih područja je metoda OECD-a⁴, koja kao kriterij postavlja gustoću naseljenosti stanovništva.

Ako neko naseljeno mjesto ima više od 150 stanovnika po km² pripada u urbana naselja. Dalje, izrazito ruralno manje od 50 stanovnika, ruralno od 51 do 100 stanovnika, pretežno urbano od 101 do 150 i preko 150 urbano, kako je već ranije spomenuto. Prikaz naseljenih mjesta razvrstanih prema OECD-u dat je u sljedećoj tabeli.

Tabela 5. Prikaz naseljenih mjesta Općine Bužim prema OECD kriterijima ruralnosti

Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Bag	G.Z. Kaukovići	6,00			38			
	G.Z. Velići	6,44			39			
	G.Z. Velići II	4,88			32			
	G.Z. Velići III	3,32			23			
	G.Z. Makići (Urije)	6,29			29			
	G.Z. Bag-Durakovići	5,48			37			
	G.Z. Veladžići	13,58				87		
	G.Z. Halilovići	3,86			26			
	Ukupno N.M. Bag		49,850	4	311			
Brigovi	U.P. D. Brigovi	23,57						212
	U.P. G. Brigovi	20,00						181
	G.Z. Spahići	6,28			57			
	G.Z. Grošića Brdo	11,97					107	
	G.Z. Zelići	2,82			26			
	G.Z. Međugorje	4,11			37			
	G.Z. Luke	2,11			19			
	Ukupno N.M.		70,86	6	639			

⁴ OECD (Organization for economic co-operation and development)

Brigovi								
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Bučevci	U.P. Bučevci	15,53						259
	G.Z. Donji Bučevci	3,65				63		
	G.Z. Donji Bučevci II	0,80			16			
	G.Z. Donji Bučevci III	1,06			49			
	G.Z. Duranovići	7,80				84		
	G.Z. Drenovac	2,42			40			
	G.Z. Isakovići	7,89					129	
	G.Z. Porići	11,28						189
	G.Z. Porići II	1,34			24			
Ukupno N.M. Bučevci		51,77	4	853				
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Bužim	U.P. Bužim	221,85						2265
	G.Z. Dedići	5,84				60		
	G.Z. Dedići II	2,67			27			
	G.Z. Luke	6,89				70		
	G.Z. Gornji Mulalići	7,77				79		
	G.Z. Stari Grad	4,91			50			
	G.Z. Veliki Bunar	1,33			14			
	G.Z. Mrazovo	15,48						156
	G.Z. Alići	5,90				60		
	G.Z. Kupusnica	11,56					120	
	G.Z. Halilovići II	4,95			50			
	G.Z. Kobiljak	4,65			47			
Ukupno N.M. Bužim		293,80	23	2998				
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Čava	U.P. Čava	62,09						579
	G.Z. Suhodol	7,70				71		
	G.Z. Mahamić Most	10,08				91		
	G.Z. Dizdarevići	5,71				52		
	G.Z. Razbojna	3,47			32			
	G.Z. Zimonje	10,48				93		
	G.Z. Handanovići - Mrkovine	5,80			47			
	G.Z. Mrkovine	6,47				60		
	G.Z. Babinac	1,77			16			
	G.Z. Babinac I	8,66				80		
	G.Z. Gornja Čava	20,32						193
	G.Z. Brdo	9,02				83		
	G.Z. Muminovići	5,19			48			
	G.Z. Mustafići	10,99					102	
	G.Z. Dobro Selo	1,17			11			
Ukupno N.M. Čava		168,92	13	1558			119	
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Elkasova Rijeka	U.P. Elk. R. Centar	11,81						187
	G.Z. Hilići	3,55				55		
	G.Z. Nahići	2,40			38			
	G.Z. Kedići	2,87			45			
	G.Z. Fehratovac	2,10			32			
	G.Z. Elkasovići	15,36						241
	G.Z. Elkasovići II	0,75		12				
Ukupno N.M. Elk.		38,84	3	610			119	

Rijeka								
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Jusufovići	U.P. Bara	27,00						235
	G.Z. Balčinovići	1,76			16			
	G.Z. Balčinovići II	8,11				71		
	G.Z. Šakonjići	7,32				64		
	G.Z. Šakonjići II	3,88			34			
	G.Z. Baltići	8,88				77		
	G.Z. Durakovići	2,85			25			
	G.Z. Alića strane	5,78			50			
	G.Z. Jusići	21,71						189
Ukupno N.M. Jusufovići		87,29	7	761			108	
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Konjodor	U.P. Konjodor	50,59						763
	U.P. Mehići	24,94						376
	G.Z. Veladžići	18,57						280
	G.Z. Veladžići I	7,97					120	
	G.Z. Jusići	14,56						219
	G.Z. Dervići	1,92			29			
	G.Z. Haskići	8,89					134	
	G.Z. Durakovići	5,55				85		
	G.Z. Kaukovići	4,30				65		
	G.Z. Durakovići I	5,07				77		
	G.Z. Ljubijankići	8,67					131	
	G.Z. Buljubašići	3,70				56		
Ukupno N.M. Konjodor		154,73	12	2335				
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Lubarda	U.P. Lubarda - Centar	27,38						491
	G.Z. Spahići	4,00				72		
	G.Z. Sijanhodžići	1,93			35			
	G.Z. Mašinovići	0,48			7			
	G.Z. Brda	5,61				100		
	G.Z. Bajrići	2,24			40			
	G.Z. Odobašići	1,67			30			
	G.Z. Selišta	5,54				99		
	G.Z. Pašin Brod	13,32						239
	G.Z. Šomići	2,13			39			
	G.Z. Halilagići	4,24				77		
	G.Z. Plandište	0,91			17			
	G.Z. Muminovići	2,64			48			
	G.Z. Eminići	6,58					118	
	G.Z. Luke	2,15			40			
	G.Z. Baltići	4,22				76		
	G.Z. Abdići	10,43						188
	G.Z. Abdići II	1,08			20			
	G.Z. Aleševići Gornji	4,30				77		
Ukupno N.M. Lubarda		100,85	8	1813				
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Mrazovac	U.P. Biljeg	27,20						274
	G.Z. Mušići	8,79				88		
	G.Z. Šekića Dolovi	28,22						284
	G.Z. Suljadžići	11,33					114	

	G.Z. Mulalići	6,69				67		
	G.Z.Čehići	3,69			37			
	G.Z. Bajrići	4,33			44			
	G.Z.Sejdići	7,59				76		
	G.Z.Kapetanovac	1,81			19			
	G.Z. Đulići	2,40			23			
	G.Z. Šabića Brdo	6,61				66		
	G.Z. Šabića Brdo I	3,67			37			
	G.Z. Šabića Brdo II	1,06			12			
	G.Z. Glavica	1,87			19			
Ukupno N.M. Mrazovac		115,26	9	1160				
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Radoč	U.P.Centar	30,70						354
	G.Z. Burzići	8,76					101	
	G.Z. Ljubijankići	15,00						173
	G.Z.Glavica	1,87			22			
	G.Z. Obrovac	4,04			47			
Ukupno N.M.Radoč		60,37	5	697				
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Varoška Rijeka	U.P. Varoška Rijeka	96,69						580
	U.P. Brestovac	46,23						277
	G.Z. Ćosići	1,74			10			
	G.Z. Remetići	6,79			41			
	G.Z.Kose	2,93			18			
	G.Z.Dančilovac	15,37				92		
	G.Z. Kudelići	5,10			31			
	G.Z. Džinići	9,72				58		
	G.Z.Babića Potok	13,06				78		
	G.Z.Remetići II	1,60			10			
	G.Z.Muratovići	6,23			37			
	G.Z. Aldžići	5,09			31			
Ukupno N.M. Varoška R.		210,55	17	1263		74		
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Vrhovska	U.P. Vrhovska -centar	24,14						385
	U.P. Bezi	9,02					144	
	U.P.Begovići	17,26						275
	U.P. Bajrektarevići	23,00						367
	G.Z. Aleševići Donji	11,77						188
	G.Z.Skenderovići	5,81				93		
	G.Z. Vrhovska	6,35					101	
	G.Z. Breze	8,82					140	
	G.Z. Varošine-Topalovići	4,96				79		
	G.Z. Hakolići	2,56			41			
	G.Z. Breza	2,76			44			
Ukupno N.M. Vrhovska		116,45	9	1857				206
Naseljeno mjesto	Prostorni format	Površ. (ha)	Površina km2	Broj stanov.	Manje od 50	51-100	101 do 150	Više od 150
Zaradostovo	U.P.Zaradostovo-Centar	21,52						261
	G.Z.Durići	3,95			50			
	G.Z. Zorinovac	6,14				72		
	G.Z. Zorinovac II	3,26			41			
	G.Z. Burzići	8,61					105	

	U.P.Luke	19,76						239
	G.Z.Piskavac	4,79				55		
	G.Z.Grbovice	8,84					109	
	G.Z.Lelići	1,20			15			
	G.Z. Kjurića Brdo	2,77			35			
	G.Z. Kjurića Brdo II	0,56			7			
	G.Z. Kjurića Brdo III	4,23			48			
	G.Z.Abazovići	6,35				75		
	G.U.Redžin Potok	4,41				55		
	G.Z.Pala Gora	2,92			38			
	G.Z. Cinska Dolina	13,38						158
	G.Z.Pala Gora II	2,50			31			
Ukupno	N.M. Zaradostovo	110,78	9	1394				

Izvor: Prostorni plan općine Bužim 2008-2028

Tabela broj 6. Bilans površina po mjesnim zajednicama

Naseljeno mjesto	Planski formati	Radne zone	Vikend Naselje	Površine sporta	Površine	Procjena Br.st. 2028 .g.	Gustina n.
	U.P. I G.Z. (ha)	(ha)	(ha)	i rekreacije (ha)	ekspl. polja (ha)		(st/ha)
Bag	49,85					392	8
Brigovi	70,86	7,42			31,78	1228	17
Bučevci	51,77	1,6		6,12		1075	21
Bužim	293,80	8,47		16,47		3778	13
Čava	168,92	8,22	18,96	33,39		1963	12
Elk. Rijeka	38,84			78,38		769	20
Jusufovići	87,29	3,77		5,98		959	11
Konjodor	154,73	3,85				2943	19
Lubarda	100,85	2,71		25,45	3,08	2285	23
Mrazovac	115,26	7,87				1462	13
Radoč	60,37			16,43		878	15
Varoška R.	210,55	9,48			3,11	1592	8
Vrhovska	116,45	19,17	4,33		37,14	2340	20
Zaradostovo	110,78	11,87		7,6	2,76	1757	16
Totali Općina	1630,32	84,43	23,29	189,82	77,87	23421	14

Izvor: Prostorni plan općine Bužim 2008-2028

2.3. Prirodni i ljudski resursi ruralnog područja

2.3.1. Zemljišni resursi

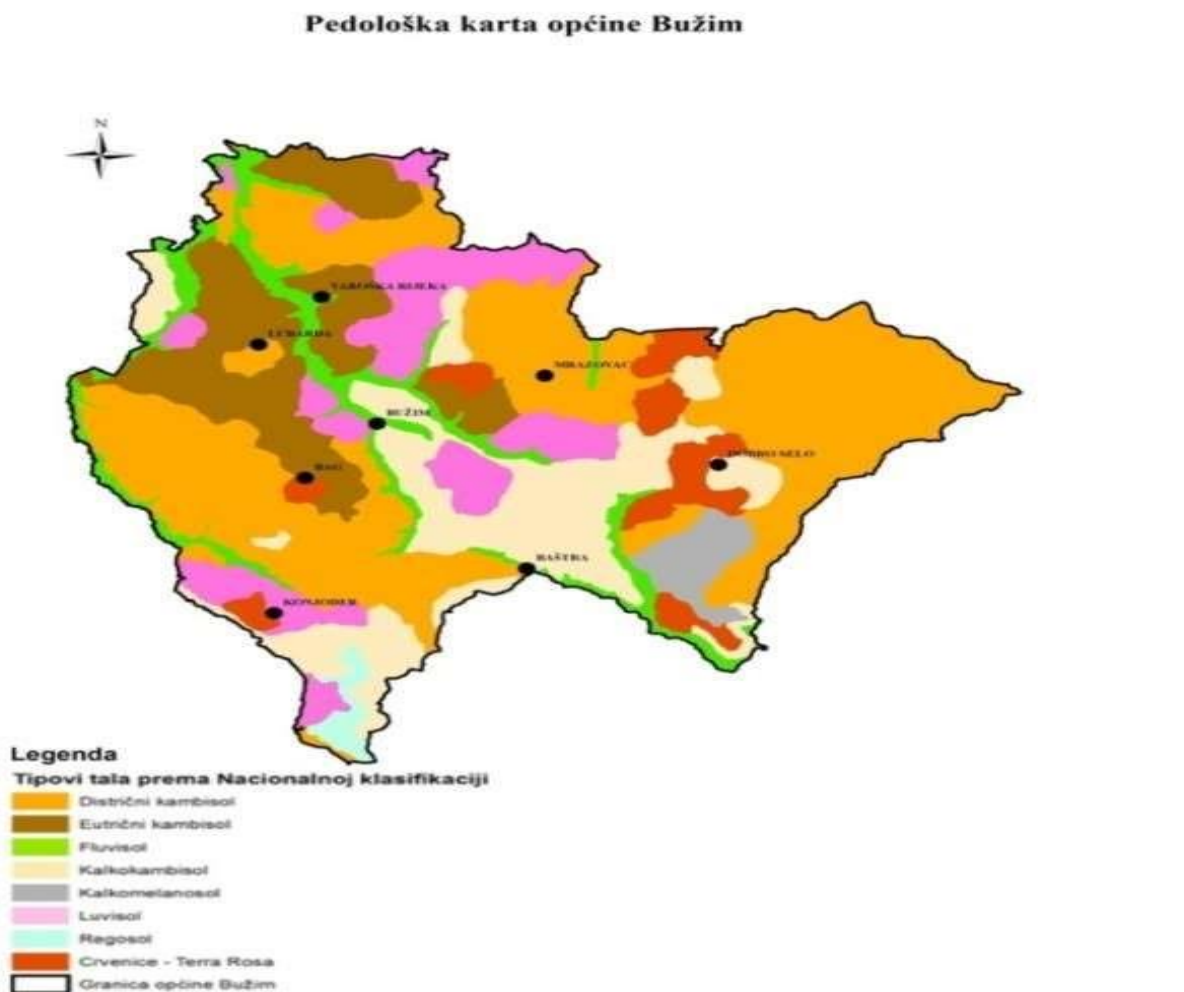
Pedološki pokrov

Jedna od osnovnih funkcija tla je proizvodnja hrane i sirovina, ali tlo služi i za druge namjene van sfere poljoprivredne proizvodnje, za izgradnju stambenih objekata, cesta, površinski kopovi, mineralne sirovine i sl., te se na ovaj način vrlo često se gube kvalitetne poljoprivredne površine. Iz navedenog je važno zemljištu dodijeliti optimalnu namjenu korištenja. Istraživanje u ovom radu, odnosno bonitetno vrednovanje zemljišta je provedeno na području općine Bužim, a na osnovu Uputstva o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje poljoprivrednog zemljišta u bonitetne kategorije i kriterija za pojedina svojstva na bazi kojih se izdvajaju kategorije bonitetne vrijednosti zemljišta. Ukupno je ustanovljeno šest bonitetnih kategorija zemljišta (od III do VII bonitetne kategorije, računajući dvije podkategorije), te područja označena kao šumska i izgrađena zemljišta. Najzastupljenija zemljišta su označena VI bonitetnom kategorijom sa ukupnom površinom od 18,99% teritorije Općine, zatim V bonitetna kategorija sa 11,65%, a najmanje je zastupljena IVa podkategorija sa svega 1,02%.

Općina Bužim je smještena u južnom dijelu sjevernog umjerenog klimatskog pojasa i pod uticajem je kontinentalnih zračnih strujanja. Ukupna površina općine je 13.026,27 ha i po površini je najmanja općina Unsko-sanskog kantona, a prema podacima popisa stanovništva iz 2013. godine, u njoj živi 20.298 stanovnika. Na prostoru Općine zastupljena su dva razdjela tala/zemljišta sa pripadajućim klasama i tipovima, a to su razdjel automorfni/terestričnih i razdjel hidromorfni tala. Ukupno je identificirano osam tipova zemljišta: regosol, kalkomelanosol, kalkokambisol, crvenica, eutrični kambisol, distrični kambisol, luvisol i fluvisol, te šest bonitetnih kategorija zemljišta računajući i dvije pripadajuće podkategorije. Odnos kvalitetnijih zemljišta prema manje kvalitetnim kategorijama u sadašnjem stanju pomjeren je u stranu manje kvalitetnih. Cilj rada je da se zaštite općenito poljoprivredna zemljišta od upotrebe u razne nepoljoprivredne svrhe i da olakša posao prostornih planera u smislu donošenja što kvalitetnijih odluka prostornog planiranja.

Za bonitetno vrednovanje općine Bužim korišteni su podaci iz Osnovne pedološke karte Bosne i Hercegovine u mjerilu 1 : 50.000, sa popratnim tumačima, satelitskih i avio snimaka istraživanog područja, zatim studija Zemljišni potencijali Unsko-sanskog kantona [1], kao i podaci dobiveni dopunskim istraživanjem tla na odabranim lokalitetima općine Bužim, zbog poređenja i korelacije sa starim pedološkim podacima. Ukupno je otvoreno osam profila koji su analizirani na morfološke, fizičke i hemijske parametre [2]. Pedološka karta općine Bužim urađena je u skladu sa dobijenim rezultatima u mjerilu 1 : 25 000, a cjelokupna kartografija i obrada dobijenih podataka izvršena je primjenom GIS tehnologije. Interpretacija rezultata bonitetnih kategorija dobijena je po metodologiji koja je propisana u Uputstvu o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje poljoprivrednog zemljišta u bonitetne kategorije [3].

Osnova za donošenje bonitetne karte zemljišta općine Bužim predstavlja pedološka karta Općine u razmjeri 1 : 25 000, na kojoj je izdvojeno ukupno osam tipova tala (karta br. 1.), koje su jasno izdvojene i predstavljaju zasebne kartirane jedinice [4].

Karta 2. Pedološka karta općine Bužim

Tabela broj 7. Zastupljeni tipovi tala na području općine Bužim

Tip tla/zemljišta	Površina (ha)	Zastupljenost (%)
Regosol (tlo koje je evoluiralo vrlo malo, u kojem mineralna tvar snažno preteže).	128,01	0,99
Kalkomelanosol (vapnenačko dolomitni)	331,60	2,54
Kalkokambisol (tlo na vapnencu i dolomitu)	2.272,20	17,45
Eutričnikambisol (Eutrično smeđe tlo)	1.867,45	14,33
Distričnikambisol (kiselo smeđe)	5.266,51	40,42
Crvenica (teško tlo, zbijeno i s malo humusa)	709,16	5,44
Luvisol (tip tla koje karakterizira građa profila A –E – B – C ili ... prioritetno značenje u poljoprivredi)	1.550,98	11,91

Fluvisol (mlada, rastresita, porozna i pretežno plodna tla)	900,31	6,92
Ukupno	13.026,27	100,00

Izvor: Mirsad Ičanović, Edis Softić – Bonitetno vrednovanje zemljišta općine Bužim

Generalno, najveće površine na području Općine zauzimaju slijedeći tipovi :Distrično smeđe tlo (Dystric Cambisols) (Humic Cambisols) (Ferric Acrisols). Ovo tlo, za razliku od eutričnog smeđeg tla, je nastalo na Pielim matičnim supstratima.

Na području Općine Bužim ovo tlo je formirano na dolomitima, pješčarima, glincima, laporcima, šljuncima i pijescima i dr. i to u sjevernom dijelu općine, područje Lubarde, Varoške rijeke i Zaradostova.

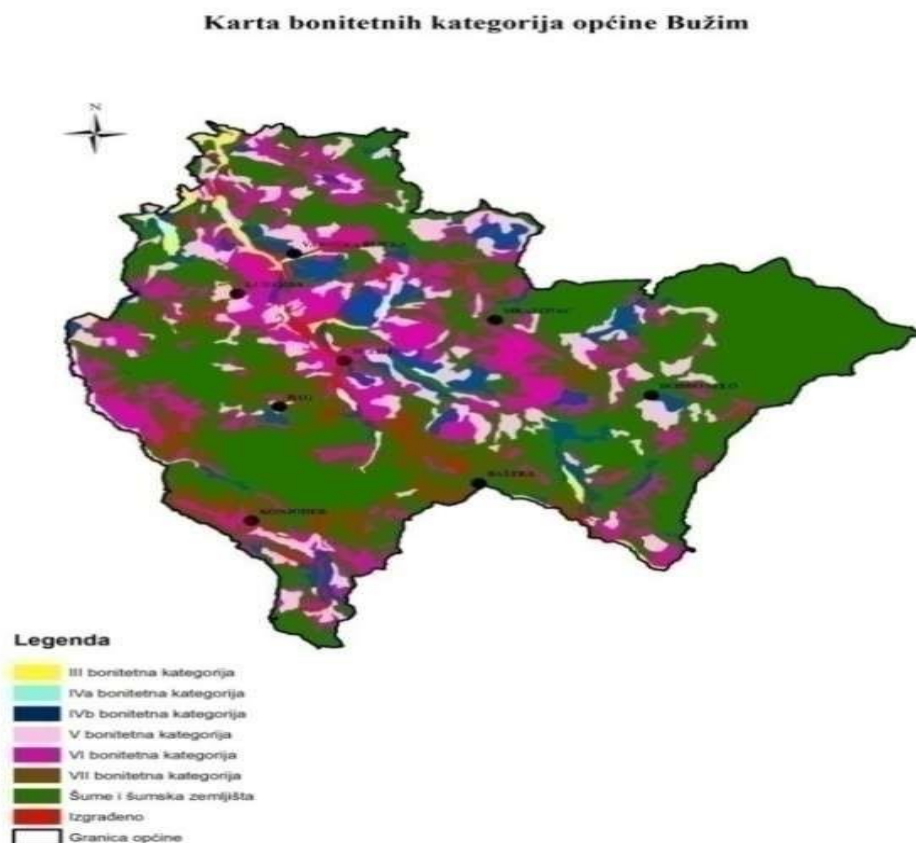
Crvenkasto lesivirano tlo - (Chromic luvisols)

Luvisol je slabo do umjereno **kiselo** tlo. Ovaj tip tla je formiran na silikatnom i silikatno-karbonatnom matičnom supstratu, kao i na krečnjačko-dolomitnim stijenama. Na području općine Bužim ovaj tip tla se formira na pješčarima, krečnjacima, rožnacima, dolmitima, laporcima i dr..

Premještanje čestica gline iz eluvijalnog u iluvijalni horizont dovodi do začepjenja sitnih i krupnih pora u profilu tla, a time i slabije perkolacije vode kroz tlo, što direktno uzrokuje pojavu pseudooglejavanja (što je čest slučaj sa lesiviranim tlima na području Općine). Inače, lesivirano tlo se, na području općine Bužim nalazi u središnjem i južnom dijelu, područje Bužima, Mrazovca, Dobrog Sela i Konjodora.

Neznatne površine uz riječne tokove Baštre, Čave, Bužimice i Čaglice pripadaju Epiglejnim (močvarnim) i Semiglejnim (dolinskim) tlima. Ova zemljišta imaju najčešće povoljan položaj (mala nadmorska visina i gotovo ravne površine). To su uglavnom duboka tla (40-60 cm) , Kisele reakcije, ilovastog (u površinskom horizontu) i ilovasto-glinovitog u dubljim horizontima. Ograničavajući faktor je visok nivo podzemnih voda ili česta plavljenja što onemogućava intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. Manjim meliorativnim zahvatima mogla bi se prevesti u višu kategoriju i privesti intenzivnoj proizvodnji.

Bonitiranje zemljišta je istraživanje i ocjenjivanje zemljišta sa stanovišta njegove proizvodne i upotrebne vrijednosti. Za kriterij bonitiranja se uzimaju svojstva zemljišta trajnijeg karaktera. Danas u svijetu postoji više načina kategorizacije tla/zemljišta. Jedan od najčešće upotrebljivanih sistema kategorizacije zemljišta je „Landcapability classification“. Ova kategorizacija podrazumijeva osam kategorija zemljišta rangiranih od najboljih (I kategorija) do najlošijih (VIII kategorija).

Karta 3. Bonitetne kategorije općine Bužim

a) Kategorije korištenja zemljišta

IV bonitetna kategorija, obuhvata zemljišta srednje duboka od 40 – 60 cm, po teksturi ilovače i glinuše koja mogu da imaju 30% skeleta, a kod pjeskuše do 10% gline, alkalne do vrlo Piele reakcije, slabo do slabije drenirana, propustljiva do teže propustljiva, sa podzemnom vodom, kratkotrajno prevlažna, u ravnici i na nagibu do 30% (na nagibu izložena svim oblicima erozije), u ravnici su srednje duboka i redovno kratkotrajno poplavna, potrebne su mjere zaštite od erozije i poplava te melioracione mjere.

IVa bonitetna podkategorija, ubrajaju zemljišta dobro i slabo drenirana, slabo skeletoidna do 10%, na ravnom reljefu, pretežno plavljena i pod uticajem stagnirajuće vode.

IVb bonitetna podkategorija zauzimaju zemljišta, slabo do slabije drenirana, na nagnutom reljefu sa nagibom do 30%, srednje skeletoidna do 30% skeleta.

V bonitetnu kategoriju, čine zemljišta srednje duboka i plitka ispod 40 cm, koja sadrže do 50% skeletnih čestica do ekstremno Piele reakcije, srednje dugo prevlažena, redovno i dugotrajno plavljena, u ravnici i na nagibu do 45% (na nagibu – izložena svim oblicima površinske i slabe jaružne erozije), neophodne su mjere zaštite od erozije i izvođenje meliorativnih mjera.

VI bonitetna kategorija, čine uglavnom plitka zemljišta, koja sadrže i do 70% skeleta, dugotrajno vodoležna, oglejena do površine, redovno i dugotrajno plavljena, u ravnici i nagibu do 45% (na nagibu – ugrožena svim oblicima površinske i srednje jaružne erozije), alkalične do vrlo Piele reakcije, srednje

oštećena i degradirana, dugotrajno prevlažena sa visokim nivoom podzemnih voda, neophodne su mjere zaštite od erozije i poplava.

VII bonitetnu kategoriju, čine pretežno vrlo plitka zemljišta, koja sadrže više od 70% skeleta, na nagibu od 60% (na nagibu – ugrožena jakom jaružnom erozijom), jako oštećena i degradirana, alkalna do jako Piela, neophodne su mjere zaštite od erozije, a koja se isključivo mogu koristiti kao livade, pašnjaci i šume.

VIII bonitetnu kategoriju predstavljaju eksploataciona područja, saobraćajnice, vodne akumulacije i vrlo plitka zemljišta, koja sadrže i do 90% skeleta, na nagibu više od 65% ugrožena najjačim oblicima erozije, a koja se koriste kao pašnjaci.

U okviru kategorisanja poljoprivrednog zemljišta sve kategorije se mogu podijeliti u dvije grupe:

I. Zemljišta prikladna za kultiviranje (obradu) I, II, III i IV kategorija i

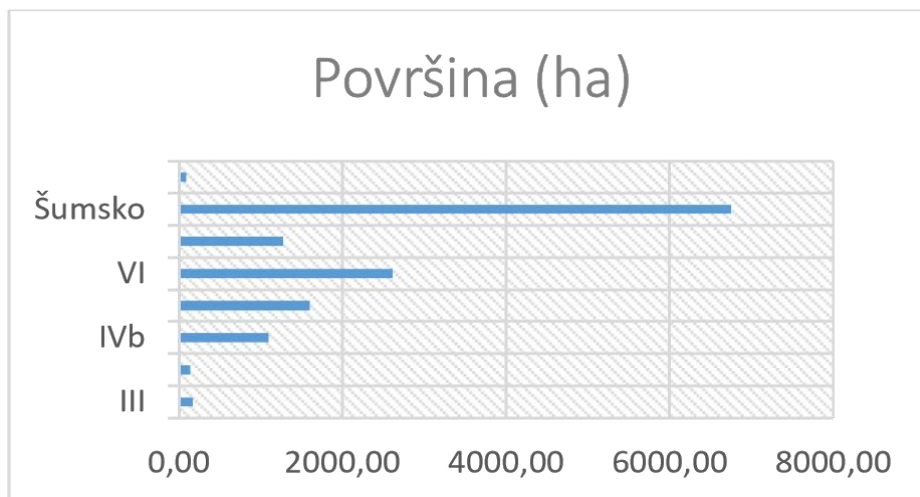
II. Zemljišta ograničena u upotrebi, manje prikladna i neprikladna za kultiviranje V, VI, VII i VIII.

U skladu sa važećim zakonskim propisima (sl. novine FBiH br. 52/09. Uputstvo o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje poljoprivrednog zemljišta u bonitetne kategorije, član 28.), namjena zemljišta u projektima planovima prostornog uređenja utvrđuje se na osnovu karte upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta i to:

Zemljišta od I do IV katastarske, odnosno bonitetne klase utvrđuju se isključivo kao poljoprivredno, odnosno šumsko zemljište;

Zemljište V i VI katastarske, odnosno bonitetne klase utvrđuje se kao poljoprivredno, šumsko i izuzetno kao zemljište za ostale namjene;

Zemljište VII i VIII katastarske, odnosno bonitetne klase utvrđuje se kao zemljište koje će se prema potrebama koristiti i za druge namjene. Bonitet zemljišta između ostalog utvrđuje se i na temelju klime i reljefa u odnosu na specifične zahtjeve pojedinih poljoprivrednih kultura ili općenito za određenu granu poljoprivredne proizvodnje (Uputstvo jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje poljoprivrednog zemljišta u bonitetne kategorije [5]. U okviru parametara za definiranje bonitetnih kategorija općine Bužim nedostaju podaci o klimatskim karakteristikama, budući da na ovom području nema meteorološke stanice, a podaci za ova istraživanja su korišteni iz meteostanice Bihać. Na području Općine ukupno je identificirano šest bonitetnih kategorija zemljišta uključujući i dvije podkategorije. Dominantnu površinu ima VI bonitetna kategorija sa površinom od 2.607,86 ha, a najmanju površinu zauzimaju zemljišta označena IVa podbonitetnom kategorijom sa svega 138,94 ha.

Slika 1. Bonitetne kategorije zemljišta općine Bužim

Utvrđene bonitetne kategorije poljoprivrednog zemljišta, prema upotrebnoj vrijednosti, su razvrstane u dvije grupe:

- zemljišta prikladna za kultiviranje (I-IV boniteta) i
- zemljišta ograničena u upotrebi – općenito slabije prikladna i neprikladna za kultiviranje (VVIII boniteta).

Na području općine Bužim ukupno je identificirano osam tipova zemljišta: regosol, kalkomelanosol, kalkokambisol, crvenica, eutrični kambisol, distrični kambisol, luvisol i fluvisol, te šest bonitetnih kategorija zemljišta računajući i dvije pripadajuće podkategorije. Isto tako utvrđena je površina i postotna zastupljenost pojedinih klasa zemljišta na području Općine. Isto tako vidljivo je kako je odnos kvalitetnijih zemljišta prema manje kvalitetnim kategorijama u sadašnjem stanju pomjeren je u stranu manje kvalitetnih (VI bonitete sa ukupnom površinom od 2.607,86 ha), iz ovog može zaključiti kako se područje općine Bužim u poljoprivrednoj proizvodnji nameće više kao stočarski i voćarski nego ratarski, povrtlarski karakter proizvodnje.

Pedološki pokrov općine Bužim je vrlo šarolik. Njegov nastanak i raznolikost rezultat je složenih pedogenetskih faktora. Uglavnom se radi o zemljištu oskudne plodnosti sa velikim nedostatkom organskih i mineralnih materija. Od automorfni vrsta tala ovdje se sreću smeđa tla, zatim crvenice i rendzine, a od hidromorfni aluvijalno-deluvijalna glejna tla. Najveću rasprostranjenost imaju smeđa tla koja su zastupljena sa više podtipova.

U vodoplavnim potezima riječnih i potočnih dolina, nalaze se najplodnije i za obradu najpogodnije oranične površine, sa livadskom vegetacijom. Uz manjak kvaliteta zemljišta problem otežane primjene mehanizacije imaju oranične površine koje zahvataju pristranke u dolinama, zaobljena brda, brežuljke i kose, uvale i vrtače. Zemljišta na brdima, koja zahvataju velike površine terena, manje su rentabilna i koriste se za uzgoj određenih vrsta žitarica. Iako sastav i kvalitet zemljišta nisu adekvatni za intenzivnu ratarsku proizvodnju, ipak postoje dobri preduslovi za uzgoj određenih sorti voća na smeđim brdskim tlima, te povrtlarstva u dolinama potoka i rijeka gdje su rasprostranjena aluvijalano-deluvijalna glejna tla.

Dobar dio površine bio je pod šumama koje su iskrčene i pretvorene u obradivo zemljište ili pašnjake. Zemljište nije u dovoljnoj mjeri iskorišteno. Jedan od razloga slabe iskorištenosti jeste taj što tokovi rijeka i potoka nisu potpunosti regulisani i prilagođeni za navodnjavanje, ali i zbog toga što stanovništvo nije dovoljno usmjereno da koristi ove površine.

Izvor: Mirsad Ičanović, Edis Softić – Bonitetno vrednovanje zemljišta općine Bužim

2.3.1. Šumski resursi

Na području Općine na šumska zemljišta otpada 4.710,9 ha ili 36,34% ukupne površine. Radi se uglavnom o zemljištima od V do VII kategorije sa jako izraženim ograničavajućim faktorima (nagib, dubina, erozija, i dr.) Na području Općine šumama gospodari Šumarija Cazin u okviru ŠPD "Unsko-sanske šume" na površini od 2.030,8 ha .

Tabela broj 8. Struktura šumskih površina po kategorijama u ha

Kategorija	Σ	Četinari	Lišćari
Visoke šume	881,7	773,0	108,7

Izdanačke šume	990,0	990,0	-
Površine sposobne za pošumljavanje	131,6	-	-
Površine nepodesne za pošumljavanje	25,1	-	-
Uzurpirane površine	2,4	-	-
UKUPNO	2.030,8	1.763,0	108,7

Izvor: Prostorni plan općine Bužim 2008-2028

Tabela broj 9. Zalihe drvene mase-krupno drvo u m³

Kategorija	Četinari		Lišćari	
	m ³	m ³ /ha	m ³	m ³ /ha
Visoke šume	16.751	36,7	75.812	165,9
Izdanačke šume	-	-	70.205	73,4

Izvor: Prostorni plan općine Bužim 2008-2028

Tabela broj 10. Prosječan godišnji etat u m³

Kategorija	Četinari	Lišćari
Visoke šume	235,6	1.769,9
Izdanačke šume	-	1.455,3

Prostorni plan općine Bužim 2008-2028

Tabela broj 11. Šume posebne namjene

Vrsta	Lokalitet	Površina u ha	Osobnost područja
Zaštićene šume	Svetinja	6,4	Područje značajno za tradicionalni kulturni identitet lokalne zajednice
Zaštitne šume	Jalovski potok	55,5	Sjemenska sastojina (<i>Quercus petraea</i> Lioebl)

Izvor: Prostorni plan općine Bužim 2008-2028

Površine pod šumama imaju udio od 36% u ukupnoj strukturi zemljišta, dok je udio neplodnog tla vrlo mali (3%). Radi se uglavnom o zemljištima od V do VII kategorije sa jako izraženim ograničavajućim faktorima (nagib, dubina, erozija, i dr.).

Na području Općine šumama gospodari Šumarija Cazin u okviru ŠPD "Unsko-sanske šume" na površini od 2.030,8 ha. Proizvodnja i prodaja šumskih sortimenata sa javnih šumskih površina je u periodu 2015-2021. godina imala izražene oscilacije, s tim da je u 2021. godini bila veća za 7% u odnosu na 2015. godinu. Najzastupljenija je proizvodnja ogrjevnog drveta (oko 77%), a zatim proizvodnja trupaca (22%). Trenutni šumski potencijal drvne mase od 125 ha/m³ i instalisani kapaciteti za preradu drveta predstavljaju kvalitetnu osnovu za održavanje i razvoj drvno-prerađivačke industrije u općini.

Poduzeća koja se bave preradom drveta na području općine Bužim i koja imaju značajnije kapacitete su: "Asim comerc" d.o.o. Bužim, proizvodnja građe i drvnih elemenata koja se odvija na preko 1.100 m² (proizvodno-poslovni, skladište, sušare, hala);

Za područje općine Bužim karakteristično je bogatstvo šumskih plodova. Radi se o proizvodima za koje postoji konstantna tražnja na inostranim tržištima i nekoliko firmi se već bavi organiziranim otkupom i izvozom ovih proizvoda. Svakako da u ovom segmentu postoji potencijal za komercijalizaciju i podizanje kapaciteta po pitanju organiziranog otkupa. S druge strane, određene kestenove šume na području općine Bužim su postale ugrožene uslijed nelegalne sječe i različitih bolesti. Upravo zbog toga je u cilju zaštite i upravljanja kestenovim šumama u pograničnom području sa Hrvatskom, Općina Bužim uspostavila prekograničnu saradnju sa Karlovačkom županijom kroz realizaciju projekta "Kesten", koji predstavlja prvi projekat prekogranične saradnje općine Bužim. U projektu prekogranične saradnje, čija implementacija je završena 31.12.2019 godine, zasađena je ogledna parcela pitomog kestena „MARUN“ (sorte bauche de botizac) na površini od jednog hektara.

Pored toga, u cilju zaštite areala (područje na kojem je raširena neka biljna ili životinjska vrsta) pitomog kestena na lokalnom području, Prostornim planom općine se pokreće **Zakonom propisana procedura za proglašenje šuma pitomog kestena na području općine šumama posebne namjene, i to na sljedećim lokalitetima:**

- ✓ „Majkića kestenjar“ (NM Vrhovska), P= 15,8 ha (K.Č. 693, 347/1, 347/3, 343)
- ✓ „Šljemena“ (NM-a Varoška Rijeka i Vrhovska), P= 67,44 ha (K.Č. 2238, 2270,2445)
- ✓ „Njivica“ (NM Bužim), P= 26,91 ha
- ✓ „Veladžića Gaj“ (NM Bag), P=22,45 ha
- ✓ „Veliki Brdarevac“ (NM-a Bag i Konjodor), P=188,62,45 ha
- ✓ „Čorića Glavica“(NM-a Mrazovac i Zaradostovo), P= 10,69 ha

Kada je u pitanju zaštita šuma na lokalnom području treba napomenuti da je na lokalitetu Jelovski potok u proceduri kod Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva USK izdvajanje sjemenskog objekta za koji se očekuje dobijanje statusa „*priznatog sjemenskog objekta*“. Po sticanju ovog statusa, Šumarski fakultet iz Sarajeva će propisati mjere gospodarenja za ovaj sjemenski objekt, a koje imaju za cilj povećanje prinosa sjemena, poboljšanje genetskog sastava i zaštitu kvalitetnog genofonda. Radi se o proceduri koja osigurava najviši stepen zaštite naših šuma.

2.3.2. Vodni resursi

Vodosnabdijevanje stanovništva na prostoru općine Bužim vrši se sa više lokalnih izvorišta. Na prostoru općine egzistira 27 lokalnih izvorišta-vodovoda i jedan gradski vodovodni sistem za grad Bužim. Vodosnabdijevanje u okviru gradskog vodovodnog sistema vrši JKP „Komb“ Bužim.

Generalno posmatrano, vodosnabdijevanje domaćinstava nije na zadovoljavajućem nivou. Trenutna pokrivenost stanovništva pitkom vodom sa kontrolisanih izvora je 41,25%, dok se preostalih 48,75% građana općine Bužim snabdijeva vodom za piće sa lokalnih vodovoda po mjesnim zajednicama sa kojim upravljaju lokalni mjesni odbori, a ostalo stanovništvo općine Bužim (oko 10%) vodom se snabdijeva sa bunara, izvorišta ili individualnih sistema vodosnabdijevanja.

Općina Bužim i naselja Varoška Rijeka i Lubarda snabdijevaju se pitkom vodom sa izvorišta Musići. Sa ovog izvorišta voda se transportuje potisnim cjevovodom Ø250 mm do rezervoara Emینیći koji ima zapreminu $V=500\text{ m}^3$ i nalazi se na koti 281,00 m.n.m. Pitka voda se dobija zahvatom iz tri bunara čija je ukupna izdašnost nekada bila 15 l/sek dok je danas smanjena na 13l/sek što govori o potencijalnom problemu u vodosnabdijevanju, tim više što je ovaj sistem projektovan tako da izdašnost izvora bude oko 30 l/sekundi. Ovim vodovodnim sistemom, vodom se snabdijeva 2.609 domaćinstava i 107 pravnih lica ili 28% stanovništa, dok se 65% stanovnika navedenih naselja snabdijeva sa lokalnih vodovoda, a ostalih 7,00% sa vlastitih bunara i izvora.

Drugo po veličini izvorište je Kamenica na kome je izvedena i kaptaza. Izdašnost ovog izvorišta je 15 l/sekundi a voda se iz kaptaze transportuje potisnim cjevovodom u dva pravca; u rezervoar Pilići zapremine $V=120\text{ m}^3$ i rezervoar Mrazovac zapremine $V=30\text{ m}^3$. Ostala naselja na prostoru općine snabdijevaju se sa manjih izvorišta.

U pogledu kontrolne zdravstvene ispravnosti vode, vrši se redovno mjesečno ispitivanje a uzima se pet uzoraka vode sa lokacija: izvorište Musići, rezervoar Emینیći, Srednja škola Bužim, jednom ugostiteljskom i jednom drugom objektu sa mreže. Bakteriološke i hemijske analize su pokazale da je voda ispravna za piće, te o kvaliteti vode redovno se informiše stanovništvo na način da se rezultati analize objavljuju na službenoj stranici JKP „KOMB“ Bužim.

Kada su u pitanju ulaganja u vodovodnu infrastrukturu treba napomenuti da je u proteklom periodu izgrađena prepumpna stanica u Jusufovićima (stvoreni uslovi za dalju izgradnju vodovodne mreže) i izgrađeno je 1.240 m nove gradske vodovodne mreže u naselju Konjodor-Pivnice gdje je obezbijeđen pristup kontrolisanoj pitkoj vodi za dodatnih 330 domaćinstava (22,2% više u odnosu na 2015. godinu).

U narednom periodu značajnu pažnju treba posvetiti proširenju vodovodne mreže, prije svega kroz nastavak izgradnje sekundarne mreže i rezervara Konjodor-PIVNICE, te vodovoda Jusufovići, sa kojeg se vodom snabdijevaju MZ Jusufovići i MZ Elkasova Rijeka, te vodovoda za naselja Bućevci, Ilidža, Vrhovska i Brigovi. Pored toga, postoji potreba za probne bušotine za snabdijevanje vodom naselja Čava i izgradnju bazena za vodovod Emینیći (II komora), kao i za zaštitu izvorišnih zona Musići i Ilidža.

2.3.3. Klimatski uslovi/uvjeti

Prostor općine Bužima bogat je izvorima koji su slabe izdašnosti, zatim brojnim potocima i manjim rijekama, te jednim jezerom. Kao posljedica složenog geološkog sastava, reljefnih odlika i povoljnih klimatskih prilika razvila se dosta gusta riječna mreža. Mala površina općine i mala nadmorska visina okolnih uzvišenja uvjetovale su nepostojanje riječnih tokova sa velikom dužinom toka i većom količinom vode u riječnom koritu. Razlog tome jeste i činjenica da Bužimom prolazi razvođe između sliva Gline i Une što pokazuje da su to uglavnom izvorišne čelenke i gornji dijelovi tokova rijeka koje teku ka ovim većim rijekama. Kao posljedica manjih padova na uzdužnom profilu rijeke nisu plahovite i siromašne su

brzacima, slapovima i virovima. Donji dijelovi tokova, posebno Bužimnice i Čaglice, relativno su mirni i tihi te poprimaju karakteristike ravničarskih rijeka sa brojnim riječnim meandrima (je pojam za korito rijeke koje krivuda u obliku slova - S -) . S obzirom na dominantnost krečnjačkih terena kroz koje protječu, riječne vode su zasićene mineralima i imaju veliku tvrdoću.

Svi hidrografski objekti u općini Bužim imaju fluvijalno (riječno)-nivalni hidrološki režim prelaznog srednjoevropskog tipa koji se odlikuje najvišim srednjim mjesečnim vodostajima i proticajima u aprilu, a potom u maju i junu, a najnižim u augustu ili septembru. Prostor općine Bužim u potpunosti pripada crnomorskom slivu i pokriven je slivom Gline i Une. Rijeke koje teku ka sjeveru pripadaju slivu Gline koji zahvata 66,6 % površine općine ili 86 km² a one koje teku ka jugu pripadaju slivu Une sa 33,4 % ili 43 km² općinske teritorije. Glavno razvođe između slivova ovih rijeka čine: Radoč, Priljev Do, Redak, Gornji Brigovi, Vukalića Brdo i Konjodor.

Najveće rijeke koje pripadaju slivu Gline su: Bužimnica i Čaglica. Rijeka **Bužimnica** izvire ispod Kaukovića Brda i zajedno sa rijekom Čaglicom čini rijeku Glinicu, koja se ulijeva u Glinu. U Bužimnicu se ulijeva pet potoka i to Mlinčići, Verajića potok, Isin Brod, Vrhovska i Kapetanovac kojeg čine četiri manja potočića. Dužina toka rijeke Bužimnice iznosi 13 km. Rijeka **Čaglica** teče istočnim rubom općine, djelomično čini granicu prema Cazinu i Velikoj Kladuši, a na nekim dijelovima zalazi na područje ovih općina. Teritorijom općine Bužim ova rijeka teče u dužini od 14 km. Čaglica nastaje sutokom Pivnice i Brdarevca. U svom toku prima još nekoliko potočića i to: Trebinju, Mrceljicu i Devetak. Još je važna rijeka **Stabandža** sa pritokom Šilmovac. Dužina toka Stabandže na teritoriju općine Bužim iznosi 4,3 km.

Slivu Une pripadaju **Baštra i Konjodorska rijeka**, koja kao ponornica završava u Jezerskom, na prostoru općine Bosanska Krupa. U Bastru se ulijevaju Čava sa četiri potoka, zatim Babinac i Trpešnica koja dotiče sa teritorija općine Bosanska Krupa. Sa pritokom Čavom dužina toka rijeke Baštre iznosi 13,7 km. Na istoku općine potok Radašnica se ulijeva u Žirovnicu koja se nalazi u Republici Hrvatskoj i pripada slivu Une. Ostali izvori imaju karakter manjih potočića i bunara.

U Bužimu postoji jedno jezero. To je **vještačko jezero „Brana“**, u Bajraktarevića Polju, koje predstavlja najveću vodenu akumulaciju u Bužimu. Zauzima površinu od 10.000 m² a dubina mu se kreće od 2 do 12 m. Izgrađeno je za potrebe Rudnika mangana, koji se nalazi pokraj jezera. Vodu dobija od malog potočića sa sjeverne strane. Za vrijeme dok je radio rudnik, u njemu se ispirala ruda. Sa sjeverne i sjeveroistočne strane jezero je obraslo gustom barskom vegetacijom te se nalazi u fazi zamočvarenja. U toplijem periodu godine predstavlja kupališnu atrakciju lokalnog stanovništva i pravu destinaciju za sve ljubitelje ribolova.

Na klimatska obilježja općine Bužim utiču geografska širina, lokalni geomorfološki faktori i djelomično otvorenost ka panonskim kontinentalnim uticajima. Prostor ove općine nalazi se između 44° 58' i 45° 08' s.g.š. i pripada južnom dijelu sjevernog umjerenog toplotnog pojasa. Kontinentalni i umjereno kontinentalni uticaji dolaze do izražaja u znatnijim kolebanjima temperatura tokom godine. Zaklonjeniji niži krajevi imaju povoljnije klimatske prilike nego brda i osojne strane. Međutim, uticaj sa sjevera je dosta ublažen brdovitošću i šumovitošću predjela, te čestim prodorima ciklona sa zapada i jugozapada, posebno Denovskog ciklona.

Prostor općine Bužim se nalazi pod uticajem umjereno-kontinentalne klime. Ova klima zahvata predjele Sjeverne Bosne i doline srednjih tokova rijeka koje se ulijevaju u Savu. Po Kepenovoj klasifikaciji to je klimatski tip Cf, odnosno podtip Cfb(umjereno topla vlažna klima sa toplim ljetima i ostrim zimama.)

Prosječna godišnja temperatura zraka za posmatrani period u općini Bužim iznosi 9,8°C, dok godišnja amplituda temperature zraka 19,3°C. Negativne prosječne mjesečne temperature zraka javljaju se samo u mjesecu januaru. Prosječna temperatura viša od odgovara 5°C traje od početka marta do kraja novembra. Ovaj period od oko 8 mjeseci približno vegetacionom periodu ovog područja. Prosječni mjesečni temperaturni maksimum iznosi 17,5°C a prosječni mjesečni minimum 2,6°C. Najtopliji mjesec je juli sa srednjom mjesečnom temperaturom od 19°C a najhladniji januar sa 0°C. Zbog zatvorenog morfološkog sklopa i slabijeg provjetravanja bužimske kotline temperaturne inverzije su česta pojava tokom zimskog perioda godine.

Područje općine je izrazito bogato padavinama. Na području općine godišnje padne 1.189 mm padavina. Minimum padavina se javlja u zimskom periodu godine i to u februaru 69 mm. Raspored padavina u vegetacijskom periodu dosta je povoljan i nema ekstremno sušnih mjeseci. Tako u mjesecu julu prosječno tokom vegetacijskog perioda padne najmanje padavina i to 71 mm. Najviše padavina izluči se u novembru (126 mm) i aprilu (124,5 mm).

Godišnji hod temperatura i padavina u općini

Prosječna vlažnost zraka u ovoj općini iznosi 77,8 %. Najveću srednju mjesečnu vlažnost zraka imaju mjeseci oktobar, novembar, decembar i januar sa preko 84 % a najmanju maj sa 72,7 %. Razlike između maksimalnih i minimalnih srednjih vrijednosti relativne vlažnosti nisu velike. Srednja oblačnost u posmatranom periodu u ovoj općini iznosila je 6,3/10. Najveću oblačnost imaju decembar i januar sa preko 8/10. Manja oblačnost zabilježena je u maju, junu, julu, augustu i septembru. Oblačnost kontinuirano opada od januara do jula, a zatim raste od augusta do decembra.

U mjesecu januaru je najveći broj dana sa snježnim padavinama, kada su i najniže temperature zraka koje pogoduju dužem zadržavanju snježnog pokrivača. Četiri su mjeseca bez snježnih padavina, i to: juni, juli, august i septembar. U maju i oktobru snijeg može padati ali se ne zadržava dugo. Ovo područje prima i veliki broj sati insolacije. Magle su česte u hladnijem periodu godine i posljedica su visokog zasićenja zraka vodenom parom. Pojavljuju se u periodu od septembra do januara i posebno su guste uz riječne tokove. Mrazevi su redovna pojava početkom proljeća i velika su prijetnja voću sa ranim cvatom. U ovom prostoru su karakteristični regionalni vjetrovi bura i jugo koji pušu iz sjeveroistočnog i jugozapadnog pravca i donose kontinentalne, odnosno mediteranske klimatske uticaje.

Ovakva klimatska obilježja, sa umjerenim temperaturama i velikom količinom padavina povoljno se odražavaju na hidrografske prilike, floristička i faunistička obilježja, te na život i privredne aktivnosti stanovništva.

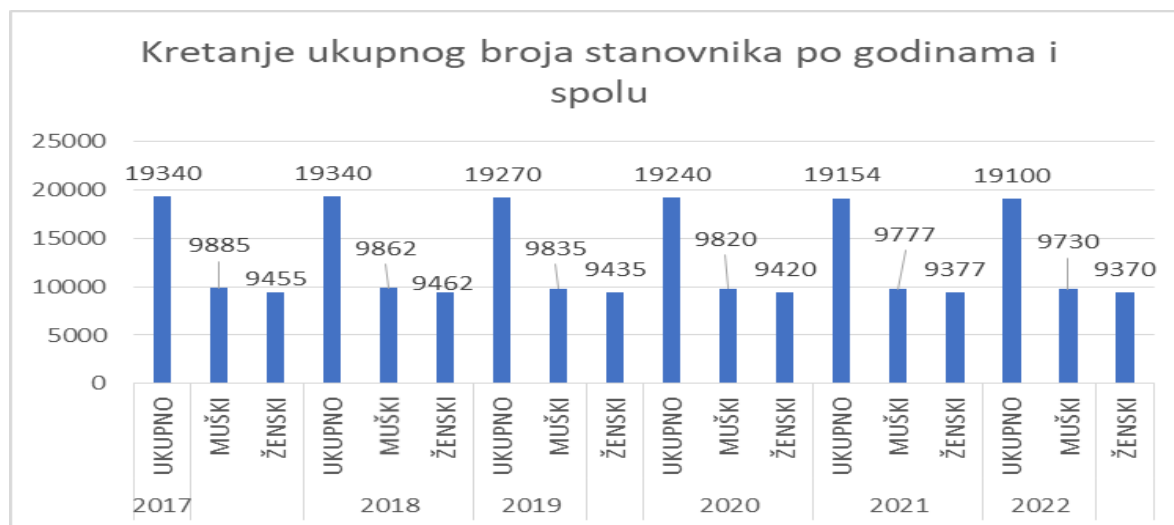
2.3.4. Ljudski resursi

Broj stanovnika prema popisu iz 2013. godine

Prema zvaničnim statističkim podacima, na području općine Bužim je 2021. godine evidentirano 19.154 stanovnika, sa gustom naseljenosti 148,5 stanovnika/km², što je svrstava u gusto naseljene općine na području Unsko-sanskog kantona, ali i šire regije Bosne i Hercegovine. U odnosu na popis stanovništva iz 1991. godine, danas na teritoriji općine živi 6,7% manje stanovnika, dok u odnosu na 2011. godinu, broj stanovnika je neznatno povećan (za 0,8%).

Procjena kretanja stanovništva u periodu 2017-2022.

Grafikon 1: Kretanje ukupnog broja stanovnika općine Bužim (po godinama i spolu)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Na osnovu predstavljenog grafikona može se vidjeti da je broj stanovnika konstantan u proteklom periodu i da je gotovo podjednako učešće muškaraca (51%) i žena (49%) u demografskoj strukturi. Kada je u pitanju starosna struktura, više od 50% stanovništva je mlađe od 35 godina, a stariji od 65 godina u ukupnoj strukturi stanovništva učestvuju sa nešto više od 7%.

Prema podacima popisa iz 2013. godine, najnaseljenija mjesta bila su Varoška Rijeka (5.400 stanovnika), Mrazovac (3.653 stanovnika), Lubarda (3.198 stanovnika), zatim Dobro Selo (2.242 stanovnika), Bužim (2.191 stanovnik), Konjodor (2.085 stanovnika) i Bag (571 stanovnik).

Prirodni priraštaj

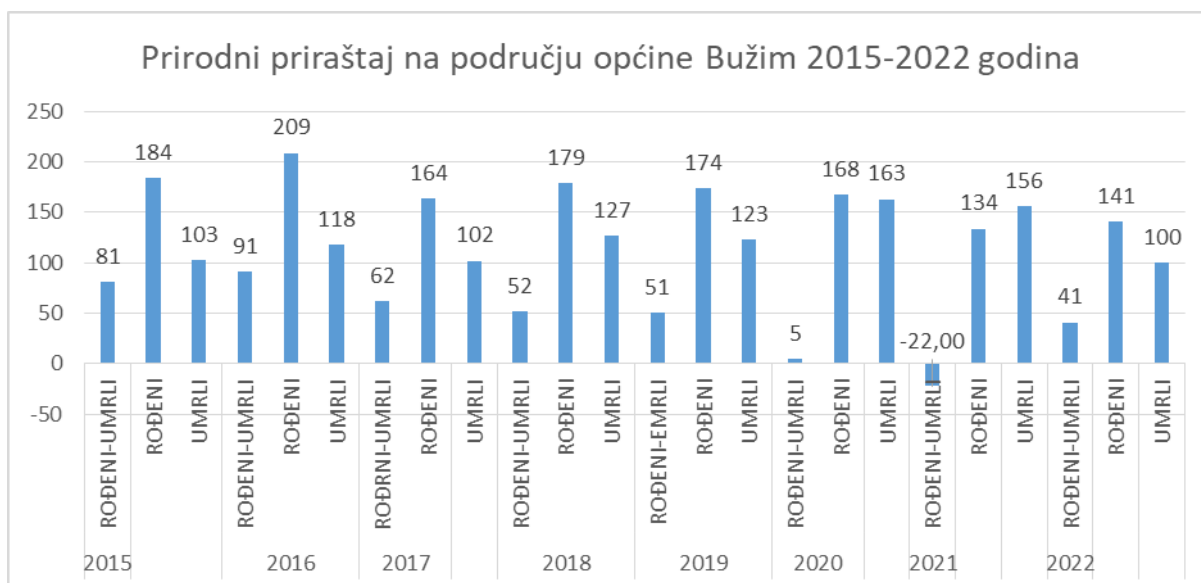
Prirodni priraštaj na području općine Bužim je konstantno pozitivan iako je u periodu 2015 - 2019. godina imao blago opadajući trend, što se vidi iz tabele u tekstu ispod. Bužim je i dalje općina koja ima najveći prirodni priraštaj u odnosu na sve druge općine Unsko-sanskog kantona.

- PRIRODNI PRIRAŠTAJ

Tabela broj 12. Prirodni priraštaj na području općine Bužim za period 2015 – 2022. godina

R.br.	Novorođeni/ umrli	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
01	ROĐENI	184	209	164	179	174	168	134	141	1353
02	UMRLI	103	118	102	127	123	163	156	100	992
	Rođeni- umrli	81	91	62	52	51	5	-22	41	361

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015-2022. godina, FZPR

Grafikon 2. Prirodni priraštaj na području općine Bužim za period 2015-2022. godina.

- PREGLED STANJA I KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA

Općina Bužim se u prethodnom periodu konstantno suočava sa problemom relativno niskog učešća radno sposobnog stanovništva na lokalnom tržištu rada i posljedično visoke nezaposlenosti. Iako je u prethodnih osam godina došlo do određenog pomaka u smislu povećanja broj zaposlenih (ukupan broj registriranih zaposlenih na području općine Bužim u 2022. godini iznosio je 1.580 osoba i veći je za 352 zaposlene osobu u odnosu na 2015. godinu), stopa zaposlenosti je i dalje veoma niska - svega 11,2%.

Tabela broj 13. Pregled broja zaposlenih sa područja općine Bužim

Godina	Broj stanovnika	Ukupno zaposlenih	Radno sposobnih	Radna snaga	Stopa zaposlenosti	Stopa aktivnosti
2015	18.081	1.228	11.984	5.423	10,2%	45,2%
2016	19.287	1.233	13.427	5.342	9,2%	39,8%
2017	19.324	1.388	14.076	5.459	9,9%	38,8%
2018	19.295	1.504	14.124	5.306	10,6%	37,6%
2019	19.270	1.449	14.100	4.926	10,3%	34,9%
2020	19.240	1.457	14.129	4.867	10,3%	34,4%
2021	19.154	1.492	14.145	4.852	10,5%	34,3%
2022	19.100	1.580	14.143	4.544	11,2%	32,1%

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH, 2015-2022 godina FZPR i Općina Bužim

U posmatranom osmogodišnjem periodu usporedo sa povećanjem zaposlenosti opadao je broj osoba koje se vode na evidencijama Federalnog zavoda za zapošljavanje kao nezaposlena lica i u 2022. godini bilo ih je registrovano ukupno 2.964, za razliku od 2015. godine kada je taj broj iznosio 4.195. Međutim, i pored pozitivnih pomaka u proteklom periodu, ukupan broj nezaposlenih je i dalje visok a stopa nezaposlenosti iznosi čak 65,20% i jedna je od najvećih u Federaciji BiH.

Tabela broj 14. Broj nezaposlenih prema evidenciji Službe za zapošljavanje USK

Godina	Nezaposleni	Broj zaposlenih	Aktivno stanovništvo	Radno aktivno stanovništvo	Nezaposleni u odnosu na radno aktivne u %	Nezaposleni u odnosu na aktivne u %
2015	4.195	1.228	5.423	11.984	35,00	77,40
2016	4.109	1.233	5.342	13.427	30,60	76,90
2017	4.071	1.388	5.459	14.076	28,92	74,60
2018	3.802	1.504	5.306	14.124	26,91	71,70
2019	3.477	1.449	4.926	14.100	34,93	70,58
2020	3.410	1457	4867	14129	24,13	70,10
2021	3.360	1.492	4.852	14.145	23,75	69,25
2022	2.964	1.580	4.544	14.143	20,95	65,20

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015.- 2022 godina, FZPR

Pri tome, najveći broj nezaposlenih osoba je sa stepenom nekvalifikovanog radnika (NKV), što ukazuje na nepovoljnu kvalifikacionu strukturu nezaposlenih. Nepovoljna kvalifikaciona i starosna struktura nezaposlenih osoba je uzrok velikog udjela nezaposlenih osoba u stanju dugoročne nezaposlenosti, koji posao traže preko 48 mjeseci.

Kada su u pitanju migraciona kretanja, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku iz 2015. godine, općina Bužim je imala negativan migracijski saldo, odnosno broj odseljenih stanovnika je veći za 65% u odnosu na broj doseljenih. Najveći broj Bužimljana, zbog teškog zapošljavanja na području općine, odlazi u veće urbane centre na području Federacije, te u inostranstvo u potrazi za boljim uslovima života.

Gledajući procentualno, odnosno referirajući se na ukupan broj stanovnika, situacija u Bužimu danas je nepovoljnija u odnosu na 2015. godinu (izdato 1358 uvjerenja) ako se kao pokazatelj migracija uzme broj građana koji je u proteklom periodu zatražio potvrdu o nekažnjavanju u svrhu zaposlenja u inozemstvu. Na osnovu matičnih evidencija Općine Bužim u proteklom periodu potvrdu o nekažnjavanju u svrhu zaposlenja u inozemstvu zatražilo je cca 22% građana (833 zahtjeva u 2016. godini, 1.417 zahtjeva u 2017. godini, 1.528 zahtjeva u 2018. godini i 1363 zahtjeva u 2019. godini).

Sve veći odlazak stanovništva sa ovog područja ukazuje istovremeno i potrebu da se sagledaju razvojni potencijali dijaspora. Svake godine se održava susret načelnika, privrednika i dijaspora u općini Bužim, na inicijativu načelnika, s ciljem razmjene informacija, znanja i iskustava između lokalne uprave, privrednika i dijaspora, uz kulturno-zabavni program. Ipak razvojni potencijali dijaspora nisu ni izbliza dovoljno iskorišteni, niti su uspostavljeni neki formalni modaliteti organizovanja dijaspora. Općina ne raspolaže zvaničnim informacijama niti bazom podataka dijaspora.

Bužim je jedna od rijetkih općina na području Unsko-sanskog kantona i Federacije BiH koja ima **konstantno pozitivan prirodni priraštaj**. Učešće radno sposobnog stanovništva je relativno visoko, 73,8% i svakako da predstavlja važnu komparativnu prednost općine.

Usprkos tome, ukupan broj stanovnika blago opada iz godine u godinu što je posljedica sve izraženijih migracija, naročito radno sposobnog stanovništva koje napušta općinu Bužim i odlazi u veće centre radi školovanja ili u inostranstvo u potrazi za poslom. Negativan migracijski saldo, kao i trend smanjenja prirodnog priraštaja i starenje stanovništva, može dugoročno imati negativan uticaj na razvoj lokalne zajednice, zbog čega je neophodno unaprjeđivati uslove za ekonomske aktivnosti i zapošljavanje, kako bi se smanjio odliv posebno mladih stanovnika.

Istovremeno sa sve izraženijim migracionim kretanjima otvaraju se i mogućnosti za povezivanje sa dijasporom. Potencijali dijaspore, posebno za podršku privrednom razvoju općine, još uvijek nisu dovoljno iskorišteni, te je potrebno nastaviti njegovati odnose sa dijasporom i izgrađivati direktnije veze za šta je preduslov formiranje baze podataka o dijaspori općine Bužim.

2.4. Stepen/stupanj razvoja poljoprivrede

2.4.1. Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava/gazdinstava

2.4.1.1. Registrirana poljoprivredna gospodarstava/gazdinstava (RPG/RK)

VRSTA RPG/RK	BROJ GAZDINSTAVA
BILJNA PROIZVODNJA	113
PČELARSTVO	85
KRASTAVCI	55
MALINE	120
STOČARSTVO MUZNA GRLA	111
UZGOJ ORAHA	6
OVČARSTVO	35
PLASTENIČKA PROIZVODNJA	106
UKUPNO	631

2.4.1.2. Veličina poljoprivrednih gospodarstava/gazdinstava

Osnovna karakteristika poljoprivrednog zemljišta uopšte na području općine Bužim je usitnjenost posjeda. Zbog toga se uglavnom radi o malim proizvođačima koji se poljoprivredom bave za proizvodnju za vlastite potrebe.

Struktura gazdinstava prema površinama zemljišta

Površina	0-1	1-3	3-5	5-10	10-50	Više od 50
Broj gazdinstava	605	358	121	54	11	4
Površina u (ha).	232,2	622,6	458,6	370,7	225,6	265

2.4.1.3. Opremljenost poljoprivrednom mehanizacijom (procjena)

U tabeli koja slijedi detaljno stanje poljoprivredne mehanizacije u 2022 godini.

R.br.	Vrsta mehanizacije		
	Dvoosovinski traktor	Do 26 KW (35 KS)	443
		27-66 KW (36-90 KS)	35-135
		Preko 66 KW (preko 90 KS)	

	Jednoosovinske samohodne mašine (moto kultivatori i sl.)	40
	Samohodne motorne kosačice	35
	Kombajni	6

2.4.2. Biljna proizvodnja (2017.- 2022.)

U općini Bužim je zastupljeno više vrsta biljne proizvodnje. Bužim je tradicionalno poljoprivredni kraj ali je u zadnjih 20 godina evidentna stagnacija na tom polju. Biljna proizvodnja Općine je vezana u velikoj mjeri za poljoprivredna gazdinstva kojima prevashodno služi da obezbijede lične potrebe a viškove robe plasiraju na lokalno tržište i obrte koji imaju nešto veći obim proizvodnje u odnosu na prethodne. Ukupan obim proizvodnje nije dovoljan da zadovolji potrebe lokalnog stanovništva. Primjena savremenih tehnologija nije zastupljena u većem obimu.

2.4.2.1. Ratarstvo

U nastavku je dat tabelarni prikaz zasijanih površina naj značajnih ratarskih kultura u periodu 2017-2022 godina na području općine Bužim.

Tabela broj 15. Zasijane površine naj značajnih ratarskih kultura u periodu 2018-2023. godine u ha

Kultura	Godina					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
žita	258	345	345	147	446	290
Stoč.krm.bilje	1970	1827	2377	2438	720	616

Izvor: Podaci Služba za razvoj i poduzetništvo

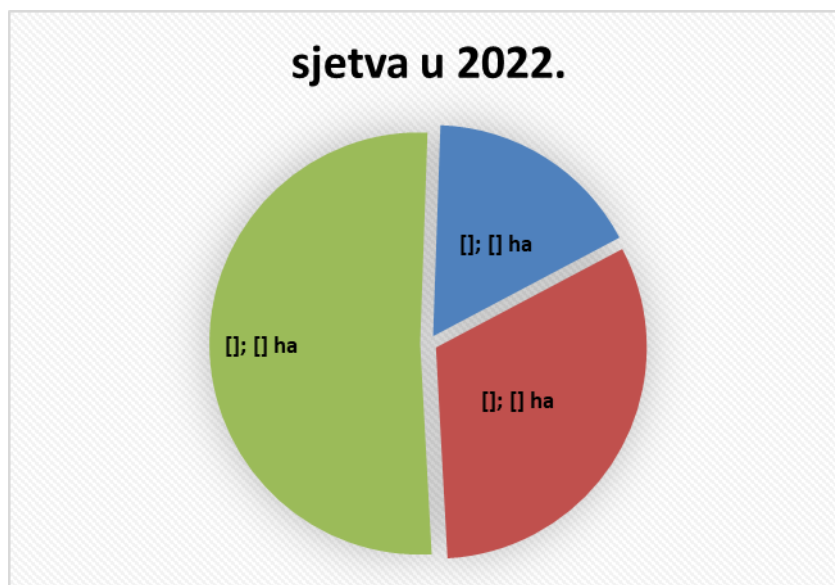
Proizvodnja žitarica u općini Bužim je vrlo niska. Proizvedene količine su gotovo zanemarive i nedovoljne su da zadovolje potrebe lokalnog stanovništva. Ovakvo stanje se pravda jako usitnjenim posjedima i nedovoljnim površinama za ovu vrstu proizvodnje. Ratarska proizvodnja zahtijeva velike površine da bi bila konkurentna i isplativa, te je zbog toga slabo zastupljena na području općine Bužim. Zbog slabe primjene novih tehnologija postižu se izuzetno niski prinosi što je još jedan u nizu faktora koji ovu proizvodnju čine nisko profitabilnom. U uslovima dinamičnih tržišnih uslova kao i raznih kriza koje su u posljednje prisutne (pandemije, ratovi i sl.) žitarice postaju osnovna namirnica potrebna lokalnom stanovništvu. Zbog toga bi se ova proizvodnja trebala održavati na nivou da bar može obezbijediti minimalne potrebe stanovništva.

2.4.2.2. Proizvodnja krmnog bilja

Žitarice i krmno bilje

U strukturi sjetve i dalje najviše učešća ima krmno bilje sa 51 % . Na području općine Bužim u žetvenoj sezoni požnjeveno 65 ha pšenice , zob 9 ha , ječma 23 ha i 55 ha ostalih žitarica. 2022. godine žetva se obavila u optimalnim rokovima , a očekivani prinosi su bili dobri. Prosječan prinos po jedinici površine je iznosio 4500 kg/ha pšenice , ječma 4000 kg/ha , 4000 kg /ha zobi i tritikala 4500 kg/ha. Tržnih viškova nije bilo jer poljoprivrednici naše općine siju žitarice za vlastite potrebe .

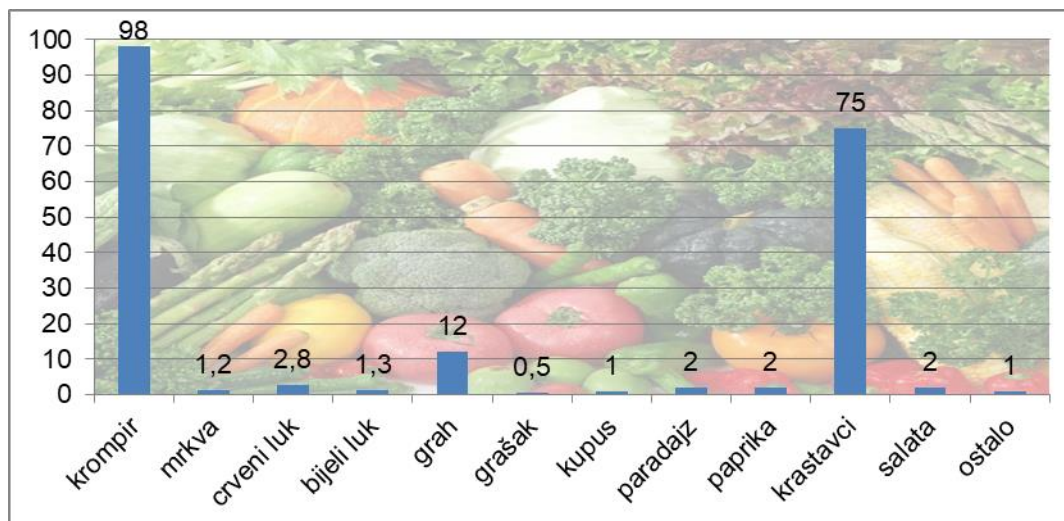
Na njivama općine, jesenja sjetva je obavljena u optimalnim rokovima na površini od 209 ha. Pšenicom je zasijano 68 ha, ječmom 25 ha, zobi 8 ha, ostale žitarice 55 ha, krmno bilje je zasijano na 53 ha. Ukupno 209 ha.

2.4.2.3. Povrtlarstvo

Povrtnarska proizvodnja

Proizvodnja povrća u malim porodičnim vrtovima je najmasovniji način uzgajanja povrtnarskih biljaka. Na 233 ha zasijanih povrtnim kulturama u 2022. obezbjeđuje se u većoj ili manjoj mjeri svježe povrće za vlastita domaćinstva.

Proizvodnja krastavaca

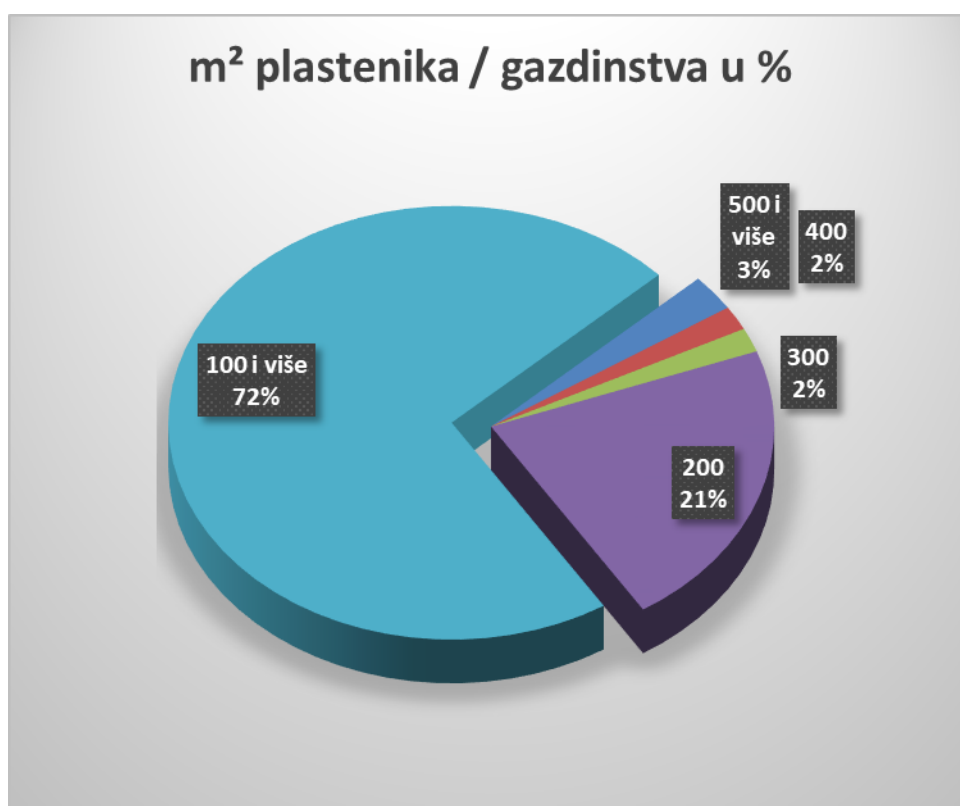
Proizvodnja kornišona (75 dunuma) predstavlja izuzetno profitabilnu povrtnarsku proizvodnju. S relativno malih zemljišnih površina postižu se odlični prinosi, što se odražava i na financijske rezultate. Proizvodnja kornišona tek je u početnim fazama, a potražnja za istima u zapadnim zemljama Europe je velika. U općini

Bužim proizvođači krastavaca su uključeni u sistem intenzivne kooperantske proizvodnje povrća. U 2022. godini proizvedeno je 300 tona krastavaca, otkupljeno od otkuplivača 270 tona. Ukupni iznos isplaćenog kantonalnog poticaja proizvođačima je 48 605,82 KM (18 pfenniga /kg)

Proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru (plastenicima)

Na području općine imamo 111 poljoprivrednika koji se bave proizvodnjom povrća u zaštićenom prostoru , ukupno 19 043 m² plastenika .

Ovogodišnju proizvodnju (paradajz i paprike) proizvođači su plasirali na lokalno tržište , trgovinama na području općine i lokalnom stanovništvu . Prosječna proizvodnja paradajza u plastenicima je 2000 kg , paprika 1000 kg što odgovara očekivanoj proizvodnji . Proizvođači su zadovoljni proizvodnjom i profitom od proizvodnje . U plastenicima se osim paradajza i paprike proizvodi i salata , mladi luk i špinat (proljetna berba) . Ovu proizvodnju proizvođači, plasiraju na lokalno tržište .

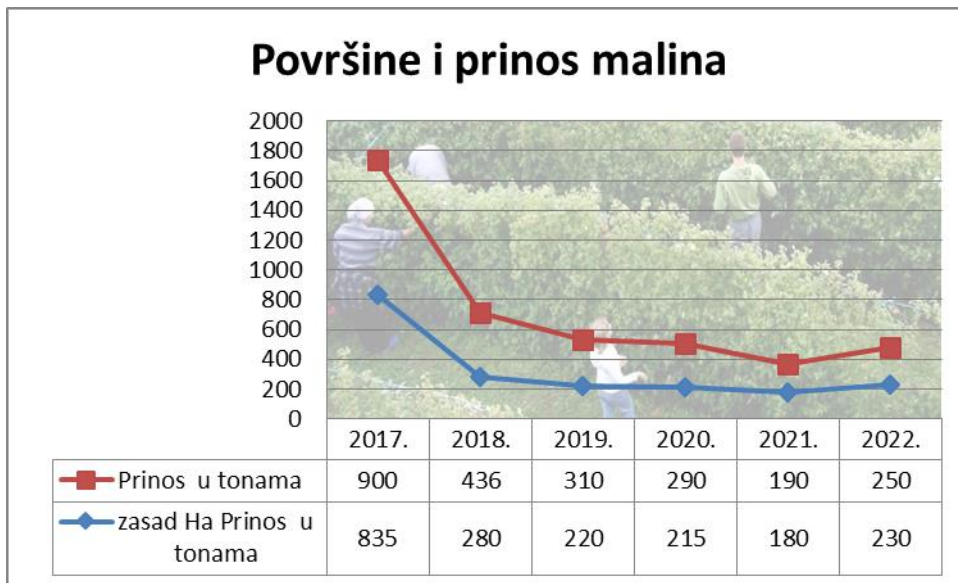

2.4.2.4. Voćarstvo i vinogradarstvo

Proizvodnja malina

U 2022. procjenjuje se da na području općine ima 230 dunuma pod zasadom malina ukupnim prinosom od 250 t. Otkupna cijena po kg malina je bila 4 -7 KM i za razliku od prijašnjih godina proizvodnja je isplaćena .Proizvođačima su uplaćeni i poticaji po kilogramu maline 71 pfennig. Ukupni iznos za poljoprivrednike općine je 153.245,66 KM

Zbog globalne situacije izazvane ratom u Ukrajini, obustavljen izvoz ovog jagodičastog voća u zemlje Evropske unije nastali su problemi s plasmanom. Veliki dio prošlogodišnjeg roda malina i dalje stoji u hladnjačama otkuplivača što stvara velike troškove čuvanja plodova, a to bi ove godine moglo uzrokovati smanjenje otkupa malina .

Proizvodnja voća

Ukupan broj stabala osnovnih voćnih vrsta (šljiva , jabuka , kruška) ne daje sliku stanja voćarstva na području općine. Imamo nekoliko zasada , uglavnom heterogenih, površinom malih voćnjaka , zasađenih za vlastite potrebe , a ne za tržište. Zbog tradicionalnog načina gajenja voćnih vrsta nastali su različiti problemi u voćarstvu. Zbog nepravilne , neredovne i zastarjele ago i pomotehnike , neprovođenja integralne zaštite od bolesti i štetočina dovelo je do pojave bolesti , što dovodi do propadanja i ovako malog broja stabala . Rezultat ovakvog stanja i loših vremenskih uvjeta prilikom proljetne cvatnje je mali prosječan prinos, kako po stablu, tako i po jedinici površine (npr. kod šljive 2 kg po stablu , jabuke kg, trešnje 11 kg).

Svake godine je sve veći interes poljoprivrednika za sadnju oraha koji se plasirana na tržište u obliku jezgre, uz napomenu da na kraju eksploatacije imamo i tehničko drvo. Procijenjeno je da je na području općine zadnjih godina posađeno oko 1500 stabala oraha i 1,3 ha lješnjaka.

2.4.2.5. Ljekovito bilje

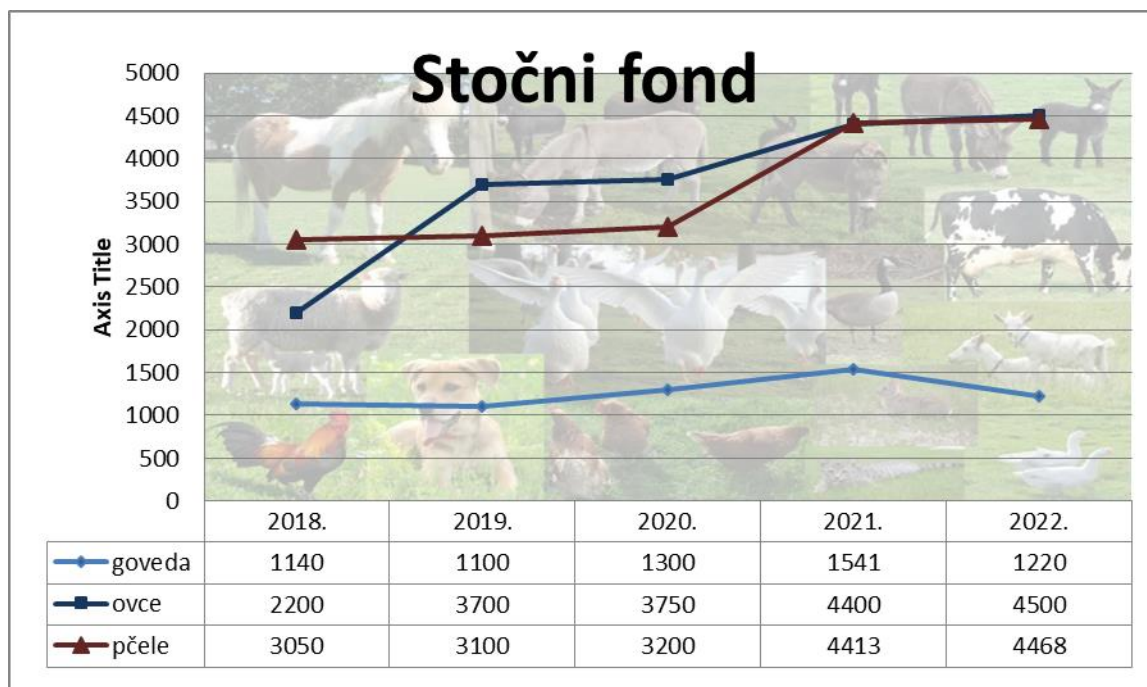
Na području općine Bužim nema proizvođača ljekovitog bilja.

Područje Bužima je poznato po raznom ljekovitom bilju i šumskim plodovima. Uslovi “netaknute prirode”, kojima se Bužim može pohvaliti, rezultirali su opstojnost velikog broja ljekovitih vrsta rasprostranjenih po brdskim područjima Bužima. Berba ljekovitog bilja nije dovoljno zastupljena

Ipak, nedovoljna kontrola na terenu i nesavjesno ponašanje od strane pojedinih berača ljekovitog bilja može rezultirati uništavanjem ili bar smanjenju populacije mnogih vrsta. Uzgoj ljekovitog bilja u kontroliranim uslovima se radi uglavnom za vlastite potrebe. Također, prisutne su medonosne vrste uzgajaju na manjim površinama.

2.4.3. Stočarska proizvodnja

Posljednjih godina bilježi se intenzivan proces restrukturiranja u stočarskom sektoru, pri čemu se ova proizvodnja nastoji prilagoditi uvjetima otvorenog tržišta i postizanja više razine konkurentnosti proizvođača. Evidentno je blago smanjenje broja krupne stoke, rast stoke sitnog zuba (ovaca) i broja košnica pčela .

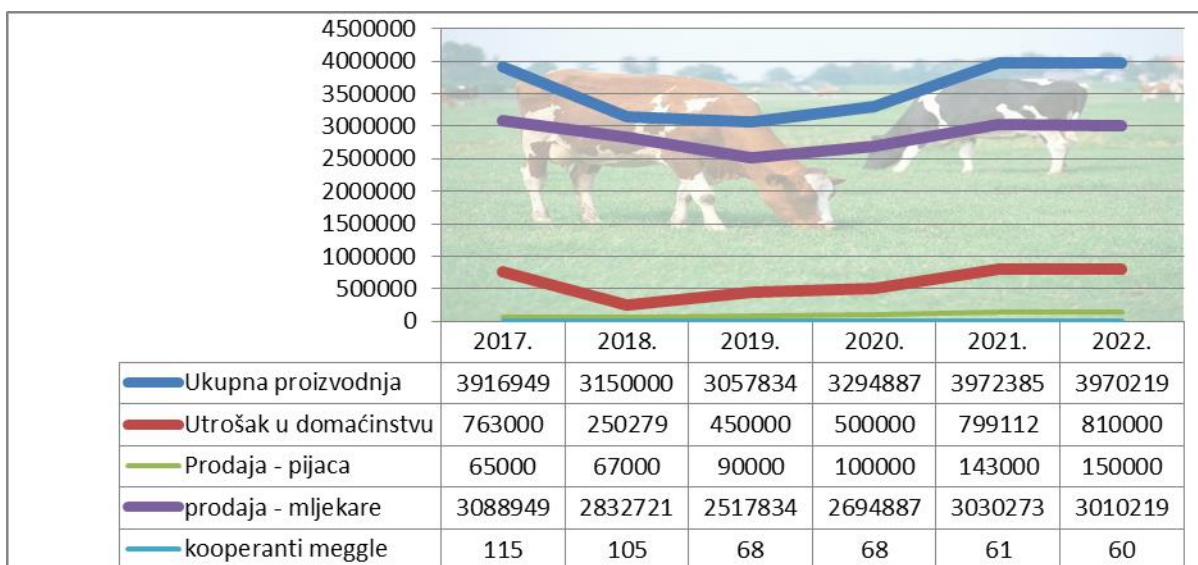
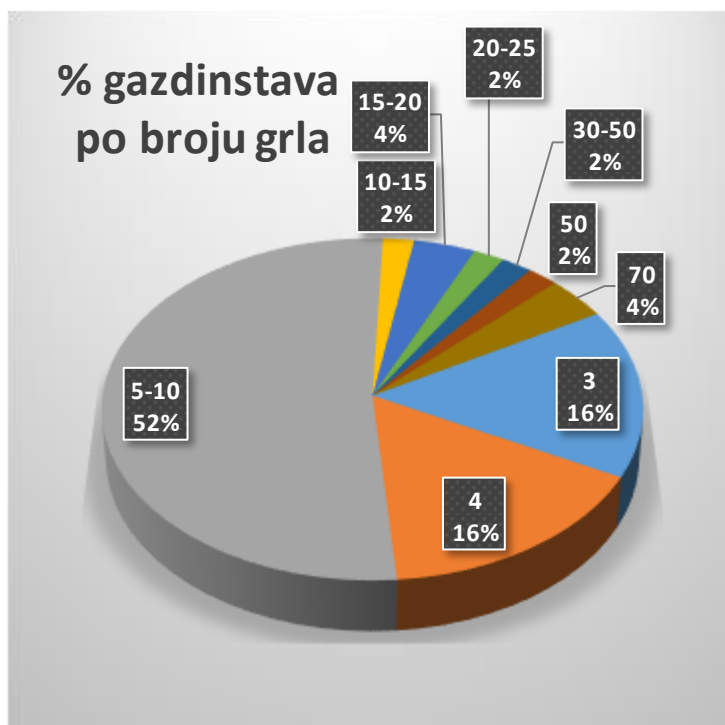

2.4.3.1. Govedarstvo

Procjenjujemo da oko 80-ak domaćinstava u općini Bužim posjeduje krave, međutim oko 60-tak domaćinstava su poljoprivredna gazdinstva kojima je proizvodnja mlijeka i mesa osnovna ili dopunska djelatnost i tako izvor prihoda. Posljednjih godina imamo smanjenje broja muznih grla 20 %. Količina proizvedenog mlijeka je u blagom padu i broj kooperanata se blago smanjuje. Od proizvodnje mlijeka najviše odustaju mali proizvođači.

U cijeloj Evropi u 2022. godini je situacija bila alarmantna u vezi s cijenama repromaterijala, kao i cijenama ulaznih inputa za proizvodnju mlijeka. Proizvođači nisu zadovoljni jer su cijene mlijeka u Evropi relativno niske, a kod nas još niže. Osnovni je problem što mala otkupna cijena ne može da pokrije cijenu proizvodnje. To više ne mogu ni poticaji pokriti.

2.4.3.2. Svinjarstvo/Svinjogojstvo

Na području općine Bužim nema registrirani za uzgoj svinja.

2.4.3.3. Ovčarstvo i kozarstvo

Ovčarstvo je oblast stočarstva u kojem je stanje najmanje uređeno. Ovčarstvo se većinom odvija na ekstenzivnom poljoprivrednom području uz uspostavu intenzivnih proizvodnih jedinica neograničene mogućnosti za držanje, ishranu i uzgoj ovaca, koje nisu dovoljno iskorištene. Kako je omogućena novčana podrška na federalnom i kantonalnom nivou (25,5 KM po grlu) poljoprivrednici su se usmjerili na uzgoj ovaca, te je zabilježen rast broja gazdinstava koji se bave ovčarstvom (2021.-5 gazdinstava, 2022.-16, 2023.-28 povećanje za 170%). Poljoprivrednici koji se bave ovčarstvom raspolažu sa približno 4500 ovaca te je zabilježen trend povećanja broja grla.

2.4.3.4. Živinarstvo/Peradarstvo

Prikupljanjem podataka na terenu mali broj peradi i dominantan udio imaju koke nesilice.

2.4.3.5. Pčelarstvo

Pčelarstvo ima kvalitetnu prirodnu osnovu i dobro organizirane proizvođače. Različitost i bogatstvo biljnih vrsta omogućuje proizvodnju mnogih vrsta meda, a značajna je i proizvodnja voska, peluda, propolisa, matične mliječi i pčelinjeg otrova.

U 2022. godini 72 pčelara (registrirana) posjedovalo je 4468 košnica i proizveli su 58 084 kg meda. Prosječna proizvodnja meda po košnici bila oko 13 kg.

Naši pčelari na sajmovima meda u regiji promoviraju pčelarstvo i vlastite pripravke od pčelinjih proizvoda. Pčelari su u 2022. godini dobili ukupno (federalni, kantonalni i općinski) 104 602,00 KM poticaja.

2.4.3.6. Akvakultura

Akvakultura je uzgoj vodenih organizama, uključujući ribu, mekušce, rakove te morske alge. Uzgoj podrazumijeva neki oblik intervencije (npr. umjetni mrijest, dohrana, zaštita od predatora) pri procesu uzgoja da bi se poboljšala proizvodnja, kao i vlasništvo fizičke ili pravne osobe nad uzgojnim nasadom. Na području općine Bužim nema registrirani u RPG ni RK koji se bave akvakulturom.

2.4.4. Organska i integralna proizvodnja

Organska proizvodnja, da bi takva bila, mora imati certifikat, a u BiH, nažalost, mali je broj proizvođača i organizacija koje imaju svoj certifikat i to su obično malo jači proizvođači koji imaju uslove da, u odnosu na svoju proizvodnju, obezbijede taj certifikat koji je relativno skup.

„Imamo veliki broj malih proizvođača koji po tehnologiji proizvodnje i svemu ostalom rade organski, ali nemaju sredstava da dobiju certifikat i po tome ne mogu biti pravi organski proizvođači na tržištu u smislu prepoznatljivosti.

2.4.5. Usluge od značaja za poljoprivredu

Za razvoj poljoprivrede nekog kraja veliki značaj imaju usluge koje poljoprivrednici imaju na raspolaganju. Napredak u bilo kojoj oblasti skoro da nije moguć bez uvođenja novih tehnologija. Poljoprivredni proizvođač, naročito zbog malih gazdinstava, nije u mogućnosti da sam priušti sve potrebne usluge i tu je veoma važna uloga lokalne zajednice.

2.4.5.1. Poljoprivredno savjetodavstvo

Zakon o poljoprivrednim savjetodavnim službama ("službene novine federacije BiH", br. 66/2013 i 25/2022) uređuje se: poljoprivredna savjetodavna djelatnost, nadležnosti, vrste i finansiranje poljoprivredne savjetodavne službe, odnosi u oblasti pružanja savjetodavnih usluga, certificiranje, licenciranje, registri i obuka savjetodavaca, te upravni i inspeksijski nadzor, kaznene odredbe kao i druga pitanja od značaja za poljoprivrednu savjetodavnu djelatnost.

Na području općine Bužim nema registrirani za poljoprivredno savjetovanje pa su proizvođači jagodičastog voća prevashodno Udruženje malinara angažovalo stručnjake iz drugih općina. Udruženje povrtlara, Udruženje pčelara, Udruženje proizvođača mlijeka i Udruženje stočara organizuju edukaciju svojih članova na način da dovode stručnjake koji drže predavanja

2.4.5.2. Veterinarske usluge

Veterinarske usluge na području općine Bužim, u periodu analize koji obuhvata ova strategija, uglavnom su pružale privatne veterinarske stanice „Doktor Amel Aldžić“ d.o.o. Bužim „WET PROM“ d.o.o. Bužim, „ES VET“ d.o.o. Velika Kladuša. Sve tri veterinarske stanice su imale do kraja 2022 pravo na koncesiju za veterinarske usluge.

2.4.5.3. Otkup poljoprivrednih proizvoda

Otkup poljoprivrednih proizvoda postoji za pojedine proizvode. Tu se prije svega misli na malinu, krastavac i šumske plodove.

U oblasti malinarstva postoji obezbjeđen otkup jer postoji interes otkuplivača s obzirom na količinu koja se proizvede. Međutim, kod onih kultura kod kojih ne postoji dovoljna količina proizvoda koja se proizvede, iz tih proizvoda. Jedan dio poljoprivrednih proizvoda otkupe i lokalni marketi a jedan dio se prodaje na regionalnom tržištu kao i u većim gradovima.

2.4.5.4. Protugradna zaštita

Protugradna zaštita je standard u mnogim razvijenim zemljama i jedan od glavnih preduslova za uspješan razvoj poljoprivrede. Nažalost, općini u bližoj okolini ne postoji instaliran sistem protugradne zaštite, pa je česta pojava velikih šteta na usjevima zbog pojave grada. Pored štete na usjevima redovna je šteta i na imovini građana (krovovi kuća, automobili). Pojedini proizvođači imaju instalirane sisteme protugradne zaštite na svojim malinjacima ali su to jako rijetki primjeri.

2.4.5.5. Kreditiranje poljoprivrede

Pristupačnost povoljnih kreditnih linija za kreditiranje poljoprivrede, imajući u vidu da je poljoprivreda nisko akumulativna grana, uglavnom ne postoje. Određen broj banaka sa područja općine Bužim je ustupio informaciju da nisu imali kreditnu liniju za poljoprivrednu proizvodnju odnosno da nisu imali realizaciju kredita za tu namjenu u periodu 2017-2022 godina.

Kreditnu liniju za poljoprivrednike imale su Mikrokreditne organizacije Mikrofin Banja Luka i Eki bez naknade za obradu kredita ali su isti nepovoljni zbog visoke kamatne stope.

2.4.5.6. Poljoprivredno osiguranje

Pored postojanju značajnog broja osiguravajućih društava na području općine Bužim, prema informacijama dobijenim od određenog broja osiguravajućih društava, nije bilo zaključenih ugovora odnosno realizacije osiguranja vezanih za poljoprivrednu proizvodnju u periodu 2017-2022. godine a neke čak nemaju ni u ponudi ovu vrstu osiguranja. Iako se nisu uspjele dobiti informacije od svih osiguravajućih društava, može se zaključiti da praksa poljoprivrednog osiguranja uglavnom nije zastupljena na području općine Bužim.

2.4.6. Stepen/stupanj organizacije poljoprivrednih proizvođača i ruralnog stanovništva

2.4.6.1. Poljoprivredni klasteri

Klasterizacija je oblik preduzetničkog ponašanja koji se zasniva na pronalaženju uslova za konkurentsku prednost proizvođača i efikasnu organizacionu mrežu. Ona ima veliki značaj i ulogu koja se ogleda u udruživanju srodnih proizvođača u svrhu što boljeg pozicioniranja na tržištu. Klasterizacija predstavlja model udruživanja ukupnih pojedinačnih potencijala svih proizvođača, koja imaju za cilj zadovoljavanje

kvantiteta, kvaliteta i kontinuiteta u svim segmentima produkcije, počev od organizovanja proizvodnje, razvoja proizvoda i plasmana gotovih proizvoda. Trenutno na teritoriji općine Bužim ne postoji niti jedan klaster

2.4.6.2. Poljoprivredne zadruge

Poljoprivredna zadruga je oblik organizovanja dobrovoljno udruženih, da bi zadovoljili svoje zajedničke ekonomske, socijalne i kulturne potrebe i ciljeve, zajedničkim posjedovanjem i demokratskim kontroliranim privređivanjem.

Na području općine Bužim postoji više poljoprivrednih zadruga OPZ „TRGOZAD“ Bužim, OPZ „D&S FARMER“ Bužim i OPZ „AGRAR Bužim Pored“ prometa repromaterijala, opreme i mehanizacije u maloprodaji i veleprodaji OPZ „TRGOZAD“ proizvodnjom pšenice i kukuruza na površini 3-4 ha. Dok se OPZ „D&S FARMER“ bavi proizvodnjom mlijeka sa više od 120 muznih grla, uvozom i prodajom visokosteoni junica te proizvodnjom silaže za ishranu stoke na površini oko 81 ha. Kao i OPZ „AGRAR“ NA 70 ha.

2.4.6.3. Udruženja/udruge poljoprivrednih proizvođača

Dakle, udruženje poljoprivrednika općine Bužim je udruženje koje se odnosi na udruženje poljoprivrednika a ostala udruženja su indirektno vezana za poljoprivredu ili njene pojedine grane i aspekte privređivanja.

Trenutno na prostoru općine Bužim registrirana su slijedeća udruženja poljoprivrednih/privrednih proizvođača:

- Udruženje proizvođača mlijeka
- Udruženje pčelara Propolis Bužim
- Udruženje plasteničara
- Udruženje malinara i proizvođača jagodičastog voća

2.4.6.4. Udruženja/udruge žena

- Udruženje žena „IZVOR“ Bužim
- Udruženje žena „Fatma“ Bužim
- Udruženje žena „NUR“ Vrhovska Bužim

2.4.6.5. Udruženja/udruge mladih

- Udruženje mladih Bužim
- Udruženje mladih Lubarda

2.5. Biodiverzitet i zaštita prirode

2.5.1. Zaštićena područja i zaštićene biljne i životinjske vrste

Prema Strategiji razvoja općine Bužim 2021-2027. za područje općine Bužim ne postoji dovoljno podataka o biološkoj raznolikosti, te su se postojeći planski i strateški dokument, kada je u pitanju biološka raznolikost, uglavnom oslanjali na dokumente višeg reda (BiH i F BiH) preuzimajući literaturne podatke vezane za Bužim. Na području općine Bužim nisu dostupni podaci o površini močvarnog zemljišta, broju ugroženih i ranjivih biljnih i životinjskih vrsta. Na području općine nema Ramsarskih“ (Močvarno područje od međunarodne važnosti, zaštićeno Ramsarskom konvencijom, međunarodnim sporazumom o zaštiti močvarnih staništa (1971). Izvor: dzzp.hr niti zaštićenih staništa.

2.5.2. Upravljanje otpadnim vodama

Stanje kanalizacione mreže i način tretmana otpadnih voda

Općina Bužim nema urađenu kanalizacionu mrežu trenutno privatni javni objekti koriste septičke jame. Uređaja za prečišćavanje otpadnih voda nema, pa se prelive iz septičkih i ostale vode direktno, bez bilo kakvog pred tretiranja, upuštaju u Bužimnicu, Čavu i ostale potoke, što je u suprotnosti sa konceptom odvodnje, koji podrazumijeva prikupljanje svih otpadnih voda kolektorima odvođenje istih izvan grada. Tako ispuštene otpadne vode preko Bužimnice Čave i ostalih potoka dopijevaju direktno u rijeku Unu i Glinu-Savu. Značajnu opasnost predstavljaju i tehnološke otpadne vode iz postrojenja privrednih subjekata koji su smješteni na području općine Bužim, zbog čega je instaliranje fekalnih kolektora i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda prioritetno za zaštitu okoliša.

2.5.3. Upravljanje čvrstim otpadom

Deponije i odvoz čvrstog otpada

Na području općine Bužim nema registrirana deponija, smeće se odvozi na zajedničku deponiju tri općine B. Krupa, Cazin i Bužim Vlački do koja je otvorenog tipa i smještena je na području općine Bos. Krupa i trenutno ne zadovoljava sanitarne uslove odlaganja otpada, pa je potrebno istu sanirati. Vlada kantona i općine sa područja USK registrovali su preduzeća koje je imalo obavezu da odredi lokaciju za Regionalnu sanitarnu deponiju.

2.6. Privredne/gospodarske i uslužne djelatnosti u ruralnim područjima

2.6.1. Šumarstvo i prerada drveta

Uzgajanjem, zaštitom i eksploatacijom šuma na području općine Bužim se bavi JP ŠPD „UNSKO SANSKE ŠUME“ i Kantonalna direkcija za šume. Na području općine Bužim po informacijama JP ŠPD „UNSKO SANSKE ŠUME“ ostvaren je trend rasta kako proizvodnje tako i prodaje šumskih sortimenata, jer se cjelokupna proizvodnja prodaje. Najviše je proizvedeno i prodato ogrjevnog drveta lisičara. Veliki problem pri eksploataciji šuma predstavljaju površine pod minama. Općina Bužim raspolaže sa velikim bogatstvom i raznovrsnošću ljekovitih biljnih vrsta, gljiva raznolikog ljekovitog jagodičastog voća (borovnica, brusnica, kupina, šumske jagode i dr.) te različitim plodovima u skupinama poljoprivredne i šumske vegetacije.

2.6.2. Industrija

2.6.2.1. Prehrambena industrija

Prehrambena industrija na području općine Bužim je veoma slaba. Na području općine Bužim ima registrirano nekoliko obrta i manjih privrednih društava koja se bave proizvodnjom raznih vrsta tjestenina, domaćih kolača, baklave a također u njihovoj ponudi originalni bosanski **lokum** te proizvodnja bezalkoholnih gaziranih i voćnih sokova, te razne vrste pekmeza i kompota.

2.6.2.2. Druge industrijske djelatnosti

Industrija

Na području općine Bužim, u oblasti metalne industrije djeluje preduzeće Akrobat, Slovenska firma koja se bavi proizvodnjom trampolina 99% za inostrano tržište, a koji koriste prostorije nekadašnje drvo-prerađivačke industrije Abonosa. Ostali drvo-prerađivači su pilane u kojima se vrši obrada lišćarske i četinarske oblovine u elemente prema zahtjevima kupaca.

U periodu nakon posljednjeg rata potrebno je istaći otvaranje firmi sa manjim brojem zaposlenih, koje se bave proizvodnjom rezane građe i drugih polufinalnih i finalnih proizvoda od drveta, zatim guma, plastične stolarije, betona, betonskih elemenata, crijepa, ograda, fontana, i sl. U tom smislu, značajnu ulogu imaju firme: BETON D.O.O. (proizvodnja betonskih blokova i betonskog crijepa), ASIM-KOMERC D.O.O (proizvodnja polufinalne i finalne građe), AS PROFIL (proizvodnja plastične stolarije), i dr. Firma KOBAR D.O.O., koja se bavila protektiranjem guma za teretna vozila.

2.6.3. Obrti

Broj registriranih poslovnih subjekata na teritoriji općine Bužim je povećan u proteklom petogodišnjem periodu za 3,73%. Od 516 evidentiranih poslovnih subjekata na području Bužima u 2021. godini, 172 čine obrtnici (26,36%), dok su ostalo pravna lica (44,77%) ili podružnice pravnih lica (28,87%).

U odnosu na Federaciju BiH i Unsko-sanski kanton, prosječan broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika u općini Bužim je nešto manji, iznosio je 29,4 naspram 30 u USK i 44 u FBiH, ako se posmatraju podaci za 2021. godinu. Evaluacijom implementacije Strategije je zaključeno da Strategija nije imala većeg uticaja na porast broja poslovnih subjekata jer nisu realizirane strateške intervencije koje su se odnosile na uspostavljanje poslovne zone „Varoška rijeka“ i na izgradnju prerađivačkih i proizvodnih kapaciteta u ovoj zoni.

Tabela broj 16. Broj poslovnih subjekata na području općine Bužim

Godina	Stanovništvo (procjena sredinom godine)	Broj poslovnih subjekata				Broj subjekata na 1.000 stanovnika
		Ukupno	Pravna lica	Podružnice u sastavu prav. lica	Fizička lica obrtnici	
2015	18.081	467	215	137	115	25,8
2016	19.287	496	217	142	137	25,7
2017	19.324	360	226	142	134	18,6
2018	19.295	507	231	142	134	26,3
2019	19.270	516	231	149	136	26,8
2020	19.240	547	235	152	160	28,4
2021	19.154	563	238	153	172	29,4
2022	19.100	593	243	158	192	31,00

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2022. godina, FZPR

Od ukupnog broja registriranih pravnih lica, najveći broj je u djelatnosti trgovina na veliko i malo i održavanje (u prosjeku oko 40%), zatim slijede ostale društvene, socijalne i osobne uslužne aktivnosti (u prosjeku oko 16%), prerađivačka industrija (8%), pa građevinarstvo, poljoprivreda i transport, skladištenje i komunikacije koji imaju udio cca po 5%.

U strukturi djelatnosti obrta, najveći broj obrta čine registrirane zanatske radnje i trgovinske radnje sa po 22%, dok poljoprivredni obrti čine oko 20%, ugostiteljske radnje oko 10% a ostali obrti čine 26%. Potrebno je istaći da je broj poljoprivrednih obrta porastao za 2,7 puta, dok je broj trgovačkih radnji manji za 42% u odnosu na 2015. godinu. Na povećanje broja poljoprivrednih obrta, uticala je implementacija Strategije kroz dodjelu poticaja za poljoprivredu na godišnjem nivou, dok je do smanjenja trgovačkih radnji došlo zbog slabijeg platnog prometa i otvaranja većih tržišnih centara.

Kada se posmatra pokazatelj ukupnih poreskih prihoda ostvarenih na području općine, vidljivo je povećanje u 2021 g (1.154.639,00 KM) u odnosu na 2015. godinu (644.000,00 KM) više od 79,80%. Isto se odnosi i ukoliko se u obzir uzme pokazatelj ostvarenih poreskih prihoda po glavi stanovnika.

- PRIHOD OD POREZA NA DOHODAK OPĆINE BUŽIM

Kada se posmatra pokazatelj ukupnih prihoda poreza na dohodak ostvarenih na području općine, vidljivo je povećanje u 2022 g (1.441.774,00 KM) u odnosu na 2015. godinu (644.000,00 KM)

Tabela broj 17. Poreski prihodi po glavi stanovnika u općini Bužim

Godina/opis	Procijenjeni broj stanovnika	Poreski prihodi u KM	Poreski prihodi Po stanovniku (u KM)
2015	18.081	644.000,00	36,00
2016	19.287	895.000,00	46,00
2017	19.324	809.000,00	41,00
2018	19.295	846.000,00	44,00
2019	19.270	853.000,00	44,00
2020	19.240	910.235,00	47,00
2021	19.154	1.157.639,00	60,00
2022	19.100	1.441.774,00	75,00

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015.-2021 godina, FZPR

Ipak, u odnosu na druge općine Unsko-sanskog kantona poreski prihod po glavi stanovnika je u općini Bužim niži za oko 47,77% od prosjeka za Unsko-sanski kanton, a za 59% je manji u odnosu na prosjek za FBiH.

Vanjskotrgovinska razmjena na području općine Bužim ima kontinuirani pozitivni saldo s tim da je u periodu 2015-2021. godine bilo dosta oscilacija, naročito tokom 2016. i 2017. godine. U 2021. godini pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 239,69% (najmanja pokrivenost uvoza izvozom od 143% zabilježena je u 2016. godini).

- VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Vanjskotrgovinska razmjena na području općine Bužim ima kontinuirani pozitivni saldo s tim da je u periodu 2015-2022. godine bilo dosta oscilacija, naročito tokom 2016. i 2017. godine. U 2021. godini pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 239,69% a u 2022 godini 198,78 % (najmanja pokrivenost uvoza izvozom od 143% zabilježena je u 2016. godini).

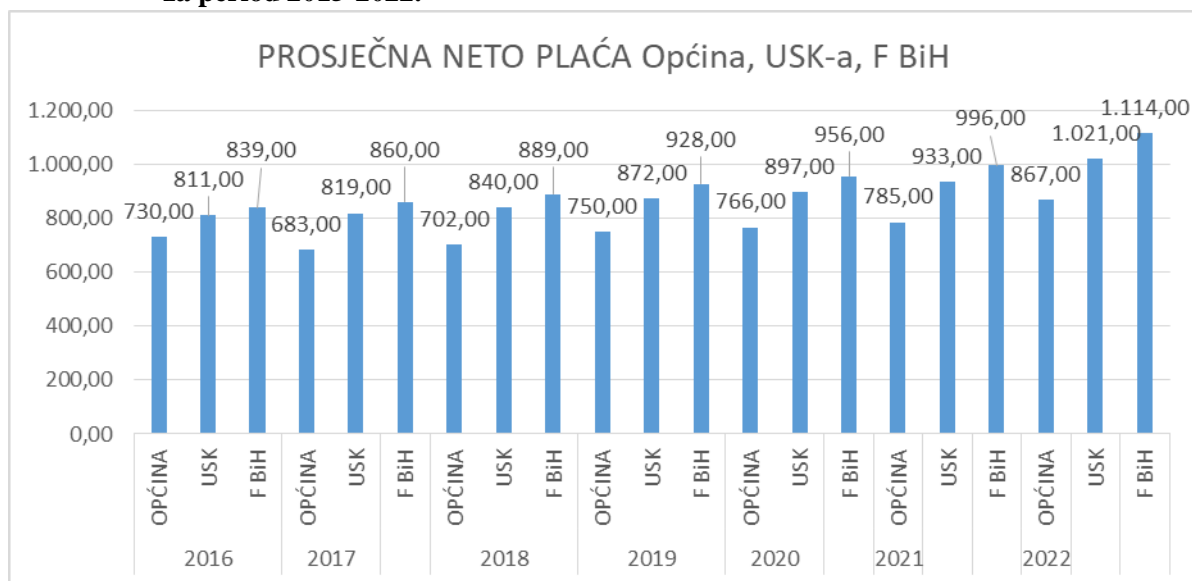
Tabela broj 18. Pregled vanjskotrgovinske razmjene

Godina	IZVOZ u KM	Učešće u izvozu u % u odnosu na		UVOZ U KM	Učešće u uvozu u %		Pokrivenost uvoza izvozom u %	Saldo robne razmjene u KM
		FBiH	USK		FBiH	USK		
2015	7.705.000	0,13	3,23	2.566.000	0,02	0,84	300,27	5.139.000
2016	6.474.000	0,10	2,47	4.497.000	0,04	1,27	143,96	1.977.000
2017	9.183.755	0,13	2,95	3.678.685	0,03	0,98	249,65	5.505.070
2018	8.964.520	0,11	2,61	3.768.685	0,03	0,96	237,87	5.195.835
2019	8.405.879	0,11	2,18	3.577.138	0,03	0,85	234,99	4.828.741
2020	8.427.813	0,12	2,29	4.261.556	0,04	1,10	197,76	4.166.257
2021	14.615.003	0,15	2,68	6.097.387	0,04	1,12	239,69	8.517.616
2022	25.407.597	0,20	3,44	12782067	0,062	1,89	198,78	12.625.531

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015-2022. godina, FZPR

Najveći izvoznici na području općine Bužim, za period 2015-2022. godina su bili „Vrganj promet“ d.o.o. (otkup poljoprivrednih proizvoda), „Asim komerc“ d.o.o. (proizvodnja drvnih elemenata), „RM Relax“ (otkup poljoprivrednih proizvoda), a zatim „Kov Grad“ d.o.o. (protektirna guma), „Ičanović“ d.o.o. (proizvodnja građevinske stolarije), „OTPAD“ d.o.o. (izvoz bezopasnog otpada metala i nemetala), ABI COMERCE (proizvodnja alu i PVC stolarije) i „RUDNIK MANGANA“ d.d. Bužim (proizvodnja i prerada rude mangana).

- **PROSJEČNA NETO PLAĆA**
- **Grafikon 3. Prosječna neto plaća na području općine Bužim, USK-a i F BiH za period 2015-2022.**

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2016 - 2022. godina, FZPR

Kao što se na prethodnom grafikonu može vidjeti u 2022. godini prosječna plaća na području općine Bužim iznosila je 867,00 KM i bila je tek neznatno veća, za 11,87% u odnosu na 2016. godinu. Treba istaći da je prosječna neto plaća na području općine Bužim konstantno ispod prosjeka Unsko-sanskog kantona i Federacije BiH. Razloge zbog kojih je to tako prije svega treba tražiti u strukturi lokalne ekonomije, odnosno, vrsti poslova koje obavlja najveći broj zaposlenih, a radi se o sektorima prerađivačke industrije, građevinarstva, trgovine i poljoprivrede, dok je relativno nizak broj zaposlenih u onim sektorima gdje su plate više od prosjeka kao što su sektori javne uprave, informatičke i telekomunikacione djelatnosti, elektro-energetike, uslužnih djelatnosti i dr. To je dijelom i razlog zbog kojeg je značajno veće učešće žena

u strukturi nezaposlenih obzirom da se radi o tradicionalnim sektorima i fizički zahtjevnijim poslovima gdje se po pravilu uglavnom zapošljava muška radna snaga.

- **BROJ PENZIONERA, IZNOS PENZIJA I VRSTE PENZIJA U 2022.**

Broj penzionera u periodu 2015-2022. godina na području općine Bužim je u porastu tako da je 2022. godine evidentirano 998 korisnika penzije (starosne, invalidske i porodične), što je za **15,00%** više u odnosu na 2015. Godinu (868). Odnos penzionera i broja zaposlenih je 1:1,6, a iznos prosječne penzije u 2022. godini je iznosio 391,31 KM što je za 14% manje u odnosu na prosječnu penziju na nivou USK-a.

Tabela broj 19. Broj penzionera, vrste i prosječni iznosi penzija za decembar

Godina	Vrsta mirovine / penzije						Ukupno Za decembar	Ukupno za decembar
	Starosne		Invalidske		Porodične			
	Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM	Penzionera	Iznos penzije KM
2015	210	75.810	305	84.070	353	95.860	868	255.740
2016	218	82.690	302	83.180	344	92.561	864	258.431
2017	238	89.730	298	81.900	338	90.318	874	261.948
2018	260	105.020	297	86.130	340	94.951	897	286.101
2019	283	116.690	295	89.990	355	102.832	933	309.512
2020	301	125.626	291	92.293	361	108.714	953	326.633
2021	303	126.534	277	89.049	377	112.638	957	328.221
2022	334	155.343	283	102.811	2.221	132.382	998	390.537

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2022. Godina

2.6.4. Zanatstvo (tradicionalni i moderni zanati)

Zanatske radnje i usluge

Tradicionalnih stari zanata na području općine Bužim registrirano je oko tridesetak. Što se tiče registrovanih tradicionalni i starih obrta registrovana su sljedeća zanimanja: zlatar, frizer-berberin, kovač, obučar, limar, oružar, dimnjačar. Pohvalno je da je općina Bužim i Ministarstvo privrede USK od 2020 godine svake godine raspisuju javni poziv za poticaj i očuvanje stari tradicionalnih zanata.

2.6.5. Trgovina

Trgovina predstavlja jednu od dominantnih grana privrede općine Bužim i ima posebnu ulogu u jačanju promocije domaćih proizvoda. Na području Bužima trenutno je registrirano oko 40 trgovačkih radnji koje se bave trgovinom na malo. Uglavnom se radi o trgovinskim radnjama klasičnim prodavaonicama mješovite robe i specijaliziranim prodavaonicama koje se bave prodajom određene grupe proizvoda.

U ruralnim seoskim mjesnim zajednicama nalazi se po jedna trgovina trgovinska radnja koja se bavi prodajom mješovite robe i sve ostale trgovinske radnje su uglavnom zastupljene u urbanijem dijelu općine i prigradskim naseljima. Na području općine registrirana su četiri trgovinska lanca a ima registriranih i PJ trgovinskog lanca Bingo

2.6.6. Turizam

Turističke atrakcije

Iako značajni, potencijali za razvoj turizma na području općine Bužim još uvijek nisu uobličeni u konkretnu ponudu turističkih sadržaja. Naročito su izražene mogućnosti za razvoj kulturnog, ribolovnog i lovnog turizma, sportsko-rekreativnog, zdravstvenog i vjerskog turizma. U nastavku teksta izdvojeni su najznačajniji resursi i kapaciteti koji mogu predstavljati oslonac za budući razvoj turističke ponude ovog područja:

- **Prirodni resursi (zemlja, šume, vodotoci, vidici i dr),**
- **Kulturna baština (Stara drvena džamija na Starom gradu, Stara drvena džamija Lubarda kao i Stari grad Bužim i kameni ostaci od Starog grada Čavnik u Čavi),**
- **Smještajni kapaciteti (hoteli, motel, domaćinstva).**
- **Manifestacije (dan općine Bužim, Slobodarski dani Viteškog grada Bužima, Majski susret na izletištu "Svetinja" u Čavi, privredni dani pčelarstva, zdrave hrane, kestenijada, dani dijaspore i druge značajne kulturno - sportske i historijske manifestacije).**

Kada su u pitanju prirodni potencijali za razvoj turizma, iako kroz Bužim ne protiče rijeka važno je pomenuti postojanje izvora ljekovite vode - Svetinja. Izvor se nalazi 12 km istočno od Bužima, nadomak starog grada Čavnika. Posebnost ovog izvora je u tome što voda počinje da teče u tačno određeno vrijeme svake godine, obično 6. maja oko podne, te se ta ista voda zahvata sa tog izvora i nakon 24 sata upotrebljava za liječenje vida. Prema procjenama kojima općina raspolaže svakog 6. maja na ovoj lokaciji bude prisutno između 2.500-3000 posjetilaca, dok tokom ljetnog perioda ovu destinaciju dnevno posjeti otprilike 100 posjetilaca.

Što se tiče rijeka i jezera, općina Bužim s okolinom bogata je površinskim i podzemnim vodama, isto je uslovljeno geološkim sastavom zemljišta i klimatskim faktorima. Također na području općine je stvorena vještačka akumulacija koja predstavlja "zelenu oazu" i ista je poribljena sa šaranom. Ima funkciju riborevira kao zona za rekreaciju, kupanje (pogodnost vožnje čamcem) - tzv. "Bužimsko jezero" koje se nalazi u MZ Vrhovska. Na području MZ Elkasova Rijeka i Čava postoje još neistražene pećine.

Po pitanju kulturno-historijskog nasljeđa, općina Bužim posjeduje potencijale u vidu sljedećih nacionalnih spomenika:

- **"Stara drvena džamija u Bužimu" (graditeljska cjelina) sagrađena u 18. stoljeću, a obnovljena 1835. godine,**
- **"Stara džamija u Lubardi" (historijska građevina) sagrađena 1938. godine,**
- **"Stari grad Bužim" (graditeljska cjelina).**

Srednjovjekovni grad Bužim sazidan je u 1251. godine. Stari grad pruža raznovrsne mogućnosti prezentacije, počev od najjednostavnijeg načina organiziranog turističkog obilježja grada uz njegovo predanje o historiji, značaju, arhitektonskim karakteristikama te idealnog rješenje potpune obnove starog grada Bužima, koji uz staru džamiju predstavlja osnovne vrijednosti svog vremena. Nacionalni spomenici

su pod zaštitom države i o njima brigu vodi Općina Bužim i Zavod za zaštitu nacionalnih spomenika. Stara drvena džamija je još u upotrebi i istu održavaju mještani odnosno džematlije. Za obilazak nacionalnih spomenika od posjetioca se ne naplaćuje ulaz, niti vodi evidencija o broju istih.

Značajno je istaći da općina Bužim, trenutno ima samo jedno izgrađeno izletišta koje predstavlja veoma atraktivnu zelenu turističku destinaciju i da postoje planovi za njeno proširenje i izgradnju novog turističkog mobilijara.

Kroz Prostorni plan općine Bužim, utvrđena su turistička područja, a koja jednim dijelom predstavljaju i veoma značajne ali neiskorištene turističke potencijale općine, između ostalog:

- **Čejreci, Vikend naselja u naselju Radoč.**
- **Vještačko Jezero „Brana“ Vrhovska,**
- **Neistražene pećine u naselju Čava i Dedići i Elkasova Rijeka**

Također, treba istaći da je u centru Bužima smješten eko park „Borik“ za čije uređenje je pripremljen Idejni i Glavni projekat. U skladu sa projektnom dokumentacijom do danas su urađeni manji građevinski radovi (turističke staze kroz park i uređenje ulaza u park sa drvenim turističkim sadržajima) a nastavak realizacije uređenja eko parka „Borik“ je planiran u narednom periodu, čiji investitor je Općina Bužim.

Od smještajnih kapaciteta na području općine Bužim egzistiraju dva hotela i jedan motel i to:

- Hotel „EUROPA“ Bužim, kategoriziran sa *** zvjezdice, sa kapacitetom za 38 osoba
- Hotel „URBAN“ Bužim, kapaciteta za 23 osobe
- Motel „KOV GRAD“ BUŽIM smještajnog kapaciteta za 32 osobe

Od ostalih smještajnih kapaciteta u 2019. godini je započeta izgradnja objekta sa 5 dvokrevetnih apartmana i isti će biti završen u toku 2022. godine. U momentu pripreme situacione analize nisu bili dostupni podaci o broju posjeta i broju noćenja u registrovanim smještajnim kapacitetima na području općine, osim za par destinacija za koje postoje procjene koje su navedene gore u tekstu.

Turističke i kulturne manifestacije

Kada je riječ o manifestacijama najbitnija manifestacija koja ima svoju kulturu postojanja je „Slobodarski dani viteškog grada Bužim“ Navedena manifestacija je dio ljetne aktivnosti i okuplja veliki broj posjetilaca. U organizaciji manifestacije učestvuju boračka, sportska, kulturna i ostala udruženje gdje se kroz 10 dana manifestacije promovišu kulturni i sportski sadržaji. U sklopu manifestacije najpoznatiji je malonogometni turnir Izet Nanić na kom učestvuje više od 80 klubova iz Bosne, Hrvatske, Slovenije, Austrije i drugih europskih zemalja.

Udruženje žena Izvor svake godine organizuje povodom obilježavanje Svjetskog dana žene sa sela pod Naše domaće sada i u buduće. Izlagači na sajmu su iz svih krajeva BiH.

Pored istaknutih manifestacija tokom godine organizuju se i :

- Program obilježavanja Munja 93
- Održava akademije povodom Dana općine Bužim
- Organizuje se manifestacija Dani općine Bužim
- Organizuje se manifestacija izbora sportiste općine Bužim.

- Organizuje se Akademija povodom Dana nezavisnosti BiH.
- Organizovane promocije knjiga.
- Obilježavanja 4. aprila
- Promocija knjiga
- Izložba Summa bosniaca u IKC Bužim
- Organizuje se manifestacija Breza 94
- Organizuje se Akademiju povodom Dana državnosti BiH

Turističke organizacije i agencije

Na području općine ima registrirana privatna turistička agencija „Centrotours“ Bužim, koja organizuje odlaske u tursku i putovanja po BiH a u ljetnom periodu najviše organizuje izlete na more.

Objekti za smještaj i posluživanje hrane i pića

Od smještajnih kapaciteta na području općine Bužim egzistiraju dva hotela i jedan motel i to:

- Hotel „EUROPA „Bužim, kategoriziran sa *** zvjezdice, sa kapacitetom za 38 osoba
- Hotel „URBAN „Bužim, kapaciteta za 23 osobe
- Motel „KOV GRAD“ BUŽIM smještajnog kapaciteta za 32 osobe

Broj gostiju i noćenja

Nažalost ne postoje službeno pristupačni podaci za broj gostiju i noćenja na prostoru općine Bužim. S obzirom na novo uspostavljenu turističku organizaciju, moguće je očekivati da će se voditi zasebna evidencija za područje općina USK

Ruralni, seoski i agroturizam

Stresan način života u gradovima je doveo do situacije da se u svijetu bilježi sve veći broj naselja ovog karaktera. Turistima se nudi zdrava hrana i boravak na čistom zraku. Izuzetni pejzaži i područja općine Bužim predstavljaju idealna mjesta za izgradnju naselja za ruralni, seoski i agroturizam. Međutim, potencijali odnosno proizvodi iz ove oblasti nisu mapirani na prostoru općine Bužim iako je ranije bilo nekih pokušaja uspostavljanja ovog oblika turizma.

Enogastronomska ponuda (tradicionalna jela i pića)

Bosna i Hercegovina, pa tako i Bužim imaju bogatu tradiciju u gastronomiji predstavljenu velikim izborom ukusnih jela koja prepoznaju turisti cijelog svijeta. Udruženje žena IZVOR je izdalo knjigu pod nazivom „*Krajiškoj Sofri*“, koja sadrži recepte jela sa Bužimskog područja i jednom godišnje u Slobodarskim danima općine Bužim prezentiraju svoja jela, a česti su gosti uz ramazan u prezentaciji pripreme iftara na TV USK I TV HAYAT.

2.6.7. Financijske usluge

Dostupnost finansijskih usluga (banke i MKO)

Na području općine Bužim, za razliku od nekih drugih općina u regionu, ima manju dostupnost finansijskih usluga, odnosno banaka. Na području općine postoje banke odnosno poslovnice kao što su KIB banka d.d. Velika Kladuša i Raiffeisen bank d.d. BiH te više mikrokreditnih organizacija.

2.7. Kvaliteta života u ruralnom području

2.7.1. Stanje ruralne fizičke infrastrukture u općini/opštini

2.7.1.1. Putna infrastruktura

Cestovnu mrežu prostora Općine Bužim sačinjavaju magistralni, regionalne, lokalne i nekategorisane cestovne prometnice koje čine saobraćajnu vezu između naseljenih mjesta i vezu naselja sa centrom Općine Bužim. Magistralna cesta R-401 Otoka – Bužim – Vrnograč – Velika Kladuša je glavna općinska cestovna prometnica na koju se veže ostala cestovna mreža. Trasa ove ceste prolazi kroz centralni dio Općine u pravcu sjever-jug u dužini od 21,10 km. Kolovoz ove ceste je asfaltiran prosječne širine od 6,0 m sa dosta lošom trasom koja ima nepovoljne horizontalne i vertikalne elemente, posebno na dionici Čava – Brigovi – Bužim. Ova dionica regionalne ceste je 2018. godine proglašena magistralnom cestom II reda.

Regionalna cesta R-401b Brigovi – Konjodor – Cazin, koja u Cazinu izlazi na magistralni pravac Cazin – Srbaljani, što čini dosta kraću vezu Bužima sa kantonalnim centrom - gradom Bihać. Dužina ove saobraćajnice do Cazina je 16,0 km a kroz prostor Općine je 7,30 km. I ova trasa ceste je dosta loša, sa dosta klizišta i oštećenja na kolovozu. Problemi kod magistralnih i regionalnih saobraćajnica ogledaju su u tome što trase ovih saobraćajnica prolaze direktno kroz naseljena mjesta (Bužim, Varoška Rijeka, i dr.) što uslovljava direktan izlazak poslovnih, ugostiteljskih i drugih objekata na kolovoz. Pored toga, trase ovih saobraćajnica su sa dosta lošim horizontalnim i vertikalnim elementima.

Ostalu cestovnu mrežu općine Bužim čine lokalne i nekategorisane cestovne saobraćajnice. Deset lokalnih puteva, koji uglavnom povezuju općinski centar sa naseljenim mjestima, imaju ukupnu dužinu od 53,107 km, od toga je 47,587 km sa asfaltiranim kolovozom, a 5,52 km sa makadamskim kolovozom.

Putna mreža u naseljenom dijelu općine Bužim zahtijeva dalju rekonstrukciju i modernizaciju. U pogledu unapređenja lokalne putne infrastrukture, do sada je od ukupno planiranih 33 km, faznom implementacijom projekta „Izgradnja lokalnih puteva i mostova“ izgrađeno 15 km puteva (45% od planiranog), čime je povećana prohodnost (frekvencija) saobraćaja za 20,5%. Također završena je i Bužimska zaobilaznica i dva kružna toka što je uvelike smanjilo gužve po centralnom dijelu Općine pogotovo u vrijeme praznika i u toku obilježavanja Slobodarskih dana Viteškog grada Bužima.

Na području općine Bužim je i oko 126 kilometara nerazvrstane cestovne mreže, najviše od toga u mjesnim zajednicama Lubarda, Zaradostovo i Konjodor.

2.7.1.2. Vodovod i kanalizacija

Vodosnabdijevanje

Vodosnabdijevanje stanovništva na prostoru općine Bužim vrši se sa više lokalnih izvorišta. Na prostoru općine egzistira 27 lokalnih izvorišta-vodovoda i jedan gradski vodovodni sistem za grad Bužim. Vodosnabdijevanje u okviru gradskog vodovodnog sistema vrši JKP „Komb“ Bužim.

Generalno posmatrano, vodosnabdijevanje domaćinstava nije na zadovoljavajućem nivou. Trenutna pokrivenost stanovništva pitkom vodom sa kontrolisanih izvora je 41,25%, dok se preostalih 48,75% građana općine Bužim snabdijeva vodom za piće sa lokalnih vodovoda po mjesnim zajednicama sa kojim upravljaju lokalni mjesni odbori, a ostalo stanovništvo općine Bužim (oko 10%) vodom se snabdijeva sa bunara, izvorišta ili individualnih sistema vodosnabdijevanja.

Općina Bužim i naselja Varoška Rijeka i Lubarda snabdijevaju se pitkom vodom sa izvorišta Musići. Sa ovog izvorišta voda se transportuje potisnim cjevovodom Ø250 mm do rezervoara Eminići koji ima zapreminu $V = 500 \text{ m}^3$ i nalazi se na koti 281,00 m.n.m. Pitka voda se dobija zahvatom iz tri bunara čija je

ukupna izdašnost nekada bila 15 l/sek dok je danas smanjena na 13l/sek što govori o potencijalnom problemu u vodosnabdijevanju, tim više što je ovaj sistem projektovan tako da izdašnost izvora bude oko 30 l/sekundi. Ovim vodovodnim sistemom, vodom se snabdijeva 2.609 domaćinstava i 107 pravnih lica ili 28% stanovništa, dok se 65% stanovnika navedenih naselja snabdijeva sa lokalnih vodovoda, a ostalih 7,00% sa vlastitih bunara i izvora.

Drugo po veličini izvorište je Kamenica na kome je izvedena i kaptaža. Izdašnost ovog izvorišta je 15 l/sekundi a voda se iz kaptaže transportuje potisnim cjevovodom u dva pravca; u rezervoar Pilići zapremine $V=120 \text{ m}^3$ i rezervoar Mrazovac zapremine $V=30 \text{ m}^3$. Ostala naselja na prostoru općine snabdijevaju se sa manjih izvorišta.

U pogledu kontrolne zdravstvene ispravnosti vode, vrši se redovno mjesečno ispitivanje a uzima se pet uzoraka vode sa lokacija: izvorište Musići, rezervoar Eminići, Srednja škola Bužim, jednom ugostiteljskom i jednom drugom objektu sa mreže. Bakteriološke i hemijske analize su pokazale da je voda ispravna za piće, te o kvaliteti vode redovno se informiše stanovništvo na način da se rezultati analize objavljuju na službenoj stranici JKP „KOMB“ Bužim.

Kada su u pitanju ulaganja u vodovodnu infrastrukturu treba napomenuti da je u proteklom periodu izgrađena prepumpna stanica u Jusufovićima (stvoreni uslovi za dalju izgradnju vodovodne mreže) i izgrađeno je 1.240 m nove gradske vodovodne mreže u naselju Konjodor-Pivnice gdje je obezbijeđen pristup kontrolisanoj pitkoj vodi za dodatnih 330 domaćinstava (22,2% više u odnosu na 2015. godinu).

U narednom periodu značajnu pažnju treba posvetiti proširenju vodovodne mreže, prije svega kroz nastavak izgradnje sekundarne mreže i rezervara Konjodor-PIVNICE, te vodovoda Jusufovići, sa kojeg se vodom snabdijevaju MZ Jusufovići i MZ Elkasova Rijeka, te vodovoda za naselja Bućevci, Ilidža, Vrhovska i Brigovi. Pored toga, postoji potreba za probne bušotine za snabdijevanje vodom naselja Čava i izgradnju bazena za vodovod Eminići (II komora), kao i za zaštitu izvorišnih zona Musići i Ilidža.

Kanalizaciona mreža

Izgrađenog kanalizacionog sistema nema na području općine Bužim, a u proteklom periodu implementacije revidirane Strategije (2017-2020) realiziran je pilot projekat „*Izgradnja disperzionog kanalizacionog sistema*“ u okviru kojeg je izgrađen dio kanalizacione mreže u Starom gradu u **dužini od 450 m**. Radove na izgradnji kanalizacione mreže na Starom gradu vršilo je JKP „Komb“, a ostalo je da se riješi pitanje imovinsko-pravnih odnosa vezano za kupovinu zemljišta za instalaciju biljnog filtera za pročišćavanje (trska). Također, preostali su građevinski radovi na izgradnji kanalizacije sa priključcima za drugi lijevi dio stambenih objekata na Starom gradu, kao i građevinski radovi na instaliranju prepumpne stanice. U urbanom dijelu Bužima manji dio objekata priključen je na zacjevljeni dio (cjevovod) koji je direktno ispustom uključen u rijeku Bužimnicu. Treba istaknuti da neki konkretan sistem odvodnje ovdje nije uspostavljen, te da su svi ovi priključci urađeni individualno od strane fizičkih lica, o čijem broju ne posjedujemo konkretan podatak.

U ruralnim područjima građani pored svojih objekata posjeduju septičke jame. Većina septičkih jama nije izgrađena u skladu sa propisima, jedan dio septičkih jama je zastario i ne služi svojoj svrsi, a otpadne vode su usmjerene u vodotoke. Nepropisnim načinom odvodnje otpadnih voda najugroženiji je urbani dio Bužima, a zatim i druga gusto naseljena mjesta (Varoška Rijeka – centar, Konjodor - centar, Čava, Zaradostovo, Lubarda, Bućevci, Mrazovac i dr.). Zbog toga, postoji izražena potreba za izgradnjom kanalizacionog sistema na ovim lokalitetima, pri čemu bi prioritet trebala biti izgradnja disperzionog kanalizacionog sistema na lokaciji Stari Grad Bužim. Urađen je glavni projekat za kanalizacioni sistem sa

prečistačem koji pokriva područje od Donjih brigova do Vrhovske, a za koji je potrebno uraditi elaborat, studiju izvodljivosti i plan kreditnog zaduženja.

2.7.1.3. Elektromreža (uključujući uličnu rasvjetu)

Na elektroenergetsku mrežu PJ distribucije Bužim priključeno je ukupno 4.773 potrošača električne energije i to:

- ✓ domaćinstva: 4 376
- ✓ javna rasvjeta: 25
- ✓ ostala potrošnja: 372

Prostor Općine Bužim napaja se električnom energijom iz trafostanice TS 110/35/10 kV Vrnograč putem dalekovoda 110 kV. Svi potrošači električne energije priključeni su na elektrodistributivnu mrežu naponskog nivoa 10(20) kV ili 0,4 kV na prostoru Općine.

Instalisani elektro kapaciteti su: dalekovodi napona 10(20) kV ukupna dužina je 93,55 km -109 transformatorskih stanica prijenosnog odnosa 10(20) kV instalisane snage 16,89 MVA i pripadajućih niskonaponskih mreža 0,4 kV ukupne dužine 284,66 km. Od ovoga su 44,33 km mreže izvedena sa samonosivim kablovskim snopom i 240,33 km mreže izvedeno sa AIFe užeom presjeka 16,25 ili 50 mm².

Izgradnjom i puštanjem u rad napojni dalekovod 110 kV riješen je osnovni problem rješavanja snabdijevanja sa električnom energijom, ali ostaje problem vrlo lošeg stanja niskonaponske mreže kao i raspletni DV 10 kV koji su u dosta lošem stanju. Zbog nenadležnosti općine nad elektroenergetskom mrežom i nemogućnosti utjecaja da se sistem snabdjevanja el. energijom unaprijedi, potrebno je izvršiti rekonstrukciju niskonaponske mreže kako bi građani imali kvalitetnije snabdjevanje sa električnom energijom.

Bitno je istaknuti da je cijela općina pokrivena elektro energetskom mrežom.

2.7.1.4. Telekomunikaciona infrastruktura

Na prostoru Općine Bužim, poštanski promet odvija se preko glavne pošte u novoizgrađenom zasebnom objektu u Općini Bužim i još tri poštanske jedinice u naseljima Varoška Rijeka, Čava i Konjodor. U glavnoj pošti u Bužimu pružaju se sve vrste poštanskih usluga za područje općine i prigradskih naselja što zadovoljava sadašnje potrebe stanovnika. Ostale tri poštanske jedinice neravnomjerno su raspoređene na prostoru općine i ne mogu da zadovolje potrebe ostalog stanovništva općine na prostoru 14 mjesnih zajednica.

Stalnim osuvremenjivanjem tehnologije rada pošti moguće je postići veću funkcionalnost i racionalnost prijema i dostave svih vrsta poštanskih pošiljki.

Poslijeratnom izgradnjom novog objekta pošte u gradu Bužimu, stvoreni su optimalni uslovi za razvoj telekomunikacijskog saobraćaja na prostoru ove općine. Instalirana je nova čvorna ATC (Iskra 500 A/1000) koja je digitalnim radiorelejnim prijenosnim sistemom 8x2 M bit/s vezana na Glavnu ATC u Bihaću. Izgradnjom spojnih puteva, optičkim kablovskim sistemima i komutacionih čvorišta u suvremenim digitalnim sistemima omogućili su izgradnju isturenih pretplatničkih stupnjeva koji su decentralizirali mrežu na prostor ruralnih naselja.

U poslijeratnom periodu udeseterostručen je broj telefonskih fiksnih priključaka na prostoru općine i može se reći da je pokrivenost prostora općine sa fiksnom telefonijom gotovo 100%.

Ukupna pokrivenost mobilnom telefonijom je oko 90% koja se odvija preko dvije bazne GSM stanice Razbojna i Radostovo i sa nekoliko baznih stanica susjednih općina. Bazne stanice su u vlasništvu BH TELEKOM i MTEL-a.

2.7.1.5. Ustanove kulture

Kada je u pitanju oblast kulture, u proteklom periodu implementacije Strategije djelomično su implementirani projekti izgradnje domova kulture (uređenje velike i male sale Doma kulture u Bužimu, uređene službene i pomoćne prostorije Doma kulture u Bužimu, urađeni temelji objekta Doma kulture u Bučevcima, uređen prostor pristupa Domu kulture u Bužimu gdje je ujedno izgrađen objekt izvorišta vode „Fiskija“, te obezbjeđena kvalitetna pitka voda u okviru ovog objekta). Također su djelomično realizirane aktivnosti rekonstrukcije Starog grada (obnovljena jugoistočna kula starog grada) te Stare drvene džamije (obnovljen krov i munara), otpočeli su radovi na izgradnji Muzeja „505“.

U pogledu ukupnog očekivanog ishoda od 1000 m² zatvorenog prostora za kulturne sadržaje putem uređenja domova kulture trenutno je osigurano ukupno 508,3m² zatvorenog prostora za kulturne sadržaje. S druge strane, prema informaciji od Centra za kulturu i informiranje, prosječno godišnje se održi 20 kulturnih sadržaja na području općine Bužim, ali podatak o konkretnom broju posjetilaca nemamo, isključivo iz razloga što se ne naplaćuju ulaznice niti za jedan kulturni sadržaj.

Kroz aktivnosti Sportskog saveza, na području općine Bužim uključene su različite sportske organizacije i udruženja (tae kwon do klubovi, karate klubovi, odbojkaški, košarkaški, stolni tenis, streljaštvo i dr.). U svrhu unapređenja uslova za sportske aktivnosti, završena je izgradnja Sportske dvorane te je izgrađen Sportsko–rekreacioni centar/igralište P.Š. Mrazovac. Također je rekonstruisana školska sala O.Š. Bužim i djelomično realiziran projekat Eko-parka (pješačka staza i pristupni put lokaciji).

Poboljšanjem sportske infrastrukture (od oko 800 m² novog otvorenog sportskog prostora te rekonstrukcijom školske sale) unaprijeđeni su uslovi za održavanje sportskih aktivnosti. Međutim, u pogledu očekivanog ishoda da se ukupno 3,4 ha površine zemljišta stave u funkciju rekreacije, osim ranije navedenih izgrađenih 800 m² novog otvorenog prostora za sportske aktivnosti, nije bilo drugih realiziranih projektnih aktivnosti/rezultata. U narednom periodu potrebno je planirati izgradnju još dva sportsko-rekreaciona centra (Mlinčići i Elkasova Rijeka), i dvije školske sale u Čavi i Varoškoj Rijeci čija izgradnja je otpočela te izgradnju službenih prostorija kluba Vitez, kao i pratećeg objekta na nogometnom igralištu u Čavi. Bitno je istaknuti da je zastupljenost svih članova u udruženjima po spolnoj strukturi jednaka.

Tabela broj 20. Pregled udruženja koja djeluju u oblasti kulture i sporta

Naziv udruženja	Oblast djelovanja	Broj članova
Stolnoteniski klub Brigovi	sport	30
NK Polet 99 Čava	sport	40
Savez za sport i rekreaciju invalida općine Bužim	sport	40
Fitness klub "Bosna"	rekreacija	25
Sportsko ribolovno društvo "Šaran" Bužim	zaštita rijeka i potoka	30
NK "Vitez" Bužim	sport	60
KUD "Sevdah" Bužim	folklor	40
Planinarsko društvo „Radoč“	rekreacija	25
Udruženje šahovski klub Bužim	sport	20
Košarkaški klub Bužim	sport	35

Tackwon-do Klub „Fadil Bajraktarević“Gazija“	borilački sport	85
Karate klub Bužim	borilački sport	60
Hor ilahija i kasida “Gazija“	kultura	20
Odbojkaški klub Bužim	sport	48
Sportsko streljački klub Omladinac Bužim	sport	15
Gradski ženski hor Bužim	kultura	20
Rukometni klub Bužim	sport	38
Udruženje Infokult	slikarstvo	12
Fudbalski klub Mangan	sport	30
Ženski odbojkaški klub Bužim	sport	55
Šahovski klub “Remi“	sport	15
Stonotenisni klub „Nec“ Bužim	sport	15
Malonogometni klub „Galeb“	sport	25
Taekwon-do-klub „Munja“	sport	25
Klub sjedeće odbojke	sport	30
Asocijacija za sport Bužim	rekreacija	35
Auto moto klub „Zmajevi“	sport	38
Biciklistički klub Bužim	sport	20
Udruženje hor “Tesnim“Čava	kultura	20

Izvor podataka: Služba za opću upravu i društvene djelatnosti općine Bužim i Sportski savez općine Bužim

Pored državnih i vjerskih praznika koji se obilježavaju na području općine Bužim, Odlukom Općinskog vijeća općine Bužim o obilježavanju značajnih datuma obilježavaju se i manifestacije od interesa za općinu, a to su:

- ✓ Manifestacija Dani općine Bužim (u okviru manifestacije organizuje se Akademije povodom Dana općine Bužim, izbor sportiste općine Bužim, međunarodni turnir u Taekwon do-u i Karate prvenstvo USK);
- ✓ Program obilježavanja Munja 93;
- ✓ Obilježavanja 4. aprila;
- ✓ Majski susret na izletištu “Svetinja“ Čava, prirodni fenomen koji je skriven u netaknutoj šumi gdje se otkriva fascinantna prirodna ambijent, sa izgrađenim turističkim sadržajima od drveta i autohtonog kamena, te ova tradicija traje i više od 30 godina gdje se svakog 6. maja okupi 2-4 hiljade posjetilaca;
- ✓ Slobodarski dani Viteškog grada Bužima, manifestacija u okviru koje se organizira (tradicionalni „Viteški turnir“ Bužim, Ribarsko takmičenje lov na šarana na vještačkom jezeru „Braná“, Vrhovska-Bužim, Dani KUD-a Sevdah“ Bužim, „Susret horova“, kulturna manifestacija koju već više godina organizuje Gradski hor žena Bužim, Sajam poljoprivrede, turizma i zdrave hrane - manifestacija koju organizuje Udruženje žena „Izvor“ Bužim, Manifestacije duhovnog promoviranja učenja ilahija koju organizuje Hor „Gazije“ Bužim). Ove manifestacije se organizuju u vremenskom periodu od 04.08. -15.08. svake godine, sa raznolikim kulturno zabavnim programima i sportskim takmičenjima, a koju prati i posjeti preko 10 hiljada posjetilaca godišnje;
- ✓ Organizovana manifestacija Breza 94.

2.7.1.6. Sportski objekti

Pregled sportskih objekata u općini Bužim:

- Sportska dvorana Bužim, koja je u sklopu JU Centar za kulturu sport i informiranje
- Fudbalski stadion NK VITEZ Bužim
- Malonogometna igrališta kod područnih osnovnih škola (Vrhovska, Lubarda, Elkasova Rijeka, Bužim, Brigovi, Čava, Mrazovac, Radoč, Zaradostovo, Bućevci i MSS Bužim)
- Dječije igralište Zaradostovo

U okviru JU CKSI Bužim je sportska dvorana koja je u funkciji svakim danom od 8-23 sata, s tim da radnim danom od 8-18 h. Istu koristi srednja škola za izvođenje nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja jer isti nemaju školsku sportsku salu. U radnim danima sportsku dvoranu u večernjim satima koriste sportski klubovi za izvođenje trenažnog procesa, dok istu koriste vikendom od 8-16 sati. Pored trenažnog procesa, u večernjim satima sportsku dvoranu koriste sportski klubovi i za održavanje takmičenja. Sportska dvorana je na raspolaganju svojim korisnicima i u dane praznika, kada se organizuju turniri u raznim sportovima.

2.7.1.7. Pijace /tržnice

Općina Bužim nema gradske tržnice pa poljoprivrednici svoje proizvode prodaju na štandovima pored magistralnog puta i na pijaci koju jednom sedmično (četvrtkom) organizuje privatno privredno društvo. Općinska uprava više puta je kandidirala projekat izgradnje gradske tržnice ali nije uspjela proći na javnim pozivima a nema dovoljno financijskih sredstava da sama napravi.

U narednom periodu planira se osposobiti prostor pored pošte točnije na natkrivenom potoku Đormaj. Objekat bi se prilagodio svim zakonskim i drugim propisima koji se moraju ispoštovati da bi se izgradio prostor za jednu tržnicu.

2.7.2. Dostupnost usluga ruralnom stanovništvu

2.7.2.1. Obrazovanje

Obrazovanje u općini Bužim je organizovano na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja. U oblasti predškolskog odgoja rad se odvija u prostorijama u kojima je privremeno smješten dječji vrtić. Vrtić u prosjeku upisuje između 50 i 60 djece predškolskog uzrasta i u njemu radi 6 vaspitača 2022 godini.

Tabela broj 21. Broj korisnika dječjeg vrtića po godinama

Godina	Broj vrtića	Broj djece		Ukupno djece	Broj vaspitača	
		M	Ž		M	Ž
2015	1	25	17	42	1	3
2016	1	27	31	58	1	3
2017	1	26	28	54	1	3
2018	1	31	28	59	1	3
2019	1	21	32	53	1	3
2020	1	22	27	49	1	4
2021	1	33	33	66	1	5
2022	1	38	30	68	1	5

Izvor: JU „Dječji vrtić“ Bužim 2015 - 2022 godina.

Prostorije u kojim je trenutno smješten vrtić su adaptirane ali je u narednom periodu potrebno planirati izgradnju adekvatnog prostora za izvođenje predškolskog odgoja.

Kada je u pitanju osnovno i srednje obrazovanje, nastava se odvija u 12 osnovnih i 1 srednjoj školi. Broj učenika konstantno opada u proteklom periodu, i u osnovnim i u srednjoj školi, što je jedan od najvećih problema sa kojima se općina suočava. U osnovne škole na području općine Bužim u školsku 2021/2022 godinu upisano je 1526 učenika, što je za 24,0% manje u odnosu na 2015./2016. godinu (upisano 2.008 učenika). Broj osnovaca na 1.000 stanovnika 2015. godine iznosio je 111, dok u je školskoj 2021/2022 bilo 65 učenika na 1.000 stanovnika. I pored konstantnog pada broja učenika Bužim je i dalje općina sa najvećom vrijednošću ovog pokazatelja na području USK-a.

Tabela broj 22 Broj učenika u osnovnim školama općine Bužim

Godina	Broj stanovnika	Broj škola	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj nastavnika	Broj učenika na 1000 stanovnika
2015	18.081	12	100	2.008	142	111
2016	19.287	12	97	1.963	135	102
2017	19.324	12	96	1.936	135	100
2018	19.295	12	92	1.863	142	97
2019	19.270	12	86	1.706	132	89
2020	19.240	12	86	1.625	131	84
2021	19.154	12	82	1.526	124	65

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015-2021. godina

Uslovi u kojima se odvija nastava u osnovnom obrazovanju nisu na zadovoljavajućem nivou. Značajnom broju područnih škola potrebna je rekonstrukcija objekta (npr. u pogledu fasada, krova, sanitarnih čvorova i sl.) i zamjena dotrajale stolarije, a sve osnovne škole (uključujući područne škole) suočavaju se i sa problemom opremljenosti nastavničkih kabineta, posebno kabineta informatike. U proteklom periodu implementacije Strategije, izvršena je rekonstrukcija centralne osnovne škole u Bužimu, Konjodoru i Čavi pri čemu je izvršena sanacija krova, zamijenjena stolarija i izvršeno utopljanje zgrade. Zatim je djelomično implementiran projekat završetka škole u Lubardi i tom prilikom su sanirane dvije učionice i zbornica, dok je projektom vanjskog uređenja osnovne škole Bužim asfaltiran pristupni put školi u dužini od 200 m² ali je izostalo uređenje školskog dvorišta i školskog igrališta. Krajnji rezultat implementiranih intervencija je rekonstrukcija 800 m² školskog prostora, čime su osigurani bolji uslovi za rad 842 učenika. U narednom periodu postoji potreba za završetak radova na OŠ u Lubardi, te rekonstrukciju OŠ Konjodor i izgradnju OŠ u Bućevcima, kao i vanjsko uređenje OŠ Bužim i PŠ Vrhovska. U svim školama nemaju adekvatne fiskulturne sale, te je potrebno planirati izradu projekta za uspostavljanje tipskih igrališta u školama.

U Bužimu postoji mješovita srednja škola „Bužim“ u čijem sastavu je i gimnazija, u školi se stječe obrazovanje III i IV stepena. Broj upisanih učenika u srednje škole u školskoj 2021/2022. godini bio je 411, što je za 24,58% manje nego u 2015/2016. godini (545 učenika). Škole raspolazu sa dovoljnim brojem stručnih nastavnika za realizaciju stručno teorijske i praktične nastave, a na objektu Srednje škole potrebno je zamijeniti stolariju i fasadu.

Tabela 23. Broj učenika srednjoj školi u općini Bužim

Godina	Broj stanovnika	Broj škola	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj nastavnika	Broj učenika na 1000 stanovnika
2015	18.081	1	26	545	51	30
2016	19.287	1	26	556	50	29
2017	19.324	1	24	488	49	25
2018	19.295	1	24	459	45	24
2019	19.270	1	23	445	45	23

2020	19.240	1	21	417	47	22
2021	19.154	1	23	411	46	21

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2015 - 2021. godina

Broj nastavnog osoblja u srednjoj i osnovnim školama se nije značajno mijenjao i u 2021. godini iznosio je 170 (124 nastavnika u osnovnim školama i 46 nastavnika u srednjoj školi), za razliku od perioda koji je prethodio realizaciji strategije, u 2015. godini ih je bilo 193 (142 nastavnika u osnovnim školama i 51 nastavnik u srednjim školama). U svim školama se primjenjuje princip inkluzivnog obrazovanja u koji je ukupno uključeno 68 djece sa posebnim potrebama, međutim djeca nemaju osigurane asistente u nastavi. Pored toga, 2 osnovne škole nemaju omogućen fizički pristup učenicima sa invaliditetom, što predstavlja problem koji je potrebno prioritarno rješavati u narednom periodu.

Kada je u pitanju djelovanje u situacijama katastrofa i elementarnih nepogoda, u školama na području općine ne postoje programi koji bi podigli svjesnost učenika o ulogama stanovnika i načinima odgovora tokom katastrofa. Većina škola ima izrađen Plan zaštite i spašavanja od požara (samo šest područnih niže razrednih škola nema izrađene planove zaštite od požara), međutim, niti jedna škola nema izrađen Plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća, a što predstavlja zakonsku obavezu za sve pravne subjekte na području općine.

2.7.2.2. Zdravstvo

Broj ustanova primarne zdravstvene zaštite na području općine Bužim nije se mijenjao u proteklom periodu. Na području općine egzistira Dom zdravlja Bužim sa izdvojenim sektorskim ambulancama u naseljima Konjodor, Elkasova Rijeka, Vrhovska i Čava. Ukupan broj medicinskog osoblja u 2021. godini je iznosio 49 i manji je za 1 člana osoblja u odnosu na 2015. godinu, jer je smanjen broj ljekara opće prakse za 1.

Broj lica koja su nosioci zdravstvenog osiguranja kreće se u prosjeku oko 4.600 i nije se značajno mijenjao u periodu 2015-2021, dok je ukupan broj osiguranih lica, za koja postoji elektronska evidencija, oko 12.000.

Na području općine Bužim na jednog ljekara (što uključuje ljekare opće prakse, specijaliste i ginekologe) dolazi 1.927 stanovnika, što je svakako pokazatelj opterećenja za medicinsko osoblje a što također općinu Bužim čini osjetljivijom i na situacije epidemija i posljedice prirodnih katastrofa.

Tabela broj 24 Pregled zdravstvene zaštite

Godina	Broj stanovnika	Broj Domova zdravlja	Broj ljekara	Broj uposlenih		Ukupno uposlenih
				M	Ž	
2015	18.081	1	Deset ljekara i četiri specijalizanta	13	37	50
2016	19.287	1		12	38	50
2017	19.324	1		12	39	51
2018	19.295	1		12	37	49
2019	19.270	1		12	37	49
2020	19.240	1	6-9	15	38	68
2021	19.154	1	6-7	16	39	68

Izvor podataka: Socioekonomski pokazatelji po općinama i ZU Dom zdravlja Bužim

Najčešći uzročnici smrti za stanovnike općine Bužim su bolesti krvotoka i tumora s tim da je od 2017. godine zabilježeno rapidno povećanje broja umrlih od tumora – čak 77% u odnosu na sve druge bolesti. Bez obzira što je porast ove vrste oboljenja znatan, još uvijek nisu urađene neke analize ili istraživanja na ovu temu, te ne možemo znati koji uzrok je posrijedi.

Tabela broj 25 Najopasnije bolesti na području općine

Vrsta bolesti	Broj umrlih							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bolesti krvotoka	46	61	13	13	15	67	58	45
Tumori	17	20	48	56	53	23	18	12
Bolesti organa za disanje	1	3	1	3	1	2	-	4
Ostalo (navesti):	3	2			4	7	7	1
Ukupno	67	86	62	72	73	5	5	4

Izvor podataka: ZU Dom zdravlja Bužim

2.7.2.3. Prigradski i javni prijevoz

Javni prijevoz na području općine Bužim vrše privatni prevoznici: d.o.o. „Centrotours“ Bužim, d.o.o. Baštra komerc“ Bužim, d.o.o. „Abazović“ Bužim i d.o.o. „Putnik prevoz“ Bos. Krupa. Autobusne linije postoje na relaciji:

- Bužim - V.Rijeka – Vrhovska
- Bužim-Lubarda-Jusufovići
- Bužim-Šuplja lipa-škola Elkasova Rijeka
- Bužim-Brigovi-Konjodor
- Bužim-Brigovi-Čava-Dobro Selo
- Bužim- Mrazovac-Radoč

Što se tiče broja polazaka i povrataka na navedenim autobusnim linijama primjetno je da je u posljednjim godinama to jest prilikom usklađivanja redova vožnje došlo do smanjenja istih iz razloga što prijevoznici nemaju ekonomsku opravdanost da održavaju navedene linije jer je došlo do osjetnog broja smanjenja stanovništva u ruralnim područjima, te smanjenja korištenja javnog prijevoza od strane građana, tako da se navedene autobusne linije održavaju sa minimalnim brojem polazaka i povrataka u toku dana, odnosno ostale su linije za prijevoz učenika osnovnih i srednje škole.

2.7.2.4. Socijalna zaštita

Pravo na socijalnu zaštitu građani općine Bužim ostvaruju preko JU Centar za socijalni rad Bužim. U 2015. godini socijalnu pomoć je koristilo 2.970 korisnika da bi krajem 2021. godine taj broj pao na 2.226 korisnika. Najveći broj korisnika (54,2%) prima usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada, a zatim vid pomoći zdravstvenog osiguranja (25%), te ostale socijalne usluge (20,8%).

Prema podacima Centra za socijalni rad u strukturi korisnika gotovo je podjednako učešće žena i muškaraca, s tim da više muškaraca prima usluge socijalnog i drugog stručnog rada dok su žene kao korisnice zastupljenije u uslugama zdravstvenog osiguranja, primanju stalne novčane pomoći i naknada umjesto plaće roditelju koji jeste ili nije u radnom odnosu.

Ukupan iznos isplaćen za različite vidove socijalne pomoći se iz godine u godinu povećava, u 2016. godini iznosio je 18.201 KM mjesečno u prosjeku, dok je u 2022. godini 114.482,00 KM.

Tabela broj 26 Pregled finansiranja usluga socijalne pomoći (mjesečni prosjek)

vrsta pomoći	Iznos pomoći u KM/mjesečno (prosjek)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
stalna novčana pomoć	1.300	1.350	1.797	2.921	2.526	1423,62	2026,03	1768,86
novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	400	450	520	648	648	283,50	472,50	525,00

druga materijalna pomoć	500	800	900	500	900			
osposobljavanje za život i rad	0	0	0	0	0			
smještaj u drugu obitelj	0	0	0	0	291	291,14		
smještaj u ustanove socijalne zaštite	5.000	5.000	6.000	6.000	7.000	5519,18	5418,63	7314,91
jednokratne novčane pomoći	1.100	1.200	1.800	2.000	1.925	1750,00	2741,00	2190,00
zdravstveno osiguranje	4.560	4.482	4.785	4.785	4.258	3957,52	4122,42	3216,44
usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada	0	0	0	0	0			
kućna njega i pomoć u kući	0	0	0	0	0			
dječji dodatak	0	0	0	0	0	5700,00	9500,00	81.780,00
naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu	4.830	3.619	5.017	4.557	6.194	484,36	474,09	287,29
naknada umjesto plaće roditelju koji koja nije u radnom odnosu	1.100	1.300	1.100	1.100	900	1300	1200	2100
Ukupno sredstava	19.190	18.201	20.819	22.511	24.642	21709,32	31654,67	114482,50

Izvor podataka: Centar za socijalni rad općine Bužim

Pri tome, najveća su izdvajanja po osnovu dječjeg dodatka i troškovi smještaja u ustanove socijalne zaštite, naknade koja se uplaćuje umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu te po osnovu zdravstvenog osiguranja.

Kada je u pitanju broj djece bez roditeljskog staranja, u 2021. godini bilo ih je ukupno 45 (29 dječaka i 16 djevojčica) dok je djece sa mentalnim i fizičkim smetnjama bilo 39. Obzirom na relativno veliki broj djece bez roditeljskog staranja, postoji potreba za uspostavljanje centra za djecu bez roditeljskog staranja. Općina Bužim je u prethodnom periodu dala na korištenje JU Socijalno-pedagoška životna zajednica iz Bihaća na korištenje dva stambena objekta, odnosno četiri stana za njihove korisnike koji još uvijek nisu useljeni u ovaj objekt. Također, imajući u vidu i broj djece sa poteškoćama u razvoju organizirana je inkluzivna nastava za ovu djecu, po svim osnovnim školama na području općine Bužim koja nisu u mogućnosti pohađati redovnu nastavu, pohađaju poseban program od 2021 godine dok su ranijih godina ta ista djeca morala ići u Cazin na organiziranu inkluzivnu nastavu, samim tim su smanjeni i dodatni troškovi, čije je učesće u ovom programu financirala Općina Bužim.

Još jedna od ugroženih kategorija stanovništva su penzioneri. Broj penzionera u periodu 2015-2021. godina na području općine Bužim je u porastu tako da je 2021. godine evidentirano 957 korisnika penzije (starosne, invalidske i porodične), što je za 10,25% više u odnosu na 2015. godinu. Odnos penzionera i broja zaposlenih je 1:1,6, a iznos prosječne penzije u 2021. godini je iznosio 342,96 KM što je za 14% manje u odnosu na prosječnu penziju na nivou USK-a.

Tabela broj 27 Broj penzionera, vrste i prosječni iznosi penzija

Godina	Vrsta mirovine / penzije						Ukupno Penzionera	Ukupno Iznos penzije KM
	Starosne		Invalidske		Porodične			
	Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM	Broj	Iznos KM		
2015	210	75.810	305	84.070	353	95.860	868	255.740
2016	218	82.690	302	83.180	344	92.561	864	258.431

2017	238	89.730	298	81.900	338	90.318	874	261.948
2018	260	105.020	297	86.130	340	94.951	897	286.101
2019	283	116.690	295	89.990	355	102.832	933	309.512
2020	301	125.626	291	92.293	361	108.714	953	326.633
2021	303	126.534	277	89.049	377	112.638	957	328.221

Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2019. Godina

2.7.2.5. Komunalna javna poduzeća (odvoz otpada, čišćenje ulica...)

U oblasti pružanja usluga zajedničke komunalne potrošnje i drugih poslova, egzistira Javno komunalno preduzeće „KOMB“ Bužim. Vodosnabdjevanje koje pruža JKP sa dva izvorišta:

- Musići pokriva Bužim i mjesne zajednice Vrhovska, Varoška Rijeka, Lubarda, Mrazovac, Brigovi, Elkasova rijeka i Jusufovići;
- Pivnice pokriva Konjodor, Brigovi

Sa ovim vodovodima pokrivenost općine za kontroliranom vodom koju isporučuje JKP je oko 60 % domaćinstava dok se ostatak snabdjevaju sa privatnim vodovodima koje su izgradili sami mještani.

Odvoz komunalnog otpada povjeren je JKP „KOMB“ Bužim, kao i održavanje čistoće, zelenih površina i poslova u vezi sa time. Prethodno navedeni poslovi su organizirani uglavnom na urbanom području i ruralnom gdje postoji veći broj stanovnika i gdje postoji mogućnost pristupa mehanizacije koja je na raspolaganju komunalnom pred uzeću. Ovdje se prije svega misli na odvoz komunalnog otpada. Dakle, odvozom komunalnog otpada nije pokriveno cjelokupno područje općine Bužim, prije svega zbog nedostatka odgovarajuće mehanizacije.

2.7.2.6. Stanje vatrogastva u općini/opštini (javna poduzeća, dobrovoljna vatrogasna društva i broj članova, broj zaposlenih, opremljenost)

Profesionalna vatrogasna jedinica je u sastavu Službe za civilnu zaštitu i vatrogastvo, a na poslovima vatrogastva uposlano je šest izvršilaca. Svi vatrogasci su sa SSS/ III stepen obrazovanja. Trenutno četiri uposlana imaju položen ispit za profesionalnog vatrogasca a dva vatrogasca su novoprmljeni i poslove obavljaju kao pripravnici. Prosječna starosna struktura je 50. godina. Od vatrogasne opreme za gašenje požara posjeduje tri namjenska vatrogasna vozila starije proizvodnje i osnovnu nužnu opremu za gašenje manjih požara. Sva materijalno tehnička sredstva za gašenje požara nabavljena su iz donacija. Oprema je dotrajala, bez atestne dokumentacije i nije sigurna za korištenje. Vatrogasna jedinica trenutno ne posjeduje namjenski objekt za smještaj ljudstva i vatrogasne opreme. Jedno vatrogasno vozilo i vatrogasna oprema smješteno je u garažnom prostoru udaljenom cca 500 metara od mjesta vatrogasnog dežurstva dok su ostala dva vozila smještena na otvorenom prostoru. Objekat u kome je trenutno smješteno jedno vatrogasno vozilo i oprema građen je u proteklom periodu za potrebe Dobrovoljnog vatrogasnog društva koje je egzistiralo u proteklom periodu i nije aktivno, a sam objekt u izgradnji nije namjenski građen koji bi zadovoljio potrebe profesionalne vatrogasne jedinice. U objektu nisu riješeni imovinsko-pravni odnosi, do sada je u objektu u projektu GAP investirano 40.195 KM, a 2013. godine u suterenu objekta uređena garaža za smještaj vatrogasne cisterne za što je iz budžeta dodatno izdvojeno 4.518 KM. Od privođenja objekta u namjene za potrebe vatrogastva se odustaje iz gore navedenih razloga. Trenutno se vatrogasno dežurstvo vrši u tri smjene sa nedovoljnim brojem vatrogasaca u smjeni i obavlja se u objektu Općinskog organa uprave općine Bužim.

U periodu od 2015. - 2019. godine, Vatrogasna jedinica imala je 103. intervencije na gašenju požara. Od posljedica požara nije bilo povrijeđenih lica osim materijalne štete na imovini a prema gruboj procjeni Vatrogasne jedinice ona iznosi cca 550.000 KM. Od ukupnog broja požara najveći broj požara (75) su požari otvorenog tipa (šume i nisko rastinje). U svim situacijama uzrok nastanka požara na otvorenom prostoru je ljudski faktor (namjerna paljevina, nekontrolirano spaljivanje biljnog otpada, loženje vatre u blizini šuma i dr.). Uzroci požara na stambenim i pomoćnim objektima su uglavnom neispravne i dotrajale elektro instalacije, dotrajali dimnjaci, neredovno čišćenje dimnjaka i sl.

Tabela broj 28. Požari na području općine Bužim

Godina	Vrsta požara			
	Stambeni objekti	Pomoćni objekti	Šume i nisko rastinj	Ostalo
2015	-	1	1	1
2016	4	-	6	3
2017	3	3	36	1
2018	5	2	2	1
2019	3	1	30	-
2020	3	2	15	2
2021	3	2	28	6
2022	4	1	33	5
Ukupno	18	9	90	8

Izvor informacija: Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo

Analizom stanja protupožarne zaštite na području općine Bužim može se zaključiti da nije na zadovoljavajućem nivou, prije svega zbog nepopunjenosti kvalifikacione strukture, nedovoljnog broja uposlenih vatrogasaca, nepostojanja namjenskog vatrogasnog objekta i nedostatka adekvatne vatrogasne opreme (posebno iz razloga što vatrogasna vozila datiraju od 1984., odnosno 1986. godine).

U cilju poboljšanja zaštite od požara općina Bužim na osnovu odluke Općinskog vijeća izdala je građevinsku dozvolu za rušenje starog objekta veterinarske stanice i za izgradnju vatrogasnog doma. Prva faza rušenja i izgradnje vatrogasnog doma je završena. Prioritet je u naredne dvije godine izgraditi kompletan objekt. Sredstva za izgradnju objekta obezbjedit će se iz budžeta općine Bužim i drugih eksternih izvora.

U narednom periodu, a na osnovu raspoloživih sredstava iz budžeta, Služba za civilnu zaštitu i vatrogastvo u cilju povećanja sigurnosti na radu planira izvršiti nabavku neophodne vatrogasne opreme, i to prije svega sredstva i opreme za ličnu i kolektivnu zaštitu vatrogasaca, i provoditi kontinuiranu edukaciju i fizičke pripreme uposlenika u protupožarnoj zaštiti, a što je predviđeno Planom zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća i požara te Programom zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća i požara.

OSTALI RIZICI

Vezano za izloženost opasnostima, potrebno je pomenuti prekogranične pregovore između Hrvatske i Bosne i Hercegovine koji se odnose na uspostavu odlagališta radioaktivnog otpada na području Trgovske gore u Hrvatskoj, koja je udaljena 1,2 km od granice sa BiH, jer gradnja takvog objekta bi značila izravno ugrožavanje okoliša te zdravlja i sigurnosti građana u pograničnom području, koje uključuje i općinu Bužim. Parlamentarna skupština BiH, izrazila je rezolucijom svoje protivljenje uspostavi ovog odlagališta na lokaciji Trgovinska gora, međutim u Hrvatskoj ovo pitanje još uvijek nije zatvoreno.

Rizici od pandemije

Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji je 31. decembra 2019. godine prijavljeno grupiranje ljudi oboljelih od upale pluća nepoznatog uzroka u gradu Wuhan, provincija Hubei u Kini. Pacijenti su pokazivali simptome povišene tjelesne temperature, otežanog disanja, a bolest je dijagnosticirana kao virusna upala pluća, te je na taj način identificiran je novi koronavirus (COVID-19) koji prije nije izazivao bolest kod ljudi.

Prijenos virusa sa čovjeka na čovjeka je potvrđen, ali je potrebno još informacija kako bi se u potpunosti shvatio način prijenosa infekcije.

U januaru 2020. godine u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, formiran je Krizni štab Federalnog ministarstva zdravstva za poduzimanje mjera zaštite stanovništva od novog koronavirusa.

Postupajući po odlukama Federalnog štaba Civilne zaštite i Kriznog štaba Federalnog ministarstva zdravstva F BiH, kao i kantonalnog štaba Civilne zaštite USK-a i Kantonalnog kriznog štaba ministarstva zdravstva rada i socijalne politike USK-a povodom aktuelne situacije vezano za pojavu pandemije virusa (COVID-19) u svijetu, s obzirom na to da je u F BiH proglašeno stanje nesreće uzrokovane širenjem koronavirusa, donesene su određene odluke i naredbe po kojima je postupio i još uvijek postupa Općinski štab civilne zaštite općine Bužim.

Ciljevi donesenih odluka na Općinskom štabu su:

- Identificirati, izolirati i zbrinuti rane slučajeve infekcije novog koronavirusa (COVID-19),
- Ograničiti sekundarnu infekciju zdravstvenim djelatnicima i među bliskim kontaktima, i spriječiti događaje koji bi doveli do ubrzanja prijenosa.

Shodno navedeno, Općina Bužim iako nije nadležna za vođenje i upravljanje ovim rizikom, je u potpunosti podržala krizne štabove i pruža pomoć, kako finansijsku, tako i u ljudskim resursima, a u cilju sprječavanja širenja pandemije.

Problem trajnog zbrinjavanja otpada jedan je od najozbiljnijih kada je u pitanju očuvanje i zaštita okoliša u općini Bužim, dok su pitanja zagađenosti zraka, vodotokova i zemljišta zbilja minimalne. Kako bi se spriječilo odlaganje na divljim deponijama te nastajanje novih, potrebno je proširiti obuhvat uslugom organiziranog zbrinjavanja otpada i istovremeno uvesti stalni nadzor i kontrolu slučajeva nepropisnog odlaganja otpada. Dugoročno rješenje svakako treba tražiti kroz projekte međuopćinske saradnje i regionalnu koordinaciju aktivnosti, te kroz selekciju i prodaju selektiranog otpada gdje bi selekciju vršila domaćinstva uz distribuirane prese od strane bilo Općine ili komunalnog preduzeća..

Po pitanju energetske efikasnosti potrebno je u skladu sa izrađenim Akcionim planom održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) nastaviti sa aktivnostima na smanjenju emisije stakleničkih gasova naročito u sektorima energetske potrošnje kao što su zgradarstvo, javna rasvjeta i saobraćaj.

Kada su u pitanju rizici od prirodnih i drugih opasnosti, najveću pažnju treba posvetiti zaštiti od mina, poplava, klizišta i požara. Imajući u vidu da stanje protupožarne zaštite na području općine Bužim nije na zadovoljavajućem nivou, zbog nepopunjenosti kvalifikacione strukture, nedovoljnog broja uposlenih vatrogasaca, nepostojanja namjenskog vatrogasnog objekta i nedostatka adekvatne vatrogasne opreme, prioritet je u naredne dvije godine izgraditi kompletan objekt. Prva faza rušenja i izgradnje vatrogasnog doma je završena.

Ostali rizici uključuju potencijalnu izgradnju odlagališta radioaktivnog otpada na području Trgovečke gore u Hrvatskoj, koja je u neposrednoj blizini općine Bužim. Radi se o međudržavnom pitanju gdje predstavnici pograničnih općina iz BiH i Unsko-sanskog kantona trebaju biti aktivno uključeni. Također, globalni rizici poput migrantske krize i pandemije koji su zahvatili i BiH su pitanja za koja je neophodno tražiti adekvatna rješenja u zajedničkoj saradnji sa višim nivoima vlasti.

Stanje prostorno planske dokumentacije

Razvojna planska dokumentacija općine Bužim koja je trenutno u primjeni jeste Prostorni plan općine Bužim koji je u Prijedlogu usvojen 2009. godine za period od 2008-2028. godine.

Od detaljne planske dokumentacije kojom raspolaže trenutno općina Bužim je Regulacioni plan „Centar Bužim“ usvojen u Prijedlogu 2010. godine, Regulacioni plan „Sjever Bužim“ usvojen u Nacrtu 2014. godine. Informacijom kojom raspolaže Federalni zavod za prostorno uređenje vezano za probleme općine Bužim kod pristupanja izrade detaljnih planskih dokumenata je zbog neplaniranja financijskih sredstava u budžetu u svrhu rješavanja imovinsko-pravnih odnosa, tj. neophodno je da se u budžetu planiraju financijska sredstva za otkup zemljišta, odnosno naknadu za zemljište, kako bi se isto moglo otkupiti, pri čemu bi se stvorili uslovi za izdavanje odobrenja za građenje, a time stvorile i pretpostavke za privođenje zemljišta prema detaljnim planskim aktima. Poslovne zone koje postoje su pokrivene sadašnjom postojećom prostorno-planskom dokumentacijom.

2.8. SWOT analiza

SWOT (S-Prednosti; W-Slabosti; O-Prilike; T-Prijetnje), analiza ruralnih područja je nastala kao rezultat sveobuhvatne analize prirodnih, demografskih, društvenih i ekonomskih karakteristika ruralnih područja općine Bužim. Saznanja do kojih se došlo u toku ove analize upotpunjena su zaključcima dobivenim u toku direktnih kontakata sa interesnim grupama iz svih općinskih mjesnih zajednica. Održani su radni sastanci na kojima su učešće uzeli predstavnici lokalne populacije, udruženja, nosioca privrednih aktivnosti i lokalne vlasti. Na ovaj način se došlo do saznanja o nekim problemima koji su specifični za pojedine MZ, kao i o tome na koji način lokalna populacija vidi rješenja problema i prioritete djelovanja.

Tabela broj 29. SWOT analiza ruralnih područja općine Bužim

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Relativno visok udio mlade populacije i procenat radno sposobnog stanovništva; • Dobri klimatski uvjeti za poljoprivredu i nezagađeno zemljište pogodno za ekološki uzgoj; • Iskustvo i tradicija kooperativne poljoprivredne proizvodnje, naročito u proizvodnji povrća i jagodičastog voća; • Specifičnost područja i površine autohtonog kestena, • Bogatstvo šumskih resursa (drvo, gljive i drugi šumski plodovi i ljekovito bilje); • Izgrađeni prerađivački kapaciteti za finalnu preradu drveta; • Mineralna i rudna nalazišta (mangan, glina, dolomit); • Prirodni fenomeni, kulturno-vjerski i historijski spomenici kao elementi turističke ponude (nacionalni spomenici, prirodni fenomen Izvor Svetinja); • Brojne tradicionalne manifestacije (sportsko- kulturne, dani zdrave hrane i dr.); • Uspostavljena prekogranična suradnja sa općinama i županijama u Hrvatskoj (sa Karlovačkom županijom i 	<ul style="list-style-type: none"> - Usitnjenost poljoprivrednih parcela; - Devastacija poljoprivrednog zemljišta; - Nedostatak savjetodavnih kapaciteta za podršku poljoprivredi; - Nepostojanje mehanizma za kontrolu poticaja - Nerazvijen poduzetnički duh; - Nepostojanje državnih parcela za poslovne zone, potreba rješavanja pitanja privatnih parcela na planiranim lokalitetima; - Loša saobraćajna povezanost (nepostojanje magistralnog puta i loši lokalni putevi); - Nepostojanje javnog kanalizacionog sistema; - Neuvezanost lokalnih vodovoda u gradski vodovodni sistem; - Nepostojanje regionalne deponije, nedovoljna pokrivenost odvozom otpada; - Odliv mladih i obrazovanih kadrova; - Nedostatak sportske infrastrukture/terena, i nizak nivo sportskih aktivnosti; - Nedostatak kulturnih sadržaja; - Nedostatak lokalnih medija;

Sisačko-moslavačkom županijom).	<ul style="list-style-type: none"> - Neodržavani objekti obrazovnih ustanova - Nedovoljni kapaciteti socijalnih ustanova - Nedovoljna primjena energetske efikasnosti objekata javnih ustanova - Nepostojanje prerađivačkih kapaciteta za poljoprivredno-prehrambene proizvode; - Nedovoljno iskorišteni potencijali dijaspore; - Veliki broj nezaposlenih; - Izražena javna potrošnja; - Nelegalna gradnja; - Nedostatak urbanističkog i regulacionih planova
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ○ Porast interesiranja za etno turizam, prirodne proizvode i proizvodnju zdrave hrane; ○ Uvezivanje i organiziranje regionalne i prekogranične saradnje; ○ Raspoloživost razvojnih fondova za lokalne zajednice (UNDP, IFAD, EU prekogranični fondovi i sl.); ○ Prisutnost projekata i fondovi donatora za energetske efikasnost javnih objekata ○ Blizina granice sa EU tržištem; ○ Povećanje interesa privatnih investitora za poslovne zone; ○ Uspostavljen normativni okvir na nivou USK po pitanju javno-privatnog partnerstva; ○ Sve veća zainteresiranost stranih investitora za regiju i Unsko-sanski kanton; ○ Otvaranje otkupnih centara i prerađivačkih kapaciteta za poljoprivredne proizvode, ljekovito i samoniklo šumsko bilje na području općine, kroz domaće ili strane investicije ○ Interes investitora za ulaganje u obnovljive izvore energije i „zelenu“ ekonomiju ○ Fondovi viših nivoa vlasti za finansiranje projekata jedinica lokalnih samouprava ○ Inicijativa za otvaranje regionalne deponije ○ Promocija regionalne turističke ponude USK-a putem Turističke zajednice USK i agencija 	<ul style="list-style-type: none"> ◇ Stalan priliv migranata i rizici po sigurnost građana; ◇ Posljedice pandemije COVID 19; ◇ Utjecaj ekonomske krize u državi i regiji na ekonomsko i socijalno stanje u općini; ◇ Stalna politička nestabilnost; ◇ Neuređen pravni i finansijski okvir u BiH za strane ulagače; ◇ Česte izmjene propisa koji se vezuju za nadležnosti lokalne samouprave; ◇ Nelojalna konkurencija – prisutnost sive ekonomije; ◇ Izgradnja odlagališta radioaktivnog otpada u Trgovskoj gori; ◇ Nedostatak nadzora nad primjenom propisa u poljoprivrednoj proizvodnji; ◇ Sve izraženije klimatske promjene i prirodne katastrofe

Tabela broj 30: SWOT analiza poljoprivrede

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Poljoprivredne površine uglavnom nekontaminirane ☐ Bogatstvo riječnih tokova (mogućnost navodnjavanja) ☐ Povoljni klimatski uslovi ☐ Saobraćajna infrastruktura je u relativno dobrom stanju, dobra povezanost svih dijelova općine ☐ Telekomunikacijska mreža dobrim dijelom pokriva cijelu općinu ☐ Izgrađeni proizvodni i preradivački kapaciteti ☐ Blizina velikih potrošačkih centara ☐ Postojanje tradicije proizvodnje ☐ Mogućnost korištenja šumskog voća i ljekovitog bilja kao dodatnog izvora prihoda ☐ Postojanje tržnice i pijaca ka mjesta 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Usitnjeno zemljište ☐ Spori tok privatizacije poljoprivrednih kapaciteta ☐ Neuređeni imovinsko pravni odnosi ☐ Primarna poljoprivredna proizvodnja je ekstenzivnog karaktera ☐ Zaostale tehnologije proizvodnje ☐ Nedostatak znanja ☐ Nepostojanje naučno istraživačkog rada i obučavanja kvalitetnog kadra ☐ Okruženje u kojem poljoprivredna proizvodnja i prerada vrlo teško mogu biti u funkciji prave obnove i razvoja, ☐ Nepovoljna je starosna i kvalifikacijska struktura radnika u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji ☐ Nizak nivo specijalizacije proizvodnje (uglavnom se poljoprivrednici bave
<p>moćnog plasmana robe</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Djelomično organiziran otkup poljoprivrednih proizvoda (mlijeka, jaja, brojlerskih pilića itd.) ☐ Postojanje veterinarske službe i zavoda 	<p>svaštarenjem)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Male površine kvalitetnog zemljišta ☐ Značajne površine zemljišta oštećene rudarskim kopovima i odlagalištima ☐ Ne postoje institucije i fondovi za stimulaciju i podsticaje u poljoprivredi, ☐ Rad inspekcijskih službi je neorganiziran i nedovoljan ☐ Slaba organiziranost poljoprivrednih preduzeća i poljoprivrednika, te je izražena njihova demotiviranost ☐ Nedovoljno prisutan organiziran otkup tržišnih viškova ☐ Niska marketinška znanja ☐ Slaba kupovna moć potrošača ☐ Slaba i neadekvatna usklađenost proizvodnje sa EU standardima ☐ Poljoprivredno zemljište nedovoljno zaštićeno
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE

- Povoljan geostrateški položaj
- Aktuelne zakonske i institucionalne reforme koje pomaže i podržava međunarodna zajednica u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
- Postojanje sličnih važećih strateških dokumenata
- Sve veće podsticanje ruralnog razvoja od stranih vladinih i nevladinih organizacija
- Postojanje interesiranja za strana direktna ulaganja u poljoprivredu
- Jačanje BH institucionalnog okvira vezanog za sigurnost i kvalitet hrane (laboratorije, Institut za akreditaciju i standardizaciju, sertifikacijske kuće
- Povećanje izvoza hrane na nivou Bosne i Hercegovine
- Mogućnost pristupa međunarodnim fondovima koji vrše financiranje ruralnog razvoja
- Napredak BiH u EU integracionim procesima

- Nelojalna konkurencija
- Visok udio uvoza
- Neuređenost tržišta
- Neefikasan domaći sistem otkupa i distribucije proizvoda
- Nepostojanje selektivnih mjera podrške za ruralne oblasti
- Nedostatak povoljnih razvojnih sredstava
- Nedostatak povoljnih kreditnih sredstava
- Neadekvatna agrarna politika na nivou entiteta i države
- Nedovoljna podsticajna sredstva od strane države
- Smanjene međunarodne pomoći u obliku donatorskih sredstava
- Loš imidž i nerazumijevanje pojma ruralnog
- Spor razvoj infrastrukture
- Izražena siva ekonomija
- Politička nestabilnost regiona
- Dalje devastiranje prirodnih resursa

Tabela broj 31: SWOT analiza turizma

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Očuvana životna sredina; ☐ Raznolikost flore i faune ☐ Postojanje prepoznatljivih izletišta koji bi mogli biti u funkciji sportsko rekreacionog turizma ☐ Tradicionalna gostoprimljivost ljudi sa ovih područja, ☐ Potencijalna radna snaga ☐ Postojanje velikog broja mladih i stručnih kadrova koji bi se uz doškolovanje i prekvalifikaciju mogli osposobiti za turističko-ugostiteljske radnike, ☐ Postojanje raznih vrsta domaćih specijaliteta koja nisu dovoljno marketinški obrađena ☐ Mogućnost proizvodnje i posluživanje domaće hrane, ☐ Postojanje prirodnih uslova za implementaciju integriranih projekata (poljoprivreda-turizam) ☐ . 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Neadekvatna disperzija i razmještenost ugostiteljsko-turističkih objekata, naročito u vangradskom području, ☐ Nedovoljna turističko-ugostiteljska kultura, ☐ Neadekvatan nivo obrazovanosti kadrova za turizam i ugostiteljstvo, ☐ Nedovoljne aktivnosti na očuvanju i zaštiti okoliša ☐ Neadekvatna saobraćajna i druga infrastruktura koja doprinosi razvoju turizma i ugostiteljstva, ☐ Neizvršena kategorizacija ugostiteljsko turističkih objekata, ☐ Nedovoljna obilježenost turističko ugostiteljskih objekata i znamenitosti, ☐ Nedovoljne aktivnosti na animiranju stranih posjetilaca, ☐ Nepostojanje turističke propagande i agencija koje bi dovodile inostrane goste ☐ Nedostatak turističkih i uslužnih sadržaja ☐ Nepostojanje atraktivnog turističkog proizvoda ☐ Nepostojanje selektivnih oblika turizma (kulturnog, ruralnog, nautičkog, kongresnog, lovnog itd.) ☐ Nedostatak obrazovnih institucija iz ove oblasti, naročito višeg i visokog nivoa obrazovanja,
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Rast interesa za eko, wellness, ruralni, gastro, kulturološki, kao i druge netradicionalne forme turizma ☐ Povoljni uslovi za razvoj lovnog, zdravstvenog, sportsko-rekreativnog, eko ruralnog, banjskog, kulturnog i manifestativnog turizma ☐ Bužim kao tranzitni, kulturni i obrazovni centar sa prirodnim ljepotama u okolini, ☐ Rastući interes za lovom i ribolovom ☐ Postojanje zainteresiranih investitora, ☐ Financijski jaka dijaspora, ☐ Interes privatnog kapitala za infrastrukturna ulaganja, ☐ Razvijena trgovina i ugostiteljstvo, ☐ Postojanje međunarodnih fondova za finansiranje projekata iz oblasti turizma, ☐ Značaj turizma u EU pristupu politici 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Posljedice rata koje se još uvijek negativno održavaju na spremnost turista da posjećuju BiH, ☐ Neadekvatna saobraćajna i druga infrastruktura koja doprinosi razvoju turizma i ugostiteljstva, ☐ Nepostojanje kreditnih linija za razvoj turizma, ☐ Neadekvatan obrazovni system na nivou BiH kada je u pitanju turizam ☐ Nedostatak sredstava za razvoj turizma ☐ Trajno gubljenje prostora za turistički razvoj zbog devastacije, ☐ Usporen privredni rast u komplementarnim granama, ☐ Nizak nivo odgovornosti prema javnom dobru i javnim interesima,
<p>ruralnog razvoja, EU integracionim</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Napredak BiH u procesima. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Nepostojanje zakonske regulative o razvrstavanju prirodnih ljepota (park prirode, nacionalni park, park {ume, park kulturno historijskih spomenika itd.), ☐ Korupcija, ☐ Siva ekonomija

Tabela broj 32: SWOT analiza šumarstva

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Industrijska tradicija ☐ Prirodni resursi ☐ Saobraćajna infrastruktura ☐ Radna snaga ☐ Uspješnost privatnih preduzeća ☐ Blizina većih prerađivačkih centara ☐ Neiskorišteni poslovni prostori i lokacije industrijske zone ☐ Prometna (geostrateška) lokacija Bužim ☐ ☐ Mogućnost obrazovanja kadra 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Nedovoljna opremljenost prerađivačkih kapaciteta ☐ Zastarjelost opreme ☐ Manjak visokoobrazovanih kadrova ☐ Neiskorištenost prirodnih potencijala ☐ Nedovoljna iskorištenost postojećih kapaciteta ☐ Nedovoljna ulaganja u obrazovanje (doškoloavanje) kadrova ☐ Nedostatak ozbiljnih tehničko-tehnoloških i proizvodnih inovacija i promjena ☐ Nedostatak obrtnog kapitala
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Trend na globalnom nivou iskorištavanja šuma u svrhu razvoja turizma ☐ Velika potražnja za drvnim i ne drvnim šumskim proizvodima ☐ Potražnja za šumskim plodovima i ljekovitim biljem ☐ Povećanje globalne ekološke svijesti o značaju šuma ☐ Trend certifikacije šuma u svijetu ☐ Postojanje međunarodnih fondova za finansiranje projekata iz oblasti šumarstva ☐ Postojanje međunarodnih fondova za finansiranje ekoloških projekata (mogućnost dobivanja sredstava za uklanjanje divljih deponija) ☐ Značaj šumarstva u EU pristupu politici ruralnog razvoja ☐ Interes lokalnog stanovništva za razvijanje zapošljavanja u seoskim sredinama kroz stimuliranje djelatnosti vezanih za šumarstvo ☐ Interes stranih investitora za ulaganje u lovni turizam 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Manjak sredstava za modernizaciju i uvođenje novih tehničko-tehnoloških rješenja ☐ Skupa sredstva za kapitalna ulaganja ☐ Pogrešne orijentacije i izbor prioriteta ☐ Veliko prisustvo sive ekonomije ☐ Loša socijalna situacija ☐ Sporost na ubrzanju promjena ☐ Ne usuglašavanje zakonodavstva sa međunarodnim protokolima, standardima i rezolucijama. ☐ Slabosti kod definiranja uslova i kriterija za licenciranje i ugovaranje u šumarstvu

2.9. Presjek potreba na temelju SWOT – analize

U tabeli koja slijedi navedena je lista potreba proizašla iz SWOT analiza za koje će se potonje identifikovati mjere.

NAZIV POTREBE
Izgradnja i održavanje lokalne (seoske) mreže puteva
Poboljšanje vodosnabdijevanja u ruralnim područjima
Poboljšanje elektro snabdijevanja u ruralnim područjima
Poboljšanje zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od poplava
Poboljšanje zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara zaštita od požara i klizišta
Izgradnja kulturnih i sportsko rekreativnih sadržaja
Razvoj i održavanje javnog autobusnog saobraćaja u ruralnim područjima
Unapređenje osnovnog i usmjerenog obrazovanja
Unapređenje zdravstvenih usluga
Edukacija poljoprivrednih proizvođača
Podrška razvoju malih i srednjih preduzeća
Pomoć mladim poljoprivrednim proizvođačima
Popunjavanje općinske savjetodavne službe
Sanacija i rekultivacija „divljih“ deponija otpada
Uvođenje savremenih visokoproduktivnih rasa i pasmina stoke, te sorti i hibrida biljaka u proizvodnju
Unapređenje ovčarstva
Unapređenje proizvodnje mesa i mlijeka
Unapređenje pčelarstva
Razvoj voćarstva
Unapređenje uzgoja ljekovitog bilja
Razvoj organske proizvodnje
Ugovaranje proizvodnje između proizvođača i prerađivača poljoprivrednih proizvoda
Ugovaranje otkupa između sakupljača i otkupljivača ljekovitog bilja i šumskih plodova
Razvoj eko-turizma
Razvoj sportsko-turističkog lovnog i ribolovnog turizma
Rekonstrukcija i uređenje objekata od kulturno-istorijskog značaja i obnova kulturnih manifestacija
Postavljanje turističke signalizacije
Promocija kulturno-istorijskog nasljeđa
Podrška u očuvanju starih zanata
Uspostavljanje veze između poljoprivrede i turizma
Pošumljavanje zemljišnih površina lošije bonitetne kategorije
Redovno čišćenje šumskih površina od bolesnih i osušenih stabala
Unapređenje upravljanja šumama (pošumljavanje i certifikacija)
Održavanje šumskih puteva
Razvoj finalne prerade drveta
Razvoj zanatstva i izrada suvenira od drveta

3. VIZIJA ruralnog razvoja općine do 2027. godine

***MALI GRAD U OČUVANOJ PRIRODI SA DEFINISANOM URBANOM INFRASTRUKTUROM,
ADMINISTRATIVNIM CENTROM I RAZVIJENOM INTERAKTIVNOM KOMUNIKACIJOM SA
GRADSKIM ZALEĐEM I SELIMA, TE POSLOVNOM ZONOM I MREŽOM PRIVREDNIH
SUBJEKATA U FUNKCIJI ZADOVOLJAVANJA MATERIJALNIH I DUHOVNIH POTREBA
NAŠIH GRAĐANA***

OPĆINSKI NAČELNIK

Mersudin Nanić dipl.ing.inf.

4. STRATEŠKI DIO

4.1. Strateški ciljevi ruralnog razvoja općine/opštine

Na temelju prvoga dijela ili situacione analize, utvrđeni su sljedeći strateški ciljevi i prioriteti ruralnog razvoja. U skladu sa zakonskim odrednicama ciljevi i prioriteti su usklađeni sa strateškim dokumentima viših nivoa vlasti (Kanton 10, Federacija BiH).

<i>Strateški ciljevi (SC)</i>	<i>Prioriteti</i>
<i>Pametan, otporan i diversificiran sektor poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbe hranom (SC 1)</i>	<i>P 1. Podrška (poticanje) održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gazdinstava kako bi se poboljšala sigurnost snabdjevenosti hranom</i>
	<i>P 2. Jačanje tržišne orijentiranosti i povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju</i>
	<i>P 3. Unaprjeđenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda</i>
<i>Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava utjecaj klimatskih promjena (SC 2)</i>	<i>P 4. Doprinos ublažavanju i prilagođavanju utjecaja klimatskih promjena i veće korištenje održive energije</i>
	<i>P 5. Podrška (poticanje) održivog razvoja i efikasnijeg upravljanja prirodnim resursima kao što su voda, tlo i zrak</i>
	<i>P 6. Doprinos zaštiti biodiverziteta, poboljšanju usluga ekosistema te očuvanju prirodnih staništa i krajolika</i>
	<i>P 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijentau ruralnim područjima</i>
<i>Jačanje socio-ekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja (SC3)</i>	<i>P 8. Promocija zapošljavanja, rasta socijalne inkluzije i lokalnog razvoju ruralnim područjima uključujući bio-ekonomiju i održivo šumarstvo</i>
	<i>P 9. Poboljšanje odgovora poljoprivrede na društvene zahtjeve u pogledu hrane i zdravlja, uključujući sigurnu, nutritivnu i održivu hranu, rasipanje hrane te dobrobit životinja</i>

Izvor: Strategija poljoprivrede i ruralnoga razvoja Federacije BiH za period 2023. – 2027.

Napomena: Preuzeto iz navedenoga dokumenta zbog zakonske obveze usklađivanja strateških dokumenta sa višim razinama vlasti.

1. Opis ciljeva i prioriteta

Prioritet 1. Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstava kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom

P1 – poticanje proizvodnje hrane u cilju održivoga dohotka te povezivanje i prilagodba poljoprivrednika zahtjevima tržišta (ponude i potražnje). Na drugoj strani potrošačima osigurati sigurnost opskrbe hranom koja je zdravstveno siguran i hranjiva. Na strani proizvodnje potrebno je osigurati održivu proizvodnju uz smanjenje bacanja hrane. Također, prioritet je osigurati upravljanje rizikom putem subvencioniranja premija osiguranja. Poseban prioritet su područja s prirodnim ograničenjima (Area with Natural Constraints – ANC). Plaćanja trebaju osigurati izgublenu dobit koja nastaje uslijed prirodnih ograničenja proizvodnje. Prioritet je uključivanje mladih poljoprivrednika (prvi prioritet – mladi poljoprivrednici do 25 godina i drugi prioritet mladi između 25 i 40 godina. Posebnu pozornost treba posvetiti angažmanu žena. *Potpore dohotku za mlade poljoprivrednike u početnom razdoblju nakon pokretanja poslovanja.*

Prioritet 2. jačanje tržišne orijentiranosti povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju

P2 – svaki OPG sam planira svoju proizvodnju vodeći se kretanjima na tržištu, što znači da trebaju imati vlastitu strategiju za nastup na tržištu. Ponuda i potražnja, pokidani globalni lanci opskrbe, klimatske promjene (učestali ekstremi suše i vlage u zadnjih 5 godina), Covid -19, pojava štetočina i bolesti na biljkama, pojava bolesti na životinjama i drugi čimbenici mogu ugroziti prihode poljoprivrednika. Proizvodnja je rizična jer je to „tvornica pod otvorenim nebom“. Sve pobrojano traži odgovarajuće financijske potpore za ulaganja i pristup obrtnom kapitalu, osposobljavanju, prijenosu znanja i savjetovanju. Pri planiranju i uspostavi savjetodavne službe za poljoprivredna gospodarstva treba imati u vidu njihovu gospodarsku, okolišnu i socijalnu dimenziju kako bi pored trenutne ekonomske uspješnosti poljoprivrednog gospodarstva pomogle dugoročno održivo upravljanje gospodarstvom ali i dugoročni razvoj ruralnog područja. Poljoprivredna i šumarska savjetodavna služba treba pomoći poljoprivrednim proizvođačima da postanu svjesniji veze između upravljanja poljoprivrednim gospodarstvom sa standardima, zahtjevima i informacijama koje im nameće zakonodavstvo.

Prioritet 3. Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda

P3 – položaj OPG-a u ukupnom lancu vrijednosti („*farm to fork*“) je uvijek najrizičniji i nedovoljno valoriziran, zbog čega je potrebno urediti tržište poljoprivrednih proizvoda. Na taj način se mogu izbalansirati i staviti u ravnopravan i pošten položaj svi dionici u lancu vrijednosti. Ove intervencije su na višim razinama vlasti, ali se uvijek prelamaju preko jedinica lokalne samouprave (JLS). Ovdje su posebno ranjivi sektori voća i povrća, vina, mlijeka i mesa i drugih proizvoda. Položaj poljoprivrednika u ukupnom lancu vrijednosti moguće je poboljšati potporama u stvaranju organizacija proizvođača, klastera, zadruga i udruženja.

Strateški cilj 2

Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava utjecaj klimatskih promjena

Prioritet 4. Doprinos ublažavanju i prilagođavanju utjecaja klimatskih promjena i veće korištenje održive energije

P-4 – sve proizvodnje mogu doprinijeti zaštiti okoliša i smanjenju stakleničkih plinova. Mjera se posebno razrađuje na višim razinama vlasti, a općina se uključuje u mjeru u skladu sa mogućnostima Budžeta u projektnom razdoblju. Mjera se ostvaruje putem niza uvjetovanja u isplatama u dijelu izravnih plaćanja, potporama investicijama u primarnu poljoprivredu i preradu koja najmanje zagađuje okoliš, zrak i podzemne vode. Veliki doprinos realizaciji ovoga prioriteta se očekuje od proizvodnje energije iz obnovljivih izvora na OPG –u (za vlastitu potrošnju i tržište).

Prioritet 5. Potpora (poticanje) održivog razvoja i efikasnijeg upravljanja prirodnim resursima kao što su voda, tlo i zrak

P5 – sve izravne potpore trebaju biti uvjetovane ispunjavanjem okolišnih standarda koji su propisani na nacionalnoj i EU razini. Jedna od mjera je uvođenje standarda dobre poljoprivredne prakse (**Good Agricultural Practice** ili **GAP**). Tome treba dodati standarde dobrih poljoprivrednih i okolišnih uvjeta korištenja zemljišta (GAEC). Navedeni osnovni standardi trebaju pomoći boljem odgovoru na klimatske i okolišne izazove, ali i podizanju svijesti korisnika potpore o potrebi poštivanja tih standarda kako bi se osiguralo održivo bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom.

Prioritet 6. Doprinos zaštiti biodiverziteta, poboljšanju usluga ekosistema te očuvanju prirodnih staništa i krajolika

P6 – ova plaćanja se u velikom dijelu osiguravaju na višim razinama vlasti, ali se općina uključuje u skladu sa mogućnostima Budžeta u projektnom razdoblju. Prioritet je očuvanje genetske raznolikosti, održiva uporaba i razvoja genetskih resursa. Prioritet je potpora za konverziju ili prelazak sa konvencionalne na ekološku proizvodnju (3 godine) i sama potpora ekološkoj proizvodnji. Mjere za šumarstvo trebaju se dodjeljivati na temelju programa za šumarstvo i planovima upravljanja šumama koje donose jedinice lokalne samouprave (JLS) te omogućiti razvoj šumarskih područja i održivo upravljanje šumama.

Strateški cilj 3

Jačanje socioekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja

Područja s prirodnim ograničenjima u proizvodnji (ANC) su po definicije područja sa slabo dostupnim prilikama za zapošljavanje, manjkom znanja i vještina, nedovoljnim ulaganjima u povezanost, infrastrukturu i osnovne usluge, depopulacijom područja i odlaskom mladih i radno sposobnih stanovnika, pa je od najveće važnosti ojačavanje socioekonomske strukture tih područja. Zbog toga treba potaknuti zapošljavanje i ekonomski rast u ruralnim područjima, promicati socijalnu uključenost i generacijsku obnovu, podržavati uspostavu novih ruralnih lanaca vrijednosti poput obnovljive energije, novog bio gospodarstva, kružnog gospodarstva i ekoturizma, stvarati povoljno okruženje za dobar rast i stvaranje radnih mjesta u ruralnim sredinama.

Prioritet 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijenta u ruralnim područjima

P7 – temeljni cilj svih mjera u područjima s prirodnim ograničenjima (ANC) je sprječavanje depopulacije ruralnih prostora i očuvanje gospodarskih aktivnosti. Za o(p)stanak prije svega mlade populacije potrebna su ulaganja u proizvodne aktivnosti u ANC područjima s posebnim naglaskom na poslovne aktivnosti žena. Poslovne aktivnosti trebaju biti podržane sa viših razina vlasti, uz sufinanciranje JLS (općine) ulaganjima u infrastrukturu: putovi, energetska mreža, Internet, vodoopskrbu, škole, primarnu zdravstvenu zaštitu (domovi zdravlja), domove kulture – kino dvorana, sportska igrališta, dječje vrtiće. Prioritet je ujednačavanje uvjeta življenja u ruralnim i urbanim naseljima. Prioritet je potpora osnivanju obrta, zadruga, d.o.o. ili drugoga oblika poslovnog povezivanja u cilju osiguranja primjerenoga dohoda stanovnicima manje povoljnih područja. JLS nizom mjera i olakšica može potaknuti ove aktivnosti. Međutim, jedna od učinkovitih mjera za poslovne subjekte u manje povoljnim područjima bi bilo smanjenje poreza na dobit (sa 10% na 5%). Ovo su prihodi županija te je potrebno donijeti odgovarajuće odluke na temelju dokaza (karta manje povoljnih područja).

Prioritet 8. Promocija zapošljavanja, rasta socijalne inkluzije i lokalnog razvoja u ruralnim područjima uključujući bio-ekonomiju i održivo šumarstvo

P-8 - treba omogućiti uspostavu i provedbu suradnje poput uspostave sistema kvalitete, promicanja kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta, potporu udrugama poljoprivrednika, partnerstva poljoprivrednih gospodarstava, aktivnosti u okviru LEADER pristupa, osnivanje proizvođačkih grupa (PG) i proizvođačkih organizacija (PO) ili skupina proizvođača. Prioritet je posvetiti posebnu pozornost ženama i njihovoj ulozi u zadržavanju stanovništva u ruralnim – manje povoljnim područjima. Prioritet je realizacija lokalnih strategija razvoja (LRS) pod vodstvom lokalne zajednice. Rješavanje pitanja zdravstvenog i mirovinskog osiguranja nositelja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva od velike je važnosti za sve članove gospodarstva, a za što je potrebna izmjena postojećeg zakonskog okvira. Uvođenje više kategorija poreza na dohodak bi olakšalo OPG-ima sa manjim prihodima prelazak u formu

obrta i otvorilo nove poslovne mogućnosti s obzirom na pristup kreditima, investiranje i prodaju na tržištu. Općina se uključuje u skladu sa mogućnostima Budžeta u projektnom razdoblju.

Prioritet 9. Poboljšanje odgovora poljoprivrede na društvene zahtjeve u pogledu hrane i zdravlja, uključujući sigurnu, nutritivnu i održivu hranu, rasipanje hrane te dobrobit životinja.

P-9 –u cijelosti se odnosi na više razine vlasti, a općina se svakako aktivno uključuje u provedbu donesenih pravnih akata uz sufinansiranje. Potrebno je osigurati da i niže razine vlasti u Federaciji BiH svoje intervencije provode poštujući navedene međunarodne obveze.

1. Prioriteti i mjere

MJERE

<i>Veza sa strateški mciljem</i>	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom		
<i>Prioritet</i>	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom		
<i>Naziv mjere</i>	1.1.1. Potpora poslovanju poljoprivrednih gospodarstava na područjima sa prirodnim ograničenjima (ANC)		
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Mjera je namijenjena poljoprivrednim gospodarstvima koja se nalaze u područjima sa prirodnim i ostalim ograničenjima koja nepovoljno utječu na odvijanje poljoprivredne proizvodnje. To su prije svega planinska područja koja zbog velike nadmorske visine ili zbog strmih padina na nižim visinama odnosno zbog niske produktivnosti prirodnog okoliša i udaljenosti od većih centara imaju za posljedicu nisku gustoću naseljenosti i sve manji broj stanovnika koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom.</p> <p>Potpura se isplaćuje u obliku godišnjeg proizvodno nevezanog plaćanja po hektaru korištene zemljišne površine kojim raspolaže poljoprivredno gospodarstvo, osim pašnjaka. Za livade bi plaćanje bilo uvjetovano brojem uvjetnih grla stoke kojim raspolaže određeni PG (0,33 UG/ha). Potpora bi trebala pokriti prosječan gubitak prihoda koji je posljedica prirodnih ograničenja područja na kojem se nalazi poljoprivredno gospodarstvo. U uvjetima Federacije BiH iznos od 200 KM/ha osigurao bi dovoljnu kompenzaciju za PG-ove koja se nalaze na takvim područjima, a površina za koju se mjera dodjeljuje planirana je na razini od najviše 12.000 ha.</p> <p>Općina se uključuje u sufinansiranje do 20% ili 40,00 KM/ha u ANC područjima.</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) - Članak 17. - Ulaganja u fizičku imovinu ; Članak 20. - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima, Članci 48. i 49. Plaćanja povezana s područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima, Članak 32., Određivanje područja s prirodnim ograničenjima i ostalim posebnim ograničenjima. Mjera je usklađena SDG⁵ 2030 (SDG 1,2,3,5,8,11,15 i 16)</p>		
<i>Strateški projekti</i>			
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>	<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>
	✓ <i>Broj poljoprivrednih gospodarstava iz područjasa prirodnim ograničenjima koja su korisnici mjere</i>	0	10

⁵ SDG = Sustainable Development Goals – Ciljevi održivoga razvoja

	✓ Površina u hektarima za koje se isplaćuje Potpora za područja sa prirodnim ograničenjima	100	17.500		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Kako bi se osigurao pravedan dohodak i otporan poljoprivredni sektor na cijelom području Federacije BiH, potrebno je dodjeljivati potporu poljoprivrednicima koji žive na područjima sa prirodnim i drugim posebnim ograničenjima. Mjerom se doprinosi ostvarenju Prioriteta 1. budući da doprinosi ublažavaju pojave nižih prihoda koji nastaju kao posljedica prirodnih ograničenja područja, što omogućava opstanak PG-a i održavanje ruralnog stanovništva na vrlo rijetko naseljenim područjima.				
Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)	Izvor/Godina	2024.	2025.	2026.	2027.
	Budžet	12.000	15.000	11.500	15.000
	Vanjski izvori	57.000	57.000	57.000	57.000
	Ukupno:	69.000	72.000	68.500	72.000
Razdoblje implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Bužim				
Nositelji mjere	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>				
Ciljne grupe	Poljoprivrednici čija je osnova djelatnost poljoprivrede, a poljoprivredna gospodarstva im se nalaze na područjima sa prirodnim i ostalim ograničenjima				

Veza sa strateški mciljem	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom
Prioritet	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom
Naziv mjere	1.1.2. Dodatna potpora dohotku za mlade poljoprivredne proizvođače koji preuzimaju upravljanje OPG-om
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Mjera se odnose na mlade poljoprivrednike koji su po prvi put osnovali poljoprivredno gospodarstvo ili preuzeli upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom, a imaju ulogu nositelja poljoprivrednog gospodarstva i mlađi su od 40 godina. Isplata potpora vršit će se po prihvatljivom hektaru površine što će biti regulirano novim Zakonom o novčanim potporama u poljoprivredi i ruralnom razvoju. Mjera se treba početi primjenjivati od 2024. godine. U uvjetima FBiH planirana je dodatna potpora od 100 KM/ha u prve tri (3) godine od preuzimanja uloge nositelja PG-a. Mjera planira obuhvatiti 100 PG-a sa prosječnom površinom od 1,00 ha, odnosno ukupno 100 ha. Općina se uključuje u sufinanciranje do 20% ili 40,00 KM/ha u ANC područjima. Mjera usklađena s Uredbom (EU) br. 1307/2013, članci 50. i 51. sufinanciranje do 20% ili 40,00 KM/ha u ANC područjima. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG

	1,2,3,5,7,8,9,10)				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>		<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>	
	✓ Broj mladih poljoprivrednika koji upravljaju OPG-om		0	100	
	✓ Površina u hektarima za koje se isplaćuje potpora u		0	100	
	✓				
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	<p>Starosna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstva upisanih u Federalni RPG je vrlo nepovoljna i prevladavaju nositelji PG-a prosječne starosti između 50 i 60 godina. Mjera doprinosi ostvarivanju Prioriteta 1. na način da podržava snažnije uključivanje mladih poljoprivrednika u razvoj gospodarske djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima u početnom razdoblju nakon pokretanja odnosno preuzimanja uloge nositelja PG-a.</p> <p>Mjera doprinosi i ostvarivanju Prioriteta 7. vezano za privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijenta u ruralnim područjima kroz jačanje socio-ekonomske strukture kao važnog preduvjeta za održivi razvoj ruralnih područja.</p>				
<i>Indikativna financijska konstrukcija sa izvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>	4.000	4.000	4.000	4.000
	<i>Vanjski izvori</i>	10.000	10.000	10.000	10.000
	<i>Ukupno:</i>	14.000	14.000	14.000	14.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>				
<i>Ciljne grupe</i>	<i>Mladi poljoprivrednici (prvi prioritet: mladi do 25 godina i drugi prioritet: mladi 25 do 40 godina. Posebno ciljna grupa žene na područjima sa prirodnim i ostalim ograničenjima</i>				

<i>Veza sa strateški cilj</i>	<i>Strateški cilj 2: Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava utjecaj klimatskih promjena</i>
<i>Prioritet</i>	<i>Prioritet 6: Doprinos zaštiti biodiverziteta, poboljšanje usluga ekosistema te očuvanje prirodnih staništa i krajolika</i>
<i>Naziv mjere</i>	<i>1.1.3. Potpora za organsku proizvodnju i proizvodnju u konverziji</i>

<p><i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i></p>	<p>Mjera se odnosi na dodatno godišnje plaćanje po hektaru pod organskom proizvodnjom, odnosno za nadoknadu troškova i gubitka prihoda za organsku proizvodnju koja se nalazi u fazi konverzije. Iznos potpore zasniva se na razlici prihoda po jedinici površine zbog nižih prinosa nastalih kao posljedica primjene principa organske proizvodnje. Podrška za prelazak (konverziju) iz klasične poljoprivredne proizvodnje u organsku proizvodnju vršila bi se kroz razdoblje od pet (5) godina. Planirana je dodatna podrška sa razine FBiH od 250 KM/ha, a površina bi se povećavala sa početnih 1.750 ha do očekivanih 3.500 ha pod organskom proizvodnjom, odnosno pod proizvodnjom u konverziji u organsku proizvodnju. Općina sufinancira mjeru u planiranom obuhvatu od 100 PG-a sa prosječnom površinom od 1,00 ha, odnosno ukupno 100 ha. Općina se uključuje u sufinanciranje do 20% ili 50,00 KM/ha u ANC područjima .</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) - Članak 29. Ekološki uzgoj, Članak 17. - Ulaganja u fizičku imovinu ; Članak 20. - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima, Članak 27. Uspostavljanje skupina i organizacija proizvođača – Local Action Groups (LAG), Članak 28. Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti. Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1307/2013 o izravnim plaćanjima, članci 36. – do 47. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5, 8,9,10,12,15,16)</p>				
<p><i>Strateški projekti</i></p>					
<p><i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i></p>	<p>✓ <i>Indikatori</i></p>	<p><i>Polazne vrijednosti</i></p>	<p><i>Ciljne vrijednosti</i></p>		
	<p>✓ Broj PG koja su obuhvaćena potporom organskoj i proizvodnji u konverziji</p>	<p>0</p>	<p>100</p>		
	<p>✓ Površina pod hektarima obuhvaćena potporom organskoj i proizvodnji u konverziji</p>	<p>0</p>	<p>100</p>		
<p><i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i></p>	<p>Dodjela plaćanja za ekološki uzgoj, odnosno prelazak na ekološki uzgoj, doprinosi ostvarenju Prioriteta 6. odnosno zaštiti i poboljšanju cjelokupnog ekosistema, osigurava održivost poljoprivredne proizvodnje i očuvanje tla, vode i zraka, te daje zdrave i</p>				
<p><i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i></p>	<p><i>Izvor/Godina</i></p>	<p>2024.</p>	<p>2025.</p>	<p>2026.</p>	<p>2027.</p>
	<p><i>Budžet</i></p>	<p>5.000</p>	<p>5.000</p>	<p>5.000</p>	<p>5.000</p>
	<p><i>Vanjski izvori</i></p>	<p>25.000</p>	<p>25.000</p>	<p>25.000</p>	<p>25.000</p>
	<p><i>Ukupno:</i></p>	<p>30.000</p>	<p>30.000</p>	<p>30.000</p>	<p>30.000</p>
<p><i>Razdoblje implementacije mjere</i></p>	<p>2024.-2027.</p>				
<p><i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i></p>	<p>Općina Bužim</p>				
<p><i>Nositelji mjere</i></p>	<p>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</p>				

<i>Ciljne grupe</i>	Poljoprivrednici koji se bave organskom proizvodnjom ili proizvodnjom u prelasku (konverziji) na organsku
---------------------	--

<i>Veza sa strateški mciljem</i>	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom				
<i>Prioritet</i>	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom				
<i>Naziv mjere</i>	1.1.4. Dodatna potpora dohotku – za osnovno plaćanje po hektaru obradive površine				
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Mjera se odnosi na jedinstveno plaćanje po hektaru zajedničko je za sve poljoprivredne proizvodnje a osnovica za obračun je prihvatljivi hektar biljne proizvodnje koji se definira u Zakonu o poljoprivredi ili Zakonu o novčanim potporama FBiH Potpora sa razine općine ej dodatni prihod i motivacija poljoprivrednika za implementaciju ove mjere koja je usklađena sa mjerama EU (2023-2027.) U našim uvjetima to može biti hektar oranice, voćnjaka i vinograda, ili hektar obradivog poljoprivrednog zemljišta koje koristi OPG u općini.</p> <p>Planirana podrška FMPVŠ iznosi 500 KM/ha. Općina se uključuje do 10% od iznosa potpore na federalnoj razini ili 50,00 KM/ha. Uvjet za ovu mjeru je primjena mjere na razini FBiH.</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), <i>Članak 17.</i> - Ulaganja u fizičku imovinu ; <i>Članak 20.</i> - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima, Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1307/2013 o izravnim plaćanjima, članci 32. – do 40. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5, 8,9,10,12,15,16)</p>				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>		<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>	
	✓ Površina u hektarima za koje se isplaćuje potpora u		0	100	
	✓ <i>Iznos isplaćen za potporu</i>		0	5.000	
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost I ukupne razine dohotka. Podrška se dodjeljuje samo za površine definirane kao prihvatljivi hektari				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>	5.000	5.000	5.000	5.000
	<i>Vanjski izvori</i>	50.000	50.000	50.000	50.000
	<i>Ukupno:</i>	55.000	55.000	55.000	55.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Bužim
Nositelji mjere	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>
Ciljne grupe	<i>Poljoprivrednici u području biljne proizvodnje</i>

Veza sa strateški mciljem	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom				
Prioritet	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom				
Naziv mjere	1.1.5. Dodatna potpora dohotku – za uvjetno grlo				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Mjera se odnosi na jedinstveno plaćanje za sve animalne proizvodnje prema utvrđenom obrascu obračuna broja uvjetnih grla (UG) Potpora sa razine općine dodatni prihod i motivacija poljoprivrednika za implementaciju ove mjere koja je usklađena sa mjerama EU (2023-2027.) Planirana podrška FMPVŠ iznosi 500 KM/grlu. Općina se uključuje sa 10% od iznosa potpore na federalnoj razini ili 50,00 KM/ha. Uvjet za ovu mjeru je primjena mjere na razini FBiH.</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), <i>Članak 17.</i> - Ulaganja u fizičku imovinu ; <i>Članak 20.</i> - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima. „ Mjera je usklađena s Uredbom (EU)1307/2013 o izravnim plaćanjima, članci 32. – do 40. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,7,8,9,10,12)</p>				
Strateški projekti					
Indikatori za praćenje rezultata mjera	✓ Indikatori		Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti	
	✓ Površina u hektarima za koje se isplaćuje potpora u		0	100	
	✓ Iznos isplaćen za mjeru (KM)		0	5.000	
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost I ukupne razine dohotka. Podrška se dodjeljuje samo za površine definirane kao prihvatljivi hektari i broj uvjetnih grla (UG)				
Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)	Izvor/Godina	2024.	2025.	2026.	2027.
	Budžet	5.000	5.000	5.000	5.000
	Vanjski izvori	50.000	50.000	50.000	50.000
	Ukupno:	55.000	55.000	55.000	55.000

Razdoblje implementacije mjere	2024.-2027.
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Bužim
Nositelji mjere	<i>Náčelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>
Ciljne grupe	<i>Poljoprivrednici u području animalne proizvodnje</i>

Veza sa strateški ciljima	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom
Prioritet	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom
Naziv mjere	1.1.6. Dodatna potpora za strateške proizvodnje od posebnog interesa za općinu
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Mjera se odnosi na jedinstveno plaćanje za sve animalne i biljne proizvodnje na području s prirodnim ograničenjima na kojemu se tradicionalno proizvodi sir. Područja općine će biti posebno definirana u Odluci koju donosi Skupština općine Bužim. Predviđena je mjera 50 KM/grlu.</p> <p>Druga važna mjera je proizvodnja Bužimskoga kestenova meda i zaštita njegova izvornoga porijekla (PDO – Protected of Designation of Origin). Nositelj zaštite treba biti udruženje/udruga proizvođača meda u općini Bužim.</p> <p>Ovo su tradicionalne proizvodnje koja predstavljaju historijsko/ povijesno i kulturno nasljeđe općine.</p> <p>Treća važna mjera: razvoj ruralnog turizma u općini Bužim</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005- <i>Članak 28.</i> Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti, <i>Članak 29.</i> Ekološki uzgoj, <i>Članak 31.</i> Plaćanja povezana s područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima, <i>Članak 32.</i> određivanje područja s prirodnim ograničenjima i ostalim posebnim ograničenjima. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5,7,8,9,10,11, 15 i 16)</p>
Strateški projekti	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija manifestacija i događaja kao što su Dani Opštine Bužim, Dani Bužimskog kestenova meda • Promocija turističke ponude opštine Bužim • Mapiranje turističkih potencijala i uspostavljanje turističke signalizacije • Stara drvena džamija u Bužimu" (graditeljska cjelina) sagrađena u 18. stoljeću, a obnovljena 1835. godine, • "Stara džamija u Lubardi" (historijska građevina) sagrađena 1938. godine, • "Stari grad Bužim" (graditeljska cjelina).

	<ul style="list-style-type: none"> • Čejreci, Vikend naselja u naselju Radoč. • Vještačko Jezero „Braná“ Vrhovska, • Neistražene pećine u naselju Čava i Dedići i Elkasova Rijeka 				
Indikatori za praćenje rezultata mjera	✓ Indikatori	Polazne vrijednosti		Ciljne vrijednosti	
	✓ Broj grla (ovaca) obuhvaćenih potporom	0		1.000	
	✓ Iznos isplaćen za mjeru (KM)	0		5.000	
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost I ukupne razine dohotka. Podrška se dodjeljuje u cilju očuvanja tradicionalne proizvodnje koja u narednim godinama može postati vrlo važan i prepoznatljiv proizvod turističke potrošnje				
Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)	Izvor/Godina	2024.	2025.	2026.	2027.
	Budžet	5.000	5.000	5.000	5.000
	Vanjski izvori	5.000	5.000	5.000	5.000
	Ukupno:	10.000	10.000	10.000	10.000
Razdoblje implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Bužim				
Nositelji mjere	Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo				
Ciljne grupe	Poljoprivrednici u području animalne i biljne proizvodnje – ANC područje				

Veza sa strateški mciljem	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom
Prioritet	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom
Naziv mjere	1.1.7. Dodatna potpora za pčelarstvo
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	Na području Opštine Bužim pčelarstvo ima dugu tradiciju. Jedno od najmedonosnijih područja u BiH je područje sela Rore, koje se nalazi na sjeverozapadnom dijelu opštine. Velike površine livada i pašnjaka predstavljaju idealno stanište za razvoj pčelarstva na području naše opštine. Broj košnica u zadnje tri godine iznosio je 487 košnica i ukupna proizvodnja meda je 2.932 kg. Jedan od ključnih problema pčelarstva je nepostojanje aktivnih udruženja pčelara, te neovlašteno dovoženje pčelinjih društava pčelara iz drugih opština koje je nemoguće iskontrolisati. Cilj ove mjere je povećati konkurentnost

	<p>i količinu proizvedenog meda.</p> <p>Opća korisna funkcija pčela je oprašivanje bilja⁶. Potpora sa razine općine dodatni prihod i motivacija pčelarima za o(p)stanak u ovoj proizvodnji. Planirana podrška FMPVŠ iznosi 35,00 KM/košnica. Općina 5,00 KM/košnici. Uvjet za ovu mjeru je primjena mjere na razini FBiH. Mjera ima za cilj povećanje broja košnica i proizvodnje meda.</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005- Članak 28. Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti.</p> <p>Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,7,8,9,10,11, 15 i 16).</p>				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>		<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>	
	✓ Broj košnica obuhvaćenih potporom		100	1.000	
	✓ <i>Iznos isplaćen za mjeru (KM)</i>		500	5.000	
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost i ukupne razine dohotka. Podrška se dodjeljuje u cilju očuvanja tradicionalne proizvodnje koja u narednim godinama može postati vrlo važan i prepoznatljiv proizvod turističke potrošnje				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>		2025.	2027.	
		2024.		2026.	
	<i>Budžet</i>	500	750	1.500	3.000
	<i>Vanjski izvori</i>	3.500	3.750	7.500	15.000
	<i>Ukupno:</i>	4.000	4.500	9.000	18.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo				
<i>Ciljne grupe</i>	Pčelari iz općine				

Prioritet 3. Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda

⁶ Albert Einstein: Ukoliko nestane pčela na Zemlji život će se ugasiti za 4 godine

<i>Veza sa strateški mciljem</i>	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom				
<i>Prioritet</i>	<p>Prioritet 3. Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda</p> <p>Prioritet 9. Poboljšanje odgovora poljoprivrede na društvene zahtjeve u pogledu hrane i zdravlja, uključujući sigurnu, nutritivnu i održivu hranu, rasipanje hrane te dobrobit životinja</p>				
<i>Naziv mjere</i>	1.1.8. Dodatna potpora za pilot šemu voća, povrća i mlijeka u školama i predškolskim ustanovama				
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Potpora sa razine općine dodatni prihod proizvođačima voća, povrća i mlijeka. S obzirom da je BiH dobila kandidatski status, a većina zemalja kandidata i posebice stalnih članica EU ima ovu mjeru, potrebno je početi s uvođenjem ove mjere u škole. Mjera ima za cilj promociju zdravstveno sigurne prehrane, očuvanja zdravlja djece. U Federaciji BiH je predviđena ov mjera . Za početak bi išlo mlijeko i voće, dok bi se kasnije mogli uključiti i mliječni proizvodi, povrće te drugi proizvodi. Kao korisnike mjera obuhvaća djecu od vrtičke do srednjoškolske dobi. Uvjet za ovu mjeru je primjena mjere na razini FBiH. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5, 8,9,10)</p>				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>		<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>	
	✓ Broj podržanih shema		0	10	
	✓ <i>Isplaćen iznos za mjeru (KM)</i>		0	1.000	
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost i ukupne razine dohotka OPG-a. Ovom mjerom se podupire potrošnja navedenih proizvoda a sve u cilju očuvanja zdravlja ciljnih skupina za ovu mjeru. Provedbom ove mjere postiže se akcija iz prioriteta P3 i P).				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>				10.000
	<i>Vanjski izvori</i>				40.000
	<i>Ukupno:</i>				50.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo				
<i>Ciljne grupe</i>	Djeca od vrtičke do srednjoškolske dobi.				

<i>Veza sa strateški mciljem</i>	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom				
<i>Prioritet</i>	Prioritet 3. Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda <i>P 9. Poboljšanje odgovora poljoprivrede na društvene zahtjeve u pogledu hrane i zdravlja, uključujući sigurnu, nutritivnu i održivu hranu, rasipanje hrane te dobrobit životinja</i>				
<i>Naziv mjere</i>	1.1.9. Dodatna potpora radu proizvođačkih organizacija				
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Potpora se odnosi na sufinanciranje programa Proizvođačkih organizacija koje se utemelje na razini općine ili pak županije. Operativne programe provode isključivo organizacije proizvođača ili njihova udruženja. U operativni program mogu ući samo one intervencije koje su odabrane u okviru Strategije FBIH. Operativni programi traju najmanje tri, a najviše sedam godina. Njima se nastoji potaknuti razvoj ili npr. okolišno prihvatljive uzgojne prakse. Financiranje implementacije operativnih programa udruženja organizacija proizvođača će se djelomično vršiti od strane FMPVŠ, županija ili općina djelomično iz doprinosa organizacija koje čine udruženje. Uvjet za ovu mjeru je primjena mjere na razini FBIH.</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005 Članak 27. Uspostavljanje skupina i organizacija proizvođača – Local Action Groups (LAG), Članak 42. Lokalne akcijske skupine u okviru inicijative LEADER. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,8,9,10,11, 15 i 16)</p>				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>		<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>	
	✓ Broj utemeljenih proizvođačkih organizacija (PO)		0	1	
	✓ <i>Isplaćen iznos za mjeru (KM)</i>		0	10.000	
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost i ukupne razine dohotka OPG-. Poljoprivrednici putem PO imaju snagu nastupati prema prerađivačima/otkupljivačima i vlasti. Svrha mjere je postizanje boljšeg statusa i ostvarivanja povoljnih cijena svojih proizvoda kod prerađivača, države i potrošača. Putem ovih organizacija Provedbom ove mjere postiže se akcija iz prioriteta P3 i P9).				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>				10.000
	<i>Vanjski izvori</i>				40.000
	<i>Ukupno:</i>				50.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				

<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	<i>Općina Bužim</i>
<i>Nositelji mjere</i>	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>
<i>Ciljne grupe</i>	Poljoprivredni proizvođači u svim sektorima

1. Mjere u području ruralnog razvoja

1.1. Upravljanje prirodnim resursima i ublažavanje utjecaja klimatskih promjena

1.1.1. Upravljanje prirodnim resursima

Poljoprivreda je djelatnost sa dvojakim odnosom prema prirodnim resursima, životnoj sredini i biodiverzitetu. Može im dati pozitivne doprinose, ali, posebno u sistemima intenzivne poljoprivrede, može biti i prvorazredan faktor njihovog ugrožavanja. Poljoprivreda i s njom uže vezane djelatnosti u visokoj su zavisnosti od obima i kvaliteta prirodnih resursa kojima je, zbog njihove ograničenosti i obaveze da ih se u dobrom stanju ostavi na raspolaganje budućim generacijama, potrebno upravljati na održiv način. Održivi razvoj sa svojim kontradiktornim motom "više (koristi) od manje (resursa)" uz zahtjeve za očuvanje resursa i zaštitu prirode nije lako postići posebno u zemljama u razvoju, ali mu treba težiti ili barem prestati sa djelatnostima koje pogoršavaju trenutno stanje. Multifunkcionalni karakter poljoprivrede postaje sve izraženiji čime i poljoprivreda zahtijeva nove politike podrške. Državne institucije svojim autoritetom treba da pomognu aktivnim akterima sektora da reagiraju na klimatske promjene, da odgovorno upravljaju poljoprivrednim zemljištem, da smanjuju emisije stakleničkih gasova, da štite biodiverzitet i tradicionalne pejzaže, da racionalno koriste vodne resurse i šume, itd.

Održivo upravljanje prirodnim resursima uvjet je i garancija dugoročnog razvoja poljoprivrede i ruralnih područja. U razvijenim zemljama modeli razvoja poljoprivrede sve su više modeli održive poljoprivrede s maksimalnom brigom za životnu sredinu i biodiverzitet. Praktično usvajanje ekološkog pristupa neminovno će biti prioritetni strateški smjer razvoja sektora u narednom razdoblju, a poljoprivredna gazdinstva će se u sve većoj mjeri morati baviti „zelenom“ poljoprivredom".

1.1.2. Održivo upravljanje poljoprivrednim zemljištem

Poljoprivredno zemljište je osnovni i ograničeni resurs za bavljenje poljoprivredom i proizvodnjom hrane. Sadašnje generacije su ga naslijedile i trebale bi ga u ne manjem obimu i u ne lošijem stanju ostaviti generacijama koje dolaze. Pitanje poljoprivrednog zemljišta je inače jedno od najtežih pitanja svake poljoprivredne politike, a iznalaženje optimalnih modela upravljanja zemljišnim resursima traži dugotrajna društvena usuglašavanja i, u pravilu, zahtjevne reforme zemljišne politike. Zemljište u državnom vlasništvu i neobrađeno poljoprivredno zemljište u privatnom vlasništvu su važna pitanja upravljanja zemljišnim resursima. U narednom periodu bi administrativno-legislativnim mjerama trebalo omogućiti olakšavanje dostupnosti državnog poljoprivrednog zemljišta tržišno orijentiranim poljoprivrednim proizvođačima kroz institucije zakupa.

1.1.3. Zaštita i održiva upotreba vodnih resursa

Imajući u vidu vrlo skromne dosadašnje rezultate, očigledno je da će dugoročno budžetske investicione intervencija morati biti usmjeravane na povećanje poljoprivrednih površina sa osiguranim *navodnjavanjem*, što je jedan od prvih, najčešćih i najefikasnijih načina borbe poljoprivrede sa klimatskim promjenama izraženim kroz sve češća i sve duža sušna razdoblja. Pored toga, osiguravanje navodnjavanja u pravilu dovodi i do povećanja prinosa, odnosno do povećanja fizičkog obima proizvodnje. Budući da je, inače skromna, stara infrastruktura za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta zapuštena i da traži visoke troškove za eventualnu rekonstrukciju, u perspektivi bi se trebalo koncentrirati na izgradnju nove i u smislu korištenja vodnih resursa efikasnije infrastrukture. Kod kreiranja instrumenata i mjera za upravljanje vodnim resursima treba voditi računa o potrebi da se, pored osiguranja vode za

poljoprivredne kulture, maksimalno vodi računa kako o ograničenosti vodnih resursa, tako i o potrebi da se oni održavaju u najboljem mogućem ekološkom stanju.

1.1.4. Povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u poljoprivredi

Opšti trendovi povećanja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora imaju znatnog prostora i u poljoprivredi. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora na poljoprivrednom gazdinstvu ili farmi, pored smanjenja troškova za nabavku energije iz sistema njenim snabdijevanjem, u potpunosti je u skladu sa pristupima ozelenjivanja poljoprivrede. Biomasa iz žetvenih i sličnih ostataka i otpadaka te bio-gas na farmama za uzgoj životinja najčešće su korišteni izvori za proizvodnju energije za potrebe gazdinstava, ali i za njenu eventualnu prodaju sistemima za distribuciju energije. Pored ohrabivanja, bilo bi višestruko korisno da se i u okvirima poljoprivrednog budžeta ili njegovih linija za ruralni razvoj osiguraju sredstva za sufinanciranje investicija za proizvodnju energije iz biomase i bio-gasa na poljoprivredni gazdinstvima.

1.1.5. Čuvanje i održivo upravljanje genetskim resursima

Kroz međunarodne projekte su uspostavljeni elementi za funkcioniranje gen-banke poljoprivrednih biljaka, ali se od efektivnog završetka ovih projekata nije mnogo uradilo na daljem povećanju tada prikupljenog gen-fonda. Čuvanje i održivo upravljanje genetskim resursima u ovom kontekstu za cilj ima prije svega zaštitu i očuvanje autohtonih sorti biljaka i rasa domaćih životinja. Poljoprivrednicima koji na svojim gazdinstvima uzgajaju i čuvaju autohtone sorte i rase potrebno je osigurati makar simbolične budžetske stimulacije. Osim toga, potrebno je podržati i posebne istraživačke projekte na inventarizaciji i karakterizaciji zanimljivih, prije svega autohtonih, rasa domaćih životinja i poljoprivrednih biljaka. Projekti se realiziraju na višim razinama vlasti, a općina se uključuje putom sufinanciranja.

1.1.6. Unapređenje upravljanja otpadom iz poljoprivrede

Upravljanju svim vrstama otpada u BiH se, uglavnom zbog pritiska institucija EU, ozbiljnije pristupilo tek tokom nekoliko posljednjih godina. Ne treba široko elaborirati sve posljedice koje još uvijek široko rasprostranjeno nekontrolirano odlaganje neselekcioniranog otpada svih vrsta ima po stanje životne sredine, ugrožavanje prirodnih resursa, zdravlje stanovništva pa i na opšti kulturno-civilizacijski nivo. Problemima upravljanja otpadom u ruralnim područjima (gdje, u pravilu, nema rada javnih komunalnih službi) se još uvijek posvećuje vrlo malo pažnje, polazeći od pretpostavki da je u ovakvim područjima produkcija otpada mala zbog niže gustoće naseljenosti. Međutim, sama poljoprivreda je značajan generator različitog neopasnog, ali i opasnog otpada koji, nezbrinut i netretiran, može predstavljati opasnost po životnu sredinu i zdravlje ljudi, životinja i biljaka. Mnogo puta je isticana potreba i za izgradnjom i opremanjem regionalnih spalionica za uginule životinje, klaonički otpad i posebno opasan organski otpad iz industrije hrane životinjskog porijekla. Projekti se realiziraju na višim razinama vlasti, a općina se uključuje putom sufinanciranja.

1.1.7. Prilagođavanje klimatskim promjenama i borba protiv klimatskih promjena

Poljoprivredna proizvodnja je neraskidivo povezana s vanjskim vremenskim utjecajima koji poljoprivredu, čine najosjetljivijom na aktuelne globalne klimatske promjene među svim ekonomskim djelatnostima. Poljoprivreda je djelatnost kojom se u osnovi bavi stanovništvo u ruralnim područjima pa se može očekivati da će negativni utjecaji klimatskih promjena posebno pogoditi ovo stanovništvo, ali i dijelove stanovništva ukupne populacije iz kategorija ranjivih kategorija i kategorija sa nižim primanjima. Pored toga, poljoprivreda se smatra jednim od važnih izvora stakleničkih gasova, pri čemu je stočarska proizvodnja najznačajniji svjetski emiter metana. Projekti se realiziraju na višim razinama vlasti, a općina se uključuje putom sufinanciranja.

1.2. Ulaganja

1.2.1. Podrška ulaganjima

Ulaganja u fizičku imovinu poboljšavaju ukupne rezultate i održivost poljoprivrednih gospodarstava i unapređuju obradu, plasiranje na tržište i razvoj novih proizvoda ili proizvodnih postupaka. Njima je obuhvaćena i infrastruktura vezana za razvoj, modernizaciju i prilagodbu poljoprivrede i šumarstva uključujući pristup poljoprivrednom gospodarstvu i šumskom zemljištu, konsolidaciju i poboljšanje zemljišta,

opskrbu energijom i vodom ili njihovu uštedu. Mogu biti podržana i neproduktivna ulaganja koja se odnose na poljoprivredu, okoliš i klimu, uključujući zaštitu bioraznolikosti vrsta i staništa i jačanje vrijednosti javnog prostora.

Potpota u okviru ove mjere može biti dodijeljena i mladim poljoprivrednicima koji po prvi put uspostavljaju poljoprivredno gospodarstvo kao upravitelji gospodarstva u pogledu ulaganja namijenjenih usklađivanju sa EU standardima koji se primjenjuju u poljoprivrednoj proizvodnji.

U zemljama EU ulaganja se mogu odnositi i na obnavljanje poljoprivrednog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima što kod nas za sada nije moguće provoditi.

<i>Veza sa strateški mciljem</i>	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom Strateški cilj 2: Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava utjecaj klimatskih promjena
<i>Prioritet</i>	Prioritet 2. Jačanje tržišne orijentiranosti i povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju Prioritet 4: Doprinos ublažavanju i prilagođavanju utjecaja klimatskih promjena i veće korištenje održive energije;
<i>Naziv mjere</i>	1.1.10. Dodatna potpora <i>ULAGANJIMA</i>
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Ova mjera odnosi se na intervencije u vidu dodjele potpore za materijalna i nematerijalna ulaganja na ruralnom prostoru koja doprinose rastu konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije, podizanju kvaliteta života i životnog standarda stanovnika na ruralnom području, te osigurava zaštitu bioraznolikosti ruralnih područja.</p> <p>Podmjera vezana za ulaganja na PG i prehrambenoj industriji izravno doprinosi povećanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i prehrambene industrije, a može biti dodijeljena i sektoru šumarstva (privatne šume) na temelju plana upravljanja šumama.</p> <p>U opštini Bužim je registrirano vrlo malo gospodarskih subjekata. U 2020. godini je samo 48 poslovnih subjekata predalo završne račun, a koji imaju 248 zaposlenih. S obzirom da opština Bužim posjeduje potencijale za rast prerađivačke industrije zasnovane na prirodnim resursima (poput drvnih sortimenata, plodnog polja, raznoliko zdravo bilje i sl.) postoji potreba privlačenja i promocije novih ulaganja u opštinu. Cilj ove mjere je stvoriti pretpostavke za nova ulaganja u opštinu.</p> <p>Materijalna i nematerijalna ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju odnose se na sve vrste ulaganja na PG koja se odnose na proizvodnu infrastrukturu, ali i na nematerijalnu imovinu (softver, standardi kvaliteta, zaštićene oznake izvornosti i geografskog porijekla) koji doprinose povećanju konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda ali i otpornosti, održivosti i tržišnom položaju samog PG-a.</p> <p>Udio javnih sredstava treba biti ograničen na 50% vrijednosti prihvatljivih ulaganja, s tim da nositeljima PG-a mlađim od 40 godina i ženama nositeljicama PG-a ta potpora može biti uvećana za dodatnih 5% vrijednosti prihvatljivih ulaganja. Za PG koji se nalaze na područjima sa prirodnim ograničenjima potpora treba biti povećana za dodatnih 10% iznosa prihvatljivih ulaganja.</p>

Materijalna i nematerijalna ulaganja u preradu primarnih poljoprivrednih proizvoda odnose se na sve vrste ulaganja u pogonima za doradu, preradu, pakiranje, čuvanje prerađenih proizvoda, kao i ulaganja u nematerijalnu imovinu (softver, standardi kvaliteta, zaštićene oznake geografskog porijekla i izvornosti) koji doprinose povećanju kvalitete, sigurnosti hrane, cijene koštanja i prepoznatljivosti prerađenih proizvoda, ali i otpornosti i održivosti subjekata koji se bave preradom. Potpora za ulaganja u preradu treba biti ograničena na 40% vrijednosti prihvatljivih ulaganja. U slučaju da investicija sadrži i ulaganje u tretman otpadnih voda intenzitet potpore može se povećati za dodatnih 10% vrijednosti prihvatljivih ulaganja.

Prihvatljivi troškovi za ovu mjeru su:

Troškovi kupovine poljoprivrednih strojeva, priključnih uređaja i opreme do tržišne vrijednosti imovine, uključujući troškove njihove montaže/ugradnje;

Troškovi izgradnje, adaptacije i rekonstrukcije građevinskih objekata i to troškovi nabavke građevinskog materijala ili gotovih montažnih elemenata;

Troškovi izvođenja radova, uključujući pripremne, građevinske i instalaterske radove, troškove montaže na objektu ili troškove izvođenja radova na licu mjesta;

Troškovi transporta nabavljenih poljoprivrednih strojeva, priključnih uređaja, opreme i materijala;

Troškovi podizanja višegodišnjih nasada,

Troškovi priključka električne energije, vode i PTT;

Troškovi izgradnje i opremanja pogona za proizvodnju obnovljive energije za potrebe PG-a odnosno pogona za preradu;

Opći troškovi vezani za angažman arhitekata, inženjera i konzultantskih naknada koji se odnose na savjete vezane za okolišnu i ekonomsku održivost projekata, uključujući studije izvodljivosti (prihvatljivi troškovi ne veći od 12% vrijednosti investicije);

Troškovi za pripremu i provođenje obuka korisnika;

U slučaju investiranja u objekte za proizvodnju obnovljive energije, podrška će ići samo onim projektima čiji kapacitet proizvodnje na godišnjoj razini ne prelazi samo potrošnju korisnika.

U okviru ulaganja kao posebna podmjera podržana su ulaganja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti na ruralnom prostoru. Diversifikacija (pokretanje raznolikih ekonomskih aktivnosti) radi stvaranja dodatnih izvora prihoda može biti provedena u okviru PG-a, ali se može odnositi i na druge poduzetnike i obrtnike koji su svoju djelatnost registrirali na ruralnim područjima, ili su im investicije, odnosno aktivnosti koncentrirane na ruralna područja. Prednost u dodjeli sredstava trebaju imati projekti sa područja koja imaju prirodna ograničenja, poljoprivrednici nositelji PG mlađi od 40 godina i žene nositeljice PG-a, odnosno projekti koji imaju pismo podrške LAG-ova.

Primjeri mogućih ulaganja:

	<p>Ulaganje u alternativne poljoprivredne proizvodnje (sakupljanja i proizvodnja medicinskog, začinskog i šumskog bilja, proizvodnja ukrasnog bilja i drveća, sakupljanja i uzgoj gljiva, uzgoj puževa, proizvodnja lumbrihumusa, pčelarstvo, mali obiteljski ribnjaci i sl.);</p> <p>Ulaganje u pogone za preradu i doradu na PG;</p> <p>Ulaganje u direktni marketing i prodaju (prerada poljoprivrednih proizvoda na PG-u, izravna prodaja na PG-u, prodaja na pijaci);</p> <p>Ulaganje za pružanje usluga poljoprivrednim proizvođačima;</p> <p>Ulaganja u pružanje općih usluga za ruralnu populaciju (dječji vrtići, starački domovi, PG za edukaciju, IT centri, transportne usluge, dječje igraonice, sportsko-rekreacijski centri);</p> <p>Ulaganje u tradicionalno zanatstvo, (tipični poljoprivredni proizvodi, tradicionalna hrana, suveniri od drveta i sl.);</p> <p>Ulaganje u ruralni turizam (smještaj i prehrana turista na OPG-u, jahanje, lov, ribolov, i sl.);</p> <p>Ulaganje u proizvodnju obnovljive energije za prodaju na tržištu.</p> <p>Ulaganje u obrte vezane za poljoprivredu i šumarstvo (radionice za popravak mehanizacije, iskorištavanje sekundarnih šumskih proizvoda, upravljanje otpadom i sl.)</p> <p>Udio javnih sredstava za potporu ulaganja u diversifikaciju ekonomskih aktivnosti na ruralnom prostoru treba biti do 50% prihvatljivih troškova ulaganja, s tim da mladi poljoprivrednici i žene nositelji PG-a trebaju ostvariti pravo na dodatnih 5%, a PG-i sa područja s prirodnim ograničenjima na dodatnih 10% prihvatljivih troškova ulaganja.</p> <p>Ulaganja u zaštitu bioraznolikosti je podmjera koja u našim uvjetima treba biti usmjerena na zaštitu autohtonih vrsta biljaka (povrtlarske i voćarske kulture) i domaćih životinja (pramenka, koka hrvatica, domaći magarac, bosanski brdski konj, domaća buša, pas tornjak) u cilju očuvanja i zaštite njihovog genoma od smanjenja frekvencije gena ili od prijetnje potpunog izumiranja. Potpora treba biti dodijeljena kao i za aktivnosti ulaganja na drugim PG-ima s tim da se ovo ulaganje odnosi na autohtone biljne i životinjske vrste. Udio javnih sredstava treba biti do 75% iznosa prihvatljivih troškova ulaganja.</p> <p>Ulaganja koja nisu prihvatljiva:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ulaganje u kupovinu zemljišta osim u slučajevima posebnih programa za mlade poljoprivrednike koji po prvi put osnivaju PG ili preuzimaju upravljanje kao nositelj PG-a, ✓ kupovina životinja i jednogodišnjih biljaka i njihova sadnja osim ako ne služe za obnovu poljoprivrednog i šumskog potencijala nakon elementarnih nepogoda i katastrofalnih događaja, ✓ kamate na dug, s izuzetkom onih na bespovratna sredstva dana u obliku
--	--

	<p>subvencija kamatne stope ili subvencija naknada za izdavanje jamstva,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ulaganja u navodnjavanje koja nisu u skladu s postizanjem dobrog stanja vodnih tijela uključujući širenje navodnjavanja na vodna tijela čije je stanje definirano kao manje dobro u relevantnom planu upravljanja riječnim slivom, ✓ ulaganja u veliku infrastrukturu koja nisu dio strategija lokalnog razvoja, ✓ ulaganja u pošumljavanje koja nisu u skladu s ciljevima u području klime i okoliša u skladu s održivim načelima upravljanja šumama kako je navedeno u paneuropskim smjernicama za pošumljavanje. <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU)br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) - <i>Članak 17.</i>-Ulaganja u fizičku imovinu; <i>Članak 19.</i> Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, <i>Članak 31.</i> Plaćanja povezana s područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima, <i>Članak 32.</i> Određivanje područja s prirodnim ograničenjima i ostalim posebnim ograničenjima, <i>Članak 42.</i> Lokalne akcijske skupine u okviru inicijative LEADER</p>		
<i>Strateški projekti</i>			
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Indikatori</i> 	<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj podržanih projekata ulaganja na PG ✓ Iznos isplaćene podrške investicijama na PG ✓ Broj podržanih projekata ulaganja u preradu ✓ Iznos isplaćene podrške prerađivačkim kapacitetima ✓ Broj podržanih projekata ulaganja u diversifikaciju na PG ✓ Ukupne investicije projekata diversifikacije ✓ Broj projekata ulaganja u proizvodnju obnovljive energije ✓ Broj podržanih projekata ulaganja u zaštitu bioraznolikosti 	<p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p>	<p>100</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	<p>Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost i ukupne razine dohotka stanovnika u ruralnim područjima (posebice u ANC područjima. Svrha mjere je zaustavljanje depopulacije ruralnih ANC područja općine. Mjerom osiguravamo financijski instrument za stimuliranje i podršku ulaganja na PG i pogonima za preradu posebice u ANC područjima, što uključuje i korištenje suvremenih IT sustava vezanih za poljoprivrednu proizvodnju i njihovu preradu čime doprinosimo ispunjavanju Prioriteta 2. ove Strategije. Na taj način podržavamo rast konkurentnost domaćih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Također su podržane investicije koje doprinose ostvarenju Prioriteta 4. kroz podršku ulaganja u neškodljivo uklanjanje, zbrinjavanje ili preradu okolišno štetnih nusproizvoda poljoprivredne proizvodnje i njihove prerade. Pored toga u okviru mjere stimulirana je proizvodnja energije iz obnovljivih izvora što osigurava dugoročno i održivo korištenje prirodnih resursa i smanjenje zagađenja okoliša. Mjera s razine općine je sufinanciranje do maksimalne razine 20% ulaganja podržanih sa razine Federacije BiH. Mjera</p>		

	usklađena sa SDG 2030 (SDG 1 do16)				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>	100.000	150.00 0	200.000	300.000
	<i>Vanjski izvori</i>	500.000	700.00 0	850.000	1.000.00 0
	<i>Ukupno:</i>	600.000	850.00 0	1.050.000	1.300.00 0
<i>Razdoblje implementac ije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementac ije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>				
<i>Ciljne grupe</i>	Poduzeća, obrti, PG u ANC području općine koja vrše ulaganja u infrastrukturu za primarnu poljoprivrednu proizvodnju, obrti, zadruge i poduzeća koja ulažu u infrastrukturu za preradu primarnih poljoprivrednih proizvoda, PG koji ulažu u diversifikaciju, obrti i poduzeća iz područja poljoprivrede i šumarstva, PG koji ulažu u infrastrukturu za potrebe držanja autohtonih biljnih i životinjskih vrsta.				

<i>Veza sa strateški mciljem</i>	Strateški cilj 3: Jačanje socioekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja
<i>Prioritet</i>	Prioritet 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijenta u ruralnim područjima
<i>Naziv mjere</i>	1.1.11. Dodatna potpora pokretanju poslovanja mladih poljoprivrednika i osnivanje poduzeća na ruralnom prostoru općine i ANC područjima
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Ova mjera za pokretanje poslovanja mladih poljoprivrednika i osnivanje poduzeća na ruralnom prostoru teži jačanju socioekonomske strukture i olakšavanju procesa otvaranja novih radnih mjesta na ruralnom ANC području. Podmjera namijenjena pokretanju poslovanja mladih poljoprivrednika osigurava sredstva za financiranje projekata na PG-ima u kojima je mladi poljoprivrednik preuzeo status nositelja. Mladi poljoprivrednici koji su preuzeli upravljanje PG-om kandidiraju svoje projekte za unaprjeđenje poslovanja PG-a u prvih pet(5) godina od dana kada su u RPG upisani kao nositelji PG-a. Osnova za dodjelu sredstava je Poslovni plan, a podrška se dodjeljuje u jednokratnom iznosu do 30.000 KM sa razine Federacije BiH. Općina se uključuje sufinanciranjem na razini do 20 %. Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1307/2013, članci: 50., 51.</p> <p>Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5,8,9,10,11, 15 i 16)</p>

<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>	<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>		
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj PG koji su koristili mjeru za pokretanje poslovanja mladih poljoprivrednika ✓ Iznos sredstava dodijeljen za pokretanje poslovanja mladih poljoprivrednika ✓ Broj novoosnovanih ruralnih poduzeća povezanih sa poljoprivredom i šumarstvom podržanih u okviru mjere ✓ Iznos sredstava dodijeljen za podršku osnivanju ruralnih poduzeća povezanih sa poljoprivredom i šumarstvom (KM) ✓ Broj novoosnovanih ruralnih poduzeća za nepoljoprivredne aktivnosti podržanih u okviru mjere ✓ Iznos sredstava dodijeljen za podršku osnivanju ruralnih poduzeća za nepoljoprivredne aktivnosti (KM) 	0	25		
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	<p>Mjera se provodi u cilju podizanja konkurentnost i ukupne razine dohotka stanovnika u ruralnim područjima (posebice u ANC područjima). Svrha mjere je zaustavljanje depopulacije ruralnih ANC područja općine. Mjerom osiguravamo financijski instrument za stimuliranje i podršku ulaganja na PG i pogonima za preradu posebice u ANC područjima, što uključuje i korištenje suvremenih IT sustava vezanih za poljoprivrednu proizvodnju i njihovu preradu čime doprinosimo ispunjavanju Prioriteta 2. ove Strategije. Na taj način podržavamo rast konkurentnost domaćih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Također su podržane investicije koje doprinose ostvarenju Prioriteta 4. kroz podršku ulaganja u neškodljivo uklanjanje, zbrinjavanje ili preradu okolišno štetnih nusproizvoda poljoprivredne proizvodnje i njihove prerade. Pored toga u okviru mjere stimulirana je proizvodnja energije iz obnovljivih izvora što osigurava dugoročno i održivo korištenje prirodnih resursa i smanjenje zagađenja okoliša. Mjera s razine općine je sufinanciranje do maksimalne razine 20% ulaganja podržanih sa razine Federacije BiH.</p>				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>				75.000
	<i>Vanjski izvori</i>				750.000
	<i>Ukupno:</i>				825.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				

Nositelji mjere	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>
Ciljne grupe	Poduzeća, obrti, PG u ANC području općine u vlasništvu roditelja mladih poljoprivrednika koji po prvi put preuzimaju PG, osnivači obrta i drugih poduzeća na ruralnom prostoru povezanih sa poljoprivredom i šumarstvom, osnivači obrta i drugih poduzeća za nepoljoprivredne aktivnosti na ruralnom prostoru koji imaju preporuku LAG-a.

Veza sa strateški mciljem	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom				
Prioritet	Prioritet 1: Potpora održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstva kako bi se poboljšala sigurnost opskrbljenosti hranom				
Naziv mjere	1.1.12. Dodatna potpora općine za osiguranje poljoprivredne proizvodnje				
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Mjera je namijenjena poljoprivrednim gospodarstvima koja se nalaze u područjima sa prirodnim i ostalim ograničenjima koja nepovoljno utječu na odvijanje poljoprivredne proizvodnje. Mjera se odnosi na pomoć poljoprivrednicima da upravljaju proizvodnjom i dohodovnim rizicima povezanim sa njihovom poljoprivrednom djelatnošću, a koji su izvan njihove kontrole. Mjera sa razine Federacije BiH je također sufinanciranje, te se očekuje da ista mjera bude primijenjena na razini Županije Zapadno hercegovačke.</p> <p>Općina se uključuje sa maksimalnim iznosom do 10% iznosa premija za osiguranje poljoprivredne proizvodnje koje poljoprivrednici sklapaju s osiguravajućim društvima. Sufinanciranje premija osiguranja odnosi se na osiguranje od štete nastale zbog prirodnih nepogoda (grad, poplave, suše, mraz, erozija tla), kao i drugih uzroka koji nisu pod kontrolom poljoprivrednika (štete zbog pojave bolesti, uginuća i sl.), a za njih postoji mogućnost sklapanja police osiguranja.</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1305/2013, članci: 36,37., 38. i 39. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5,8,9,10,11, 15 i 16)</p>				
Strateški projekti					
Indikatori za praćenje rezultata mjera	✓ <i>Indikatori</i>	<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>		
	✓ <i>Broj poljoprivrednih gospodarstava iz područjasa prirodnim ograničenjima koja su korisnici mjere</i>	0	50		
	✓ <i>Iznos sredstava isplaćen za sufinanciranje premije osiguranja (KM)</i>	0	10.000		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	Mjera povećava sigurnost ostvarivanja očekivanog dohotka i povećava otpornost PG-a na gubitak prihoda koji je posljedica prirodnih i drugih nepogoda što doprinosi ostvarenju Prioriteta 1. To povećava izgleda za opstanak, uspješno poslovanje i razvoj PG-a u situacijama kada nastupe nepovoljni događaji po poljoprivrednu proizvodnju za koje je moguće pribaviti policu osiguranja. Povećano preživljavanje poljoprivrednih gospodarstava u okolnostima velikog gubitka prihoda povećava opseg poljoprivrednih proizvoda iz domaćih izvora, što izravno utječe i na sigurnost snabdijevanja hranom domaćeg stanovništva				
Indikativna	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.

<i>financijska konstrukcija sa izvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Budžet</i>				50.000
	<i>Vanjski izvori</i>				100.000
	<i>Ukupno:</i>				150.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>				
<i>Ciljne grupe</i>	<i>Poljoprivrednici čija je osnova djelatnost poljoprivreda, a poljoprivredna gospodarstva im se nalaze na područjima sa prirodnim i ostalim ograničenjima, a koji osiguravaju poljoprivrednu proizvodnju kod osiguravajućih društava</i>				

<i>Veza sa strateški ciljem</i>	Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom Strateški cilj 2: Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava utjecaj klimatskih promjena
<i>Prioritet</i>	<i>Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti i povećanje konkurentnosti, uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju</i> <i>Prioritet 3: Unapređenje položaja poljoprivrednih proizvođača u lancu vrijednosti poljoprivrednih proizvoda;</i> <i>Prioritet 8: Promocija zapošljavanja, rasta socijalne inkluzije i lokalnog razvoja u ruralnim područjima uključujući bio-ekonomiju i održivo šumarstvo;</i>
<i>Naziv mjere</i>	<u>1.1.13. Dodatna potpora suradnji od interesa za poljoprivredu i ruralni razvoj</u>
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	Ova mjera se odnosi i na promicanje oblika suradnje između najmanje dvije strane koje su subjekti u poljoprivrednom, šumarskom sektoru, te lancu opskrbe hranom i ostalim subjektima koji doprinose ostvarivanju ciljeva i prioriteta ruralnog razvoja <u>uključujući proizvođačke grupe, zadruge i međusektorske organizacije, stvaranje klastera i mreža.</u> Suradnja se može odnositi na pilot-projekte, razvoj novih proizvoda, praksi, procesa i tehnologija u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru, suradnju u uspostavljanju zajedničkih radnih procesa, zajedničko korištenje objekata i resursa, horizontalnu i vertikalnu suradnju sudionika u lancima opskrbe, promotivne aktivnosti povezane za kratke lance opskrbe i lokalna tržišta i zajedničke projekte vezane za očuvanje okoliša. Mjera može obuhvaćati horizontalnu i vertikalnu suradnju među subjektima u lancu opskrbe vezanu uz održivu opskrbu biomasom koja se koristi u pripremi hrane, za proizvodnju energije ili u industrijskim procesima, provedbu lokalnih razvojnih strategija (LRS), uspostavu i rad Lokalnih akcijskih grupa (LAG) diversifikaciju poljoprivrednih djelatnosti koje se odnose na

	zdravstvenu zaštitu, društvenu integraciju i obrazovanje o okolišu i hrani. Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1305/2013, članak 20., članci 40. do 42. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5,8,9,10,11, 15 i 16))		
<i>Strateški projekti</i>			
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>	<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj uspostavljenih proizvođačkih grupa ✓ Broj OPG-a uključenih u proizvođačke grupe ✓ Broj izrađenih LRS ✓ Broj podržanih LAG-ova ✓ Broj podržanih organizacija proizvođača ✓ Broj podržanih nastupa na sajmovima 	<p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p> <p>0</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podmjera za povezivanje malih poljoprivrednih proizvođača s organizatorima otkupa i prerađivačima kroz uspostavu i rad <u>proizvođačkih grupa</u> povećava stupanj integriranosti unutar lanaca vrijednosti, usklađuje ponudu s potražnjom tržišta, osigurava unificiranje tehnologije proizvodnje i podizanje kvaliteta poljoprivrednih proizvoda sa malih farmi, olakšava plansko uvođenje standarda kvaliteta, osigurava adekvatno istraživanje tržišta i brzo prilagođavanje promjenama u zahtjevima kupaca. ✓ Potpورا se dodjeljuje za administrativne troškove uspostave i rada proizvođačke grupe (između 1% i 2% vrijednosti ostvarene godišnje proizvodnje) i troškove realiziranja Poslovnog plana proizvođačke grupe. U slučaju kada je organizator proizvođačke grupe zadruga, postotak potpore za administrativne troškove uspostave i rada proizvođačke grupe dodatno se povećava sukladno porastu broja zadrugara uključenih u zadrugu. ✓ Poslovni plan se donosi na razdoblje do pet (5) godina, a treba se odnositi na poboljšanja kvalitete proizvoda, uvođenje sustava sljedivosti, smanjenje upotrebe pesticida, mineralnih gnojiva i drugih kemijskih sredstava, zbrinjavanje otpada i sl.. Poslovni plan izrađuje nositelj proizvođačke grupe (obrt, zadruga odnosno drugo poduzeće koje se bavi otkupom ili preradom). ✓ Udio javnih sredstava za realizaciju aktivnosti iz Poslovnog plana je do 60% iznosa prihvatljivih troškova, a svake naredne godine smanjuje se za 10% tako da u zadnjoj godini realizacije iznosi 20% iznosa prihvatljivih troškova. Kada Plan odobri Federalno ministarstvo poljoprivrede sklapa se ugovor sa nositeljem proizvođačke grupe. Potpora ne može prelaziti 10% vrijednosti godišnje proizvodnje koju su ostvarili članovi proizvođačke grupe u godini prije njene uspostave, a godišnji iznos dodijeljenih sredstava ne može prelaziti 100.000 KM po proizvođačkoj grupi. ✓ <u>Općina sufinancira podmjera u iznosu maksimalno do 20%.</u> ✓ Podmjera vezana za potporu izradi Lokalnih razvojnih strategija (LRS) odnosi se na troškove njihove izrade, a što je preduvjet za funkcioniranje LAG-ova. Udio javnih sredstava je do 100% prihvatljivih troškova izrade LRS, dodjeljuje se samo jednom za razdoblje važenja LRS, i ne može prelaziti iznos od 50.000 KM. ✓ proizvođačkoj grupi. 		

	<p>✓ <u>Općina sufinancira podmjera u iznosu maksimalno 10% (5.000 KM)</u></p> <p>✓ Podmjera za potporu radu LAG-ova odnosi se na troškove funkcioniranja LAG-ova, a dodjeljuje se svake godine svakom aktivnom LAG-u.</p>				
Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)	Izvor/Godina	2024.	2025.	2026.	2027.
	Budžet				10.000
	Vanjski izvori				100.000
	Ukupno:				110.000
Razdoblje implementacije mjere	2024.-2027.				
Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Bužim				
Nositelji mjere	Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo				
Ciljne grupe	Poduzeća, obrti, PG i agregatori u ANC području općine uključeni u proizvođačke grupe, Lokalne zajednice koje izrađuju LRS, LAG-ovi, udruženja poljoprivrednih proizvođača koja su organizirala sajam ili nastupila na sajmu, PG i poduzeća koja se bave preradom primarnih poljoprivrednih proizvoda koji su nastupili na sajmovima.				

Veza sa strateški m ciljem	<p>Strateški cilj 1: Potpora (poticanje) pametnog, otpornog i diversificiranog sektora poljoprivrede sa garantiranom povećanom sigurnošću opskrbljenosti hranom</p> <p>Strateški cilj 2: Jačanje primjene ekoloških praksi u proizvodnji kojima se prilagođava i ublažava utjecaj klimatskih promjena</p>
Prioritet	<p><i>Prioritet 1. Podrška održivog dohotka i otpornosti poljoprivrednih gospodarstava kako bi se poboljšala sigurnost snabdjevenosti hranom;</i></p> <p><i>Prioritet 2: Jačanje tržišne orijentiranosti povećanje konkurentnosti uključujući stavljanje većeg naglaska na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju;</i></p> <p><i>Prioritet 5: Podrška održivog razvoja i efikasnijeg upravljanja prirodnim resursima kao što su voda, tlo i zrak;</i></p>
Naziv mjere	1.1.14. Dodatna potpora razmjeni znanja i informacija
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Ovom mjerom se podržavaju aktivnosti koje potiču razmjenu znanja i informacija među sudionicima u sektoru poljoprivrede i prehrambene industrije, što treba izravno povećati održivost i učinkovitost poslovanja PG-a i poduzeća za preradu primarnih poljoprivrednih proizvoda.</p> <p>Podmjera za uspostavu sustava AKIS za stvaranje i prijenos inovacija i informacija u poljoprivredi i prehrambenoj industriji treba omogućiti sustavno upravljanje procesom stvaranja i korištenja inovacija i prijenosa znanja na krajnje korisnike odnosno PG i poduzeća koja se bave preradom. Mjera treba podržati</p>

	<p>troškove rada koordinacijskog tijela i njegovih aktivnosti usmjerenih za suradnju između znanstvenih, obrazovnih i stručnih institucija, savjetodavne službe i krajnjih korisnika u cilju stvaranja inovacija i prijenosa najnovijih znanja izravno u proizvodnju. Udio javnih sredstava za ovu mjeru može biti do 100% prihvatljivih troškova aktivnosti.</p> <p>Podmjera koja se odnosi na uspostavu i rad točaka izvrsnosti na najboljim PG-ima sa izvanrednim rezultatima u proizvodnji i prodaji svojih proizvoda. Točke izvrsnosti primjenjuju nove tehnologije ili imaju inovacije koje mogu poslužiti kao primjer drugim PG-ima za povećanje njihove učinkovitosti, podizanje kvalitete proizvoda ili smanjenju negativnih utjecaja proizvodnje po okoliš. Potpora se dodjeljuje PG-u koje je dobilo status točke izvrsnosti na temelju višegodišnjeg ugovora u okviru kojega se vlasnik, u suradnji sa poljoprivrednom savjetodavnom službom, obvezuje pružati sve potrebne informacije poljoprivrednicima zainteresiranim za preuzimanje praktičnih znanja koju nudi točka izvrsnosti. Udio javnih sredstava je do 100% prihvatljivih troškova, a ne može prelaziti iznos od 15.000 KM godišnje.</p> <p>Općina podržava mjeru u maksimalnom iznosu 20% ili 3.000 KM. Mjera je usklađena s Uredom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) -Članak 14. - Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja; Članak 15. - Savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5,8,9,10,11, 15 i 16)</p>				
Strateški projekti					
Indikatori za praćenje rezultata mjera	✓ Indikatori	Polazne vrijednosti	Ciljne vrijednosti		
	✓ Iznos sredstava dodijeljen za aktivnosti vezane za AKIS	0	1		
	✓ Broj uspostavljenih točaka izvrsnosti	0	1		
	✓ Broj nositelja PG-a koji su posjetili točke izvrsnosti	0	10		
Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta	<p>✓ Ovom mjerom poljoprivrednicima se osigurava pomoć u prilagođavanju njihove proizvodnje zahtjevima tržišta i potrošača što doprinosi ostvarenju Prioriteta 1., uz istovremeno povećanje izgleda za postizanje dugoročne održivosti proizvodnje i podizanja razine dobrobiti životinja. Ova mjera treba pomoći PG-ima kod stvaranja vlastite vizije i strategije za nastup na tržištu, odnosno svijesti o vlastitoj odgovornosti kod donošenja najvažnijih poslovnih odluka čime se doprinosi ostvarenju Prioriteta 2.</p> <p>✓ Primjena dobrih proizvodnih i okolišnih praksi čime doprinosimo ostvarenju Prioriteta 5. treba pomoći boljem odgovoru na klimatske i okolišne izazove, ali i svijesti poljoprivrednika o potrebi poštivanja standarda kako bi se osiguralo održivo bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom i očuvao prirodni okoliš.</p> <p><u>Općina sufinancira podmjeru u iznosu maksimalno 20% (3.000 KM)</u></p>				
Indikativna	Izvor/Godina	2024.	2025.	2026.	2027.

<i>financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Budžet</i>				30.000
	<i>Vanjski izvori</i>				100.000
	<i>Ukupno:</i>				130.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	<i>Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo</i>				
<i>Ciljne grupe</i>	poljoprivredne savjetodavne službe, fakulteti, instituti i PG uključeni u AKIS, PG-i koji imaju status točke izvrsnosti				

<i>Veza sa strateškim ciljem</i>	Strateški cilj 3: <i>Jačanje socioekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja</i>
<i>Prioritet</i>	<i>Prioritet 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijenta u ruralnim područjima</i>
<i>Naziv mjere</i>	1.1.15. Dodatna potpora razvoju ruralne infrastrukture
<i>Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja</i>	<p>Mjera je namijenjena potpori izgradnji ruralne infrastrukture od važnosti za stanovništvo ruralnih ANC područja općine. Prihvatljiva su ulaganja u izgradnju i opremanje objekata kanalizacije i pročišćavanja otpadnih voda, izgradnju i opremanje toplana i izgradnju lokalne cestovne infrastrukture (nekategorizirane ceste, sa pripadajućim mostovima).</p> <p>Podmjera vezana za potporu izgradnji strateške ruralne infrastrukture odnosi se na projekte navodnjavanja i odvodnje, odnosno projekte komasacije poljoprivrednog zemljišta, a obuhvaćaju područja pogodna za provođenje navedenih vrste zahvata, i čije provođenje neće utjecati na pogoršanje stanja okoliša ili ugroziti vrijedne prirodne ekosustave.</p> <p>Projekte prema FMPVŠ kandidiraju i provode jedinice lokalne samouprave a na temelju LRS-a ili druge lokalne razvojne strategije, odnosno svojih odgovarajućih godišnjih programa.</p> <p>Projekte strateške ruralne infrastrukture realiziraju jedinice lokalne samouprave u suradnji s Federalnim ministarstvom poljoprivrede, a financiraju se iz sredstava kreditnog zaduženja na međunarodnom tržištu kapitala.</p> <p>Ulaganja u ruralnu infrastrukturu podržavaju se u naseljenim mjestima ispod 10.000 stanovnika prema podacima posljednjeg popisa stanovništva. Kandidirani projekt ulaganja u ruralnu infrastrukturu mora biti u skladu sa prostornim planom jedinice lokalne samouprave, imati idejni projekt, građevinsku dozvolu, odnosno rješenje za izvođenje radova.</p>

	<p>Udio javnih sredstava je do 100% vrijednosti ulaganja s tim da udio sredstava iz Budžeta Federalnog ministarstva ne može prelaziti 25% vrijednosti ulaganja, odnosno iznos od 100.000 KM.</p> <p><u>Općina se uključuje sufinanciranjem koje ne može prelaziti 10% vrijednosti ulaganja, odnosno iznos 40.000 KM</u></p> <p>Za ulaganje u projekte strateške ruralne infrastrukture udio javnih sredstava je do 100% vrijednosti ulaganja uključujući i PDV, a snosi ga federalna razina vlasti.</p> <p><i>Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, Članak 17. - Ulaganja u fizičku imovinu; Članak 20. - Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima; Članak 21. - Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje isplativosti šuma; Članci 22.- 26. - Pošumljavanje i stvaranje šumskih područja ; Članak 46. - Ulaganja u navodnjavanje. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11, 15 i 16)</i></p>				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>	<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>		
	✓ Broj podržanih projekata izgradnje kanalizacije i prečišćavanja otpadnih voda	0	25		
	✓ Broj podržanih projekata izgradnje i opremanja utoljavanja objekata	0	25		
	✓ Broj podržanih projekata izgradnje lokalne cestovne infrastrukture	0	25		
	✓ Površina zemljišta obuhvaćena sistemima za navodnjavanje i odvodnju	0	25		
	✓ Površina zemljišta obuhvaćena komasacijom (hektara)	0	25		
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	<p>Mjera se provodi u cilju olakšavanje poslovnog razvoja čvrsto je povezano sa postojanjem infrastrukture neophodne za nesmetano funkcioniranje PG-a i drugih gospodarskih subjekata, ali i zadovoljavanja potreba i standarda ruralnog stanovništva. Dodjela potpore produktivnim i neproduktivnim ulaganjima na PG-ima i izvan njih, poput ulaganja u infrastrukturu povezanu sa razvojem dio je napora za stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta na ruralnom prostoru što doprinosi ostvarenu Prioriteta 7.</p>				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	<i>2024.</i>	<i>2025.</i>	<i>2026.</i>	<i>2027.</i>
	<i>Budžet</i>				<i>500.000</i>
	<i>Vanjski izvori</i>				<i>2.500.00</i> <i>0</i>
	<i>Ukupno:</i>				<i>3.000.00</i> <i>0</i>
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	<i>2024.-2027.</i>				

Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere	Općina Bužim
Nositelji mjere	Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo
Ciljne grupe	Jedinice lokalne samouprave, PG-i i drugi vlasnici poljoprivrednog zemljišta

Veza sa strateški cilj	Strateški cilj 3: Jačanje socioekonomske strukture (održivog razvoja) ruralnih područja
Prioriteti	Prioritet 7. Privlačenje mladih poljoprivrednika i stvaranje poslovnog ambijenta u ruralnim područjima
	P 8. Promocija zapošljavanja, rasta socijalne inkluzije i lokalnog razvoja u ruralnim područjima uključujući bio-ekonomiju i održivo šumarstvo
Naziv mjere	1.1.16. Unaprijeđenje kvaliteta javnih usluga (zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, demografska potpora za rađanje djece, obrazovanje sport i kultura, javnog prijevoza učenika i drugo) i smanjenje depopulacije ruralnih područja
Opis mjere sa okvirnim područjima djelovanja	<p>Opština Bužim pripada u ANC područja, rijetko naseljena te je nedostupna kvalitetna zdravstvena zaštita. Također, u ruralnim područjima većinom živi stanovništvo starije starosne dobi koje nije u mogućnosti da jednostavno ostvari svoje osnovne životne potrebe (kupovina, lječnički pregledi i sl.) Cilj ove mjere je omogućiti dostupnost zdravstvenih usluga na cijelom prostoru opštine uspostavom mobilnih timova liječnika i organizacijom patronažne službe.</p> <p>Socijalna zaštita u opštini Bužim se isplaćuje za 85 lica od strane Centra za socijalni rad. Socijalnu pomoć uglavnom primaju kategorije starih i iznemoglih (za rad nesposobna) lica između 50 i 65 godina starosti, izbjegla i raseljena lica, samohrani roditelji i osobe sa invaliditetom.</p> <p>Također, u analizi stanja su identifikovane dvije kategorije ranjivih grupa: odgojno zanemarena i zapuštena djeca, te stare i iznemogle osobe koje se nalaze u ruralnim naseljima, kojima je potrebno osigurati dostupnost usluga, o kojima se ne vodi nikakva službena evidencija. U tom kontekstu problem predstavlja i velika udaljenost pojedinih naselja od centra opštine što otežava brigu o ovim kategorijama stanovništva. Ovakvo stanje nužno dovodi i do određenih pojava nasilja u porodicama što može dovesti do stvaranja još jedne kategorije ranjivih grupa a to su osobe ugrožene zbog nasilja u porodici. Stoga je cilj ove mjere pokrenuti aktivnosti kako bi se ovim kategorijama stanovništva obezbjedila odgovarajuća briga i socijalna pomoć.</p> <p>Demografska potpora za rađanje djece. Uvodi se u skladu s mogućnostima budžeta općine potpora za rađanje prvoga djeteta 500 KM/jednokratno, za rađanje drugoga djeteta 1.000 KM/jednokratno i za rađanje trećeg ili većega broja djece 2.000 KM/jednokratno. Također, postoji realna mogućnost uvođenja mjesečnih plaćanja za svako dijete do sedme godine u iznosu 100KM/djetetu.</p> <p>Obrazovanje, sport, kultura, dječji vrtići i domovi za starije i nemoćne osobe</p>

	<p>Obrazovanje je od ključnog značaja za Opštinu i njene stanovnike. Broj učenika konstantno opada, a nedostaje i odgovarajuće opreme za kvalitetno izvođenje nastave (npr. broj računara, nabavka fiskulturne opreme). Isto tako, od ključnog značaja je i održavanje dobrih uslova u dječijem vrtiću (nabavka didaktičke opreme, uređenje dvorišta vrtića). Cilj ove mjere je stvoriti materijalne pretpostavke za kvalitetnije izvođenje nastavnih i odgojnih aktivnosti. Kroz mjeru ulaganja moguće je podići nivo opremljenosti, obrazovnih ustanova, sportskih objekata, dječjih vrtića, domova kulture i domova za stare i nemoćne osobe.</p> <p>Podmjera za besplatan prijevoz učenika iz centra općine Bužim do mjesta stanoavanja i obratno. Uvođenje bespaltnog prijevoza za učenike osnovnih i srednjih škola u općini Bužim. Uz ovu mjeru je usko vezana mjera podjele besplatnih udžbenika za osnovno obrazovanje</p> <p>Mjera je usklađena s Uredbom (EU) br. 1307/2013, članci: 50., 51. Mjera usklađena sa SDG 2030 (SDG 1,2,3,5,8,9,10,11, 15 i 16)</p>				
<i>Strateški projekti</i>					
<i>Indikatori za praćenje rezultata mjera</i>	✓ <i>Indikatori</i>			<i>Polazne vrijednosti</i>	<i>Ciljne vrijednosti</i>
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj mobilnih liječničkih timova ✓ Broj korisnika socijalne pomoći ✓ Broje djece obuhavćene demogarfskom potporom ✓ Broj djece u sonovnim školama ✓ Broj djece u srednjim školama ✓ Broj djece u vrtićima ✓ Besplatan prijevoz učenika 			0 85	
<i>Razvojni efekt i doprinos mjere ostvarenju prioriteta</i>	Mjera se provodi u cilju očuvanja ruralnih područja s sprječavanja depopulacije odnosno iseljavanja				
<i>Indikativna financijska konstrukcija saizvorima Financiranja (KM)</i>	<i>Izvor/Godina</i>	2024.	2025.	2026.	2027.
	<i>Budžet</i>				500.000
	<i>Vanjski izvori</i>				2.500.000
	<i>Ukupno:</i>				3.000.000
<i>Razdoblje implementacije mjere</i>	2024.-2027.				
<i>Institucija odgovorna za koordinaciju implementacije mjere</i>	Općina Bužim				
<i>Nositelji mjere</i>	Načelnik i Služba za razvoj i poduzetništvo				
<i>Ciljne grupe</i>	Korisnici zadrvtstevne i socijalne zaštite, učenici osnovnih i srednjih škola				

2. Ključni strateški projekti – Ulaganja

1. Turizam (agroturizam i ruralnoi turizam) i promocija općine Bužim

- Formiranje sektora za turizam u okviru Opštine Bužim,
- Registar i mapiranje turističkih potencijala i uspostavljanje turističke signalizacije
- Očuvanje i promocija "Stara drvena džamija u Bužimu" (graditeljska cjelina) sagrađena u 18. stoljeću, a obnovljena 1835. godine,
- Očuvanje i promocija historijske građevine - Stare džamije u Lubardi" sagrađena 1938. god,
- Uređenje (revitalizacija) graditeljske cjelin "Stari grad Bužim"
- Uređenje vikend naselja Čejreci, Vikend naselja u naselju Radoč.
- Uređenje plaže na vještačkom jezeru „Brana“ Vrhovska,
- Promocija speleološkog turizma -neistražene pećine u naselju Čava i Dedići i Elkasova Rijeka
- Promocija i razvoj sportsko-turističkog lovnog i ribolovnog turizma
- Izgradnja planinarskih domova (dvije lokacije)
- Organizacija seminara i treninga u turizmu,
- Organizacija manifestacija i događaja kao što su: Dan općine Bužim, Slobodarski dani Viteškog grada Bužima, Majski susret na izletištu "Svetinja" u Čavi, privredni dani pčelarstva, zdrave hrane, Kestenijada, dani dijaspore i druge značajne kulturno - sportske i historijske manifestacije).
- Postavljenje turističke signalizacije
- Izrada promotivnog materijala opštine Bužim kao što su vodiči i mape
- Sudjelovanje opštine na vanjskim manifestacijama i sajmovima
- Promocija opštine kroz društvene mreže
- Snimanje promotivnog video materijela (kratki klipovi i fotografije)
- Organizacija promotivnih posjeta novinara, blogera i agencija u opštinu Bužim

2. Ulaganja u poljoprivredu, preradu i povezivanje proizvođača s tržištem

- Povećanje obradivih površina u opštinskom vlasništvu
- Organizovanje seminara vezanih za poljoprivrednu proizvodnju - mjera
- Promocija zadružnog i klsterskog udruživanja
- Finansijska podrška Opštine Bužim organizovanju poljoprivrednih proizvođača
- Potpora udruživanju poljoprivrednika zbog zaštite oznake izvornosti (PGI-Protected of Designation of Orgin) - Bužimskog kestenovog meda
- Rekonstrukcija i stavljanje u rad gradske pijace
- Finansijska podrška projekatima za nabavu opreme (traktori, priključci i drugo)
- Ulaganja u održavanje mreže šumskih putova
- Sufinanciranje pogona za preradu drveta u ruralnim područjima
- Sufinanciranje razvoja zanatstva (stari zanati) i obrta
- Podrška proizvodnji organske hrane -
- Izgradnja mini mljekare -
- Uređivanje stočne pijace-
- ostalo

3. Ulaganja u infrastrukturu, javne ustanove i ukupan održivi ruralni razvoj

- Izrada prostorno-planske dokumentacije;
- Izgradnja elektro, vodovodne i kanalizacione mreže.
- Izgradnja širokopojasne emreže Interneta
- Izgradnja i asfaltiranje puteva na cijelom području općine

- Rekonstrukcija objekta u kojem će se nalaziti Općina Bužim;
- Izgradnja i rekonstrukcija dječijih igrališta u sklopu osnovnih škola
- Završetak izgradnje vatrogasnog doma (doma kulture);
- Razvoj programa podrške projektima nevladinog sektora.
- Osiguranje materijalne i tehničke podrške obrazovnim ustanovama;
- Opremanje i uređenje predškolske ustanove;
- Rekonstrukcija gradskog stadiona
- Izgradnja sportske dvorane
- Pripremljena projektna dokumentacija za izradu sportskih terena
- Organizacija kulturnih događanja i manifestacija
- Lociranje i izgradnja autobuskih stajališta;
- Plan upravljanja otpadom-prilagođavanje regionalnoj Strategiji USK
- Nabavka komunalne opreme (kamioni, kontejneri); –
- Zatvaranje divljih deponija (sve lokacije u općini Bužim)
- Postavljanje led rasvjete;
- Utopljanje javnih zgrada uz primjenu EE (vrtić, Dom zdravlja i sl.)
- **ostalo**

3. Opis unutrašnje i međusobne usklađenosti strateškog dokumenta

Strategija ruralnog razvoja Općine Bužim za 2023-2027 usklađena je sa **Strategijom razvoja Unsko-sanske županije/kantona za razdoblje 2021.-2027.** godine, kao i sa Strategijom poljoprivrede ruralnog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021-2027 kao i s Ciljevima održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

4. Okvirni finansijski plan i izvori financiranja (višegodišnji finansijski okvir- VFO)

(ovo je zbroj KM po mjerama u 2024-2027)

U skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH, na osnovu situacijske analize i projekcije, kao i definiranih mjera, izrađuje se indikativni finansijski okvir za cjelokupno razdoblje važenja strateškog dokumenta. U njemu je prikazana procjena potrebnih finansijskih sredstava po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama iz Budžeta Općine Bužim, ali i ostalih izvora financiranja kao što su kreditna sredstva, sredstva Europske unije i donacije domaćih i stranih organizacija, institucija i poduzeća.

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR ZA RAZDOBLJE VAŽENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA					
Redni broj i oznaka/SC	Struktura financiranja (u %)	Ukupno (KM)	Budžet institucije (KM)	Ostali izvori	
				(KM)	Naziv potencijalnog izvora
1.1.1. Potpora poslovanju poljoprivrednih gospodarstava na područjima sa prirodnim ograničenjima /SC1	3.10%	281.500	53.500	228.000	FBIH I EU FONDOVI
1.1.2. Dodatna potpora dohotku za mlade poljoprivredne proizvođače koji	0,62%	56.000	16.000	40.000	FBIH I EU FONDOVI

preuzimaju upravljanju OPG-om /SC1					
1.1.3. Potpora za organsku proizvodnju i proizvodnju u konverziji /SC2	1,32%	120.000	20.000	100.000	FBIH I EU FONDOVI
1.1.4. Dodatna potpora dohotku – za osnovnu plaćanje po hektaru obradive površine /SC1	2,42%	220.000	20.000	200.000	FBIH I EU FONDOVI
1.1.5. Dodatna potpora dohotku – za uvjetno grlo/SC1	2,42%	220.000	20.000	200.000	FBIH I EU FONDOVI
1.1.6. Dodatna potpora za strateške proizvodnje od posebnog interesa za općinu/SC1	0,44%	40.000	20.000	20.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
1.1.7. Dodatna potpora za pčelarstvo/SC1	0,39%	35.500	5.750	29.750	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
1.1.8. Dodatna potpora za pilot šemu voća, povrća i mlijeka u školama i predškolskim ustanovama/SC1	0,66%	60.000	10.000	50.000	FBIH I EU FONDOVI
1.1.9. Dodatna potpora radu proizvođačkih organizacija /SC1	0,55%	50.000	10.000	40.000	FBIH I EU FONDOVI
1.1.10. Dodatna potpora ulaganjima/SC1	35,87%	3.260.000	750.000	2.510.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
1.1.11. Dodatna potpora pokretanju poslovanja mladih poljoprivrednika i osnivanje poduzeća na ruralnom prostoru općine i ANC područjima/SC1	9,08%	825.000	75.000	750.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
1.1.12. Dodatna potpora općine za osiguranje poljoprivredne proizvodnje/SC1	1,65%	150.000	50.000	100.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI

1.1.13. Dodatna potpora suradnji od interesa za poljoprivredu i ruralni razvoj/SC1,SC2	1,21%	110.000	10.000	100.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
1.1.14. Dodatna potpora razmjeni znanja i informacija/SC1,SC2	1,43%	130.000	30.000	100.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
1.1.15. Dodatna potpora razvoju ruralne infrastrukture/SC3	33,01%	3.000.000	500.000	2.500.000	FBIH, ŽZH I EU FONDOVI
UKUPNO	100%	9.088.000	1.590.250	7.497.750	

5. Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i vrednovanje strateškog dokumenta

Realizacija Strategije ruralnog razvoja je veliki izazov za jedinicu lokalne samouprave. Stepem i kvalitet realizacije strategije, kao zbir svih pojedinačno realizovanih projekata i mjera, jasno će pokazati koliko je jedinica lokalne samouprave koja se treba uspostaviti unutar organa uprave blizu ili daleko od ostvarenja definisanih strateških ciljeva i vizije ruralnog razvoja opštine. Za uspješnu realizaciju Strategije ruralnog razvoja potrebno je prilagoditi postojeće ili uspostaviti nove organizacione strukture i obezbijediti odgovarajuće ljudske kapacitete, te jasno definisati ključni operativni mehanizam za upravljanje ruralnim razvojem. Zadatak tog mehanizma je svakodnevno staranje o realizaciji strategije, kao cjeline i svakog projekta pojedinačno.

Strategija ruralnog razvoja opštine Bužim objedinjuje sve sektore koji su u nadležnosti Opštine, kao i sve aktere i zainteresovane strane na koordiniran način. Važno je navesti da je, pored djelotvorne uspostave i funkcioniranja struktura za planiranje razvoja, kao i struktura koje će pratiti provođenje strateških dokumenata, veoma značajno jačanje sveukupne koordinacije unutar opštinske administracije u procesu implementacije Strategije.

Trenutno u Opštini ne postoji organizacijski struktuiran pristup izradi i implementaciji strategije razvoja niti postoji osoba zadužena za koordinaciju i organizaciju implementacije razvojne strategije, Koordinacija opštinskih službi u implementaciji prethodne strategije je sporadična. S tim u vezi, nužno je uspostaviti i osnažiti djelotvorne opštinske strukture za implementaciju strategije, prilagođene potrebama opštine, te precizirati dužnosti i odgovornosti. Naročito je važno osnažiti kapacitete za pripremu i djelotvornu implementaciju projekata domaćih i međunarodnih donatora sa naglaskom na fondove EU.

Takođe, u pogledu prikupljanja, obrade i ažuriranja podataka za planiranje i praćenje razvoja, Opština ne posjeduje sveobuhvatnu bazu podataka već je samo dio podataka u elektronskoj formi što u narednom periodu predstavlja jedan od prioriteta.

Izgradnju kapaciteta neophodno je izvršiti u sljedećim poljima:

- Upravljanje projektnim ciklusom (PCM)
- Međuopštinska suradnja
- Privatno-javno partnerstvo
- EU i nacionalne nabavke: zakonski i praktični aspekti
- EU IPA finansijski aspekti: politika i praksa
- Engleski jezik

U narednim aktivnostima ključni koraci obuhvataju sljedeće:

- Jačanje struktura u opštinskoj administraciji za upravljanje i koordinaciju implementacije kako razvojne Strategije tako i Strategije ruralnog razvoja, te uspostavljanje mehanizma za kontinuirano praćenje, ocjenjivanje i izvještavanje,

- Kontinuirano proaktivno učešće Opštinskog načelnika u operacionalizaciji i implementaciji strategije razvoja putem delagiranja jasnih zadataka odgovornim službama, te redovno dobijanje informacija o napretku Strategije ruralnog razvoja,
- Uspostavljanje i stručno usavršavanje jedinice/tijela za planiranje i praćenje Strategije ruralnog razvoja i priprema projekata za njenu implementaciju uz osiguranje učešća aktera u procesu implementacije, praćenja i izvještavanja, te dorade opisa posla i pojedinačnih odgovornosti uposlenika u opštinskoj administraciji koji bi se bavili implementacijom i ažuriranjem strategije,
- Kontinuirana uključenost i podrška Opštinskog vijeća i Partnerske grupe u implementaciji strategije putem dostavljanja redovnih izvještaja, te usklađivanje opštinskih politika sa prioritetima strategije razvoja,
- Uspostavljanje jedinstvenog sistema i elektronske baze za praćenje i ocjenjivanje napretka razvojne strategije koja će omogućiti sveobuhvatnu analizu podataka o implementaciji projekata.

Stvarni rezultati ruralnog razvoja, koji proizilaze iz implementacije Strategije ruralnog razvoja, mogu biti vidljivi i mjerljivi jedino ukoliko Opština Bužim, kao najodgovornija za implementaciju Strategije, bude sistematski provodila praćenje i vrednovanje realizacije Strategije.

U donjoj tabeli dat je kratak pregled ključnih uloga i odgovornosti u pogledu koordinacije, implementacije, monitoringa i evaluacije lokalne razvojne strategije:

Tablica Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja Opštine Bužim

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	
Aktivnosti^(*)	Nadležnost (ko?)
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju strategije razvoja (uključujući lokalizirane ciljeve održivog razvoja BIH)	Nosilac procesa: Pomoćnik načelnika Službe za privredu, finansije i inspeksijske poslove Učesnici procesa: Pomoćnici načelnika iz drugih službi
Definisanje prioriteta na osnovu strateško-programskih dokumenata za naredni 1+2 planski ciklus	Nosilac procesa: Pomoćnici načelnika službi na čelu sa Načelnikom Učesnici u procesu: ostali službenici
Priprema trogodišnjih i godišnjih planova rada službi, uključujući projekte iz strategije razvoja i vezane redovne aktivnosti	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Pomoćnici načelnika službi sa ostalim ključnim službenicima
Izrada Trogodišnjeg i Godišnjeg plana rada JLS (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Pomoćnici načelnika službi na čelu sa Načelnikom Učesnici procesa: ostali službenici
Uključivanje ključnih strateških projekata i aktivnosti u plan Budžeta (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Pomoćnici načelnika službi
Usklađivanje godišnjih planova rada službi/odjeljenja i Godišnjeg plana rada JLS sa usvojenim Budžetom (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Pomoćnici načelnika službi
Usvajanje Godišnjeg plana rada JLS (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Opštinsko vijeće
Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada JLS	Nosilac procesa: Stručni saradnik za pripremu i implementaciju projekata i stručni suradnik za poljoprivredu Učesnici procesa: Ostali službenici

Praćenje i privlačenje eksternih izvora finansiranja projekata	Nosilac procesa: Stručni saradnik za pripremu i implementaciju projekata i stručni suradnik za poljoprivredu Učesnici procesa: Ostali službenici
Praćenje provođenja Godišnjeg plana rada JLS i ostvarenja strateških ciljeva	Nosilac procesa: Pomoćnici načelnika službi Učesnici procesa: Ostali službenici zajedno sa službenicima koji vode poslove finansija
Izrada godišnjih izvještaja o radu službi/odjeljenja	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Pomoćnici načelnika službi
Uključivanje javnosti/ Partnerske grupe u praćenje provođenja strategije razvoja(**)	Nosilac procesa: Stručni saradnik za pripremu i implementaciju projekata i stručni suradnik za poljoprivredu Učesnici procesa: Ostali službenici; Članovi Partnerske grupe
Priprema i razmatranje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Pomoćnik načelnika Službe za privredu, finansije i inspekcijske poslove Učesnici procesa: Ostali službenici sa Načelnikom
Priprema i razmatranje Godišnjeg izvještaja o radu JLS (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Pomoćnici načelnika službi
Usvajanje i objavljivanje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nosilac Inicijator i vlasnik procesa: Načelnik Učesnici procesa: Opštinsko vijeće
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja o radu JLS (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Načelnik Učesnici procesa: Opštinsko vijeće
Ostale važne aktivnosti: ▪ Uspostavljanje i unapređenje međuopštinske saradnje ▪ Pokretanje procesa evaluacije strategije razvoja	Nosilac procesa: Stručni suradnik za poljoprivredu Učesnici procesa: Ostali službenici

9.1. Monitoring i evaluacija

Monitoring predstavlja sustavno i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije Strategije ruralnog razvoja, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima. Uz provedbu strateških dokumenata Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH definirani su procesi monitoringa i izvještavanja kao i nositelji navedenih aktivnosti. Kako bi se na adekvatan način vršio monitoring provedbe strateških dokumenata, nužno je da svi općinski organi uprave uspostave i redovito ažuriraju elektroničke evidencije o provedbi strategije kao i osiguranje pravodobnog i kvalitetnog praćenja indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz Strategije ruralnog razvoja, kao i indikatora iz godišnjih planova rada. Navedeni sustav monitoringa temelj je za izradu izvještaja o radu kao i Izvještaja o razvoju. Navedeni zakonski okvir propisuje obvezu izrade godišnjih izvještaja rada i Izvještaja o razvoju. Godišnji izvještaj o radu priprema se radi praćenja provođenja planiranih aktivnosti i ocjene doprinosa u ostvarivanju programa odnosno mjera općinskih organa uprave. U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, ostvareni očekivani rezultati, utrošena planirana sredstva za izvršenje aktivnosti, utvrđuje se je li došlo do eventualnog neizvršavanja planiranih aktivnosti, navode se razlozi za neizvršenje kao i objašnjenje za djelomično izvršenje. Rukovodeći državni službenici (pomoćnici načelnika), uz pomoć glavnog savjetnika, izrađuju godišnji izvještaj o radu u skladu s unutarnjom organizacijom i nadležnostima. U jedinici lokalne samouprave, konkretno u općini Bužim, tajnik u suradnji s rukovodećim državnim službenicima (pomoćnici načelnika), objedinjava godišnji izvještaj o radu gradskih organa uprave (odjela) u jedinstveni izvještaj o radu Općine Bužim, koji se dostavlja načelniku najkasnije do kraja ožujka tekuće godine.

Općinsko vijeće Bužim usvaja Godišnji izvještaj o radu Općine Bužim najkasnije do kraja travnja tekuće godine te se objavljuje na mrežnoj stranici Općine Bužim.

Izvještaj o razvoju je implementacijski dokument kojim se sagledavaju opći razvojni trendovi kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz strateških dokumenata. Izvještaj o razvoju Općine Bužim izrađuje Jedinica za lokalni ekonomski razvoj Općine Bužim. Izvještaj o razvoju načelnik Općine Bužim dostavlja Općinskom vijeću radi informiranja i objavljuje se na mrežnoj stranici Općinske uprave. Osim navedenog, Jedinica za lokalni ekonomski razvoj vrši koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije, što podrazumijeva aktivnu suradnju sa svim općinskim organima uprave kao i institucijama nositeljima provedbe i monitoringa.

5.1. Evaluacija

Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i Uredbom o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH uspostavljen je proces evaluacije strateških dokumenata. Evaluacija je proces kojim se određuju vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema unaprijed definiranim kriterijima. U skladu s navedenim regulatornim okvirom za strateške dokumente na razini JLS-a obvezna je evaluacija u tijeku. Evaluacija u tijeku provodi se u cilju utvrđivanja stupnja provedbe strateških dokumenata, ostvarivanja te efektivnosti i učinkovitosti planiranih mjera i izravnih rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i osiguravanja ulaznih elemenata za sljedeće strateške dokumente. Evaluacija u tijeku na razini Općine Bužim realizirat će se u predzadnjoj godini provedbe Strategije razvoja (2026. godine) i provest će je nezavisni evaluator kojega će izabrati Općinska uprava Bužim.

5.2. Implementacija

Provedba Strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/17), kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 74/19). Navedenim regulatornim okvirom propisano je da su implementacijski dokumenti trogodišnji i godišnji planovi rada tijela gradskog organa uprave pri čemu proces trogodišnjeg planiranja rada počinje izradom smjernica za trogodišnje planiranje koje priprema Načelnik Općine Bužim u suradnji s Jedinicom za lokalni ekonomski razvoj. Proces izrade i usvajanja Smjernica usklađen je s izradom Akcijskog plana za provedbu Strategije razvoja Općine Bužim čiju izradu koordinira Jedinica za lokalni ekonomski razvoj svake planske godine po principu 1 + 2. Trogodišnji plan rada općinskog organa uprave je implementacijski dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja Općine Bužim u skladu s nadležnostima općinskih organa uprave te predstavlja temelj za izradu Dokumenta okvirnog Budžeta (DOB) i Programa javnih investicija (PJI). Pri izradi trogodišnjeg plana rada, gradski organi uprave (gradski odjeli, službe i dr.) imaju obvezu preuzeti relevantne mjere iz Strategije razvoja s pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg razdoblja. Trogodišnji se plan rada ne usvaja, ali služi kao osnova za izradu DOB-a kao i Godišnjeg plana rada. Uredbom je predviđeno da se mjere iz Strategije razvoja unose kao programi u trogodišnjem planu rada, dok se svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje i kao program u Dokumentu okvirnog Budžeta (DOB-u) s dodijeljenom lozinkom. To znači da je mjera iz Strategije razvoja jednaka programu u trogodišnjem planu rada i DOB-u, zbog čega je bilo značajno da svi odjeli i službe Općine Bužim definiraju mjere unutar Strategije ruralnog razvoja. U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program utvrđuju se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem razdoblju doprinosi ostvarenju mjere, prioriteta i strateškog cilja iz Strategije ruralnog razvoja.

Prema Uredbi, koordinaciju u procesu planiranja, monitoringa i izvještavanja u općinskom organu uprave vrše rukovodeći državni službenici (pomoćnici načelnika) uz pomoć tajnika, svatko u skladu sa svojim nadležnostima, koji osiguravaju dosljedno provođenje internih uloga i odgovornosti u skladu s unutarnjom organizacijom i nadležnostima te sudjelovanjem različitih subjekata.

6. Prilozi strateškom dokumentu*Prilog 1. Lista potreba utvrđena na temelju SWOT analize*

<i>LISTA POTREBA</i>		
<i>(P)</i>	<i>Opis potrebe</i>	<i>MJERA</i>
<i>P1</i>	<i>Potpora start-up poduzećima, obrtima i poljoprivredi</i>	
<i>P2</i>	<i>Potpora pronatalitetne politike</i>	
<i>P3</i>	<i>Potpora komasaciji i arondaciji _okrupnjavanje</i>	
<i>P4</i>	<i>Potpora kapitalnim ulaganjima za OPG i fazu prerade (oprema)</i>	
<i>P5</i>	<i>Potpora kapitalnim ulaganjima za preradu drveta (oprema)</i>	
<i>P6</i>	<i>Subvencije javnom prijevozu učenika (osnovna i srednja škola) na relaciji centar Općine Bužim – ruralna naselja-</i>	
<i>P7</i>	<i>Potpora izgradnji moderne tržnice za poljoprivredno-prehrambene proizvode u centru Općine Bužim</i>	
<i>P8</i>	<i>Potpora organskoj proizvodnji i certifikaciji po ISO standardima</i>	
<i>P9</i>	<i>Potpora zaštiti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda oznakama PDO, PGI i TSG</i>	
<i>P10</i>	<i>Sufinanciranje premija osiguranja u poljoprivredi</i>	
<i>P11</i>	<i>Potpora poslovnom povezivanju (klasteri, zadruge, proizvođačke organizacije) u svim segmentima gospodarstva</i>	
<i>P12</i>	<i>Potpora osnaživanju ženskoga poduzetništva</i>	
<i>P13</i>	<i>Potpora promociji prirodnih ljepota u svrhu razvoja turizma (planinarski, zdravstveni, biciklistički, golf i drugi)</i>	
<i>P14</i>	<i>Podizanje kvalitete života u ruralnim područjima:</i>	
	<i>Izgradnja kanalizacijske mreže,</i>	
	<i>Nabava modernije mehanizacija za prikupljanje otpada</i>	
	<i>Iznaći stimulatívne mjere za otvaranje pogona u ruralnim naseljima</i>	
	<i>Održavanje protupožarnih putova u šumskim područjima</i>	
	<i>Podrška otvaranju obrta i tradicionalnih zanata i rukotvorina</i>	
	<i>Promocija kulturno-povijesne baštine i turističkih manifestacija</i>	
	<i>Potpora razvoju ruralnoga turizma (seoski i agrotuizam) – opremanje objekata, promocija, izgradnja smještajnih kapaciteta</i>	
	<i>Promocija tradicionalnih jela i pića</i>	
	<i>Potpora za 50 km neasfaltiranih putova</i>	
	<i>Završetak izgradnje vodovodne mreže vodovodne mreže (oko 5 km) i pročištača pitke vode (Senjakovina).</i>	

	<i>Postavljanje ulične rasvjete u ruralnim naseljima</i>	
<i>P15</i>	<i>Potpora otvaranju novih radnih mjesta u ruralnim naseljima (stimulativne mjere)</i>	

Prilog II. SDG- Ciljevi održivoga razvoja

Globalni ciljevi za održivi razvoj

- Cilj 1. Iskorijeniti siromaštvo svuda i u svim oblicima
- Cilj 2. Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promovirati održivu poljoprivredu
- Cilj 3. Zdravlje – Osigurati zdrav život i promovirati blagostanje za ljude svih generacija
- Cilj 4. Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje te promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja
- Cilj 5. Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke
- Cilj 6. Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve
- Cilj 7. Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve
- Cilj 8. Promovirati uključiv i održiv gospodarski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za sve
- Cilj 9. Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost
- Cilj 10. Smanjiti nejednakost unutar i između država
- Cilj 11. Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim
- Cilj 12. Osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje
- Cilj 13. Poduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica
- Cilj 14. Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održivi razvoj
- Cilj 15. Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti
- Cilj 16. Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama
- Cilj 17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

Napomena: SDG (1,2,3,4,5,7,11 i16) – društveni, SDG(8,9,10 i 12) –ekonomski, SDG(6,13,14 i15) – bioraznolikost i SDG 17- Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

S A D R Ž A J

OPĆINSKO VIJEĆE

11. ODLUKA o utvrđivanju liste promjenjivih članova Komisije za koncesije Unsko-sanskog kantona za područje općine Bužim 1
12. ODLUKA o prodaji službenog vozila..... 2
13. ODLUKA o usvajanju Izvještaja o izvršenju budžeta općine Bužim za period 01.01.2023 – 31.12.2023 godine..... 3
14. ZAKLJUČAK o usvajanju Strategije ruralnog razvoja Općine Bužim 2023-2027. godina 4
15. ODLUKA o donošenju Plana zaštite od požara općine Bužim 4
16. ODLUKA o utvrđivanju jedinstvenog cjenovnika za obračun i naplatu troškova vatrogasnih usluga i intervencija Vatrogasne jedinice općine Bužim u 2024. godini 5

OPĆINSKI NAČELNIK

17. ODLUKA o dodjeli na korištenje uniformi za pripadnike Službe za vodosnabdjevanje..... 7
18. ODLUKA o raspodjeli i načinu utroška sredstava na ekonomskom kodu 614311- grant za kulturu u budžetu općine Bužim za 2024 godinu..... 8

19. PRAVILNIKA o kriterijima, načinu i postupku raspodjele budžetskih sredstava za programe iz oblasti kulture 8
20. PRAVILNIKA o dodjeli stipendija za akademsku 2023/2024 i drugih oblika finansijske pomoći studentima općine Bužim.....11
21. ODLUKA o utrošku sredstava za nabavku uniformi za Povjerenike CZ i pripadnike Službi zaštite i spašavanja.....13
22. ODLUKA o utrošku sredstava za finasiranje projekta sanacije klizišta u naselju Velići u MZ Bag. 14
23. ODLUKA o utrošku sredstava za sufinansiranje projekta uređenja Bužimnice.....15
24. ODLUKA o utrošku sredstava za nabavku komunikacijske opreme za Operativni centar civilne zaštite.....16

SLUŽBENE OBJAVE

2. Registar budžetskih korisnika Općine Bužim za 2025. godinu 17
3. STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA OPĆINE BUŽIM ZA PERIOD 2023 – 2027 19